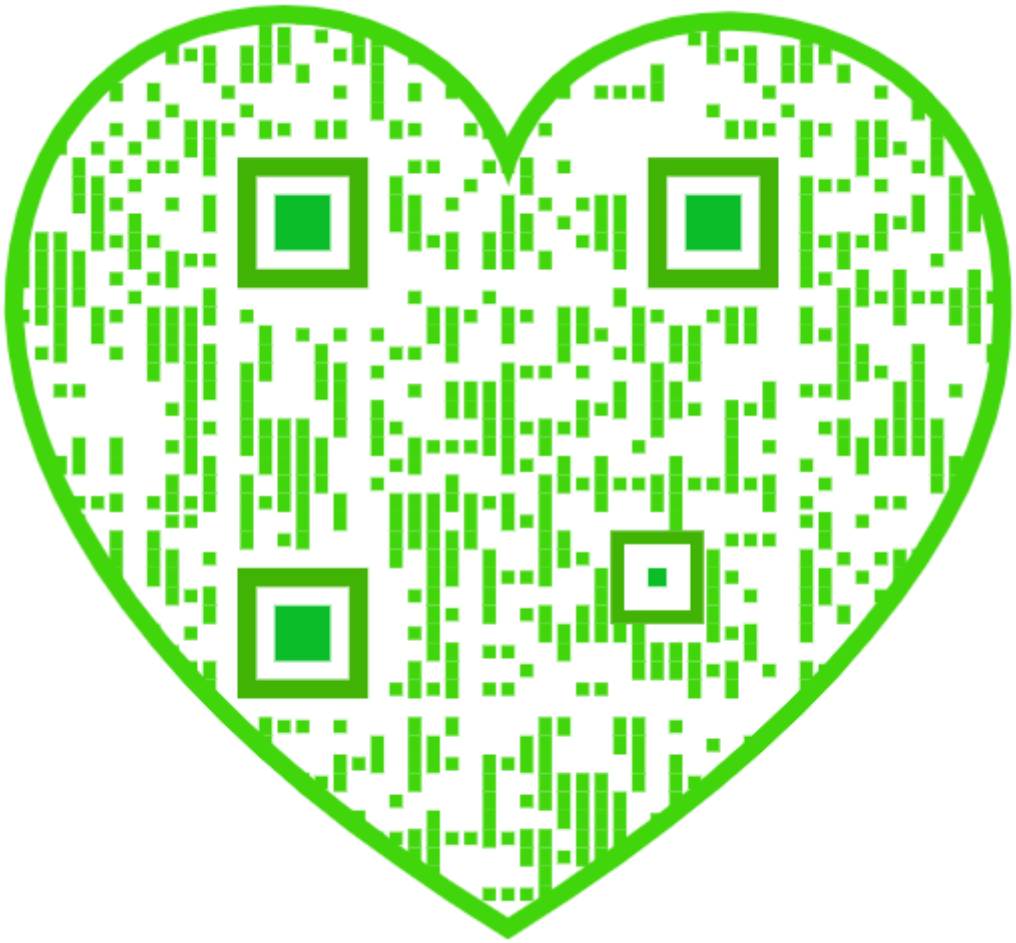

DE BOKKERIJDERS

Vlaamse Volksboeken

COLOFON

De bibliofiele uitgave «Vlaamse Volksboeken» kwam tot stand dank zij de medewerking van:

ALBERT MARINUS, socioloog, oud-vice-president van de Commissie voor Volkskunst en Volkstradities van de Unesco; oprichter van de Dienst voor Geschiedkundig en Folkloristisch Onderzoek van de Provincie Brabant.

Dr. JAN VERBESSELT, voorzitter van de Raad van Beheer van het Koninklijk Geschied- en Oudheidkundig Genootschap van Vlaams-Brabant.

Licentiaat RENAAT VAN DER LINDEN, voorzitter van de Raad van Beheer van de Koninklijke Bond der Oostvlaamse Volkskundigen.

Dr. Tj. W.R. DE HAAN, hoofdredacteur van «Neerlands Volksleven».

MAURITS BROECKHOVE, lid van de Commissie voor Volkskundige Enquêtes en van de Beheerscommissie van het Museum voor Volkskunde te Gent.

Redactie: ALBERT VAN HAGELAND, auteur en volkskundige.

Vormgeving en lay-out: Fotogravure P.P. Rubens n.v., Lint.

Gedrukt op de persen van Drukkerij De Beurs n.v., Borgerhout.

Afwerking: Uitgaafbinderij Giltay, Dordrecht.

PETER ECREVISSE

DE BOKKERIJDERS

UITGEVERIJ BECKERS
KALMTHOUT - ANTWERPEN

Nieuwe nederlandse bewerking van A. van Hageland

© Copyright 1979 by Uitgeverij Beckers n.v., Kalmthout
en A. van Hageland, Alsemberg, Belgium

Alle rechten voor alle landen voorbehouden

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the publisher.

VERANTWOORDING

Deze verantwoording dient vooral om te beklemtonen hoe onverantwoordelijk we het achten, dat een in de kern zo sterk en boeiend boek als De bokkerijders *soms nog wordt uitgegeven in de totaal verouderde, praktisch onleesbaar geworden vorm waarin het voor het eerst in 1845 verscheen.*

Dat er ook in deze en de komende generaties belangstelling is voor een zozeer tot de verbeelding sprekend historisch onderwerp, ligt voor de hand. Maar men mag de lezers niet dwingen, genoegen te nemen met de hopeloos verouderde taal en stijl van die vroegere uitgaven, welke niet langer aan de hedendaagse vereisten voldoen. Vandaar deze nieuwe bewerking van een van de meest markante «bestsellers» onder de Nederlandse volksboeken.

Onze tweede bedoeling is, het bokkerijdersverschijnsel even nader toe te lichten. Een beknopte historische uiteenzetting zal de lezer niet alleen toelaten het verhaal zelf in een vertrouwd kader te plaatsen, maar geeft hem bovendien een ruimere kijk op het behandelde onderwerp zelf. De werkelijkheid, in dit geval, is trouwens niet minder boeiend dan de verbeelding.

De bokkerijders waren volgens het oude volksgeloof geesten, die op bokken door de lucht reden. Die geesten werden vereenzelvigd met duivels en heksen, maar leunden aan bij een aspekt dat ontleend werd aan de Germaanse mytologie, namelijk de Wilde Jacht *van Wodan en zijn gevolg, die tot in de vorige eeuw in tal van Nederlandse sagen*

bekend bleef. Omstreeks de tijd, dat de eerste druk van De bokkerijders *verscheen, waren heel wat van die opvattingen nog sterk in de volkspsychologie ingeworteld. Het was trouwens van de bijgelovige voorstellingen, dat een uitgebreide bende gauwdieven en inbrekers gebruik maakte om de bevolking te terroriseren. Want het was, zoals we verder zullen aantonen, een werkelijke terreur.*

Het volk vertelde, dat die bokkerijders door de lucht vlogen, nadat ze deze spreuk zegden:

Over huis, over tuin, over staak,
En dat tot Keulen in de wijnkelder!

Eenmaal in het jaar «reden» ze zo naar de Mokerheide, waar hun meester — de duivel — wachtte om hun eerbewijzen in ontvangst te nemen, volgens de tradities van de heksensabbat.

Die roversbenden maakten in de achttiende eeuw Zuid- en Midden-Limburg en de aangrenzende Duitse en Belgische gebieden onveilig. Uit de archieven blijkt, dat niet alleen onbemiddelden deel uitmaakten van deze benden, zodat het ontstaan van de bokkerijders niet uitsluitend kan toegeschreven worden aan de benarde sociale omstandigheden en ekonomische toestanden van die tijd.

Vertelde het volk, dat die boeven werkelijk op bokken reden als ze zich snel wilden verplaatsen, een andere versie wordt gegeven in de Kroniek van Opkan *in 1776. Hierin wordt beweerd, dat de naam bokkerijders ontsprong uit het middeleeuws bijgeloof, dat de heksen 's nachts op bokken en bezems door de lucht naar hun vergaderplaatsen vlogen. De aan de misdadige bokkerijders toegeschreven magische kunsten berustten dus op wel zeer oude opvattingen.*

De aktiviteit van die roversbenden kan men in drie perioden onderbrengen. De eerste lag tussen 1734 en 1756, de tweede ging van 1762 tot 1776, toen er vooral in Valkenburg hardhandig tegen die boeven werd opgetreden, waarbij minstens vijfhonderd personen gehangen ofwel verbannen werden. De derde periode lag omstreeks 1790, toen men andermaal een bende ontdekte die haar zetel te Meersem had. Op dat ogenblik was er reeds een beter politietoezicht. Intussen namelijk had-

den de overheden de rijkswacht *(maréchaussée) opgericht, zodat men vrij spoedig een einde kon stellen aan het drieste optreden van die bandieten, waarvan de kapitein, een zekere Picard, evenwel ontkwam naar Frankrijk, tijdens de grote zuivering. Sommigen beweren, dat die ontsnapping vergemakkelijkt werd van overheidswege, als stille dank om de verklikkingen die de schurk in eigen rangen op zijn kerfstok had.*

De bokkerijders werden alzo verondersteld in rechtstreeks kontakt te staan met de duivel, die immers ikonografisch veelvuldig als een bok werd voorgesteld. Men zei, dat ze hem hun eed van gehoorzaamheid aflegden en heel zeker hebben de leiders van de benden hun toevlucht genomen tot een enscenering in die zin, omdat nieuwe rekruten de eed soms moesten afleggen, gezeten op een houten bok. De bok, ook als huisdier, stond in het volksgeloof van ouds bekend als een demonisch dier.

Soms werd die eed afgelegd, terwijl de kandidaat-boef de rechtervoet op een kruis- of een heiligenbeeld geplaatst had, met de twee vingers van de linkerhand opwaarts: de duivelseed. Intussen gromden de andere bendeleden zo woest, dat het in hun halfduistere spelonken inderdaad leek alsof Satan zelf zijn goedkeuring toonde. Die eed bond de bokkerijders in alle omstandigheden en was er mede oorzaak van, dat bendeleden soms de ergste martelingen doorstonden zonder een kik te geven. Ze wisten in ieder geval dat degene, die verraad pleegde, op een bepaald ogenblik zou vermoord worden, zijn goederen geroofd, zijn kudde uitgeroeid, zijn huis in brand gestoken en al zijn familieleden om het leven gebracht.

Ziehier de demonische formule van de bokkerijderseed, zoals die in archieven werd opgetekend:

«Ik verzaak aan God en zijn heiligen, beloof trouw te blijven aan de bende en nooit iets ervan te openbaren, zelfs niet op de pijnbank. Mocht het gebeuren, dat mij onder het geweld van de marteling iets mocht ontsnappen, dan zal ik dat nadien dadelijk terugtrekken. Ik zal me uiterlijk als een goed kristen gedragen, ik zal te biechten en te kommunie gaan, maar niets aan de biechtvader overbrieven in verband met diefstallen, brandbrieven of moorden. Ik zal aanwezig zijn op alle nachtelijke bijeenkomsten waarop de leiders me zullen uitnodigen en geen diefstal

bedrijven, zonder het bevel van mijn oversten.»

In Eigen Aard *noteert K.C. Peeters, dat de uitgestrekte bossen, die eertijds een ruim gedeelte van België en Nederland bedekten, eeuwenlang een veilige schuilplaats boden aan boosdoeners, die er zich konden onttrekken aan het speurende oog van gerechtsdienaars, veld- en boswachters, om dan bij nacht tevoorschijn te komen om te branden en te roven. Wat al gruwelverhalen zijn over deze benden niet opgedist, tijdens lange en barre winteravonden, als het stevig vroor en de buurt verenigd zat rond het knetterend haardvuur, dat dansende schaduwen en rode schijnsels op de muren van de ruime boerenkeukens toverde:*

«Gruwelverhalen over bokkerijders, *Limburgse dieven en moordenaars, die hun naam ontleenden aan de heksen en tovenaars, die op gevleugelde bokken door het luchtruim reden en die werden uitgeroeid door Drossaard Clercx (een van de aanvoerders van de bokkerijders, was de beruchte Schinderhannes); over de* voetbranders *of* binders *van het Hageland, die op het einde van de achttiende eeuw tientallen jaren opereerden in een gebied met Sint-Joris-Winge als middenpunt, tot ze ontmaskerd werden door een jonge knecht, die zich van schrik verscholen had in een stromijt en die bij de overval op de hoeve verscheidene bendeleden herkende. Zo erg was het, dat de inwoners van Dormaal en van Halle-Booienhoven nu nog de spotnaam van «Neven van de bokkerijders» dragen... Over* Baekelandt *(geboren te Lendelede) en de roversbende van het Vrijbos... Over de bende van* Jan de Lichte *(geboren te Velzeke-Ruddershove) en die in het Aalsterse zijn schrikbewind uitoefende... Over de* tongsnijders *van de Heide of de* heiknappers *van Kester, die op het einde van de achttiende eeuw de streek onveilig maakten... Over de bende van* Cartouche, *die meer schrik had van een keffertje dan van een grote hond... En de navolgers van de bokkerijders, binders en tongsnijders, die met meer geraffineerde methodes en het gebruik van moderne wapens het bedrijf van hun beruchte voorgangers voortzetten.»*

K.C. Peeters bedoelt hier natuurlijk de gangsters, *die sedert enige tientallen jaren eveneens Europees gemeengoed zijn geworden, «Imported from Chicago»...*

H. Leynen, die onder schuilnaam H. van Pelt een boek publiceerde onder de titel Bokkerijders in de Kempen, *steunde zich hiervoor op een degelijk historisch onderzoek en verwees o.m. naar* De bokkerijder, *door Jul. Melchior, een reeds lang onvindbaar geworden uitgave van het «Leesgezelschap» te Hasselt 1913-1914. Het was ook Hubert Leynen, die de fameuze figuur van Drossaard Clercx nieuw reliëf verleende.*

Jan Mathijs Clercx werd beroemd, of beter berucht, door zijn onmeedogende strijd tegen bokkerijders die op het einde van de achttiende eeuw de Vlaamse Kempen teisterden. Hij werd geboren te Eksel op 4 december 1759. Op dertigjarige leeftijd werd hij als opvolger van Van de Cruys in zijn functie van luitenant-drossaard belast met de uitroeiing van de bokkerijdersbende van Nolleke van de Wal te Bree, waarin hij door zijn verbeten optreden grotendeels slaagde.

Jan Mathijs Clercx was de oudste van twaalf kinderen, kreeg een goede opvoeding en werd reeds vroeg belast met eervolle ambten, zoals gemeentesekretaris te Overpelt, schepen van Pelt-Grevenbroek en schout te Bocholt. Hij huwde in 1787 te Thorn (Noord-Brabant) met Maria Aldegonda Cornelis van Peer. Uit dit huwelijk werden tien kinderen geboren.

De niet steeds rechtvaardige volksmond heeft de naam van Drossaard Clercx vereenzelvigd met brutaliteit, harteloosheid en onmenselijkheid. Op zijn grafsteen (hij stierf op 7 maart 1840) kon evenwel met reden gebeiteld worden: «Hier rust de deugdzame en rechtvaardige luitenant-drossaard Jan Mathijs Clercx, de schrik van de boosdoeners, die zelf niemand vreesde dan God alleen.»

Feitelijk had Clercx zijn ongunstige faam inderdaad te wijten aan de onverschrokkenheid, waarmee hij het bokkerijdersgespuis achtervolgde en opknoopte. Zonder dat hardhandig optreden zouden de Limburgse Kempen nog jarenlang onrust en onveiligheid ondervonden hebben vanwege de niet minder onmeedogende Bokkerijders, die moorden pleegden, boerderijen plunderen, reizigers uitschudden, in kerken binnenbraken, postkoetsen overvielen en gefortuneerde lieden door middel van brandbrieven geld afpersten.

Toen Clercx begraven werd, kwam een wiel los van de kar, waarmee zijn stoffelijk overschot naar de kerk werd vervoerd. Iedereen meende,

dat er hekserij in het spel was, ofschoon de knecht, die het lijk naar de kerk moest voeren, bij het smeren van de wielen doodeenvoudig vergeten had de pin weer behoorlijk vast te maken.

's Nachts was de bevolking met angst bevangen. Men verwachtte immers, dat de drossaard, die om zijn geweldige bandietenjacht in de ogen van het volk een min of meer bovennatuurlijke figuur geleek, zou komen spoken. Want de drie knechten van de drossaard, welke in de paardenstal sliepen, hadden reeds de eerste nacht een hond de stal zien naderen, rond het gebouw wandelen en speurend ronddolen, zonder evenwel te blaffen. Dadelijk meende een van de bijgelovige stalknechten, dat de ziel van de drossaard onder het uiterlijk van een hond terugkeerde. Die praatjes gingen weldra in heel de streek rond en de zwarte hond, waarin zogezegd de ziel van de drossaard huisde, werd bij nacht gevangen genomen door een paar waaghalzen en met sterke ketens op een kar gebonden. 's Anderendaags riep de bevolking van het «Hobos» de pastoor van Overpelt te hulp. Men heeft het beruchte beest dan gevoerd naar de kanaalbrug van de Rode Born te Kerkhoven (Lommel), waaronder de spokende drossaardgeest door bezweringen vanwege de pastoor verbannen werd voor 99 jaar.

Lichtgelovige lieden waren lange tijd zozeer overtuigd van de waarheid van die sage, dat ze beweerden bij nacht gehoord te hebben dat de ketens nog rammelden onder de brug, als de spookhond trachtte zich te bevrijden.

Tot lang na zijn dood sprak men te Overpelt, Neerpelt, Eksel en omgeving over drossaard Clercx als van een ruwe, harteloze rechter, die ieder verdacht persoon of zelfs elke burger die zijn gunst niet genoot, ongenadig deed gevangen zetten en zelfs opknopen.

Om over Clercx een rechtvaardig oordeel te vellen, aldus H. Leynen, moeten we evenwel de omstandigheden van plaats en tijd in aanmerking nemen. Er heerste een helse angst voor die dievenbende onder de Kempense mensen. Er was slechts een gebrekkige, alleszins ontoereikende politiemacht beschikbaar. Maar telkens als Clercx iemand ter dood liet brengen, gebeurde dit pas na een gewetensvol vooronderzoek en was hij er stellig van overtuigd, dat hij wel degelijk een bokkerijder liet opknopen. Als weliswaar niet erg fraai erfdeel van de middeleeuwen,

werden in zijn tijd nog foltering en galg aangewend. Maar de misdaden waren zo wraakroepend, dat een minder streng optreden zou geleid hebben tot een bestendiging van de duistere machten, met als gevolg een sociale ontreddering zonder voorgaande in de geschiedenis van Limburg.

Alleen de onverbiddelijke doodstraf kon, volgens H. Leynen, die misdadige zondvloed intomen langs de Vlaamse kant van de Maas, waar ongeveer zeshonderd misdadigers in die benden waren ingelijfd.

De grote reden waarom Clercx in de Kempen de faam van beul behield, schijnt wel te zijn dat de kinderen, gewoonlijk in groep, de terechtstellingen van misdadigers moesten bijwonen. Men kan zich voorstellen, dat ze in hun kinderlijke geest die angstwekkende taferelen hebben bewaard en dat ze later, in nog schrillere kleuren, die herinnering aan hun eigen kinderen hebben afgeschilderd, welke hun nog sterkere indrukken — omdat ze het zelf niet hadden meegemaakt — op hun beurt aan de volgende generatie vertelden.

Als een kind toen iets mispeuterd had, klonk het: «Pas op! Ik zal het tegen de drossaard zeggen!» De drossaard werd dus een soort van boeman, net zoals op onze dagen de gendarmen en de politieagenten dienen om de kinderen, die stout zijn, vrees aan te jagen.

In werkelijkheid — en moge dit een laattijdig eerherstel voor hem zijn — was Clercx een plichtsgetrouw gerechtsdienaar, een voorbeeldige maar harde «sheriff», die in het Wilde Westen een onsterfelijke faam zou verworven hebben als onkreukbaar bandietenuitroeier.

De auteur van de hiernavolgende roman, die we voor de moderne lezer toegankelijk hebben gemaakt, werd geboren op 3 juni 1804 te Obbicht bij Sittard (Ned.) en overleed op 16 december 1879 te Eeklo (België). Peter Ecrevisse is wel een zeer merkwaardige figuur in het Pantheon van de Nederlandse letteren. Hij behoorde namelijk tot de Limburgers, die volstrekt geen vrede konden nemen met de afscheiding van hun gewest van België in 1839. Dit bleek ruimschoots uit het feit dat hij dat jaar, door het aanvaarden van een benoeming tot vrederechter in het kanton Eeklo, vrijwillig zijn geboortegrond verliet. Niettemin bleef hij al die tijd een oprechte Nederlander, die evenals zijn tijdgenoot

Dautzenberg aktief deelnam aan de Vlaamse strijd voor eigen taal en kultuur.

Peter Ecrevisse heeft tussen de jaren 1846 en 1864 heel wat gepubliceerd, waarvan De bokkerijders *zeer lang populair is gebleven.*

Literair gezien is De bokkerijders *natuurlijk een brok romantiek, met het sentiment en de overdrijvingen welke met het genre meestal gepaard gaan. Toch kan men deze roman uit een fel bewogen tijdvak in de voormalige* Landen van Overmaas *ook nu nog met onverminderde spanning lezen, vooral wanneer het van vervelende langdradigheden en storende ouderwetse zinswendingen en zegswijzen werd ontdaan, zoals we hopen dat in deze nieuwe uitgave het geval mag zijn. (Een nieuwe* historische *benadering van het onderwerp, die we graag aanbevelen, is* Zij reden bij nacht, *door Ben Lindekens, uitg. Kosmos, 1974.)*

Inderdaad betreft het niet alleen een markante Limburgse streekroman, maar een zeer spannend boek op zichzelf waarin de epische bladzijden lang niet zeldzaam zijn en waarvan het eeuwige mysterie een blijvende aantrekkingskracht uitoefent, vooral in een tijd als de onze waarin de grote volksschrijvers uit de vorige eeuw zelfs in universitaire thesissen en vaktijdschriften tot hun recht komen. Tegenover enkele van die zogenaamde «veelschrijvers» en «feuilletonisten» staan sommige hedendaagse auteurs maar bleek en mager, totaal gespeend van de epische verbeeldingskracht, die aan de basis ligt van groots en onsterfelijk werk.

A. van Hageland

I

Tussen Elslo en Geulle ligt een driehoekige plaats in een soort van dal, nu verborgen achter bomen en kreupelhout. Het is een mooi brokje natuur. Toch vermijden de mensen van Geulle zorgvuldig, hier na het vallen van de avond voorbij te komen. Kan het niet anders, dan werpen ze angstige blikken in het rond, maken een kruisteken en bidden het heksenwerend Sint-Jansevangelie.

Als in de omgeving nog aan akkerbouw wordt gedaan, dan gebeurt dat uitsluitend bij volle daglicht. Geen schaapherder noch koewachter waagt zich hier vóór dageraad of na het invallen van de schemering. Het is alsof hier een Engel met een vlammend zwaard staat opgesteld, om elke nieuwsgierige en onbevoegde van deze plaats verwijderd te houden.

Toen we er ondanks alle waarschuwingen toch eens een bezoek brachten, waarbij we heel wat hinder ondervonden van de woekerende braamstruiken, vonden we eensklaps een arduinsteen, waarop we na veel geduld konden ontcijferen:

P. H. D. MDCCXXX
F.L. & M.C.
M.V.B. - B.V.O.

Het was niet moeilijk te raden, dat deze steen ooit boven de ingangsdeur van een huis had geprijkt en kon vertolkt worden als volgt:

Pax huic domui (Vrede zij dit huis) *1730*
Frans Lemmens & Monica Ceusters
Maria van Bijstand, bid voor ons.

Eenmaal dat onze nieuwsgierigheid op die manier was opgewekt, rustten we niet vooraleer we ons de geschiedenis van die vervloekte plaats en de bewoners ervan, hadden laten vertellen door enige bejaarde lui uit de buurt.

Hetgeen we bij die gelegenheid vernamen, werd de aanleiding tot dit verhaal van diepe val en glorievolle wederopstanding.

Op een augustusdag van het jaar 1730 kwam een man uit Oost-Limburg naar de Maas, bijna in rechte lijn, zonder om te kijken. Toen hij zich evenwel bevond op het westelijk uiteinde van de heuvels, tegenover Geulle, bleef hij eensklaps staan. Hij leek getroffen door het heerlijke uitzicht dat hij hier had op land en water en ademde diep de frisse, onbezoedelde lucht in.

Eensklaps verscheen een glimlach op zijn ernstig en betrokken gezicht. Hij stapte de helling af, begaf zich naar de driehoekige plaats daar beneden en scheen ze met de blik af te meten. Intussen gaf hij op halfluide toon uiting aan zijn gedachten:

«Dit is nou net een plaats, waar Grietje graag zou wonen. Vreedzaam, niet te uitgestrekt, bijna onvindbaar. Geschikt om er een woning te bouwen met een moestuin en verder een halve hektare landbouwgrond. Net voldoende voor de eigen noodwendigheden. Kalmte, afzondering, vergetelheid... Ze vraagt niets anders, omdat ze zowel voor vrienden als bloedverwanten dood en vergeten wenst te zijn... Alleen maar, omdat ik een monster ben! Ik begrijp haar zo goed: in alle kalmte en eenzaamheid wil ze me door haar deugdzaamheid van mijn misdaden zuiveren, door berouw en bezinning. Ze wil niet, dat ik ginds de ogen moet neerslaan telkens als ik een kennis ontmoet. Toch heeft ze gelijk. Hoe zwaarder de kluisters iemand wegen, des te meer kracht moet men aanwenden om ze

te verbrijzelen. Hier zal ik trachten mijn boosheid te verbergen, misschien te vergeten. Dan kunnen onze kinderen, die niet vermoeden welk een schurk ze met hun vriendelijk stemmetje «vader» noemen, onder moeders ogen opgroeien in deugdzaamheid en geluk. Dus, de moed niet verloren. Ik tracht dit plekje grond te kopen.»

De man, die deze alleenspraak hield, was een vreemdeling in de streek. Alleen afgaande op zijn kledij, zou men de mening geopperd hebben dat hij een deftig landbouwer was uit de streek van Valkenburg, want op zijn schoenen prijkten zilveren gespen. Boven de blauwe broek, die onder de knieën was vastgeriemd, droeg hij een fluwelen ondervest en daarover een lakense jas en blauwe linnen kiel.

Zijn gezicht vertoonde diepe groeven en rimpels, hetgeen wel merkwaardig was voor een nog betrekkelijk jonge man. Heel zijn houding wees er verder op, dat hij iemand was die meer gewend was te bevelen dan te gehoorzamen. Hij was krachtig en toch lenig gebouwd. Zij die hem kenden, wisten dat hij een vat vol tegenstrijdigheden was: ruw uit gewoonte, maar toch fijngevoelig; ernstig en koelbloedig, maar soms ook geweldig driftig.

Besluiteloosheid scheen hij evenmin te kennen, want nadat hij de plaats rustig bekeken had, begaf hij zich naar het dorp en vroeg om inlichtingen betreffende de eigenaar van dat stuk grond. Hij viel dadelijk in de smaak van de schout, welke de eigenaar liet ontbieden. Beide partijen werden het spoedig eens en nog dezelfde dag werd de verkoopakte opgesteld en ondertekend. Dit dokument vermeldde als naam van de koper Frans Lemmens, echtgenoot van Monica Custers. Hij betaalde in klinkende munt de overeengekomen prijs voor de driehoek en de aangrenzende heuvel.

Had Frans Lemmens haast gezet achter de aankoop van deze strook, met het bouwen ging het niet minder vlot: stenen, hout, dakstro en mergelblokken werden met zoveel spoed aangevoerd, dat sommigen dachten dat men met een bovennatuurlijk wezen had te doen. Na zes weken stond er reeds een doelmatige behuizing met stallen en schuur, op een plaats waar voorheen een wildernis van braamstruiken woekerde.

Op het gelijkvloers waren een grote kamer, twee slaapkamertjes en een ruime keuken met pomp en fornuis. Daaronder een voorraadkelder.

Op de verdieping werden twee kamertjes in orde gebracht en de rest van de zolder kon gebruikt worden als bergplaats voor graan.

De meubelen waren nieuw. In de huiskamer stonden niet minder dan twaalf stoelen langs een kersehouten tafel. Tegen de muren prijkten enige ingelijste prenten — de lotgevallen van de Verloren Zoon —, een spiegel en een tinnen wijwatervat, dat de voet vormde van een kruisbeeld, waarachter een takje gewijde buksboom stak.

Weldra stonden twee koeien en een paard in de stal. Het wagenhuis bevatte alle nodige gereedschappen. Nog was het geheel niet voltooid, toen de Geullenaars de nieuwbouw reeds bestempelden als «De Bergwoning».

Pas toen alles in orde was, vertrok de vreemdeling opnieuw om twee dagen nadien terug te keren met zijn echtgenote en twee kinderen, Herman en Martha.

De moeder was een bevallige vrouw, maar haar tengere lichaamsbouw en bleke, fijne handen waren enigszins in tegenspraak met haar vaste stap en haar grote behendigheid voor alles wat handenarbeid betrof. Ze had gitzwarte haren, een fijne neus, dunne purperrode lippen en kuiltjes in de wangen. Ofschoon ze pas dertig was, leek ze vreemd genoeg wel tien jaar ouder. Was het misschien, omdat ze een zeer harde tijd achter de rug had? Soms waren haar ogen 's morgens gezwollen van stille tranen, maar nooit kwam haar een klacht of protest over de lippen. Innerlijk was ze bijna het tegenovergestelde van haar man: zachtaardig, lijdzaam, geduldig en onderworpen.

Hun kinderen Herman en Martha waren respektievelijk tien en acht jaar oud. Uiterlijk verenigden ze de statigheid van hun vader met de natuurlijke bevalligheid van de moeder. Men kon reeds merken, dat de jongen een sterke, rondborstige en verstandige man zou worden, en het meisje een ernstige, zachtaardige maar standvastige vrouw. Beide kinderen hielden veel van elkaar. Herman had een deel van zijn aangeboren ruwheid afgelegd door het voortdurend kontakt met zijn zachtaardige zuster, terwijl deze haar onbuigzaamheid en ernst wel mocht toeschrijven aan de invloed van haar broer.

Niettemin schenen alle gezinsleden de omgang met verre of meer nabije buren opzettelijk te mijden. Slechts als het niet anders kon weken

ze van deze gedragslijn af.

Ze behoorden tot de rooms-katolieke eredienst, maar roddelaars en vitters, die alles in slechte zin uitlegden wat ze met hun uileogen zagen of meenden te zien, hadden al aanstonds het gerucht verspreid dat de bergbewoners niet naar Geulle naar de mis gekomen waren op de feestdag van de heilige Agnes, patrones van het dorp. Ze verzwegen hierbij, dat de nieuwelingen niets van die feestdag afwisten, maar voegden eraan toe dat ook de pastoor «De Bergwoning» nog niet had bezocht... Dat de aanwezigheid van de pastoor er nog niet nodig was geweest, overwogen die boze lastertongen niet. Uit alles wat ze zagen leidden ze dadelijk af, dat de wagen ergens scheef moest lopen. Dat hadden ze trouwens wel graag gewild. Vele mensen vragen niet beter, dan dat er liefst zoveel mogelijk onheil over het hoofd van hun buren zou komen. Desgevallend zijn ze zelfs graag bereid, hiertoe bij te dragen.

II

Nauwelijks waren enige maanden verlopen, of de vreemdelingen in de bergwoning dansten op de tongen van alle klapschotels van Geulle. Onder die vuiltongen was Nelke, de echtgenote van de veldwachter, wellicht de ergste, onmiddellijk gevolgd door Katrijn met de bult, een oude vrijster die haar kost won met voor andere mensen voor de wastobbe te staan. Katrijn had het mensdom een gloeiende haat gezworen, uitsluitend omdat geen man haar ooit de huwelijksring had willen aanbieden.

Op een aprildag, toen Katrijn in de woning van de veldwachter achter de waskuip stond met Nelke, kwam Leen, de enige bedelares van het dorp, er in huis, net op het ogenblik dat Katrijn de van zeepwater druipende handen uitdagend in de heupen plantte.

«Leen zal er wel meer van weten,» kraste ze. «Ze gaat immers bij de bergbewoners af en toe een aalmoes vragen.»

Deze opmerking viel bij de veldwachtersvrouw in goede aarde. Ze schoof ongemeen gedienstig een stoel bij, maar de arme vrouw bedankte ervoor, zeggende dat zij nog heel wat «klanten» moest bezoeken. Nelke wou daar evenwel niet van horen.

«Toe, Leen, rust eerst een beetje. Je moet wel erg vermoeid zijn, na je wandeling naar Elslo en Katsop.»

«Inderdaad,» jammerde Leen. «Ik heb aan alle deuren van die beide dorpen aangeklopt, zonder nochtans veel leniging te hebben gevonden in mijn nood. Bijna uitgehongerd kom ik naar huis terug. Er is niet veel naastenliefde meer in de wereld, vrouw Vonken.»

Katrijn viel haar in de rede:

«Maar aan de bergwoning, bij die weerwolf, heeft men de brave Leen heel zeker niet met lege handen weggezonden? Kwatongen beweren, dat die zonderlinge man erg rijk is, zonder veel te moeten werken, zodat het hem weinig moeite kost menslievendheid te veinzen.»

Leen protesteerde evenwel.

«Katrijn, hoe kan je zo lichtvaardig de mensen beoordelen, zonder ze feitelijk te kennen? Ik denk heel anders over die bergbewoners en zou er heel wat kunnen over vertellen.»

«Je maakt me nieuwsgierig, Leen,» zei Nelke. «Spreek op!»

«Als vrouw Vonken me erom vraagt,» zei de bedelares, «dan ben ik wel verplicht te spreken. Luistert dan. Vorige winter was ik naar Elslo en Stein geweest, om er enig voedsel te vragen voor mijn arme schaapjes thuis. Afgemat, hongerig en verkleumd van de kou, trok ik voorbij de nieuwe bergwoning, toen ik opeens mijn moed in beide handen pakte en er naartoe trok. Bevend bad ik voor de deur het Onze Vader. De man opende en gaf me een aalmoes, maar toen hij hoorde hoezeer ik klappertandde terwijl ik hem zei, dat God hem daarvoor zou belonen, vroeg hij me naar binnen. Ik mocht me warmen bij de haard, kreeg eten en drinken zoveel ik maar wou en toen ik vertrok, mocht ik nog speelgoed en kinderkleren mee naar huis nemen.»

«Toch lopen er zonderlinge geruchten over die bergbewoners,» hield Nelke vol. «Daarvan moet je toch wel iets vernomen hebben, Leen? Ik begrijp je nochtans, hoor. Je bent dikwijls bij avond nog op de baan en je bent bang van de weerwolf, is het niet? Want je moet toegeven, dat Frans Lemmens bij elkeen de treurige faam geniet een weerwolf te zijn, en je kent het spreekwoord: waar rook is, daar is vuur...»

«Wat ik vooral weet is, dat er teveel getaterd wordt op rekening van die bergbewoners,» zei de arme vrouw verontwaardigd. «Ik weet, wat ik zelf zie. Frans Lemmens is een mens zoals ieder ander, met dit verschil dat hij me een dikkere boterham schenkt dan velen die rijker zijn dan hij. En vooral, dat hij het doet met een grootmoedig hart.»

«Het wil me voorkomen, dat het brood van die weerwolf op jou reeds een boze uitwerking heeft,» zei Katrijn venijnig. «Laat je zodra mogelijk overlezen, Leen, want je bent heel zeker betoverd. Weerwol-

ven en heksenmeesters zijn koek-één-deeg! Denk er maar eens goed over na. Toont de handelwijze van die man niet heel duidelijk, dat er verdachte dingen achter schuilgaan? Hoe kan hij zulke milde aalmoezen geven, ofschoon hij bijna niets van hetgeen hij op zijn boerderij wint naar de markt draagt? Is er wel iets natuurlijks aan al hetgeen hij doet, sedert hij zich hier kwam vestigen? In minder dan een uur kocht hij akker en

bouwgrond, in minder dan zes weken was heel zijn huis, met schuur en stallingen voltooid. De duivel zelf moet zich daarmee hebben belast. Het is al meer gebeurd, weet je! In onze kerk komen ze de zondag slechts naar de vroegmis en de pastoor, die nochtans de boze geesten kan bezweren, is nog nooit in de Bergwoning geweest. Wat zeg jij daarvan, buurvrouw Vonken? Hoe knoop jij dat met je verstand samen?»

Nelke stak veelzeggend het hoofd op.

«Luister, Katrijn, en jij ook, Leen. Ik zal jullie mijn mening geven, maar beschouw die uitsluitend als de mijne. Mijn man is inderdaad een openbare ambtenaar en heeft als gulden levensregel aangenomen: horen, zien en zwijgen! Dit belet mij natuurlijk niet, een persoonlijke opinie te hebben en deze ook te verduidelijken, als ik er de lust toe heb. Mij komt het ronduit verdacht voor, dat die Frans Lemmens zo afgezonderd leeft. Wie zich verbergt, heeft redenen om dat te doen. Nachtuilen en weerwolven schuwen het licht, terwijl de bokkerijders overal verklikkers uitzetten waar rijke mensen wonen. Ik hoop vurig, me te vergissen, maar ik vrees, ja echt, dat de bokkerijders eerlang ook deze vreedzame streek zullen in rep en roer zetten. Gebeurt het, dat die helse monsters ook hier komen plunderen, branden en moorden, herinnert jullie dan wat Nelke Vonken je nu voorspelt: die Frans Lemmens is een spion van de bokkerijders!» En om deze vermetelijke voorspelling kracht bij te zetten, maakte ze een kruisteken.

Katrijn was het hier niet helemaal mee eens.

«Nu meen ik toch, dat je overdrijft, buurvrouw. Met die kerel is heel zeker iets onguurs aan de hand, maar een bokkerijder is hij niet. Het is toch algemeen bekend, dat bokkerijders nooit ergens in eenzaamheid leven, maar onder allerlei voorwendsels overal aan huis komen. Lemmens doet net het tegenovergestelde. Eenmaal in de week gaat hij naar de kerk en voor de rest houdt hij zich met niemand bezig. Daarom is het mijn persoonlijke overtuiging, dat hij geen bokkerijder maar wel een weerwolf is! De toekomst zal ons leren, wie van ons beiden de nagel op de kop slaat.»

«Indien ik mijn mening mocht zeggen...» aarzelde Leen.

«Waarom niet, Leen?» riepen de twee vrouwen als uit een mond. «Zeg maar op!»

«Wel, ik zal... indien jullie me toestaan... het aandurven te beklemtonen, dat die man noch een weerwolf, noch een bokkerijder kan zijn. Vooreerst, als de bokkerijder steelt, brandt en moordt, doet hij dat heel zeker niet om zijn buit aan aalmoezen te besteden, maar wel om zijn smerige hartstochten te bevredigen. Jullie zouden misschien denken, dat hij er op prat op gaat dat hij zoveel geeft? Maar neen! Hij doet dat bij voorkeur, als niemand het ziet. Kom ik bij de Bergwoning aankloppen,

dan steekt men me geen homp brood toe met een gezicht alsof men zeggen wou: hier, en maak nou maar dat je wegkomt! Alles behalve dat. Zowel de man als de vrouw hebben me reeds dikwijls gezegd: telkens als je in nood bent of dringend iets nodig hebt, dan kom je gerust naar hier. We zullen je steeds met plezier datgene geven, dat we enigszins kunnen missen. Ze betreuren het zelfs, dat ze hier niet nog meer mensen kunnen bijstaan. Wat nu de betichting van weerwolf betreft, daaraan hecht ik al even weinig geloof. Zegt men niet, dat de weerwolf hele nachten rondzwerft en bij dag uitrust? Iedereen zal toegeven, dat Frans Lemmens van de vroege morgen tot de late avond zwoegt om de kost behoorlijk te winnen. Waartoe zou het hem dan dienen, weerwolf te spelen, als hij toch moet werken net als iedereen? Mijn besluit staat intussen vast: Lemmens is een braaf man, die persoonlijke redenen heeft om weinig kontakt te zoeken.»

Leen merkte dat haar rondborstige woorden niet erg in de smaak van beide feeksen vielen. Ze wou vertrekken, maar Nelke stelde zich voor haar op en sprak met een stem als een onweer:

«Hoor eens dat schuim, dat uitwerpsel van de samenleving redeneren! Zou je niet zeggen, dat ze de vrouw van de schout is of de meid van meneer pastoor?» Ze liet haar hoge stem een oktaaf lager vallen. «Wie heeft er ooit gezegd, dat wij die bewoners van de Berghoeve ervan beschuldigen, weerwolven ofwel bokkerijders te zijn? Trouwens, het kan me geen zier schelen of ze het een of het ander zijn of allebei gelijk! Maar wat me wel kan schelen, Leen, is het feit dat je mij van die praatjes de schuld wil geven. Of niet soms? Luister goed, Leen. Indien mijn man ook maar één woord verneemt van hetgeen we hier samen besproken hebben, dan zal ik je laten opsluiten, zowaar ik Petronelle heet! Nu hier buiten, waarzegster. Zet nooit meer een voet over mijn drempel, zolang ik leef!»

De arme Leen strompelde gauw het huis uit. Nelke sloot de voordeur, ging met vlammende ogen voor Katrijn de Bult staan en vroeg:

«Zie je nou, wat men van zulk vals gebroed mag verwachten? Neem die soort maar vriendelijk op in je huis, zorg ervoor dat ze te vreten krijgen en ze zullen zich spoedig als heer en meester beschouwen. Dat janhagel durft moraliseren, over klapschotels en kwade tongen spreken,

alsof ze de wijsheid in pacht heeft. Hier, in mijn huis! Ik zal er vanavond met mijn baas eens over spreken, opdat hij de bedelvoogd verwittigt, die ervoor betaald wordt te beletten, dat smerige bedelaars deftige mensen lastig vallen.»

«En je zou gelijk hebben, buurvrouw,» viel Katrijn haar bij. «Dat gepeupel kiest altijd partij voor diegenen, die hen de grootste brokken in de mond stoppen. Het is maar goed, dat je haar bedreigd hebt, zoniet was ze nog in staat in de bergwoning te gaan verklikken wat ze hier gehoord heeft. Indien ze de ondankbaarheid zover mocht drijven, moge God ons voor weerwolven en bokkerijders behoeden!»

«Ja, Katrijn, want dat hels gebroed deinst nergens voor terug.»

«Zeg dat wel, buurvrouw. Indien de bergbewoner een bokkerijder is, wat zou het uw man dan baten, een gewapend ambtenaar te zijn? Zegt men niet, dat die aanhangers van Satan kogelvrij zijn? Dat ze met behulp van de duivel in iedere woning binnendringen? Dat er voor hen geen afstanden bestaan omdat ze, op hun bokken gezeten, zo snel als wij maar denken kunnen door de lucht vliegen? Dat geen bezweringen bij machte zijn hun snode daden lam te leggen en dat zelfs pastorie en kasteel niet voor hun aanvallen veilig zijn? Nelke, geloof me: er dient een wakend oog in het zeil te worden gehouden. Ja, spreek erover met je man. Hij is schrander en voorzichtig en ik heb de indruk, dat hij reeds meer weet dan hij zegt.»

Nelke en Katrijn zouden zo hun tongen nog geruime tijd hebben laten gaan, indien de thuiskomst van de veldwachter aan hun kwaadsprekerij geen einde had gesteld.

Er is een spreuk die luidt: «Een geheim drukt zo pijnlijk op een vrouwenhart, als een gloeiende kool op de blote hand.» Niettegenstaande beide eksters elkaar op het hart gedrukt hadden, niemand iets over hun sterke vermoedens mede te delen, was acht dagen na dat gesprek de gemeente Geulle in twee kampen verdeeld. De ene partij hield met Nelke staande, dat de vreemdeling een weerwolf was; de andere beaamde met Katrijn de Bult dat hij veeleer een bokkerijder was. Met uitzondering van de arme Leen, die niet veel in de pap te brokken had, waren er slechts drie personen die geen geloof hechtten aan die roddelpraatjes: de pastoor, de koster en de schout.

De dorpsherder verkoos de reden niet te doorgronden, waarom zijn nieuwe parochiaan in afzondering wenste te leven. Het was hem voldoende, dat de nieuwe bewoners met iedereen in vrede leefden. De koster hield er nooit een andere opinie op na dan de dorpsherder. De schout vond de rondborstige vreemdeling sympatiek, des te meer omdat hij prompt zijn belastingen betaalde. Wat de veldwachter betreft, deze zweeg in het publiek en omdat hij de venijnige tong van zijn vrouw maar al te goed kende, nam hij een onpartijdige houding aan. Veldwachter Vonken wou met iedereen vriend zijn, die hem met Pasen zijn mand met eieren hielp vullen en hem in de slachttijd ribben en worsten van het zwijn wou schenken. Hij was vastbesloten, bij de eerste gelegenheid de vreemdeling in dat verband eens op de proef te stellen...

III

Een onpartijdig waarnemer zou toegeven, dat de leefwijze van de vreemdeling heel regelmatig was. Van de morgen tot de avond hielden hij en zijn gezin zich met de huiselijke taken en voornamelijk met de landbouw bezig. Op die manier bleven ze geruime tijd onbewust van de vijandigheid, die de meeste Geullenaars tegenover hen aan de dag legden.

Op een dag kwamen de kinderen echter thuis, klagend dat straatjongens van Geulle hen hadden achtervolgd en met stenen bekogeld, onder het roepen van scheldwoorden en bedreigingen: «Daar gaan de jonge weerwolven! Stenigt die jonge bokkerijders!»

Omdat de kinderen de betekenis van die woorden niet kenden, hadden ze thuis om uitleg gevraagd. De vader werd bleek van woede, maar moeder wist het onweer te verdrijven door de kinderen op het hart te drukken, dat die boze jongens niet wisten wat ze bazelden, en hen streng te verbieden voortaan nog met zulke onzin te komen aandraven!

Voortaan spraken de kinderen inderdaad de woorden weerwolf en bokkerijder niet meer uit, in aanwezigheid van hun ouders.

Door onverdroten en noeste arbeid was de man erin geslaagd, de onvruchtbare grond tot geschikt akkerland om te vormen. Hij had weldra het schoonste graan van heel de omtrek. Vanzelfsprekend werd ook dit feit tegen hem uitgespeeld. «Zie je wel, dat hij een weerwolf is, die méér kan dan een deftig kristen mens?» lalde Nelke en haar aanhang gaf grif toe, dat er inderdaad iets omging wat niet natuurlijk was.

Met uitzondering van de arme Leen, was de veldwachter de enige

die de eenzame hofstede soms bezocht en daarbij telkens weer een en ander kreeg toegestoken.

Die eenzaamheid stoorde Lemmens niet, integendeel. Werd zijn dag doorgebracht met werken op het veld ofwel in de schuur, de avond werd besteed aan het onderwijs van de kinderen. Schoolplicht bestond er toen nog niet. Vader en moeder traden beurtelings op als onderwijzers, naargelang het vak waarin men de kinderen wegwijs wou maken.

Op die manier verliepen de eerste twee jaren tamelijk eentonig. Herman was intussen een flinke knaap geworden, die met het paard kon omgaan beter dan de beste stalknecht. Gaf vader hem de ploegstaart in handen, dan sneed hij voren die geen duim van een gespannen koord afweken. Hij was voor elke arbeid even vaardig. Martha was eveneens reeds in staat, haar moeder de helpende hand te bieden. Hielden de kinderen veel van hun ouders, ook voor elkaar hadden ze alles over.

Tijdens hun eerste jaar in de bergwoning, hadden broer en zus hun spaarcenten opzij gelegd om wederzijds een geschenk te kopen waarnaar ze sterk verlangden: voor broer een zakhorloge, voor zus een schaapje... Een andere keer kwamen ze te Elslo voorbij een huis met prachtige blauwe druiven op ranken tegen de voorgevel. Martha watertandde bij het zien van die heerlijke vruchten. Herman stapte de woning binnen en kocht voor zijn zus een prachtige tros.

De volgende dag informeerde de jongen bij zijn vader naar de kunst van het druivenkweken, de geschikte tijd en plaats om wijnstokken te planten, ze te snoeien en te beschermen tegen hagel en ongedierte. Dan begon hij vlijtig de voet van de berg aan te randen, op een plaats die meestal in de zon lag. Toen Martha hem vroeg, waarom hij dat vermoeiend en nutteloos werk verrichtte, lachte de jongen: «Laat me maar begaan, zusje. Eerlang zal je de gevolgen ervan zien!» En inderdaad, de daaropvolgende lente kocht hij wijnstokken die reeds wortel hadden geschoten en bezette de berghelling met die soorten, welke het eerst tot rijpheid kwamen. Ook in de tuin zag men weldra de ranken langs kunstig getimmerd latwerk lopen. In het najaar had hij het genoegen, reeds druiven te mogen snijden in overvloed. De eerste tros was telkens weer voor zijn zus.

«Zie je nou, waarom ik zo naarstig heb gewerkt?»

Omdat de kleine Martha anderzijds Hermans voorliefde voor bloemen kende, begon zijzelf aan de ingang van het loverhuisje de grond te bewerken en perkjes te bezetten met die bloemen, waarvan ze wist dat haar broer het meeste hield.

De ouders wakkerden deze wederzijdse aanhankelijkheid aan, niet door vleiende woorden, maar door een stilzwijgende goedkeuring. Zo waren loverhuisje en bloemenhof nauwelijks voltooid, of de ouders besloten er in de lente en de zomer het zondagmiddagmaal te gebruiken.

Na een verblijf van drie jaar, deelde moeder de kinderen op zekere dag mee dat ze haar met Passiezondag moesten vergezellen naar de heer pastoor van Geulle, teneinde hem te laten oordelen of ze de vereiste kennis en hoedanigheden bezaten om hun eerste kommunie te doen.

De kinderen waren op hun paasbest en ook Monica had haar beste kleren voor de dag gehaald, zodat de klappeien de oren bij elkaar staken als zij met de kinderen de kerk betrad op haar blokjesschoenen, met zwarte wollen kousen, damasten rok en een fluwelen lint met plat gouden kruis op de borst. Over de schouders had ze de gebruikelijke paarse mantel gehangen.

Zij bemerkten evenwel die algemene nieuwsgierigheid niet en na de godsdienstplechtigheid wachtte Monica nog enige minuten in de kerk, om de herder niet te storen bij zijn laattijdig ontbijt. Toen ze zich eindelijk over het kerkhof naar de pastorie begaf, stonden de achtergebleven babbelaarsters verbaasd te kijken. Ze gaven er hun verwondering over te kennen, dat de vrouw van een weerwolf — volgens anderen, van een bokkerijder — naar de pastoor durfde te gaan.

Monica en de kinderen werden in de pastorie zeer hartelijk ontvangen. Zij was er zelfs verbaasd over en zei:

«Eerwaarde, u is veeleer gerechtigd ons te beschouwen als de ongezelligste schapen van uw kudde, die op een afgelegen hoek gingen wonen alsof ze aan de waakzame ogen van hun herder wilden ontsnappen... We zullen evenwel trachten, in de toekomst uw goedheid beter te verdienen.»

De priester stelde haar gerust en vroeg naar de reden van haar bezoek.

«U ziet hier,» zei ze met een zweem van fierheid, «mijn twee

kinderen, die al tamelijk groot geworden zijn. Herman is bijna veertien en Martha twaalf jaar oud. Ik heb hen, zo goed ik kon, inzake godsdienst onderwezen en wou graag dat ze nu door u werden ondervraagd, om na te gaan of ze waardig bevonden worden om met de andere parochiekinderen hun eerste kommunie te doen.»

De zachtzinnige herder begon onmiddellijk zijn onderzoek en ondervroeg de kinderen beurtelings over de geloofspunten en de gebeden, over de plichten van een kristen tegenover de naaste en zichzelf. Toen al zijn vragen snel en juist beantwoord werden, kon de grijsaard zijn verbazing niet onderdrukken en zette zijn bril op zijn neus, om hen van nabij te bekijken. Dan wendde hij zich tot Monica.

«U bewoont met uw gezin een soort van wildernis, alsof u de mensen wou vluchten. Dat begrijp ik niet.»

«Zonder precies de mensen te willen ontvluchten,» antwoordde ze met een zucht, «is het toch wel geoorloofd, meen ik, de eenzaamheid te verkiezen boven het rumoer van de menigte?»

De priester aarzelde.

«Legt u soms de gemeenschap niet meer gebreken ten laste, dan ze er werkelijk heeft? Of hebt u soms zulke zware onrechtvaardigheden ondergaan, dat dit u verbitterd heeft gemaakt?»

De vrouw antwoordde waardig:

«Wij verachten de evenmens niet en haten hem nog veel minder. Integendeel, we zouden een gezelliger leven verkiezen. Maar het is nu niet de tijd en de plaats, eerwaarde, om in details te treden. De tijd zal maar al te gauw komen, dat we op u beroep zullen moeten doen voor een zielekwaal die erger is dan de gevaarlijkste ziekte. Mocht u ooit op het onverwachts naar ons geroepen worden, wil u dat dan zo spoedig doen als uw krachten het toelaten?»

In haar betraande ogen las de priester een somber levensgeheim. Hartelijk zei hij:

«Wanneer u mijn hulp mocht nodig hebben, goede vrouw, wil me dan vooral niet sparen, ook niet bij nacht. De goede God heeft me meer krachten geschonken, dan mijn hoge leeftijd laat gissen. Wat uw kinderen betreft, ze zijn de best voorgelichte van heel mijn parochie en dat hebben ze voorzeker aan u te danken. Vanzelfsprekend mogen ze samen

met de dorpskinderen hun eerste kommunie doen. Toch wens ik dat ze, van morgen af tot met Beloken Pasen, naar het onderricht komen, al was het slechts om de andere kinderen tot voorbeeld te dienen.»

Er kwam een lichte blos op Monica's wangen en ze maakte een buiging, als om een einde te maken aan het gesprek. De herder gaf de geknielde kinderen een kruisje en ze keerden naar huis terug.

Toen zij de woning binnentraden, zat vader in een leunstoel naast de kachel. Zijn hoofd rustte tussen beide handen, alsof hij in diepe gedachten verzonken was. Martha sloop op de tenen tot achter de stoel, legde haar handen voor vaders ogen en veranderde haar stem terwijl ze riep:

«Raad eens, wie u de ogen gesloten houdt!»

Dan trok ze de handen terug en keek verbaasd: ze waren door warme tranen bevochtigd.

De moeder — die de bron van deze tranen kende — slaagde erin haar echtgenoot spoedig weer tot opgeruimdheid te brengen en vader hielp haar daarbij, door wilskrachtig zijn geheime kwellingen tot zwijgen te brengen in het bijzijn van de kinderen, die zich toch begonnen af te vragen wat er in huis eigenlijk scheelde.

Intussen werd het Beloken Pasen, waarop de kinderen aan de eerste kommunie deelachtig werden, in aanwezigheid van beide ouders. Sedert het bezoek aan de pastoor, was de stemming in het dorp er fel op verbeterd. Nelke en Katrijn de Bult roerden nog wel eens hun blad van tijd tot tijd, maar doorgaans werd hun de mond gestopt met de woorden: «Slechte ouders kweken niet zulke deugdzame kinderen!»

Wilden derhalve de twee venijnige tongen de bergbewoner verder bezwadderen, dan moesten ze dat voortaan onder vier ogen doen, meestal bij de wastobbe.

Zo verstreek weerom een jaar, tijdens hetwelk de pastoor af en toe op zijn wandelingen in de hoeve enige rust kwam nemen.

De meimaand van het vijfde jaar van hun verblijf was ongemeen zacht. De natuur rond de Bergwoning ontplooide een voordien op die plaats nooit geziene pracht. De akkers droegen reeds malse graanhalmen en Hermans wijngaardranken hadden zich in een nieuwe tooi gehuld. Martha's perkjes waren nooit zo goed bezet als dit jaar. En toen de kinderen zich aan het toppunt waanden van hun geluk, verdwenen die

droombeelden bij het droeve nieuws dat moeder hun toefluisterde:

«Kinderen, jullie vader is ziek! Zijn onpasselijkheid is evenwel niet van die aard, dat er dadelijk een ernstig gevaar dreigt. Laat hem vooral niet gissen, dat jullie iets van zijn toestand afweten: die gedachte zou hem nodeloos kwellen.»

Broer en zus knikten sprakeloos.

IV

De avond van 7 mei had vader zich vroeg naar bed begeven en moeder bleef bij haar echtgenoot zitten. Toch had ze de indruk, dat de toestand van haar echtgenoot een krisispunt naderde, want eensklaps verliet ze de kamer en fluisterde tot Herman:

«Ga dadelijk het paard zadelen. Rijd naar de pastoor van Geulle en vraag hem, je zo mogelijk meteen naar hier te vergezellen.»

In een oogwenk zat de vijftienjarige knaap te paard en rende naar de pastorie. De grijsaard nam aanstonds zijn hoed en rietstok en floot zijn mopshond, die huppelend naderbij kwam. Vruchteloos poogde Herman zijn paard ter beschikking van de herder te stellen. Deze verkoos de weg te voet af te leggen. Daarom stapte Herman eveneens af en liet het paard vrij zijn voetstappen volgen.

Toen zij de bergwoning bereikten, trad de herder met Monica in de ziekenkamer. De kinderen bleven in de huiskamer. Niet gewaarschuwd omtrent dit bezoek, zag de man de priester met verbazing maar toch met vreugde binnentreden. Hij stond op uit de leunstoel waar hij intussen had plaatsgenomen en heette de priester welkom in zijn kluis.

«U noemt dit een kluis? Naar hetgeen ik er reeds van gezien heb, is het veeleer een juweel. Je zou hier rustig de graaf van Geulle zelf kunnen ontvangen.»

«Ik ben ooit bouwmeester geweest,» merkte Frans op. «Zo heb ik alles naar eigen smaak kunnen inrichten... Nochtans, eerwaarde, u hebt tot hiertoe alleen de fraaie kant gezien, maar ook die penning heeft een keerzijde. Kijk, mijn vrouw is een onvolprezen echtgenote en moeder,

dat durf ik rustig in haar aanwezigheid zeggen. Mocht ikzelf haar waardig zijn geweest, dan hadden we hier wellicht reeds vijf zeer gelukkige jaren doorgebracht. Zij waakt als een beschermengel over haar onwaardige echtgenoot. Zij is het, vermoed ik, die u verzocht heeft te komen. Ik dank haar voor die voorzichtigheid. U dank ik, meneer pastoor, voor uw bereidwilligheid. Wat ik innerlijk voel, heeft zij met haar liefdevolle ogen op mijn gezicht gelezen. Mijn einde nadert snel. Ik zou trouwens niet langer dan tot morgen getalmd hebben, om u zelf te doen roepen. Nu heeft zij mijn wens voorkomen. Ik kan me dus voorbereiden tot de grote reis, waarvan niemand terugkeert.»

Deze woorden werden met zoveel kalme gelatenheid uitgesproken, dat de priester zich diep ontroerd voelde. Monica kon haar gevoelens van liefde, medelijden en leed niet langer onderdrukken en snikte:

«Lieve Frans, schep toch moed! Ik had gemerkt, dat je sedert enige dagen nog droefgeestiger was dan naar gewoonte, al durfde je het onze kinderen niet laten merken. Stel je betrouwen op God en geloof in je genezing.»

«Het is te laat,» kreunde Frans, zich zacht uit haar omhelzing bevrijdend om niet door droefheid overweldigd te worden. «Je weet, mijn lieve vrouw, dat ik me aan het leven heb vastgeklampt uit liefde tot u en uit genegenheid tot onze kinderen, maar in hoofdzaak toch omdat ik van mezelf een ander mens wou maken. Daarom heb ik me lichamelijk zozeer aan het zware werk gegeven. Maar de levensbron is nu uitgedroogd. Het levensgevoel is er nog wel, maar mijn krachten zijn verdwenen. Ik zie de dood naderen. Toch boezemt hij me geen vrees in. Zie je niet, vrouwtje, dat ik veel kalmer ben dan jij? Waarom? Omdat ik me reeds jaren op dit ogenblik heb voorbereid. Omdat ik vertrouw op de hemelse rechter, die mijn misdaden weliswaar in de ene schaal, maar mijn leedwezen en berouw in de andere schaal tegen elkaar zal doen opwegen. Ik hoop, dat het in de hemel als een verdienste zal worden aangerekend, dat ik nooit heb gewanhoopt.»

Hij wendde zich tot de priester en voegde eraan toe:

«Nochtans, dat ik de weg van de bekering moedig insloeg en standvastig en zonder achterom te kijken bleef volgen, heb ik in de eerste plaats aan mijn vrouw te danken. Was ik zeer diep gevallen, toen ik mijn

lot aan het hare verbond, nauwelijks was ze op de hoogte van mijn val of ze hielp me reeds rechtstaan. Wat mij vooral tot volharding aanspoorde was, dat ze deed alsof ze zich later nooit kon herinneren wat ik eens ben geweest. Haar taak is nu voorbij en de uwe, zieleherder, begint. Heeft Monica mij leren leven als een boeteling, u zal me leren sterven als een kristen.»

De priester was diep getroffen door de plechtigheid van deze woorden. Zulke kalme berusting in het stervensuur had hij voorheen nog nooit meegemaakt. Hij vestigde zijn blikken op de zieke en dan weer op de wenende vrouw. Dan drukte hij zijn magere handen tegen de slapen, alsof hij daar ergens vage herinneringen wou tevoorschijn roepen. Hij mompelde eensklaps, voor zichzelf: «Zou het mogelijk zijn? Zouden tijd en beproeving zulke gedaanteverandering kunnen teweegbrengen?»

Maar dadelijk verliet hij het terrein van de gissingen, alsof er denkbeelden bij hem waren opgerezen die veel te pijnlijk waren.

«Vriend, ik besef uw toestand en vrees eveneens, dat de overgang tot het eeuwig leven nabij is. Ik zeg u dat, omdat ik me in aanwezigheid bevind van iemand die met een wondere gemoedsrust zijn plichten begrijpt. Wanneer is u ertoe bereid, uw geweten te ontlasten van al hetgeen u nog mocht kwellen?»

«Ik heb het niet nodig, dit tot morgen uit te stellen,» antwoordde de zieke. «Sedert vele jaren reeds heb ik zodanig over mijn vroeger leven nagedacht, dat al mijn boosheden met vlammende letters voor mijn ogen geschreven staan.»

Zich dan tot zijn vrouw wendende, glimlachte hij:

«Ga nu naar onze kinderen, liefste. Verjaag de smart van je gezicht zoveel je maar kan en tracht hen voor te bereiden op hetgeen onvermijdelijk is. Nadien zal ik hen aan mijn sterfbed roepen en hen zeggen, wat ze moeten weten.»

Monica verliet de kamer en liet de priester en zijn biechteling alleen. De kinderen begrepen niet wat er gaande was en vroegen, waarom ze niet bij vader mochten blijven. Moeder antwoordde op een ontwijkende manier, dat vader ongesteld was en dat hij met meneer pastoor ernstige dingen te bespreken had. Hierop zei Martha:

«Moeder, sedert enige tijd had ik u iets willen toevertrouwen, maar

vader had me bevolen erover te zwijgen. Nu meen ik, dat je toch moet weten wat er omgaat. Sedert ruim een jaar is vader dikwijls bedroefd en verontrust, alsof hij een groot onheil vreest. Meermaals, als ik me alleen met hem bevond, is het gebeurd dat hij me in de armen drukte, mijn voorhoofd kuste en mompelde: «Arme Martha, wat moet jij beginnen?» En telkens weer voelde ik, dat zijn tranen mijn voorhoofd bevochtigden. Vroeg ik dan, wat hem zozeer bedroefde, dan antwoordde hij: «Lief kind, je zal het nog veel te vroeg ervaren». Meer heeft hij me daarover nooit gezegd. Hij vroeg me, niets daarvan aan jou te vertellen, omdat het meer kwaad dan goed zou veroorzaken.»

«Mij ook is dat gebeurd,» zei Herman angstig, «als ik me met hem op het werk bevond. Ik begreep het evenmin.»

Moeder begreep dat de kinderen haar zelf op het punt van de verklaringen gebracht hadden. Ze besloot, hen met de dreiging vertrouwd te maken en raapte al haar moed samen voor die zware stap. Uiterlijk kalm, zei ze:

«Ik weet, dat jullie beiden bereid bent geduldig een zware last te dragen, mocht die op jullie schouders geladen worden. Kinderen, jullie vader is ernstig ziek en niet meer in staat nog zwaar werk te verrichten. Daarom, mijn zoon, gaat de last erg drukkend worden voor je vijftienjarige schouders. Voortaan zal jij de zorg moeten opnemen voor akker en tuin, stal en schuur. Een erg lastige taak, omdat je bovendien nog de beschermer van je zuster en de troost van je moeder moet zijn. Jij, Martha, zal je beschikbare tijd verdelen tussen veldwerk en huishoudelijke taken. Je zal Herman bijstaan zoveel als je maar enigszins kan. Als jullie elkaar blijven steunen en liefhebben zoals nu het geval is, mag ik gerust zijn, wat er ook mag gebeuren.»

De moeder zweeg een ogenblik, om de uitwerking van haar woorden te zien. Ze voelde, dat de kinderen in staat waren haar verdere verklaringen te aanhoren.

«Ik heb jullie reeds gezegd, kinderen, dat vader ernstig ziek is. Zijn toestand kan spoedig nog verslechteren. Mocht God in zijn raadselachtige besluiten vader tot zich roepen — ofwel mij — dan moeten jullie dat deemoedig aanvaarden, in afwachting dat we veel later allen weer verenigd zullen zijn. Bidt intussen, opdat vader de nodige kracht mag vinden

in deze droeve uren en opdat jullie eveneens sterk zullen blijven, op de dag van de beproeving.»

De kinderen begrepen meteen, dat het gevaar ernstiger was dan moeder ronduit durfde te zeggen, maar ze drongen niet aan en verzonken in gebed.

Ongeveer twee uur later werd de deur van de ziekenkamer zacht geopend. Op een wenk van de priester traden Monica en de kinderen naar binnen. De vrouw bemerkte dadelijk, dat haar echtgenoot kalmer geworden was. Ze zag ook, dat de priester geweend had bij het vernemen van de zelfkastijding, welke de boeteling vrijwillig op zich had genomen.

Alsof beide mannen overeengekomen waren, de kinderen in onwetendheid te laten over het onheil dat hun boven het hoofd hing, spraken ze schijnbaar kalm over veeteelt en landbouw, om dan langzamerhand over te gaan naar de plichten van de mens: geduld in tegenspoed, de noodwendigheid zich te onderwerpen aan Gods wilsbeschikking.

Toen de priester, afgemat door het lange waken, opstond om afscheid te nemen, vroegen de kinderen of hij niet nog wat wou blijven. De grijsaard antwoordde, dat het intussen te laat geworden was en dat zijn oud gestel rust nodig had. Hij beloofde evenwel, de volgende dag te zullen terugkeren. Hij aanvaardde nochtans, dat Herman hem tot bij de pastorie zou begeleiden.

De volgende morgen, na de mis, begaf de dorpsherder zich reeds op weg naar de bergwoning, waar de stervende zich voorbereidde tot de eeuwige reis. Hij ontving de sakramenten, om nadien als het ware te herleven. Zijn krachten schenen zelfs toe te nemen en hij vroeg de priester, of hij nog tijd zou hebben tot na de middag, om met volle bewustzijn afscheid te nemen van de zijnen. De herder antwoordde met een spreuk: «Nog deze dag voor de wereld, maar morgen voor God.» Hij bleef bij de stervende bidden. De tijd verstreek. Niets stoorde de plechtige stilte. Op het middaguur at de priester met moeder en de kinderen een karig maal, terwijl de zieke in een rustige slaap was gedompeld welke tot omstreeks zonsondergang duurde. Toen hij ontwaakte, gaf hij te kennen dat hij wenste op te staan, omdat hij voor de laatste keer in zijn leven de majestueuze zon wou zien ondergaan. Nadat ze hem geholpen hadden zich te kleden, nam hij plaats bij het raam, met uitzicht naar het

westen. Aan zijn voeten zaten de kinderen, rechts van hem zijn vrouw en links de priester. Nauwelijks hadden ze de door hem aangeduide plaatsen ingenomen, of de zon brak door de laatste wolk die haar voor het oog verborgen had gehouden en stuurde haar gouden stralen door het venster op het gezicht van de zieke.

Een doodse stilte heerste in de kamer, terwijl buiten een nachtegaal zijn jubelend lied aanhief in het struikgewas. Opeens begon de man langzaam te spreken.

«Dierbare echtgenote, lieve kinderen. Het plechtige en beslissende uur nadert. Willen jullie me een laatste bewijs geven van jullie liefde? Vermijdt dan elke buitensporige droefheid. Jullie horen wel aan mijn stem, dat ikzelf niet wanhopig, maar rustig en tevreden ben. Waarom dus meer bedroefd zijn dan ikzelf? Sedert een jaar ongeveer, voelde ik dat het

leven me langzaam ontvlood, dat mijn dagen geteld waren. Dit liet me toe, het naderen van de dood onverschrokken af te wachten. Vanzelfsprekend bekommert me jullie lot en ik wou graag, dat jullie mijn laatste vermaningen nooit meer vergeten. Wat is het leven immers, in vergelijking tot de eeuwigheid? Een droom, een schaduw. Weldra zal ik van uit het verblijf van de gelukzaligen op u neerblikken, in afwachting dat we ginds weer verenigd worden. Intussen, dierbare echtgenote, vraag ik u slechts met aandrang: blijf zolang mogelijk bij onze kinderen en houd hen op het pad van de deugd. En jullie, kinderen, prent de laatste woorden in je geheugen die ik nu tot je spreek. In mijn jeugd was ik zoals jullie bent: onschuldig en deugdzaam. Ik genoot een voorbeeldige opvoeding en onderwijs en werd soms de andere kinderen tot voorbeeld gesteld. Mijn zucht naar kennis kende geen grenzen. Ik onderscheidde me in talen en wetenschappen. Een priester onderwees me in Grieks en Latijn. In de buurt woonde een rijke weduwnaar, vader van een enige dochter die hetzelfde jaar als ik geboren werd. We groeiden samen op en waren speelkameraden. Omdat mijn ouders eveneens bemiddeld waren, werden we beschouwd als voor elkaar geschapen en we leefden naast elkaar als broer en zuster. Ja, Herman, hetgeen jij bent voor Martha en zij voor jou, dat was ik voor Grietje en zij voor mij. Als ik op school zozeer mijn best deed, was dat voor een groot deel aan haar aansporingen te danken. Toen dan zekere dag de leraar verklaarde, dat hij me verder niets meer kon bijbrengen, werd er een familieraad gehouden om te beraadslagen over mijn verder lot. Ook Grietjes vader werd erbij geroepen, want men beschouwde hem reeds als mijn aanstaande schoonvader, ofschoon dat zowel voor het meisje als voor mezelf nog geheim werd gehouden.

»De priester, die mijn leermeester was, woonde eveneens de vergadering bij en gaf ronduit te kennen: Hendrik moet betrekkelijk veel geld en goederen erven. Waarom zou hij dan een ander levenslot kiezen dan datgene, wat zijn ouders zoveel rustig geluk heeft verschaft? Zijn uitzonderlijke geestesgaven en lichamelijke vermogens kunnen hem heel zeker ook verder suksessen laten oogsten, maar zullen anderzijds niet beletten, dat hij aan talrijke gevaren zou blootgesteld zijn. De knaap heeft een goede aanleg, maar niemand kan voorzien op welke manier hij zich door anderen kan laten misleiden. Houd hem dus thuis!

»Grietjes vader beaamde de woorden van de priester, maar mijn ouders waren een andere mening toegedaan. Het streelde hun ijdelheid te weten, dat mijn drang naar kennis en wetenschap me er wellicht kon toe brengen, een groot geneesheer, geleerde of zelfs magistraat te worden.

Dat hun zienswijze in het debat zegepraalde, is begrijpelijk. Ik was immers hun zoon... Toen ik dan op de vergadering werd toegelaten om te horen wat er voor mij beslist werd, verklaarde ik me dadelijk akkoord om geneesheer te worden, ofschoon ik het meteen betreurde dat ik daardoor geruime tijd van Grietje moest scheiden. Het meisje zelf spoorde me aan

tot geduld en volharding en wees erop, dat een afscheid ook steeds de aanleiding is tot een vreugdevol weerzien. Zijzelf beschouwde die afwezigheid als een gelegenheid voor mij, om verder mijn geestesgaven te verrijken en nadien mijn kennis te besteden aan het helen en verzachten van menselijk lijden.

»Toen dan het afscheid kwam, beloofden we elkaar eeuwige trouw. De hemel weet, hoe zuiver en oprecht deze wederzijdse belofte toen was. Als onderpand gaf Grietje mij het gouden kruis van haar overleden moeder en ikzelf overhandigde haar een gouden ring met diamant, die ik van mijn overleden grootvader geërfd had. Mijn gewezen leraar gaf me nog veel goede raad, verzocht me diegenen te mijden die mijn driften zouden aanwakkeren of mijn hoogmoed strelen, en schonk me als herinnering het wijze boekje van Thomas a Kempis.

»Reeds de volgende dag vertrok ik naar de universiteit en ging bij aankomst een professor opzoeken, voor dewelke ik een aanbevelingsbrief had meegekregen. De man ontving me erg vriendelijk, sprak over het vak dat ik gekozen had en informeerde me over de gedragslijn, die ik moest volgen. De voorbereidende proeven doorstond ik met grote onderscheiding en ik mocht onmiddellijk de kursussen bijwonen. Het eerste jaar maakte ik zulke verbazende vorderingen, dat ik al mijn studiemakkers een eind achter mij liet. Op het einde van het akademisch jaar keerde ik met lof beladen naar huis terug, met het vaste voornemen, volgend jaar nog beter te zullen doen. Ik werd met open armen ontvangen en ook Grietje en ik merkten, dat onze liefde intussen nog meer tot bloei was gekomen. We waren op dat moment twintig jaar oud en besloten, na twee jaar in het huwelijk te treden. We droomden reeds van een heerlijke gezamenlijke toekomst en de vakantie vloog veel te snel voorbij. Op de universiteit teruggekeerd, hernam ik de studie met nieuwe ijver. Daarbij bleef mijn gedrag zo onberispelijk, dat ik als voorbeeld werd aangehaald. Men verwachtte dat ik, op het einde van mijn studies, primus van de universiteit zou zijn. Maar mijn vorderingen en voorbeeldige levenswandel wekten de afgunst op van enige bedorven makkers. Er kwam een soort van samenzwering tot stand om me neer te halen. Wegens die duistere plannen werd ik eensklaps voorwerp van vervolging en spot. Mijn gewone zitplaats, mijn boeken en klederen werden stelselmatig

bevuild. Ik zag mijn naam op de muren, op de deuren, overal gekoppeld aan honende scheldwoorden. Vruchteloos trachtte ik de daders op te sporen. Vruchteloos bemoeiden zelfs de professoren zich met de zaak. Die eerloze plannen werden in het geheim gesmeed en in het duister voltrokken, met een duivelse boosheid waarvan jullie je geen denkbeeld kunt vormen. Ik begreep, dat men aldus trachtte me het leven aan de universiteit onmogelijk te maken. Dit besef sterkte mijn voornemens, me niet te laten ontmoedigen en nog beter mijn krachten in te spannen.

»Eensklaps vormde zich onder mijn studiegenoten een groep, die openlijk voor mij partij trok. Die studenten begonnen me met niet minder zorg te beschermen dan mijn vijanden me vervolgden. Het scheelde niet veel — zo leek het me toch — of het kwam tot handtastelijkheden. Kortom, dankzij de bescherming van die makkers hielden de vervolgingen op. Wat kon ik anders, dan hen mijn dankbaarheid te betuigen? Dat deed ik ook, maar ik kreeg te horen dat de kwellingen die me te beurt vielen, mijn eigen schuld waren, omdat ieder student die aan de universiteit een afgezonderd leven leidt, aan hoon en spot is blootgesteld. Ik kreeg de raad, nauwere vriendschapsbetrekkingen aan te knopen, om in de toekomst zulke onaangename ervaringen te vermijden. Ik ging erop in en dat was natuurlijk net wat ze gehoopt hadden. Voortaan ging ik af en toe met hen op stap en bezochten we samen de kroegen.

»Hoe verbaasd was ik aanvankelijk, te merken dat mijn kameraden zich nog deugdzamer toonden dan ikzelf meende te zijn. Ik betreurde het, hun gezelschap zolang te hebben gemeden. Toen ze eenmaal mijn onvoorwaardelijke vriendschap gewonnen hadden, viel het hun niet moeilijk ervoor te zorgen, dat mijn stappen ook verder op de hunne werden afgestemd. Een groot deel van de kostbare tijd, die ik aanvankelijk aan studie besteedde, werd nu verkwist aan ijdele vermaken. Mijn schijnvrienden bewonderden en prezen mij, zodat de verwaandheid wortel schoot in mijn brein. In mijn bijzijn begonnen ze zich zinnelijke genoegens te veroorloven en weldra bekroop me de lust, hen na te volgen. Ze verwaarloosden hun godsdienstplicht en ik schoeide me geleidelijk op hun leest, door de twijfel die ze in mijn geest over de waarachtigheid van de kristelijke lering deden ontstaan. Vooraleer het tweede schooljaar ten einde was, was ik niet alleen een losbol maar ook reeds een godloo-

chenaar. In die gesteltenis keerde ik naar huis terug. Toch voelde ik me enigszins onwennig en wou me niet tonen zoals ik innerlijk geworden was. Waarom niet veinzen, als ik hen daarmee thuis genoegen kon doen? Dus bedroog ik hen allen, zelfs het meisje waaraan ik trouw had gezworen. Zij dachten, dat ik nog steeds dezelfde gebleven was en schonken me talloze bewijzen van hun liefde en genegenheid. Intussen dacht ik eraan, op welke manier ik zoveel mogelijk geld kon buitmaken, om mijn losbandig leven en de uitspattingen te kunnen voortzetten en zelfs te doen toenemen. De welgemeende raadgevingen van mijn ouders verveelden me, de priesterlijke vermaningen beschouwde ik als prietpraat, de toekomstbeelden van Grietje deden me innerlijk grinniken en ik beschouwde haar nauwelijks als goed genoeg om het slachtoffer van mijn driften te worden. Aan de universiteit terug, werd ik de grootste verkwister en de meest goddeloze booswicht onder al mijn studiemakkers. Tot ik op zekere dag een naamloos briefje ontving met volgende inhoud: Indien jij nog veertien dagen uitstelt je *examina* te ondergaan, zal je wegens je buitensporigheden eerloos uit de universiteit verdreven worden. Keer niet terug naar je ouders vooraleer jij in eenzaamheid je geest hebt gelouterd, want je schandelijk gedrag zou hun leven verpesten. Reeds is je naam besmeurd als die van een booswicht, een losbandige rekel en een godloochenaar. Er blijft je nog slechts over, door die baldadigheden je ouders naar het graf te slepen en bijgevolg nog een vader- en moedermoordenaar te worden!

»De waarschuwing trof me als een donderslag. Ik keek naar die regels zoals Baltazar moet gekeken hebben, toen de vurige letters op de muur van zijn paleis verschenen. In mijn hoogmoed wilde ik nochtans volstrekt geneesheer worden en haastte me dus, de vereiste *examina* te ondergaan. Het was alleen aan mijn uitzonderlijke geestesgaven te danken, dat ik nog genade vond in de ogen van mijn leraars, want mijn boze faam had zich reeds overal verspreid. Zelfs diegenen die me verleid hadden, gaven nu blijk van hun onverholen misprijzen. Mijn ouders en mijn vroegere leermeester, de parochieherder, werden anoniem op de hoogte gebracht van mijn afschuwelijk gedrag. Ik was dus allesbehalve fier, toen ik thuiskwam en merkte, dat mijn ouders in geldnood verkeerden, omdat ze zich in de schuld gestoken hadden om me toe te laten, aan

mijn dierlijke driften te voldoen. Grietje stortte bittere tranen in haar eenzame kamer, waaruit zij bijna niet meer tevoorschijn kwam. De vriendelijke dorpsherder smeekte me, met tranen in de ogen, mijn leven te beteren. Mijn moeder besproeide mijn dwalingen met onstuitbare tranen. De droefheid sleepte haar spoedig naar het graf, maar met droge ogen stond ik aan de kuil. Mijn vader trachtte zijn gezag te doen gelden. Tevergeefs. Dan zonk hij voor mij op de knieën en smeekte... O schande! Ik liet hem knielen en smeken. Zijn daaropvolgende reaktie was begrijpelijk: met zijn vloek beladen, joeg hij mij uit het huis. Dat ik in het dorp nog een schuilplaats vond, had ik aan Grietje te danken. Ik had geen middelen van bestaan en wist niet wat te beginnen. De zieken wantrouwden me. Op een geneesheer met zulke doorslechte faam wou niemand een beroep doen.

»Op zekere avond zat ik weer in mijn kamer te piekeren. De wind loeide door de naakte bomen en dreef van tijd tot tijd de regendruppels door de gebroken ruiten tot op mijn schamele tafel. Geen sprankje vuur in de haard, geen lichtje op de kandelaar! De kille februarilucht had mijn ledematen verkleumd en mijn geesteskracht verlamd. Eensklaps werd er op de deur geklopt! Ik opende en bevond me tegenover een onbekende, die me verzocht hem te volgen voor een dringend geval, waarbij mijn geneeskundige kennis gevergd werd, waarvoor ik flink zou betaald worden. Ik zocht mijn instrumenten en volgde de onbekende. Ik verzocht de huiseigenaar me de sleutel te geven, opdat ik hem bij mijn thuiskomst niet zou hoeven te storen, maar hij beloofde me te zullen wachten.

»Onderweg trachtte ik herhaaldelijk vanwege mijn begeleider te vernemen wie de zieke was en van welke aard zijn kwalen waren. Telkens weer kreeg ik tot antwoord, dat ik geduld moest hebben, maar dat er geld te verdienen was. Die geheimzinnigheid kwelde mij, maar het woordje geld verzachtte de onrust en deed me geduld oefenen. Beschroomd was ik nooit geweest, op dat moment zelfs minder dan ooit.

»Na twee mijlen flink doorstappen bereikten we een schamele woning, die van de andere huizen tamelijk afgelegen was. Een herberg, meende ik. Mijn reisgenoot had onderweg een lantaarn ontstoken en reikte me deze toe, terwijl we voor de deur stonden. Hij verzocht me een ogenblik te wachten, sloop achter het huis, klopte er op een venstertje en

keerde dan naar mij terug. Dadelijk hoorde ik beweging in huis. De grendels van de voordeur werden weggeschoven. Een akelig gevoel kroop over mij, toen ik de lantaarn aan mijn leidsman teruggaf en in het licht ervan zijn gezicht bemerkte: zijn trekken waren onder een vleeskleurige vermomming verborgen!

»Tijd tot aarzelen kreeg ik niet, want mijn gezel sleepte me om zo te zeggen naar binnen en achter ons viel de deur met een dreun dicht. Er was in huis geen licht te zien, zodat ik mijn leidsman bij de arm moest nemen, teneinde hem te kunnen volgen. Eindelijk betraden we een grote, verlichte zaal, waar we eensklaps omringd werden door ongeveer honderd kerels. Ik bekeek hen nauwkeurig, niet zonder angst, meende hier

en daar vaag iemand te herkennen. Ik sprak hen aan, maar niemand antwoordde. Ik trachtte mijn gids terug te vinden, maar kon hem van de overigen niet meer onderscheiden. Allen droegen ongeveer dezelfde kleding en alle gezichten waren gemaskerd.

»De geheimzinnige manier waarop ik hier ontboden werd, de eenzame ligging van de woning en dan deze mannen, die me somber en sprakeloos omringden, zodat ze meer op standbeelden dan op mensen geleken, dit alles droeg ertoe bij om de beklemming, die ik voelde, nog te doen toenemen. Toch trachtte ik me te bedwingen. Echt bang was ik niet. Daarom besloot ik, hen te overbluffen. Voor een lange tafel zag ik een leunstoel staan. Zonder enige verlegenheid te laten blijken, nam ik bezit van deze zetel, met de woorden: Wie het meest vermoeid is, mag het eerst gaan zitten. Nauwelijks had ik plaatsgenomen, of de kerels vormden een kring rondom mij en schenen mij met hun blikken te willen doorboren. Ik besloot een einde te maken aan het akelige stilzwijgen. Mannen, zei ik, iemand onder u heeft me geroepen onder voorwendsel, dat er een zieke te genezen was. Die boodschapper vergezelde me tot hier. Het betrof mijn geneeskunst en er was geld te verdienen. Wie mijn toestand kent, weet dat ik zeker niet weigeren zal mijn kunst te tonen om geld te verdienen! De honger is een onverbiddelijk dwangmiddel en ik heb er reeds kennis mee gemaakt. Toont mij dus de zieke of gewonde. Ik zal u mijn bereidwilligheid tonen. Waartoe dient het, uw gezicht voor mij te verbergen? Mijn vak eist beroepsstilzwijgen en daartegen zondig ik niet.

»Ik zweeg een poosje maar kreeg nog geen antwoord. Daarop sprak ik verder en smaalde: Willen jullie me wellicht een gevoel van angst en ontreddering bijbrengen? In dat geval, hebben jullie je man slecht gekozen. Waarom zou iemand, die niets te verliezen heeft en die bitter weinig om het leven geeft, angst moeten hebben? Ik zal jullie bewijzen hoe weinig ik voor vrees vatbaar ben. Kom, vriend — ik vatte de hand van een omstander en drukte ze op mijn hart —, zeg aan je makkers of mijn bloed sneller stroomt dan dat van jou... De kerel trok de hand terug en beperkte zich tot een schouderophalen. Dan hernam ik op vaste toon: Hebben jullie me in een valstrik gelokt en hebben jullie het op mijn leven gemunt, dan zullen er van jullie heel wat vóór mij aankomen in de hel! Bij

die woorden sprong ik recht en nam een plaats in, waar men me niet in de rug kon aanvallen. In de rechterhand omklemde ik mijn vlijmscherp heelmeestersmes en ik riep: Als dokter weet ik met dit tuig een plaats van jullie lichaam te treffen, waar de minste wonde de gekwetste niet eens de tijd meer laat, zijn makkers een laatste vaarwel toe te sturen.

»Niemand roerde, niemand sprak. Ik wou volstrekt een einde maken aan deze vervelende toestand en gebood: Zegt mij, waarom ik hier geroepen werd, zoniet opent de deur en laat me vertrekken. Ik maakte me reeds gereed om door de menigte heen te dringen, toen een van de vermomden me vroeg: Heeft de dokter werkelijk zoveel moed als hij voorwendt? — Heb je lust, gaf ik spottend tot antwoord, mijn moed op de proef te stellen? Indien iemand de strijd met mij wil opnemen, dat hij naar voren treedt; de anderen zullen de rechters zijn.

»Hoe komt het dan, hernam dezelfde spreker, dat jij je laat verjagen door je vader? Hoe komt het dat jij, een geleerde, water drinkt ofschoon je jezelf liever vergast op een fles wijn? Hoe komt het, dat je droog brood eet, terwijl je uitgemergeld lichaam mals vlees en lekkere spijzen zou kunnen gebruiken? Hoe komt het, dat je hoofd wanhopig op je borst valt, als de straatbengels je naroepen? — Wat wil je, dat ik daartegen doe, antwoordde ik met een zweem van neerslachtigheid. Tegen het noodlot valt moeilijk te worstelen. Ik beken het, de armoede weegt zwaar, maar er is meer moed vereist om een leven vol rampspoed te dragen, dan zich daarvan door zelfmoord te ontmaken. De zelfmoord is de daad van een lafaard! Een lafbek was ik nooit en op die manier wil ik niet sterven, zelfs al vermenigvuldigden mijn rampen zich verder.

»Maar, zo ging dezelfde spreker voort, waaraan is je ramspoed en je deerniswekkend lot dan toe te schrijven? Is het niet de schuld van de schijnheiligen, de huichelaars, die de scepter zwaaien over de mensen? Zijn het niet diegenen, die zich met het zwaard van godsdienst en zogenaamde goede zeden gewapend hebben, om je in de ban van de samenleving te slaan? Zij, die zich in het goud wentelen, die in wellust baden, kunnen rustig over godsdienst en zedelijkheid spreken, want zij alleen halen er voordeel uit. De rijken, nietwaar? Wie houdt zijn deur gesloten voor de hongerigen? De rijken, nietwaar?

»En alle omstanders bromden te zamen: Wee de rijken! Nu meende

ik, de sleutel van het raadsel gevonden te hebben. Ik was omringd door een roversbende. Maar wat konden die van mij verwachten? Vaak had ik reeds over de bokkerijders horen spreken, maar altijd op een zo geheimzinnige en vreesachtige manier, dat ik me er geen ander oordeel had kunnen van vormen tenzij dat het vulgaire booswichten waren. Menigmaal had ik horen zeggen, dat die benden zich zowat overal bevonden waar te roven, te branden en te moorden viel, maar dat zij aan alle opsporingen ontsnapten als het erom ging, hen bij de lurven te vatten. Die benden schenen als door een bovennatuurlijke macht te worden bestuurd. Ze bewogen zich met de snelheid van de gedachte en werkten met de regelmaat van een horloge. Maar geen oog kon de draad zien, die al deze krachten verenigde tot één kracht en één wil. Misschien, zo dacht ik, bevind ik me te midden van zulke bokkerijdersbende. Welnu, we zullen het dadelijk zien. Daarom zei ik op schertsende toon: Voor de drommel, mannen, indien jullie het op de rijken gemunt hebben, dan slaan jullie vanavond toch de bal mis. Ik kan op mijn hoofd de kamer rondwandelen, zonder gevaar kruis of munt te verliezen.

»We hebben het niet op je geld gemunt, maar op je kunst, je stand in de samenleving, verklaarde de spreker. Ik keek verwonderd op: Mijn kunst, mijn stand? Verklaar je nader. Ik ben bereid, jullie met aandacht te aanhoren.

»Neem dan weer plaats, meester, zei de man en ditmaal klonk er iets als eerbied in zijn stem. Luister naar het voorstel, dat ik je zal doen in naam van mijn gezellen. Toch zeg ik van bij de aanvang dat, indien we ook maar enige twijfel hadden gekoesterd betreffende je instemming, wij je niet zouden ontboden hebben. We zijn voldoende van je toestand op de hoogte en ik ga dus nu rechtstreeks op het doel af. Hier zijn honderd leden van de grote bokkerijdersfamilie vergaderd. Er ontbreekt ons echter een hoofdman. We hebben de vorige onlangs ten grave zien dalen en moeten een plaatsvervanger kiezen. Na een hele maand de geschikte personen te hebben gewikt en gewogen, is de keuze op jou gevallen. Laten we nu nagaan of jij werkelijk de chef bent, die wij nodig hebben.

»Ik veinsde enige verbazing en vroeg, welke hoedanigheden er dan wel mochten vereist zijn. De spreker diende me dadelijk van antwoord, door me de tien geboden mede te delen die een waardig hoofdman van de

bokkerijders werden opgelegd:

1. Je mag geen gevaren vrezen! (Vanavond heb je ons reeds bewezen, dat je in dat opzicht de rechte man bent!)

2. Je moet met tegenspoed hebben kennis gemaakt en de hardvochtigheid van de mensen ondervonden hebben. (Daaromtrent laat je niets te wensen over!)

3. Je moet een brein hebben dat in staat is te denken in de plaats van hen, die moeten handelen. (Zulk hoofd staat heel zeker op je schouders!)

4. Je moet bereid zijn, om datgene te nemen wat goed is om te bezitten. (De tijd zal je leren, hoe dat te doen!)

5. Je moet een ander man schijnen dan je werkelijk bent. (Daaraan zal je spoedig wennen!)

6. Je moet de lippen voor de tanden kunnen houden. (De drang naar zelfbehoud zal je zo stom maken als een graf!)

7. Je moet aan alle sentimentele en vriendschappelijke betrekkingen vaarwel zeggen om alleen nog de bokkerijders te dienen. (Dat zal je doen, want sedert je vader je vervloekte, heb je alle familiebanden verbroken en je bent nu een banneling in je eigen dorp!)

8. Je moet alle middelen aanwenden om het algemeen vertrouwen van de burgers te winnen, teneinde nooit verdacht te worden. (Met veinzen zal je spoedig meer geld verdienen, dan met al de kennis die je ooit verworven hebt!)

9. Je mag noch voor branden, noch voor moorden terugschrikken als het erom gaat, datgene te nemen wat je bevalt. (Op dit gebied zal je treffende voorbeelden krijgen en je spoedig aan deze stijl aanpassen!)

10. Je moet onze zieken en gewonden verzorgen en genezen. (Deze verplichting bezorgt je twee aandelen in de volgens het aantal hoofden verdeelde buit!)

»Zo ken je nu, ging hij verder, de tien geloofsartikelen van een hoofdman van de bokkerijders. Je zal die stipt navolgen en volbrengen, om de redenen die ik reeds heb aangeduid. Want wat blijft je anders over? Door de mensen verlaten, voor allen een voorwerp van spot en verachting, met al je kennis niettemin de prooi van honger en dorst. De rijken en machtigen hebben je vernederd. Wat zou je dan anders doen, dan strijd te leveren tegen die egoïsten? Spreek het jawoord uit en we staan allen tot je

dienst! Maar zonder dit jawoord af te wachten, riep hij reeds zijn makkers toe: Willen jullie Hein Ruyter als hoofdman? Bij het horen van mijn naam voelde ik iets als een elektrische schok. Ik sprong op van mijn zetel om te spreken, maar mijn tong weigerde dienst en ik plofte als verlamd op mijn plaats terug. Eensklaps werd ik door alle mannen omringd. Zij drukten me uitbundig de hand en riepen: Lang leve onze kapitein! Ogenblikkelijk werden tafels tegen elkaar geplaatst. Men bracht lekkere spijzen en fijne wijnen. Er werd hartelijk geklonken op de gezondheid en het welzijn van de nieuwe kapitein. Het drinkgelag begon weldra de vorm van uitspattingen aan te nemen, tot eensklaps de voorgaande spreker een teken gaf, waarop alle vermommingen werden afgerukt. Hoe verbaasd zat ik te kijken, toen ik te midden van die honderd bokkerijders personen bemerkte, die ik altijd als toonbeelden van eerlijkheid en deugdzaamheid had beschouwd. Zelfs mijn huisbaas zat erbij, die nochtans bij mijn vertrek nog een pijp zat te roken in zijn hoek bij de haard!

» Terwijl mijn hoofd door de drank bedwelmd begon te worden, hield de eerste redenaar nog een toespraak voor mij. Ik moest, zei hij, totaal van levenswijze veranderen. Ik moest mij een zo grote vriend van kerk en godsdienst tonen, als ik er tot hiertoe een vijand van scheen! Door een geveinsd berouw, moest ik langzamerhand de vriendschap van mijn vader, het vertrouwen van de priesters en de achting van ieder burger terug winnen. Op die manier zou ik tot alle goede huizen toegang krijgen. Mijn makkers zouden ermee beginnen, me hun vertrouwen te schenken, door me openlijk bij hun zieke huisgenoten te ontbieden. Ik beloofde, de voorschriften stipt na te volgen. Dan werd mij de naamlijst van de bokkerijders ter ondertekening voorgelegd, maar ik liet opmerken, dat er geen inkt aanwezig was. Hierop antwoordde men mij: De kapitein zal toch wel de moed hebben om datgene te doen, wat ook zijn makkers deden? Bekijk het perkament! — Ik ontrolde de lijst en voelde een koude rilling over mijn rug lopen, toen ik zag dat alle handtekeningen — en de kruisjes voor de ongeletterden — met bloed geschreven waren. Toch stroopte ik mijn hemdsmouw op en opende een ader. Ik doopte de stift in het bloed en schreef aan het hoofd van de lijst, met een koortsige drift, de naam: Henricus Ruyter van Wittem. Deze ogenschijnlijk koelbloedige handeling werd met een wild hoera begroet. Meer flessen wijn werden

aangebracht en op mijn gezondheid geledigd.

»Een van de gezellen opende een kast en haalde een doodshoofd, een kruisbeeld, twee kaarsen, twee dolken en een hennepkoord met glijknoop tevoorschijn. Hij ontstak de kaarsen en plaatste al die voorwerpen voor mij op tafel. Het kruisbeeld werd tussen de twee kaarsen gezet, de dolken lagen met hun lemmet kruiselings over elkaar. Nadat ik op het kruisbeeld gezworen had, me als een waardig bokkerijdershoofdman te zullen gedragen, tot mijn laatste ademtocht, nam de eerste spreker andermaal het woord: Kapitein, je ziet dit doodshoofd? Ik knikte instemmend. Het is afkomstig van een van je voorgangers, die op een bepaald ogenblik zijn plicht verzuimde. Een oprecht bokkerijder verbrijzelde met één slag het hoofd van de meinedige kapitein. Wil jij je ervan overtuigen, dat de slag wel degelijk door een bedreven arm werd toegebracht? Onderzoek de schedel. Je kent er immers wat van!

»Ik onderzocht de schedel en merkte inderdaad, dat deze met een ijzeren hamer was verbrijzeld. Het kruisbeeld — zo ging de man voort — herinnert je eraan dat Kristus door rijke joden werd veroordeeld, omdat hij in hun ogen schuldig was de verachting voor alle aardse goederen te hebben gepredikt, omdat hijzelf arm was en de rijken de plicht voorschreef, van hun overvloed te schenken aan hun behoeftige broeders. De beide kaarsen hebben je eedaflegging beschenen. Mocht je ooit vergeten, wat je aan jezelf en je makkers schuldig bent, dan zal je misschien aan het zwaard van Justitia ontsnappen, maar de bokkerijders zullen je niet missen! Let wel op: niet alleen jij zal door de dolk of door een strop, zoals die daar ligt, om het leven gebracht worden, maar onze wraak zal al diegenen treffen onder je vrienden en naastbestaanden, die je dierbaar zijn! Vrouw en kinderen, ouders en andere familieleden zullen ongenadig vervolgd en omgebracht worden, zonder dat ooit de vernieling van hun huis en stal, van bossen en landerijen, onze wraak kan verzadigen! In één woord: het geslacht van de meinedige kapitein van de bokkerijders wordt vogelvrij verklaard en ongenadig uitgeroeid.

»Hoe diep ik ook gezonken was, deze afschuwelijke taal trof me als een bliksemschicht. Het bloed stolde me in de aderen en transpiratie bedekte mijn lichaam. De omstanders bemerkten, dat de bedreigingen raak waren en om deze indruk te verzachten schonken zij dadelijk de

glazen weer vol. Ik dronk om me te bedwelmen. De wijn dreef het gezelschap tot andere uitspattingen. Ze zongen, tierden en vloekten. Aan sommige tafels was het kaartspel begonnen. Ik had geen cent op zak en stond te kijken naar de zilver- en goudstukken, die van de ene kant naar de andere rolden. Ze schenen er vermaak in te scheppen, dat ik met een lege beurs zat en ik vermoed, dat ze het opzettelijk deden om mijn gouddorst aan te wakkeren. Tegen vier uur in de ochtend gingen we uiteen. Ik keerde met mijn huisbaas terug, legde me op mijn hard bed, sliep dadelijk in en werd gekweld door afgrijselijke dromen.

»Ziedaar hoe ik kapitein werd van een bokkerijdersbende in het land van Valkenburg. De vertakkingen van hun aktiviteit liepen tot Aken en Maastricht. Zover was het gekomen, dat de meester geen vertrouwen meer stelde in zijn knechten, noch de vader in zijn zoon, noch zelfs de vrouw in haar man. Al degenen die iets te verliezen hadden, beefden. Nooit voordien waren er zulke gruwelijke misdaden gepleegd als tijdens mijn leiderschap. Ik wou me wreken, omdat de samenleving mijn schandelijk gedrag met nochtans verdiende verachting had beantwoord. Door zelf euveldaad op euveldaad te stapelen, en ze anderen te bevelen, trachtte ik mijn geweten in een onafgebroken roes te bedwelmen.

»De lessen indachtig, die ik tijdens mijn aanstelling gekregen had, begaf ik me reeds de eerstvolgende zondag naar de hoogmis. Ik zette er zulk rouwmoedig gezicht dat de lieden, die me sedert zovele maanden niet meer in de tempel hadden gezien, elkaar toefluisterden: Heb je de godloochenaar gezien? Als de duivel een lege maag en holle kaken heeft, hangt hij de monnikskap om en begint de schijnheilige te spelen... Zulke gevoelens heersten een tijdlang, maar weldra werd ik bij zieken en gekwetsten geroepen. Ik kon me behoorlijk kleden en voldoende eten, kwam steeds mijn godsdienstplichten na — uiterlijk slechts — en geleidelijk begon de publieke opinie me milder te beoordelen. De brave dorpspriester vooral liet zich snel vertederen. Met zijn gelukwensen, schonk hij me tevens zijn vertrouwen terug. Dan trof ik het hart van mijn vader, door de stellige belofte om op de weg van de beterschap te zullen volharden. Hij ontving me met tranen van vreugde weer in huis. Grietje, die voor mij slechts onverschillig bleef in zover ik voordien halsstarrig de dwaalweg bleef bewandelen, ontving haar berouwvolle vriend met jube-

lend gemoed. Mijn dokterspraktijk nam van dag tot dag toe, dit alles dankzij mijn schijnheiligheid. Nog slechts één stap bleef me te doen: ik moest dat brave en alom geëerde meisje tot vrouw nemen. Ik speelde ook die rol zo behendig, dat Grietje me vooraleer er twee jaar verlopen waren sedert ik kapitein van de rovers werd, haar instemming gaf voor de

bruiloft. Zo sleurde ik het deugdzame meisje met mij naar de afgrond.

»Nu kan ik met enige kalmte spreken over die vreselijke tijd, maar toch kan ik niet beschrijven in welke mate ik de eerste negen maanden van ons huwelijk door wroeging gefolterd werd. Ik leerde pas dan namelijk de grenzeloze deugden van Grietje kennen. Naarmate ik haar naar waarde leerde schatten, nam de wroeging toe. Iedere liefkozing van haar was als een kooltje vuur op mijn bedorven hart. De dankgebeden die ze om mijn «bekering» naar de hemel richtte, waren als zovele priemen die in mijn lichaam prikten. En als de dorpsherder me een goed huisvader noemde, voelde ik in mij alle pijnen van de hel! Na verloop van tijd begreep ik, dat de wroeging me begon te folteren. Door de omgang met schurken was ik zelf een booswicht geworden. Door voortdurend in aanraking te komen met deugdzame wezens, werd ik weerom tot oprechte gevoelens gewekt. Die folteringen begonnen mijn gezondheid te ondermijnen. Terwijl een innerlijke stem me aanzette om de schandelijke weg te verlaten waarop ik doolde, sprak een andere stem mij toe: Voor jou is er geen hoop op redding meer! Hoe zou je ooit zelfs maar het honderdste deel kunnen uitwissen van de gruweldaden, die je beging ofwel bevolen hebt? Geef de hoop op, ooit je boeien te kunnen breken. Spreek een bekentenis uit en je vrouw zal je om zulke onmetelijke schande onder haar verachting bedelven! Bovendien weet je, aan welke wraak je jezelf en je gezin blootstelt, als je je volgelingen ontrouw wordt.

»Ik volhardde dus in de boosheid, maar mijn ijver verzwakte. Werd er tot een nieuwe strooptocht besloten, dan gaf ik weliswaar de nodige bevelen aan de chefs van de verschillende afdelingen, maar zelf kwam ik er hoe langer hoe minder toe, persoonlijk aan hun hoofd op te rukken. Ik gebruikte als voorwendsel, dat ik als geneesheer steeds voor een of andere lastige zieke midden in de nacht kon opgeroepen worden. In werkelijkheid kon ik me nauwelijks losrukken van de liefdevolle aanwezigheid van mijn vrouw. Bekommerd als ze was om mijn wankele gezondheid, drong ze alsmaar aan, dat ik een rustiger leven zou leiden. In die toestand van wanhoop was ik gedompeld toen jij, mijn zoon Herman, het levenslicht aanschouwde. Ik kan niet zeggen wat ik voelde, toen men me jou voor de eerste keer in mijn armen legde. Dit onschuldig schepseltje leek wel een zoenoffer, dat men tussen de boosaardige vader en de

vergramde Godheid plaatste. Toch kon ik me niet weerhouden, mezelf de vraag te stellen: zal dit kind niet, van de geboorte af, door zijn vader besmet zijn? Wat kan ik het anders als erfdeel schenken, dan een met bloed besmeurde naam en de titel van kapitein van een moordenaarsbende?

»Ik bleef zweven tussen goed en kwaad. Tot er een gebeurtenis volgde, die de beslissing afdwong. Herman, jij was toen twee maand oud. Dikwijls stond je moeder bij nacht op, om je te verzorgen, waarbij zij er evenzeer bekommerd om was mij niet wakker te maken. Maar zekere nacht, terwijl zij mijn zoon voedde, hoorde zij me opeens een akelige kreet slaken. Mijn tanden klapperden. Eensklaps riep ik uit: Nee, ik ga niet mee! Ik wil geen kapitein van de bokkerijders meer zijn! Ik wil mijn deugdzame vrouw niet langer bedriegen. Ik was dronken, toen ik mijn handtekening plaatste... Ik breek het kontrakt! Sla me het hoofd in, zoals bij mijn voorganger, maar dwing me niet langer...

»Ik wou mijn gezicht met de handen bedekken en door die beweging ontwaakte ik eensklaps. Ik zag, dat Grietje mij star bekeek en vroeg: Wat heb ik gezegd? Ik had zulke akelige droom...

»Ik weet niets... ik heb niets gehoord, antwoordde zij, maar dit op zulke schorre toon, dat ik bleef aandringen. Bij het schemeren van de nachtlamp zag ik, dat ze haar gezicht voor mij verborg. Ik sprong uit het bed, wierp me op de knieën en riep, bij het zien van haar tranen: Grietje, het is waar! Ik ben een ellendeling. Ik heb je vervloeking verdiend. — Hein, snikte zij, het kind tegen haar boezem drukkend, Hein, waarom nu ook God nog tergen? Is hij streng en rechtvaardig, hij is ook oneindig barmhartig. Waarom wanhopen, als ik het niet doe? Mijn vergiffenis schenk ik je, als je God zelf om vergiffenis smeekt. — Nu nog zie ik haar engelachtig gezicht, terwijl ze me die aanmoedigende woorden toestuurde. Tot op dat moment had ik de kracht niet gevoeld om mijn boeien te breken. Voor de eerste keer sedert vijf jaar, stroomden oprechte tranen over mijn wangen en ik smeekte God, me de kracht te willen schenken de boosheid van me af te gooien.

»Tegen de morgen vluchtte ik het huis uit en zwierf in de natuur. Toen ik uiteindelijk naar huis terugkeerde, vond ik er de oude priester bezig mijn echtgenote te troosten. Zij had, te midden van haar en mijn

ontreddering, de juiste weg gekozen door de leermeester uit mijn jeugd om hulp te vragen. Hij had haar weer moed en vertrouwen geschonken en deed hetzelfde tegenover mij. Zonder het verleden en mijn euveldaden aan de kaak te stellen, deelde hij me instrukties mee in verband met het door hem reeds rijpelijk overwogen plan: Mijn vriend, zei hij, de lucht is hier niet gezond meer voor jou, evenmin als voor je vrouw. Bereid je voor om nog vannacht de gemeente te verlaten en begeef je naar een afgelegen wijk van Geleen, waar moeder en zoon je binnen een paar dagen zullen volgen. Er is reeds een brief onderweg naar een boezemvriend van mij, die je bij aankomst zal begroeten. Men zal je in die uitgestrekte gemeente een woning bezorgen aan de Heikant. Daar moet je als landbouwer werken en je vak van geneesheer vaarwel zeggen. Door je kledij en je handelwijze, moet je zoveel mogelijk onherkenbaar worden.

»De volgende dag bood ik me te Geleen aan bij de gewaarschuwde vriend van de priester. Hij bezorgde me landbouwgereedschappen en weldra bewoonde ik een pachthoeve, met enige bunders landbouwgrond. Voor de eerste maal in mijn leven nam ik ploeg, spade en dorsvlegel in de handen en vond een waar genot in de zware arbeid. Een grijze pruik verborg mijn zwart kortgesneden haar, de zon bruinde mijn fijne handen en verweerde mijn gezicht. De heer dokter was een landbouwer geworden. Nooit zag men mij bij volksfeesten en vergaderingen. De zondag ging ik naar een kerkje, waar ik vrijwel zeker was nooit een bokkerijder te zullen ontmoeten. Mijn vrouw kwam veertien dagen nadien te Lutterade aan. Zo heette die wijk. Mijn zoon Herman vergezelde haar. Zij scheen, net als ik, voor de landbouw geschapen. Wij wonnen ruim ons bestaan, vergrootten het bedrijf aan de hand van erfenissen vanwege onze intussen overleden ouders en zouden zelfs rijk geweest zijn, hadden we het grootste deel van dat geld niet besteed om door bemiddeling van de priester het onrecht te herstellen, dat ik zovele personen had aangedaan. Na een verblijf van bijna twee jaar te Lutterade, kwam Martha op de wereld en droeg niet weinig bij tot ons huiselijk geluk. Dag en nacht had ik gewerkt aan mijn innerlijke bekering, maar kon de gemoedsrust van mijn jeugd niet meer terugvinden.

»Tienmaal heb ik daar de akkers bezaaid en de oogst ingehaald. In die tijd was ik natuurlijk merkelijk veranderd. We hadden slechts vriend-

schapsbetrekkingen met één familie van Lutterade, die van Jan Janssen, onze naaste buurman waaraan de pastoor me bij mijn aankomst had toevertrouwd. Ik stond te Lutterade bekend onder de naam van Joos Hendriks en werd beschouwd als een naarstige maar enigszins norse boer, die alle achting verdiende.

»Op zekere zondag, nu welhaast zes jaar geleden, begaf ik me naar Geleen, naar de vroegmis. Ik betrok mijn gewone plaats onder het orgel, om zo weinig mogelijk opgemerkt te worden. Na het Evangelie beklom een priester het spreekgestoelte en hield een treffende predikatie. Omdat hij tamelijk stil sprak, verliet ik mijn schuilplaats om beter te kunnen luisteren. Toen ik nadien onder het orgel terugkeerde, zag ik iemand een beweging maken, als om mij te naderen. Ik keek naar die man, wiens ogen me trachtten te doorboren! De gramschap, de haat die eruit straalden, bewezen voldoende wat me te wachten stond. De Rode Rudolf, die als inleider was opgetreden in de vergadering van de bokkerijders toen ik kapitein werd, stond voor mij... Zijn blik bewees, dat hij me ondanks de vermomming herkend had. Een schemering gleed voor mijn ogen, de ganse kerk scheen met vuurbolletjes gevuld. Ik verloor het bewustzijn en gleed tegen een pilaar. Toen ik weer tot mezelf kwam, was de kerel verdwenen.

»Betreffende zijn inzichten was geen twijfel mogelijk, want ik vernam, dat die man alle mogelijke inlichtingen omtrent mij en mijn gezin had ingezameld. Ik vertelde het voorval aan mijn vrouw en we besloten, nog diezelfde avond met de kinderen naar Sittard te vertrekken. Toen ik haar en de kleinen daar bij een bevriende familie had ondergebracht, keerde ik naar Lutterade terug en bewaakte mijn woning gedurende de nacht. De volgende morgen nam ik uit huis en stallingen de meest waardevolle voorwerpen en bracht ze elders in veiligheid. Omdat mijn woning tamelijk afgelegen was, werd deze kleine verhuis niet opgemerkt. Ik gaf een vertrouwensman volmacht om mijn goederen te verkopen en toen alles behoorlijk geregeld was, ging ik naar vrouw en kinderen te Sittard, terwijl alle inwoners van Lutterade, zelfs Jan Janssen, ons nog immer thuis waanden. De derde nacht na het ontstellende voorval werden de inwoners van de wijk uit hun slaap opgeschrikt door noodkreten: Brand! Brand! Mijn huis, schuur en stallen stonden in laaiende vlammen.

De buren snelden toe om te blussen. De eersten die de vlammen naderden, zagen een menigte kerels, die meer op duivels dan op mensen geleken, de plaats van het onheil verlaten. De buren vermoedden dat er een wraakneming was uitgeoefend, naderden beschroomd en zelfs een beetje bang, en vonden alle deuren en vensters langs de buitenkant met dwarsplanken dichtgenageld, hetgeen elke ontsnapping verhinderde! Op de voordeur konden ze nog de volgende met krijt geschreven woorden lezen: Zo behandelen bokkerijders de lafaards en verraders!

»Toen ze dat bemerkten, zeiden de mensen van Lutterade: Hier is het verloren geblust! Alle duivels van de hel zijn tegen deze woning ontketend. Er blijft voorzeker niets meer over van de brave Joos Hendriks en zijn huisgenoten. Waar bokkerijders brand stichten, is elke poging tot blussen nutteloos. God ontferme zich over de zielen van de ongelukkigen, die in de brand omkwamen. — Ja, elkeen verkeerde in de waan, dat ik met mijn echtgenote en de kinderen in huis sliep, toen de brand uitbrak. Ik liet hen in die mening, zelfs mijn vriend Jan Janssen. Ik wenste dat allen, die me kenden, me als dood zouden beschouwen, opdat ik voortaan aan verdere vervolgingen zou ontsnappen.

»Weinige dagen later begaf ik me op reis, met het inzicht ergens over de Maas een eenzame plaats te zoeken, waar ik me met mijn gezin opnieuw kon vestigen. Toen ik dan in deze streek kwam, leek het alsof een bovennatuurlijke macht mij aan de bodem van Geulle vastkluisterde. Nu weet ik, dat het een vingerwijzing was vanwege de Voorzienigheid. Gedurende zes weken hield ik me bezig met het bouwen van huis en stal, ging mijn huisgenoten halen... en de rest is jullie bekend. Tenzij, lieve kinderen, jullie nog niet mochten begrepen hebben, dat het lieve, deugdzame Grietje aan wie ik alles verschuldigd ben, niemand anders is dan jullie moeder. En verder moeten jullie nog weten, dat de schrandere en goede priester, die beurtelings mijn leermeester, mijn vriend en redder was, na mijn vertrek werd overgeplaatst naar Schin-op-Geulle, naar deze parochie, en dat die heilige man hier voor u zit!»

Bij deze laatste woorden stak hij de hand uit naar de oude herder, terwijl een glimlach om zijn lippen speelde. De vrouw, die de priester pas nu eveneens herkende, greep hem met tranen van dankbaarheid bij de hand.

Op een teken van de zieke namen vrouw en kinderen hun plaats weer in.

«Jullie, kinderen, kennen nu mijn misdadig verleden. Aanhoort nu ook het einde van mijn biecht. Zestien jaar lang heb ik getracht, door berouw en werkzaamheid mijn vroegere zonden uit te wissen. Helaas, ik vrees dat de rechtvaardige God nog niet tot verzoening is gebracht. Toch heb ik bitter geleden en gezwoegd. Waren mijn misdaden groot en talrijk, het is niet minder waar, dat de herinnering eraan me voortdurend folterde. Mijn geweten was als een spiegel, die elk ogenblik mijn verleden weerkaatste. Maar wat mij nu bekommert is, dierbare vrouw en kinderen, dat ik jullie aan jezelf moet overlaten. God zij dank mocht ik op mijn sterfbed deze heilige man weervinden, die jullie onder zijn bescherming wil nemen. Volgt in elke gewichtige zaak zijn wijze raad.»

De stervende wenkte de kinderen naderbij en legde een hand op ieders hoofd.

«Lieve kinderen, ontvangt nu de laatste zegen van je stervende vader. Herman, wees de steun en troost van je moeder en de beschermer van je zuster. Leer vooral uit het onheil van je ongelukkige vader, waartoe de omgang met slechteriken de beste jongeling leiden kan. Waan je nooit te sterk om een misstap te begaan. Waak over Martha. Mocht ooit haar eer of haar rust in gevaar gebracht worden, snel haar te hulp. Jij, Martha, omring je moeder verder met liefde en eerbied en wees je broeder onderdanig, want hij neemt verder mijn plaats voor je in. Beschouwt beiden deze priester als je voogd, je leidsman. Wachten jullie zich wel, je ooit naar het land van Valkenburg te begeven. Niemand mag jullie ooit kennen als de kinderen van Hendrik Ruyter of van Joos Hendriks, want de wraak van de bokkerijders zou jullie nog steeds ongenadig treffen. Jullie familienaam is nu Lemmens en jullie moeder heet nu Monica Ceusters. Mocht jullie ware naam ooit door een ongelukkig toeval bekend raken, ontvlucht dan dit land en steek de Maas over...»

De stervende zweeg even en omklemde dan de handen van zijn echtgenote. «En jij dierbare vrouw, draag zorg voor je gezondheid, zodat je nog vele jaren als een beschermengel bij onze kinderen blijven kan. Ik smeek je nogmaals om vergiffenis voor het vele leed, dat ik je berokkende. Vaarwel, mijn grote en enige liefde.»

Hij gaf de wens te kennen, enige ogenblikken nog met de priester alleen te blijven. Moeder en de kinderen stapten wenend naar buiten. Helder blonken de sterren aan de wolkenloze hemel. Jubelend klonk de stem van een nachtegaal in het struikgewas naast de bergwoning. Zacht bruiste het water van de Maas over de met keien bestrooide bedding. Geen ander geluid stoorde de rustige stilte van de meinacht, tot plotseling de kerktoren van Geulle middernacht sloeg. Monica, Herman en Martha baden samen het Angelus.

Nauwelijks was de laatste van de twaalf slagen weggestorven, of de

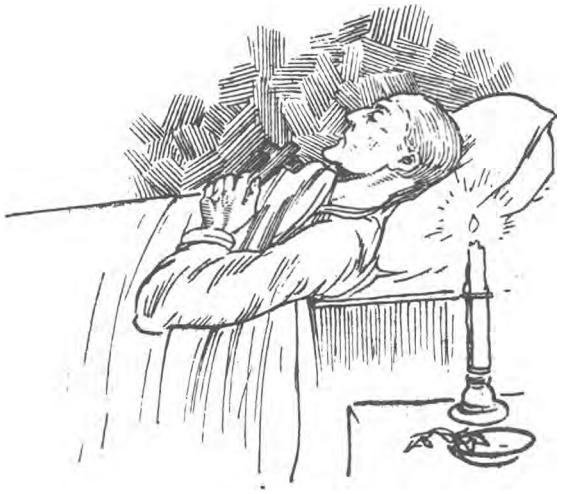

priester opende de deur. Ze snelden met moeder naar het ziekbed, waar ze de ogen van de overledene sloot.

Twee dagen later werd het lijk van Frans Lemmens, alias Hendrik Ruyter, van de bergwoning naar het kerkhof van Geulle gedragen. De pastoor van het nabijgelegen dorp Elslo officieerde, want de oude herder van Geulle verkoos met Herman, Monica en Martha aan het hoofd te gaan van de lijkstoet, die de kist volgde.

«Rust zacht in de schoot van moeder aarde,» fluisterde de priester, terwijl het eerste zand op de doodkist neerplofte. «Zalig hij die de kracht heeft, het pad van de boosheid te verlaten en in vertrouwen tot God terug te keren.»

V

Ongeveer vijf en een half jaar verliepen sedert de dood van Hendrik Ruyter, begraven onder de naam Frans Lemmens. Zijn echtgenote was hem intussen naar het hiernamaals gevolgd. De stokoude dorpsherder, nog steeds in leven, was de leermeester en vriend geworden van beide wezen, Herman en Martha.

Zijn haren waren weliswaar van grijs sneeuwwit geworden, maar zijn geestesvermogens hadden weinig geleden, zodat hij monkelend van zichzelf getuigde: «Hoe meer dit geraamte zijn levenssappen verliest, des te meer wint het gemoed aan opgeruimdheid.»

In zijn woning heerste overal orde, een soort van naakte zindelijkheid. Zes houten stoelen waren langs de muren geschaard en een houten tafel prijkte te midden van de kamer. Bij de schouw stond een kachel op drie poten; het deksel werd met een ijzeren band samengehouden. Tegen de muren hingen veertien zwartomlijste prenten: de kruisweg van de Heiland. Tussen de uitsprong van de schouw en een zijmuur, russtte een geschaafde plank op twee grote nagels. Daar prijkte zijn boekenverzameling: een *Breviarum romanum,* een bijbel uit de Plantijnse drukkerij, het *Leven der Heiligen,* het *Kanonieke Recht,* de *Theologica van Steyaert,* een *Calmet,* de *kerkelijke geschiedenis,* de werken van de H. Bernardus, de grote *Catechismus van Mechelen,* enige kerkvaders en meditaties. Zijn kleerkast bevatte een soutane voor de plechtige diensten. Zelden bezat hij meer dan twee hemden en dan moest de oude dienstbode het tweede nog zelf onder slot houden, want herhaaldelijk moest ze ondervinden, dat het reservehemd de weg vond naar een of andere armzalige

hut. Vruchteloos voorzagen hem de welgestelde parochianen van het nodige: na enige dagen was hij weer even arm als voordien. Na twintig jaar was hij te Geulle nog steeds een raadsman bij alle mogelijke zaken, scheidsrechter en vader voor allen.

Nog bijna elke dag ging de grijsaard, zwaar op zijn stok leunend, naar de bergwoning. De oude mopshond vergezelde hem tot bij de tuin en snelde dan vooruit, om de komst van zijn meester aan te kondigen. Herman en Martha gingen hun «vader», want zo noemden ze de priester, tegemoet en verheugden zich telkens weer om zijn lof voor de verbeteringen, waarvan de sporen overal merkbaar waren. Dat de bergwoning zoveel aanzien kreeg, was voor een niet gering deel aan de priester te danken. Hij gaf hen de raad groententuin en weide te omringen met een witte doornhaag en dankzij zijn aanwijzingen doorsneden nu regelmatige rijen appel-, pere- en kersebomen de weide, zodat ze in de lente een ware bloesemtuin geleek, terwijl in de herfst de takken, met fruit beladen, tot tegen de grond hingen.

De oude dorpsherder plantte nog eigenhandig snoei- en fruitbomen. Hij sprak met zoveel geestdrift van het snoeihout dat hij er nadien wilde afhalen en van het ooft, dat hij zou plukken, dat hij een minder aktieve jongeman dan Herman zou beschamen.

Het steengruis werd van de vruchtbare grond gescheiden. Met het eerste verbeterde de jonge landbouwer zijn wegen, met de laatste maakte hij de akkers meer vruchtbaar of verhoogde lager gelegen plaatsen bij zijn huis. In de stal stond nu, naast het oude bruintje, een fraai ruinpaard dat Herman zelf had gekweekt. Het oude bruintje at intussen het genadebrood, maar hinnikte van tevredenheid als Herman ofwel Martha er nog eens gebruik van maakten voor een kortstondig ritje. In de stal stonden drie koeien, waarvan de ronde ruggen en slepende uiers getuigden dat de jonge Martha ook iets van veeteelt afwist. Bovendien was er Hector, een roodharige dog die door de kinderen was opgevoed en een voorbeeldige trouw liet gepaard gaan met een zeldzaam vernuft. Nu eens bewaakte hij het vee op de weide, dan weer bewees hij huiselijke diensten. Toonde hem Martha enige zout- of rijstkorrels, hem tevens een korf met geld toereikend, dan snelde Hector naar de winkel en haalde zout of rijst. Niemand hinderde het trouwe dier, enerzijds omdat men wist dat zijn

jonge meesters de beschermelingen waren van de priester, anderzijds omdat Hector weliswaar elkeen met rust liet, maar eveneens van zich af kon bijten als het nodig was.

Sedert de dood van moeder zag Herman zich verplicht een meid te huren, om Martha bij te staan bij het zware werk. Roos was een vierentwintigjarige boerendochter van Meersen. Ze was nog een kind, toen ze haar ouders verloor. Door een oude tante opgevoed, had zij nooit enig onderwijs genoten. Maar ze was goedhartig en vlijtig. Zag men Roos alleen, blakend van gezondheid, dan vond men haar bevallig. Naast Martha, die als een juweel van schoonheid mocht doorgaan, verloor zij nochtans het pleit.

Martha had evenwel aanstonds ontdekt, dat onder de ruwe schors een edel hart schuilging. Zij onderwees het meisje in de lees- en schrijfkunst. Tegenover haar jonge meesters voelde Roos dan ook achting, dankbaarheid en genegenheid. Bovendien aarzelde ze nooit om, naar het gebruik van de Limburgse landmeiden, beurtelings de vork, de spade, de dorsvlegel en het spinnewiel te hanteren. Elke zaterdag droeg ze een korf met fruit, boter en eieren naar Maastricht. Was de last te zwaar, dan moest het bruintje mee opstappen naar de stad, met twee korven op zijn rug. De financiële toestand van de kinderen verbeterde voortdurend, zodat ze af en toe nog een stuk land konden bijkopen. Hun voorspoed groeide aan, naarmate ze zich meer liefdadig toonden.

De Geullenaars beschouwden Herman en Martha niet alleen als welgestelde erfgenamen, maar ook als eervolle mensen. Menig grondbezitter hoopte dan ook op een huwelijk van respektievelijk broer of zus met hun eigen dochter of zoon. Men had zich reeds tot de oude priester gewend, om daartoe zijn bemiddeling te bekomen, maar tevergeefs. Geen van beide jonge mensen voelde er iets voor, reeds tot zulke beslissende stap over te gaan. Nelke, Katrijn en de andere klapschotels van het dorp deden de jonge bergbewoners niet meer op de tongen dansen, maar spraken nu over hen met overdreven lof.

Op het einde van het jaar 1741 had Martha de wens geuit om met haar broeder eens de plaats te bezoeken, waar zij geboren was. Zij meenden, dat zij heel zeker niet herkend zouden worden te Geleen, maar hielden er niettemin aan, de oude priester te raadplegen. Deze keurde hun voorne-

men goed, maar drong op voorzichtigheid aan.

Als verduidelijking van hetgeen nu volgt, moeten we eerst even het licht werpen op een van de tradities, die de gemeente Geleen van ouds heeft onderhouden, namelijk de worsteling om het kors- of kerstbroodje. Volgens de statuten van Geleen moet de koster in de eerste Adventsdagen een roggebroodje bakken. Enige dagen later ondergaat dat broodje een tweede, dan een derde en zo tot een zevende baksel, tot kerstdag toe, wanneer het zo hard als een steen is geworden. De tweede kerstdag, na de Vespers, scharen zich alle gespierde jongelui van Geleen en onderhorige gehuchten als Lutterade, Krawinkel, Neerbeek en St.-Jans-Geleen voor de ingang van het kerkhof. Dan komt de koster met het broodje bij de ingang en rolt het tussen de menigte, waarop de worsteling begint. Om te begrijpen hoe dat gaat, moet men weten, dat de menigte drie partijen vormt: de eerste samengesteld uit de jongelingen van Geleen met St.-Jans-Geleen, de tweede uit die van Krawinkel en Neerbeek, de derde uit die van Lutterade. Nochtans zijn ze allen onder elkaar vermengd en ze mogen slechts groepjes vormen van vier, maximum zes kameraden, die elkaar ondersteunen.

Vooraleer de worsteling een aanvang neemt, hebben de bejaarden en de vrouwen, benevens duizenden vreemdelingen, plaatsgenomen voor de vensters, op de muren, in de bomen, op de daken. Er heerst een onbeschrijfelijke spanning. Nauwelijks laat zich dan de kreet horen: het korsbroodje, het korsbroodje, of allen houden zich gereed. Eensklaps rolt het tussen de menigte, die dadelijk aan het werk gaat om het te bemachtigen. Diegene die erin slaagt het broodje boven zijn hoofd te steken, roept: «Korsbrood, mijn brood!» Dan houdt de worsteling meteen op en hij is broodjeskoning. Maar dat gaat niet zo gemakkelijk, want hij die het broodje in handen krijgt, wordt onmiddellijk door de tegenstanders van beide partijen aangerand. Ze trachten het hem uit de handen te rukken, hechten zich aan zijn armen vast en beletten hem de trofee omhoog te steken. Weliswaar helpen de leden van dezelfde partij elkaar, maar waar er vier helpers zijn, daar zijn er acht of tien tegen hem!

Is dan eenmaal de overwinning behaald, dan bezingt de zegevierende partij haar overwinning. Het broodje wordt begoten met gerstenat of appelwijn. De overwinnende partij beroemt zich het hele jaar door op

de zegepraal, terwijl de anderen nieuwe moed vergaren om volgend jaar beter te doen.

Na de zege trekt de broodjeskoning de gemeente rond, aan het hoofd van zijn makkers. Overal wordt hij gul onthaald en de beste appelwijn wordt hem voorgehouden. De overwinnende wijk mag in de processies voorop stappen. De koning neemt de eerste plaats in bij alle spelen en is gedurende zijn regering de primus van alle Geleense jongens. Heel de wijk deelt in de roem en wordt opgesmukt, alsof het kermis was. In de kerk bekleedt de koning een ereplaats. Overweegt men nu, dat deze reusachtige worsteling niet alleen de vreemdelingen maar ook de meisjes van Geleen als toeschouwers heeft, dat elke partij haar afgevaardigden aanmoedigt, dan kan men zich een denkbeeld vormen van deze felle vechtpartij.

Herman, die Martha graag op dat schouwspel wou vergasten, sloeg met zijn zuster op de vroege ochtend van tweede kerstdag de weg in naar Lutterade. Bij hun aankomst begaven ze zich dadelijk naar de plaats, waar zij dachten dat eertijds de afgebrande ouderlijke woning gestaan had. Toch vonden ze daar slechts bebouwde akkers en richtten hun schreden naar een hoeve in de nabijheid, om er op voorzichtige wijze enige inlichtingen in te winnen. Een meisje van ongeveer hun leeftijd heette hen welkom en bood hen stoelen aan, om een poosje te rusten, Betta, aldus was haar naam, bekeek Martha eensklaps nauwkeurig, bedekte dan haar ogen met beide handen, verbleekte en viel gillend voorover. Gelukkig had Martha het gevaar tijdig gezien en het meisje in haar armen opgevangen.

Dit gebeurde zo snel en onverwacht, dat de andere huisgenoten zich niet eens rekenschap gaven van hetgeen er gebeurd was. Martha had alle moeite om Betta recht te houden, maar eensklaps kwam een flinke jongeman naderbij en droeg Betta naar een leunstoel. Het was haar broer Jozef. Hij bemerkte de ontsteltenis van de vreemdelingen en zei minzaam: «Het is niet erg. Het zal wel dadelijk beter gaan. Blijft toch zitten, asjeblief.»

Twee oudere mensen, vader en moeder, waren intussen eveneens hun dochter te hulp gekomen en Betta keerde spoedig tot het bewustzijn terug.

«Maar zusje,» vermaande Jozef liefdevol, «je zou ons nog de dood op het lijf jagen. Mag dat een behoorlijk onthaal genoemd worden voor deze vreemdelingen? Zou men niet zeggen, dat je een spook gezien hebt? Nochtans zien deze jongelui er helemaal niet vreeswekkend uit.»

Betta bekeek beurtelings haar broer, dan haar ouders, dan weer Herman, om haar blikken uiteindelijk opnieuw op Martha te vestigen. Opeens riep ze uit:

«Neen, Jozef, mijn ogen en mijn hart hebben me niet bedrogen. Als het mogelijk is, dat doden werkelijk verrijzen uit het graf, dan is dat Martha. De angst heeft me bevangen, toen ik haar eensklaps zag, levend...»

«Wat raaskal je toch, Betta? Bekijk deze bezoekers eens nader en dan zal je angst wel overgaan...»

«Maar broeder,» fluisterde zij bevend, «herken jij dan mijn speelgenote Martha niet meer, van de verbrande hofstede? Wij hebben toch al elf lange jaren gebeden voor de zielerust van die buren, die we veronderstelden in de brand omgekomen te zijn. En nu staat eensklaps Martha me voor de ogen!»

Herman en Martha beefden bij deze woorden. Ze waren reeds herkend bij de eerste stappen die ze zetten! Toch begreep Herman, dat het gevaarlijker kon zijn te loochenen in dit geval, dan openhartig de waarheid te bekennen. De oude vader bekeek hen beiden aandachtig en zei:

«Vrienden, indien jullie werkelijk de kinderen bent van Joos Hendriks, dan mogen jullie dat gerust zeggen, want nooit zouden we in ons leven een meer vreugdevolle ervaring hebben dan de dag waarop we zouden vernemen dat de brave buren van mij, Jan Janssen, nog in leven zijn. Meer dan tien jaar waren we boezemvrienden, tot de woning van Joos Hendriks door de vlammen vernield werd. Het staat vast, dat de brand door bokkerijders werd gesticht en we meenden, dat alle huisgenoten levend werden geroosterd. Jullie vader — indien Joos Hendriks werkelijk je vader is — leerde toevallig de identiteit van de hoofdman van die bende kennen en door hem te verbranden meenden die schurken, dat hun geheim zou bewaard blijven. Geef ons asjeblief enige uitleg.»

Herman was nu overtuigd, dat hij zich bij goede vrienden bevond en

openhartig mocht spreken. Hij maakte hen dus bekend, dat zijn vader gewaarschuwd was voor het dreigende gevaar en zijn huisgenoten reeds verwijderd had, vooraleer de brandstichting plaatsvond. Hij zei, dat hun ouders zich elders hadden gevestigd maar intussen overleden waren en voegde er bij, dat ze zich naar Lutterade hadden begeven om nogmaals de geboortegrond van Martha te kunnen betreden.

Ofschoon de dood van hun ouders de gastheren bedroefde, was er niettemin vooral onder de jongelui veel vreugde om het onverhoopte weerzien. De vermaningen tot voorzichtigheid en geheimhouding vanwege de oude man, overtuigden Herman ervan dat Janssen meer van de zaak afwist, dan hij liet uitschijnen.

Intussen was het tijd om naar de hoogmis te gaan en de vier jongelui trokken gezamenlijk naar Geleen. De weg was te kort om de herinneringen uit te putten tussen Martha en Betta, tussen Herman en Jozef. Na de kerkdienst spoedden ze zich huiswaarts om te eten. Onderweg ging het gesprek ook over het korsbroodje, nadat Herman de wens uitsprak om in de namiddag de worsteling te zien.

Zonder enige bijbedoeling vroeg hij aan Jozef:

«Mijn vriend, hebben de jongelingen van Lutterade nog onlangs gezegepraald en koester je de hoop, dit jaar het korsbrood weer naar hier te brengen?»

Bij deze woorden scheen zich een onweerswolk samen te pakken op het zo open en vrolijk gezicht van Jozef. Hij balde krampachtig de vuisten en gromde iets onverstaanbaars. Betta, die de gemoedstoestand van haar broeder kende en wist, dat zij hem veeleer moest ophitsen dan bedaren, zei half spottend:

«Jozef, je bent onrechtvaardig. Kunnen Herman en Martha het wellicht helpen, dat sedert tien jaar de jonge kerels van Lutterade gelijk zijn aan kinderen of oude vrouwen? Kunnen zij er iets aan doen dat jullie spieren verslapt zijn en dat jullie bloed veel te traag vloeit? In elk geval zal men niet met jou persoonlijk spotten, dat weet je, want waren er nog twee in Lutterade zoals jij, dan kregen die van Geleen en Krawinkel geen kans! Kom, broeder. Misschien zal de aanwezigheid van onze vrienden je met frisse moed bezielen? Wie weet, wellicht brengen ze je geluk bij, deze keer!»

«We hopen heel zeker,» knikte Herman, «dat Lutterade zal zegepralen onder onze toejuichingen.»

«Ach...» zuchtte Jozef. «Ik vrees veeleer, dat Herman en Martha ooggetuigen zullen zijn van onze nederlaag, onze schande. Toch heb ik ongelijk me daarmee te kwellen, want wat kan ik er in hemelsnaam aan doen? Is het niet vreselijk, Herman, dat het korsbroodje sedert tien jaar niet meer naar Lutterade werd gebracht? Zesmaal heb ik nu al meegevochten en echt paardewerk gedaan. Alle pogingen bleven vruchteloos! Steeds hebben we het onderspit gedolven en Lutterade wordt met de vinger gewezen. Zeg nou niet, dat je zelf niet gemerkt hebt dat de jongens van Geleen de wijsvingers over elkaar wreven, toen we over het kerkplein stapten. Je ziet dus wel, dat wij beledigd worden te Geleen. Zelfs de meisjes van Lutterade jouwen ons uit en zeggen dat ze volgende keer in onze plaats zullen gaan om het korsbroodje te bemachtigen, indien we er dit jaar niet in slagen de zege te behalen. Zelfs de ouden van dagen beginnen zich met de kwestie te bemoeien. Ik ken geen kalmer en meer bezadigd man dan mijn vader. Maar je had eens moeten horen welke klachten ik vanmorgen naar het hoofd kreeg! Jozef, zei hij, ik betreur het verlies van mijn lichaamskracht, alleen al omdat ik aldus buiten het strijdperk word gehouden, waar de eer van Lutterade op het spel staat!»

«Bedaar toch, Jozef,» verzocht Herman. «Jij hebt toch je best gedaan...»

«Luister, Herman,» onderbrak Jozef hem met bitterheid. «Behalen we ditmaal de zege niet, dan zal men me nooit meer te Geleen naar de kerk zien gaan. Te Stein of te Urmond zal men me in elk geval niet beschimpen... Nog eenmaal zal ik mijn beste krachten inspannen. Jullie zullen ooggetuigen zijn van mijn beste inzet en mijn moed. Maar zolang Klaas van Rode Dolf uit St.-Jans-Geleen tegen ons optrekt, vrees ik dat het een verloren zaak voor ons is. Die kerel paart leeuwemoed en vossesluwheid aan reuzekracht! Spijtig kan jij niet aan zijn zijde kampen, want een struise kerel als jij komen we hier te kort. Ik herinner me nog dat, toen je slechts tien jaar oud was, je met mij kon spelen als met een pop. En ik was toen al dertien! Was er een sterke Lutterader, die de geweldige Klaas intussen kan bezig houden, dan meen ik, dat ik zou zegepralen.»

Er lag in de houding en de stem van Jozef zoveel neerslachtigheid, dat Herman oprecht medelijden met hem voelde. Hij trachtte zijn vriend moed en geduld in te spreken en toen dit vruchteloos bleek, zei hij:

«Maar Jozef! Waarom je geest kwellen met iets dat tenslotte toch maar ijdele waan is?»

«Hou op!» zei Jozef bitter. «Een traditie die welhaast duizend jaar bestaat! Een gebruik waaraan Geleen zijn heldhaftige jongelingschap te danken heeft. Dat is geen ijdele waan! Vriend, dat woord zou ik te Geleen maar liever niet uitspreken straks, als je dat dorp heelhuids wil verlaten.»

Herman begreep, dat hij niet in staat was een redenering te stellen tegenover de kracht van een ingeworteld volksgebruik. Hij besefte, dat een al dan niet gewettigd eergevoel niet minder sterk inwerkte op deze boerenjongens, dan op een gans leger dat tot heldendaden overgaat, niet zozeer uit liefde tot het vaderland dan wel om niet lafhartig te schijnen...

Intussen waren de jongelui te Lutterade aangekomen. Jan Janssen stond voor de deur hen op te wachten. Men trad naar binnen en het middagmaal werd dadelijk op tafel gebracht. Na het eten gingen de jongens en meisjes nog een wandeling maken en naderden langs een omweg de plaats waar, elf jaar vroeger, de ouderlijke woning van Herman en Martha stond. Beiden waren ontroerd, toen ze de grond betraden waar hun ouders een schuilplaats hadden gezocht tegen de wraak van de bokkerijders en waar zij bijna in de vlammen omkwamen. Heel wat droeve herinneringen werden eensklaps opgewekt en ontroerd verlieten zij de plaats.

Intussen was het tijd om naar Geleen te gaan. Jozef trok zijn werkkleren aan en dan vertrokken de vier jonge mensen. Men had besloten, Herman en Martha te doen doorgaan voor twee bloedverwanten, die over de Maas woonden. Buiten het gehucht stonden de stoere knapen van Lutterade Jozef Janssen af te wachten, want op hem hadden zij andermaal hun hoop gesteld. Toen de jongelingen van het gehucht twee bij twee over het kerkhof stapten, om de Vespers bij te wonen, hoorde men die van Geleen mompelen:

«Zie ze daar gaan! Ze zullen met lege handen vertrekken, net zoals ze gekomen zijn...»

Na de Vespers gingen Herman, Martha en Betta plaatsnemen voor

een venster in een vriendenhuis, waar zij vader Janssen reeds aantroffen. Deze was vroeger herhaaldelijk broodjeskoning geweest en behalve de aangename herinneringen aan die tijd, wilde hij de inzet van Lutterades jeugd door zijn aanwezigheid aanporren.

Weldra zagen zij Jozef met enige makkers een standplaats innemen op het plein, nabij de ingang van het kerkhof waar het korsbroodje zou geworpen worden. Naast Jozef bevonden zich vier helpers, bijna even stevig en moedig als hij. Naast hen hadden Klaas van Rode Dolf met nog vier jongens van Geleen een standplaats gekozen. Zij trachtten reeds, zoveel het in hun macht lag, de opening tussen hen te vernauwen, teneinde te beletten dat het korsbroodje zou verder rollen. Jozef richtte de ogen naar het venster waar hij zijn vader, zuster en vrienden bemerkte. Zij groetten hem uitbundig. Eensklaps lieten zich ook stemmen van toeschouwers horen op het kerkhof. Herman gaf Jozef een teken, alsof hij wou zeggen: «Pas op, het is daar!» Inderdaad begon men langs alle kanten te roepen: «Het korsbrood! Het korsbrood!» waarna het eensklaps over de stenen trappen van het kerkhof tussen de mededingers rolde.

Honderden armen tegelijk werden naar de grond uitgestrekt, om het broodje te vatten. Een van Jozefs vrienden was zo gelukkig, het te kunnen grijpen, maar hij kon het niet eens tot aan zijn heupen verheffen, want vijf tegenstrevers klampten zich aan zijn armen, schouders en klederen vast. Kon Jozefs gezel het broodje niet boven zijn hoofd verheffen, men kon het hem evenmin ontnemen. Jozef beijverde zich om nu eens links, dan weer rechts, zijn vriend te ontlasten van de aanvallers. Er heerste een geweldige geestdrift onder de kampers, bijna alsof ze bereid waren een gevecht op leven en dood te beginnen.

Klaas had met zijn vier helpers als naar gewoonte het ogenblik afgewacht, dat hij Jozef Janssen voldoende vermoeid achtte en kwam nu toegeschoten. Jozef zag de stoere kerel naderen en omdat hij wel zag dat zijn vriend het erg te verduren had, riep hij hem toe: «Laat los het korsbrood. Ik neem het, want Klaas nadert!» Het broodje gleed uit de handen van zijn makker in die van Jozef, die door zijn vrienden omringd werd. Maar Klaas was intussen reeds in hun midden en klampte zich aan Jozefs armen vast. De spanning groeide, want het was reeds merkbaar

dat één van beide groepen de zege zou behalen. Een hardnekkige, woeste worsteling trad in, die de toeschouwers deed brullen van plezier.

Door de nadering van andere mededingers, geraakte de massa in beweging, als wolken, door de wind voortgestuwd. Nu naar de ene kant, dan weer naar de andere. Ze bonkten met geweld tegen de huizen. De jongelui die tegen de muren geduwd werden, schramden hun ledematen en scheurden hun kleren. De woelige massa trok eensklaps in westelijke richting, drumde met de gebalde kracht van honderden kampers tegen een poort, die langs de achterkant met schraaghout voorzien was. Ze vloog met de gemetselde pilaren omver! Achter de poort bevond zich een dichtgevroren aalpoel. Het ijs, ofschoon verscheidene centimers dik, kraakte en stortte in. De worstelaars stonden tot over de knieën in de drek. Velen hadden ernstige kwetsuren opgelopen, maar niets was in staat de wilde worsteling te doen ophouden.

Wederom raakte de volksdrom op de marktplaats. De kampers werden luidruchtig toegejuicht. Lutterade wou kost wat kost zegepralen. Jozef hield nog altijd het korsbrood. Maar Geleen en Krawinkel kampten met niet minder hartstocht.

«Voor Geleen het korsbrood!» riepen Klaas en zijn gezellen. «Voor Krawinkel het korsbrood!» klonk het elders. «Voor Lutterade het korsbrood!» riepen Jozef en zijn vrienden.

Vader Janssen, Martha, Betta en Herman ontdekten Jozef in het midden van de vechters. Nog altijd omklemde hij zijn geliefd broodje, maar hoe deerlijk was de moedige jongen reeds toegetakeld! Zijn klederen hingen als lompen aan zijn lichaam. Het bloed liep hem uit neus en mond. Jozef scheen uitgeput en leek de macht niet meer te hebben, het broodje boven zijn hoofd te brengen. Met een soort van wanhopige smart keek hij naar het venster, waar hij zijn familie en vrienden wist, alsof hij hen tot getuigen wou roepen dat hij meer dan zijn best had gedaan. Martha en Betta begonnen te schreien van medelijden en snikten, dat Jozef moest ophouden. Herman klemde de tanden op elkaar. Toen de meisjes zich eensklaps omdraaiden, was hij verdwenen...

Even later zagen de meisjes een grote, stoere jongeman in de volksstroom dringen. Weldra bevond hij zich naast Jozef en zei, terwijl hij de handen rond het korsbrood sloeg: «Vriend, laat het broodje los, ik heb

het in mijn handen!»

Nauwelijks had Jozef zijn vriend herkend, of hij loste zijn greep. Dadelijk hoorde men de welbekende roep van: «Korsbrood! Mijn brood!» De verstomde toeschouwers zagen een jongeman die met verbluffend gemak het broodje boven zijn hoofd stak, terwijl vier sterke kerels aan zijn armen mee omhoog getrokken werden! Herman was overwinnaar, maar gaf ijlings het broodje aan Jozef en riep hem tot koning uit. Dit alles ging zo snel, dat de meesten Jozef als de ware overwinnaar beschouwden. Het plein weergalmde van zegekreten: «Leve de korsbroodkoning! Leve Lutterade!»

De vreugde beschrijven, die de jongelieden van Lutterade bezielde, is onbegonnen werk.

De worsteling was ten einde en Herman keerde naar zijn zuster en Betta terug. Vader Janssen had evenwel gezien, wie de ware overwinnaar was en drukte Herman in zijn armen, terwijl hij hem met overdreven geestdrift «de redder van Lutterades eer» noemde. Martha was geweldig trots, zulk een sterke broer te hebben. Wat de mooie Betta betreft, zij schonk Herman een glimlach die de jongeman tegen al het goud van Peru niet zou verwisselen.

Herman had gehoor gegeven aan een plotseling gevoel van medelijden, toen hij de deerniswekkende toestand van Jozef bemerkte. Over de mogelijke gevolgen van zijn inmenging dacht hij niet na.

Maar terwijl de jonge mannen van Lutterade hun vreugde uitjubelden, verscheen eensklaps Klaas van St.-Jans-Geleen in hun midden. Er werd om stilte gevraagd. Dan riep hij:

«Volgens onze statuten, mag geen vreemdeling aan de kamp deelnemen, tenzij na een verblijf in de gemeente van minstens één jaar en zes weken. Er was een vreemdeling onder jullie, mannen van Lutterade! Wat meer is, die vreemdeling heeft de overwinning behaald waarmee jullie pralen. Bewijst, dat hij het recht had om mee te dingen. Kunnen jullie dat niet, dan is die zege nietig en komt alle schande over jullie!»

Jozef antwoordde dat de zogenaamde vreemdeling zijn neef was, dat hij als kind enige jaren te Lutterade had gewoond en bijgevolg gemachtigd was om mee te kampen.

Dit kon evenwel niet baten. Klaas, evenals alle jonge mannen van

Geleen en Krawinkel, hielden de nietigheid van de zege van Lutterade staande. Dus begaf men zich in groep naar de koster, die het boek met de statuten bezat. Volgens de koster was de tekst tamelijk duister, maar hij besliste dat de zege aan Lutterade was, indien zij konden bewijzen dat de medekamper de gemeente inderdaad gedurende één jaar en zes weken bewoond had.

Tussen dit bewijs en de eer van Lutterade geplaatst, overwoog Jozef de gevolgen niet van zijn handelwijze. Hij begaf zich met de afgevaardigden van Geleen en Krawinkel naar de schout, die men eerbiedig vroeg het bevolkingsregister te willen raadplegen, teneinde te zien of de naam van de vreemdeling daarop al dan niet was aangebracht.

De dorpsvoogd gaf te kennen, dat hij natuurlijk eerst de naam moest weten van de medekamper, alsmede het jaar van zijn verblijf in de gemeente. Jozef ging naar de schout en fluisterde hem enige woorden in het oor. Dan mompelde de ambtenaar, luid genoeg om door elkeen verstaan te worden: «Ja, dat herinner ik me... Want mijn geheugen is sterk als een rots... Herman Hendriks, zoon van Jozef... jaar 1720. Ja, ik ken hem... de bewoner van de verbrande hofstede.» Hij haalde een foliant, doorbladerde hem even en las op bladzijde 93: «Josephus Hendriks en zijn wettige huisvrouw Barbara Nijs vestigden zich hier op 26 juni 1720 met hun enig kind, Herman genaamd, die geboren werd te Richterich bij Aken.»

«Is dat hetgeen jullie verlangden te weten?» vroeg de ambtenaar aan Jozef. Deze knikte en antwoordde met enige verlegenheid: «Jawel, heer schout. Ik dank u voor de dienst, welke u ons bewezen hebt. Alles is in orde. Leve Lutterade!»

Jozef wou net het vertrek verlaten, toen de nauwkeurige ambtenaar hem terugriep om hem te doen opmerken, dat er in de rand van het bevolkingsregister stond opgetekend: «In het jaar 1730 brandde de woning van Jozef Hendriks af. De buren, toegesneld om de brand te blussen, vonden de deuren en vensters van buiten gegrendeld en op de voordeur was met krijt geschreven: *Zo behandelen de bokkerijders de verraders en lafaards!* Getuigen van deze omstandigheden zijn: Jan Janssen, Pieter Kobben en Maarten Wauben, drie buren, die vermoeden dat Joos Hendriks en zijn huisgenoten in de vlammen zijn omgekomen.»

«Welnu,» voegde de ambtenaar eraan toe, «het bestaan van de zoon van Joos Hendriks is een bewijs, dat niet alle huisgenoten zijn omgekomen. Des te beter. Ik zal er schriftelijk gewag van maken in het stamboek van de bevolking. Voor erfeniskwesties is de familiestamboon onontbeerlijk.»

Jozef had deze uiteenzetting voor de overigen zo onverstaanbaar mogelijk gemaakt, door onder allerlei voorwendsels hun aandacht elders te vestigen. Hij gaf het voorbeeld tot het vertrek en werd door de overige jongelui gevolgd.

Terwijl de zoon Janssen naar de woning snelde waar Herman, Martha en Betta zich bevonden met zijn vader, hield de schout zich bezig met aantekeningen in het stamboek. Hij stond juist op het punt, het register dicht te slaan als de deur geopend werd en Klaas binnentrad. Nederig naderde hij het dorpshoofd.

«Wat is er nog tot je dienst?» vroeg de ambtenaar. «Je was reeds zes jaar broodjeskoning, Klaas. Op de duur zou je iedereen de moed ontnemen. Geduld tot volgend jaar, dan kan je Geleen behoorlijk wreken.»

«Beste dank, heer schout, maar ik wou graag van u vernemen of het wel degelijk bewezen is, dat de medekamper van heden dezelfde persoon is, die in het stamboek voorkomt onder de naam van Herman Hendriks, zoon van Joos, die de afgebrande hofstede bewoonde?»

«Wel, Klaas, hoe zou Jozef Janssen de juiste naam en het jaartal kunnen aanduiden, indien hij die jongen niet kende? Zijn vader Jan was een boezemvriend van Joos Hendriks en zal er wel meer van weten. De bokkerijders waren bij die brand betrokken. Dus is zijn stilzwijgen best te begrijpen.»

«En die mensen zouden zich uit de brand gered hebben? Geve God dat het waar is! Maar, heer schout, u is een wijs man: waarom zouden die mensen zich elf jaar lang schuilhouden, als er niets geheimzinnigs mee gemoeid was? Wie weet, waar zij nu verblijven?»

«Klaas, ik weet helemaal niets daarvan. Jan Janssen zou je misschien kunnen inlichten. Overigens, kan men diegenen in het oog houden, die zich onzichtbaar maken?»

Deze bemerking, ofschoon zonder bijbedoelingen gemaakt, was voor Klaas aanleiding om sluw op te merken:

«Heer schout, indien ik u hiervoor lastig viel, gebeurde dit uitsluitend om de eer van Geleen. Toen ik die melkbaard, Herman Hendriks, het korsbrood samen met nog vier van mijn makkers boven zijn hoofd zag steken alsof het pluimen waren, begon ik aan toverij, aan duivelskunst te geloven.»

De schout antwoordde bedaard, dat elke meester wel eens een betere vindt. Klaas verliet daarop de dorpsvoogd en begaf zich naar Lutterade. Intussen was de avond gevallen. Amper een half uur nadien stond de zoon van Rode Dolf onder het venster van Jan Janssen alles af te luisteren.

De zege van Lutterade werd duchtig gevierd in de wijk. Overal werd Jozefs heldenmoed en de reuzekracht van Herman geprezen. Iedereen wou de twee overwinnaars omhelzen en gelukwensen.

Toch voelde Herman zich veeleer verlegen om die overwinning en vooral wegens de ruchtbaarheid, die erop volgde. Hij had aan de worsteling deelgenomen, zonder de mogelijke gevolgen ervan te overwegen, uitsluitend gedreven door medelijden voor zijn vriend. Toen Jozef hem dan zei, wat er in het kantoor van de schout was gebeurd, verklaarde Herman dat hij met zijn zuster zonder uitstel naar huis wou terugkeren. Nadat de oude Janssen op de hoogte werd gebracht, keurde hij dit voornemen goed maar besliste, dat Jozef hen zou vergezellen. Ook Betta wou volstrekt meegaan, om voor Martha de lange terugweg aangenaam te maken.

Na het avondmaal sloegen de vier jongelui de weg in naar Urmond, om aanvankelijk het doel van hun reis enigszins te verdoezelen. Op de Graatheide aangekomen, namen ze een voetpad dat eensklaps links afsloeg en hen naar Elslo bracht.

De gebeurtenissen van de dag hielden de reizigers zodanig bezig, dat ze zich bij de bergwoning bevonden vooraleer de vermoeienis echt begon te wegen. Roos, die haar jonge meesters verwachtte, had de tafel reeds gedekt.

Zij deden het maal alle eer aan en de kinderen Janssen bleven nog twee dagen op de hoeve. Betta stond verbaasd over de voorbeeldige orde, die Martha in huis en hof handhaafde.

Vooraleer afscheid te nemen, zwoeren ze elkaar eeuwige vriend-

schap. Allen begrepen, hoe noodzakelijk het was de grootste geheimhouding te bewaren.

Ofschoon zij dachten, dat ze mogelijke wantrouwige lieden op een dwaalspoor hadden gebracht, vergisten zij zich. Van Jan Janssens wo-

ning af tot aan de berg te Geulle waren onophoudelijk twee van haat gloeiende ogen op hen gevestigd. Klaas had hen gevolgd en keerde pas terug naar St.-Jans-Geleen, toen hij het verblijf van Joos Hendriks' kinderen kende.

Want Klaas was een van de ergste bokkerijders!

VI

We zien ons verplicht de Maaskant te verlaten om ons van Geleen te begeven naar Put, Amstenrade, tot de wijk Heerlerheide.

De weg is er omzoomd met steile bermen, bezet met bramen en mager hout. Bij het naderen van Heerlerheide verlaat men deze holle weg en bereikt een kringvormige vlakte, waar een hoeve met schuur en stallingen is opgetrokken. De stallingen zijn uit hout, leem en stro vervaardigd. Daar worden de paarden ondergebracht van de zogenaamde «kolenkinken», voerlui die met paard en kar de kolen van de Kerkraadse mijnen naar Sittard en omgeving brachten in de tijd van ons verhaal.

Op vastgestelde dagen overnachtten die voerlui bij Baas Deerks en kregen hun paarden er onderdak.

Boven de ingangsdeur van de woning was een elleboogvormige ijzeren stang in de muur gemetseld, waaraan een vierkant plankje hing, met bruine olieverf bestreken. Dit was een uithangbord, want er was een pluimgedierte op geschilderd dat een zwaan moest voorstellen, met daaronder:

In de Zwaan woont Hendrik Deerks naar zijn zin
En lokt er de brave en vermoeide reizigers in.

Dat Deerks drank verkocht, was te merken aan de witte jeneverfles en twee bruine glazen, waartussen de zogenaamde zwaan zo droefgeestig zat te kijken alsof ze bezig was haar zwanezang te zingen...

In de voorkamer stonden een dozijn houten stoelen, drie ruwe

banken, een langwerpige tafel en een zwartberookte kast. Tegen de muur was een plank genageld waar, aan ijzeren haken, stenen potten hingen, gewoon herberggerief. Onder de wijde schouw stond een oude kachel die in de winter steeds warmte gaf, want de kolen kostten niets omdat de «kinken» daarvoor zorgden.

De keuken was naakt en koud en bevatte slechts enige aarden en ijzeren potten. Zo kwam men in een achterkamer, waar merkwaardig genoeg een zekere zindelijkheid heerste. In een hoek stond een ledikant, voorzien van zuivere lakens en mooie dekens. Te midden van die kamer stond een blinkende kachel. Verder tafeltjes en stoelen. Tegen de achtermuur bevond zich een grote eikehouten kleerkast. Opende men dit meubel, dan zag men slechts de beste kleren van de huisgenoten erin hangen, maar mocht men een nauwkeuriger onderzoek instellen, dan zou men achter die klederen een beweegbare plank vinden met een springveer. Bewoog men deze met geoefende hand, dan opende zich het achterste deel van de kleerkast en bevond men zich voor een zware deur. Op die manier kwam men, langs een ondergronds gewelf, dertig stappen verder onder de berg. Hier werd men weerhouden door een andere deur, zo sterk dat ze wel als afsluiting voor een vesting had kunnen dienen. Langsdaar kwam men in een ruim vertrek waarvan muren en gewelf uit mergelblokken vervaardigd waren. Te midden ervan stond een lange, zware tafel en onder een soort van schouw, een grote kachel. De muren waren langs beide kanten bezet met glazen kasten, waarin zwaarden, dolken, jachtmessen, geweren, maskers en allerhande soorten kledij waren ondergebracht. In een afzonderlijke kast vond men een ruime voorraad boortuigen, vijlen, tangen, zagen, bijlen, hefbomen en sleutels.

Dit volstond natuurlijk om te begrijpen welke mannen daar samenkwamen!

In een zijmuur rechts was de deur naar de voorraadkelder en langs de tegenovergestelde kant leidde nog een andere gang naar de spelonk: ongeveer driehonderd stappen, waarna men belandde in een bouwvallig huis, dat reeds vijftig jaar onbewoond was. Ook onder die ruïne bevond zich een ruime kelder, langswaar men in de onderaardse gang kon dringen, als men het geheim kende om een blauwe steen te doen draaien met behulp van een springveer.

Het was in de afspanning van Hein Deerks, dat Hendrik Ruyter drieëntwintig jaar vóór het tijdstip waarop wij ons nu eveneens ginds bevinden, ontboden werd. Het was in dat onderaards vertrek, dat de afschuwelijke plechtigheid plaatsgreep, die zijn aanstelling tot kapitein van de bokkerijders voorafging. Alleen de bokkerijders zelf en de oude pastoor van Geulle kenden het bestaan van die krocht. Deze laatste,

waarschijnlijk uit eerbied voor het biechtgeheim, werd gedreven door hogere beweegredenen die hem beletten, die schuilhoek van dieven en moordenaars aan de overheid kenbaar te maken.

Op dat ogenblik was baas Deerks vierenvijftig jaar oud. Zijn rood haar stond stijf op zijn platte schedel. Ook zijn wenkbrauwen, waaronder felle ogen gloeiden, waren ros van kleur. Hij beklaagde zich dat zijn ogen te zwak waren en wapende ze met een bril, niet omdat hij bijziende was

evenwel, maar om zijn wilde oogopslag min of meer te verzachten. Hij was sterk als een stier. Zijn kleding was bestudeerd slordig, zijn gang traag, bijna sluipend, zijn taal gemaakt vriendelijk. Nooit beklemtoonde hij iets op een stellige manier. Zijn mening had altijd iets voorwaardelijks en zelden eindigde hij een zin zonder eraan toe te voegen: «God beware me» of iets dergelijks. Lucifer kon niet beter veinzen dan hij. Ogenschijnlijk vrijgevig voor de behoeftigen, was hij in werkelijkheid slechts tevreden als hij iemand kon bedriegen.

Katrijn, de bazin, was een zestigjarige vrouw, vergrijsd door de zorgen, meer dan door de jaren, Ze was klein, slordig en bekrompen, maar haar hart was veel beter dan dat van haar echtgenoot, zelfs beter dan zij de indruk bood. In huis speelde zij de baas voor alles wat het huishouden betrof en op dit gebied moest Hein steeds de duimen leggen. Hun twee zonen, Dorus en Frans, waren zowel uiterlijk als innerlijk het evenbeeld van hun vader: ware gedrochten.

Het was de vooravond van Driekoningen. Ongeveer tien dagen waren verlopen sedert de worsteling om het korsbroodje te Geleen. Baas Hein, Katrijn en hun twee zonen zaten bij de kachel in de voorkamer. Een lampje wierp een karig licht op de vier aanwezigen. Een ratelende huisklok liet zich horen, toen Dorus eensklaps de stilte verbrak.

«Al negen uur, en zoveel klanten als in mijn zakken!»

«Waarom moet het vanavond ook zo koud zijn,» blafte Frans, «dat men geen hond op straat zou jagen? Ik vrees, dat er niemand komen zal en dan heeft de kachel nutteloos gloeiend gestaan.»

Hein viel hem brutaal in de rede: «Nochtans zit jij erbij om je voeten te warmen. Telt dat niet mee? God beware mij...»

«Voor mij moet ze niet branden,» snauwde Frans zijn vader toe.

«Zwijg, galgenaas,» bromde Hein. «De koude heeft onze klanten nog nooit belet tot hier te komen. Moest ik daaraan twijfelen, ik zou reeds een uur op mijn rug liggen. Tot tien uur moeten wij wachten. Deze kachel kunnen we gerust laten uitgaan! God behoede ons! Want de andere brandt reeds als de hel in het heiligdom...» Zo noemde dit monster het akelige onderaardse vertrek.

Nauwelijks was hij uitgesproken of men hoorde een bekend klopsignaal op de houten vensterbanken. Dorus ging de voordeur openen.

Intussen ontstak baas Hein een lamp en begaf zich naar de keuken. Twintig mannen traden binnen, liepen door de keuken, volgden baas Hein door de achterkamer, kropen in de eikehouten kast en verdwenen onder de grond.

Zodra Dorus geen klanten meer verwachtte, sloot hij de deur zorgvuldig af, ging in de voorkamer bij Frans en zei: «Hang de lamp in de schouw, zodat ze in huis geen licht afwerpt. Ga op de bank liggen, maar hou je ogen open! Wordt er aangeklopt door onbekenden, dan moet je ons waarschuwen alvorens de deur te openen. Begrepen?»

Frans knikte, en hing de lamp zo hoog in de schouw als hij maar kon. Nauwelijks was Dorus verdwenen of Frans legde een zak onder zijn hoofd op de bank, strekte de ledematen uit en sliep weldra met de zorgeloosheid van een dier.

Zuchtend en morrend strompelde zijn moeder naar de alkoof, die tussen de zijmuur en de schouw was gemaakt, en kroop tussen een paar lakens, die sedert maanden geen zeepwater hadden gezien. Ook zij sliep weldra alsof er niets op haar geweten drukte. Deze vrouw bezat van de mens alleen het uitzicht en het spraakvermogen. Dit laatste openbaarde zich doorgaans door een binnensmonds gegrol. Nadenken viel haar te moeilijk. Op heel de wereld hield ze alleen van haar zoon Dorus. Elk gevoel moest dus nog niet uitgestorven zijn bij deze zonderlinge vrouw, want soms kwam de toekomst van haar lievelingszoon zo akelig voor haar ogen staan, dat zij bij dit spookbeeld huiverde.

Weldra verdween ook Heins oudste zoon onder de berg. Toen hij de onderaardse zaal betrad waren er daar tweeëntwintig boeven te zamen, waaronder baas Hein, zijn zoon Dorus en Klaas van St.-Jans-Geleen. In de zetel zat hun hoofdman, Steven Doodrijk. Die man was zulk eigenaardig samenstel van allerhande ondeugden, dat men zich met reden mocht afvragen of er in hem nog wel enig menselijk gevoel schuilging. Hij was nauwelijks dertig jaar oud. Zijn zwart hoofdhaar was in de nek samengebracht en omwonden met een zwart lint. Zijn hoog en breed voorhoofd wees op sluwheid, evenals zijn grijze ogen boven de fijne adelaarsneus. De wellust sprak uit heel zijn wezen. Als hij glimlachte, kwamen zijn onberispelijke witte tanden bloot. Zijn kin wees op wilskracht, gepaard met hardvochtigheid. Een kerel, die bereid was om tot

het uiterste te gaan om zijn doel te bereiken. Met zijn gespierde lichaamsbouw was Steven Doodrijk ongetwijfeld een knappe man. Toch was Steven lang niet zo sterk als de meeste anderen van zijn spitsbroeders. Daarentegen was hij zeer behendig en kende hij zoveel kunstgrepen, dat hij hen wel op een of andere manier de baas kon. Zonder ooit te missen, wierp hij op tien passen afstand de punt van een dolkmes in iemands oog of keel. Niemand kon hem evenaren met de degen: de meest bedreven tegenstander werd met elke slag van zijn degen van een jasknoop verlost, zonder dat Steven de stof zelf raakte. Men zei dat, indien tijdens een oefening of een vriendschappelijke schermutseling een vlieg op het voorhoofd van zijn tegenstander zou neerstrijken, Steven die er met de degen kon afslaan zonder zelfs de huid te schrammen. Met zijn jachtgeweer trof hij onfeilbaar zowel de snelwiekende vogel als de huppelende haas.

Toen hij de kans kreeg, kapitein van de bokkerijders te worden, had Steven gedacht: «Ik zal die kerels beheersen door mijn vernuft en mijn stalen wil. Want de macht behoort niet aan de sterksten, maar aan de sluwsten. Voor mijn voeten zullen ze kruipen. Zoniet, zal ik het hoofd van de ene door de hiel van de andere doen verpletteren!» Dat hij daarin bedreven was, mag blijken uit het feit dat Steven Doodrijk reeds sedert zijn drieëntwintigste levensjaar hoofdman was van de bende. De keuze was eenparig op Stevens vader, Frans Doodrijk, gevallen, na het verdwijnen van Hein Ruyter. Stevens vader bezat toen inderdaad alle hoedanigheden, die tot die ambtsbezigheid dienstig waren, en in de eerste plaats de funktie van geneesheer en heelmeester zonder praktijk. Niemand was volmaakter in de boosheid, dan hij. Satan kon niet erger op zielen azen, dan die man op geld. Zijn vunzige inborst wist hij te verbergen onder een schijn van deugden. Gedurende zijn kapiteinschap, dat veertien jaar duurde, hield Frans Doodrijk ononderbroken zijn faam hoog. Op zijn sterfbed ontbood hij dan enige invloedrijke bokkerijders en stelde hun zijn zoon als opvolger voor. Dit gebeurde en Steven toonde spoedig, dat hij de «waardige» zoon van zijn vader was. Zijn schrikbewind strekte zich uit langs de rechter Maasoever, van Geleen tot Aken, van Maastricht tot Gulik. Door roof, brand en doodslag hield hij de angst levendig in alle harten.

Steven was eveneens een toonbeeld van huichelarij. Hij wist zijn gezicht zo rouwmoedig en deftig te plooien, dat men hem zou uitzenden om de passie te prediken. Ofschoon door haat en wraakzucht bezeten, omhulde hij zich met de zachtmoedigheid van een lam. Was hij uit op roofmoord, dan schertste hij opgeruimd. Had hij tegen een van zijn gezellen een wrok opgevat, dan zou hij hem eerst maandenlang als zijn

beste vriend behandelen vooraleer toe te slaan, om de wraakneming een schijn van rechtvaardigheid te geven. Wie hem kende, was dan ook op de hoede voor zijn glimlach. Zijn handlangers beschouwden hem als algemeen opperhoofd van de talrijke benden. In feite verachtte hij hen allen, met uitzondering evenwel van baas Deerks en Klaas van St.-Jans-Geleen, voor dewelken hij speciale gevoelens koesterde, hoewel die met vriendschap niets te maken hadden. Hij haatte de baas uit «De Zwaan» uit al zijn krachten en stak dit niet onder stoelen of banken. Wat Klaas betreft, hem ontzag hij enigszins, omdat hij bij die jonge man naast de kracht van een stier en de moed van een leeuw ook nog sluwheid van de vos vermoedde.

In tegenstelling tot de andere bendeleden was Klaas, slechts recent lid van de bokkerijders, nog niet met de hoofdman in handgemeen geweest om elkaars krachten te meten. De makkers van de jonge schurk hadden hem reeds wonderen verteld over de behendigheid van de kapitein, maar de zoon van Rode Dolf nam de vrijheid om met die verhalen de spot te drijven. Hij was zo onvoorzichtig, te zwetsen dat hij die zo hoog geroemde vaardigheid op de proef wenste te stellen. Klaas eerbiedigde Steven als hoofdman, maar durfde het aan hem tegen te spreken, zelfs met hem te jokken als de gelegenheid zich voordeed. Nochtans had Steven de jonge bokkerijder tot hiertoe zeer vertrouwelijke opdrachten gegeven. Met welk doel?

In dit akelige verblijf hing boven de tafel een zevenbekkige lamp, zoals men die ziet in Joodse synagogen, en bescheen nu de gezichten van de tweeëntwintig rovers. Op de mergelsteenmuren waren talrijke sporen te zien van kogels, die een onbedreven hand, om zich te oefenen, naast het doelwit had doen terechtkomen.

Toen Steven merkte dat er stilte heerste, zei hij:

«Vrienden, toen wij hier binnentraden waren we half verstijfd van de kou. Maar het betaamt niet dat wij, bokkerijders, de kachel belegeren als oude wijven. Laten wij dus liever door lichaamsoefeningen ons bloed opwarmen en tevens de armen oefenen in de kunst van de stok.»

Alle aanwezigen, stokvechters van eerste klas, juichten dit voorstel toe. Steven reikte Dorus een sleutel toe en hij opende een kast om vier mispelaren stokken tevoorschijn te halen. De tafel werd opzij geschoven,

om ruimte te winnen. Vier kerels, door de hoofdman aangeduid, traden in het strijdperk en gaven gedurende tien minuten doorslaande bewijzen van hun kunst om elkaar de benen, armen, heupen en schouders te liefkozen. Opeens klapte Steven in de handen. Op dit teken hielden de vechters op, groetten elkaar en gaven de stokken over aan vier anderen. De tweede ploeg schermde met niet minder behendigheid dan de vorige. Ze werd gevolgd door een derde, een vierde, een vijfde. Steven had de sterkste stokvechter als tegenpartij van baas Deerks aangeduid. Ook viel de stok van Rosse Dirk uit Hulsberg zo dikwijls op de schouders van Deerks, dat deze met de tanden knarste.

Twintig kerels hadden nu gevochten. Steven en Klaas waren tot hiertoe toeschouwers gebleven. Alsof zij beiden dezelfde gedachte koesterden, wierpen zij elkaar een uitdagende blik toe. De bokkerijders keken opmerkzaam toe en voelden, dat ze zich zouden vermaken... Inderdaad stond Klaas eensklaps recht en zei tot Steven:

«Wat denk je, meester? Jij, die men de beste onder de besten noemt... Zullen wij de makkers eens tonen, waartoe we in staat zijn?»

«Ik hoop,» antwoordde Steven met een schampere glimlach, «dat geen van ons beiden zich achter moeders rok zal verschuilen als het erop aankomt, onze vaardigheid te tonen. Van jou valt er heel zeker nog veel te leren...»

«Kapitein,» riep Klaas met klem, want hij was onaangenaam getroffen door die spottende woorden, «ik stel tussen ons beiden een gevecht voor waarbij alles is toegelaten: slaan, stoten, stampen, maar zonder het hoofd te raken. En dit, tot één van ons beiden zich gewonnen geeft. Akkoord?»

Om te tonen dat hij ermee instemde, greep Steven een van de vier knuppels en zwaaide er eens mee, terwijl hij zijn standplaats reeds innam.

Klaas nam de zwaarste stok, ging plaats nemen tegenover de hoofdman en boog tot groet. Zodra de hoofdman de groet had beantwoord, begon Klaas een aantal figuren te slaan, bij wijze van inleiding. De geestdrift stond op de gezichten van de toeschouwers te lezen.

Eensklaps riep de zoon van Rode Dolf met krachtige stem:

«Kapitein, op je hoede! Dek je schouders, want mijn stok komt soms hard aan!»

Nauwelijks was deze waarschuwing tot uiting gebracht of twee harde slagen weerklonken: de ene op de schouder van Klaas, de andere op de bil van Steven.

«Wel, wat denk je van deze waarschuwing?» vroeg Steven met een glimlach.

«Indien ik die vraag stelde aan je bil, zou ze antwoorden: Klaas, jongen, je stok spot er niet mee!» antwoordde de jonge bokkerijder, zonder een beweging van de kapitein uit het oog te verliezen.

Bij een poging om een «stampstoot» toe te brengen, stelde Klaas de linkerschouder bloot en ogenblikkelijk viel Stevens knuppel op die plaats, waarna Klaas nochtans zonder verwijl een niet minder harde slag plaatste op de rechterschouder van Steven.

«Dek je schouders,» riep deze. «Je verstaat de kunst niet om fraaie slagen toe te brengen, je levert een soort van stieregevecht!»

«Ik heb mijn schouder met opzet ontbloot!» riep Klaas. «Het beste bewijs is, dat je slag op mijn schouder niet meer uitwerking heeft dan de steek van een mug, terwijl ik je beantwoordde met iets dat gerust de prik van een horzel mag heten!»

Steven werd woedend van pijn maar ook omdat Klaas met hem de spot dreef. Hij beet op zijn lippen, plooide de mond tot een glimlach en schreeuwde:

«Op je hoede, Klaas, want mijn stok verstaat geen grappen!»

«De mijne is geen knuppel geworden om als lucifer te dienen,» zei Klaas, terwijl hij de stok op Stevens rechterarm deed terechtkomen.

Als vergelding volgde een slag op Klaas' linkerarm.

Een doffe plof weerklonk. Klaas had Steven zo fel op de borstkas getroffen, dat de kapitein wel drie stappen terug deinsde. Onmiddellijk nam Steven zijn vorige standplaats weer in en begon zo geweldig te slaan, dat de toeschouwers de snelle bewegingen nauwelijks met de ogen konden volgen. Twintig paar ogen stonden als betoverd gericht op deze hardnekkige vechtpartij. Tevergeefs echter moest Steven gans het arsenaal van zijn truukjes uitputten. Klaas verijdelde al zijn pogingen in een uitmuntende afweer. Hij tergde de kapitein zelfs met opzet, om hem zijn

kalmte te doen verliezen en hem te vermoeien. Dan zou de zoon van Rode Dolf zijn tegenstrever zodanig in het nauw brengen, dat hij zich gewonnen moest geven.

Steven begreep deze taktiek pas, toen zijn krachten reeds bijna uitgeput waren. Hij deed, alsof hij nog meer vermoeid was dan in werkelijkheid, zette een stap achteruit terwijl Klaas een stap voorwaarts deed. De bedreven hoofdman had die schijnbeweging goed berekend. Steven sprong eensklaps tot tegen het rechterbeen van Klaas en bracht hem van onder naar boven de zogenaamde «verradersslag» toe tussen de benen. Had Klaas dit enigszins voorzien, hij had de slag kunnen vermijden door zijn linkerbeen snel achter het rechter te brengen. Nu hij evenwel de slag inkasseerde, vond hij nog de tijd om met de rechterknie een trap tegen Stevens kruis te geven... Beiden tuimelden van pijn tegen de grond, maar stonden even snel weer recht in dreigende houding, ofschoon de omstanders best konden merken dat beiden hevige pijnen leden. Het leek ernaar, dat het gevecht tussen beide kampers nog heviger en meer meedogenloos zou worden.

Weer naderden ze elkaar. Beiden ziedden van wraakzucht, maar dat was alleen bij Klaas duidelijk merkbaar, want Steven glimlachte.

«Op je hoede, meester! Zoniet, wee dan je schoudertjes!» De daad bij het woord voegende, zette Klaas de nieuwe aanval hardnekkig in. Er volgde een stokkengevecht zoals geen van de toeschouwers er ooit een had bijgewoond. De zoon van Rode Dolf maakte afwisselend gebruik van stok en voeten, om beurtelings te slaan en te trappen. Nu eens bedreigde hij de linkerschouder en nauwelijks had Steven een beweging gemaakt om die met zijn stok te beschermen, of hij ontving een slag op de rechterschouder. Dan weer waren de bewegingen van Klaas zo ongewoon, dat de kapitein op het punt stond het onderspit te delven.

Eensklaps, terwijl Steven met een arm de slagen van Klaas afweerde, stak hij de hand in zijn zak, haalde iets tevoorschijn en maakte een werpende beweging. Klaas, vergetend dat hij tegenover zijn kapitein stond, bracht de handen naar de ogen, begon ze te wrijven en riep: «Ik werd overwonnen door een verrader, door een lafaard!»

Van het ogenblik af dat Steven merkte, dat Klaas aan de winnende hand bleef, had hij namelijk zijn toevlucht genomen tot een van de

middeltjes die weliswaar tegen een streng eergevoel indruisten, maar waaromtrent de hoofdman allesbehalve kies was. Hij had met voorbedachtheid een van zijn zakken met prikkelende snuif gevuld en daarvan een greep in Klaas' ogen geworpen. Terwijl deze zich de ogen wreef, ging Steven voort met op de reusachtige Klaas als op een moutzak in te slaan. Vandaar het luidruchtig protest.

«Hel en duivel,» riep de hoofdman. «Durf jij je kapitein voor een verrader en lafaard schelden?» Bij deze woorden vatte hij Klaas om het lichaam en trachtte hem tegen de grond te werpen, teneinde hem met de knieën op de borst te dwingen, toe te geven dat hij overwonnen was.

Nochtans voelde Klaas amper de handen van Steven om zijn lendenen, of hij sloeg zelf de armen rond zijn tegenstrever en kneep, alsof hij hem in die stalen greep wou verbrijzelen. Dan tilde hij de hoofdman van de grond en zwaaide hem rond, met het klaarblijkelijke inzicht hem tegen een muur te pletter te gooien. Terwijl de benen van de kapitein aldus rondzwaaiden, troffen ze de gloeiende kachel. Deze vloog omver. De brandende kolen lagen verspreid in het vertrek. Stoelen en zelfs de tafel vlogen tegen de grond, want Klaas was nu razend van woede. Steven dacht, dat zijn laatste uur geslagen was.

De toeschouwers, die tot hiertoe lijdelijke ooggetuigen waren bij dit hardnekkig gevecht, bemerkten het gevaar waarin hun hoofdman verkeerde. Ze schoten van overal toe, om hem uit de handen van Klaas te bevrijden. De kachel stond weldra terug recht, de rondgeslingerde kolen werden opgeruimd, de tafel besloeg weer haar vroegere plaats. Nauwelijks waren vijf minuten verlopen of het was in de roversspelonk weer zo kalm geworden, dat men zou gewaand hebben dat ze in de meest vredelievende stemming vergaderd waren.

Steven wist de huichelkunst tot in de perfektie te beoefenen. Hij ging naar Klaas toe en zei met een glimlach:

«Kom, vriend, laat me toe je de hand te drukken. Wij beiden zijn geschapen om vrienden te zijn. Volgens mij is er geen overwinnaar en evenmin een overwonnene. Vooraleer je op de proef te stellen, had ik reeds veel achting voor jou. Nu is die duizendvoudig gestegen. Er zal geen woord gerept worden over hetgeen hier gebeurd is, makkers! Dit verbod betreft jullie allen, zonder onderscheid!» Bij deze woorden had

Steven de hand van zijn tegenstrever gevat en gedrukt.

Klaas kende de kapitein voldoende, om te weten dat die vriendschap totaal gehuicheld was, maar besloot hem op dezelfde manier van antwoord te dienen.

«Kapitein,» verklaarde hij, «ik heb mij reeds gewonnen gegeven. Dus verklaar ik hier, uit eigen beweging, dat jij de overwinnaar bent. Of je die zege dankt aan je behendigheid ofwel aan dat greepje snuif, laat ik in het midden. In elk geval was die kunstgreep zo goed gevonden, dat hij je van harte vergeven wordt. Het was nochtans afgesproken, dat het hoofd onder geen voorwendsel mocht aangeraakt worden!»

«Met de stok,» onderbrak hem Steven en liet deze opmerking vergezeld gaan van zijn meest innemende glimlach.

«In elk geval, als ik ooit nog een ernstig gevecht aanga, zal ik me niet alleen van een flinke knuppel maar ook van een zakje snuif voorzien,» zei Klaas.

«Een goed punt voor jou!» lachte Steven.

Hij begaf zich naar zijn zetel en nam plaats, terwijl de anderen rond de tafel geschaard bleven.

«Laat horen of onze jagers op het spoor zijn gekomen van enig wild. Ik wil er graag weer eens met de jachthonden op uit trekken!»

De man rechts van de kapitein begon dadelijk met een omstandig verslag over de gelden, zopas geïnd door pachter Habets van Amby: voor vijftig schapen ontving hij duizend zeshonderd Luikse gulden; voor een wagen tarwe, twaalfhonderd gulden, te zamen drieduizend zeshonderd gulden, die nu bij hem thuis gereed lagen om de jaarlijkse pachttermijn voor zijn hofstede te betalen.

De hoofdman glimlachte tevreden.

«We zullen hem die kwitantie wel aanbieden!»

Een tweede schurk zei, dat zijn buurman een partij landbouwgrond gekocht had voor de prijs van vijfduizend gulden. Die som moest de vijftiende van de lopende maand betaald worden, zodat het zaak was de vogel op zijn nest te betrappen.

«Best,» zei Steven. «We zullen de gans plukken alvorens de veren uitvallen!»

Naarmate de leiders van de onderafdelingen — want deze rang

bekleedden ze allen — verder de huizen noemden waar buit te halen viel, tekende de kapitein alles zorgvuldig op en eindigde telkens weer met een mop.

Uiteindelijk was het de beurt aan Klaas. Steven sprak op geveinsd vriendelijke toon:

«Ik ben ervan overtuigd, Klaas, dat je de drie jongste weken, sedert onze vorige bijeenkomst, gebruikt hebt om een belangrijk plan te smeden. Roer je blad nu maar... we luisteren met biezondere aandacht.»

Klaas liet zich aan die slijmerige toon niet vangen. Hij vermoedde dat Steven zich vroeg of laat op hem zou wreken en wou dat graag voorkomen, door eerst toe te slaan. Het verblijf van de kinderen van Hein Ruyter bekendmaken, de hoofdman aanzetten om wraak te nemen tegenover de nakomelingen van de meinedige kapitein en dan zowel de kinderen van Ruyter als de hoofdman zelf bij dit treffen doen omkomen. Dat was zijn plan. Twee vliegen in een klap!

Op onderworpen toon sprak hij:

«Kapitein, je zal dadelijk zelf kunnen oordelen of ik die drie weken slapende heb doorgebracht, of dat ik een wild volgde dat de moeite waard was.»

Alle bokkerijders luisterden met aandacht.

«Ongeveer tweeëntwintig jaar geleden, stonden de bokkerijders hier onder leiding van kapitein Hein Ruyter. Sommigen onder ons herinneren zich voorzeker, hoe lafhartig die kerel zijn eed brak. De verrader verliet het Land van Valkenburg en ging zich te Lutterade vestigen met vrouw en kind, onder de naam Joos Hendriks. Toen mijn vader — hij ruste in vrede — de meinedige ontmaskerde, wreekten de bokkerijders zich op de lafaard door zijn woning in brand te steken. Klopt dat?»

«Ja,» mompelde Steven, «maar je vergeet erbij te voegen, dat de verrader en zijn gezin in de brand omkwamen. Man noch muis werd daarbij gered. Dat is geen nieuws...»

«Is dat geen nieuws?» vroeg Klaas, de zalvende toon van Steven nabootsend. «Dan zal ik zo vrij zijn, jullie ander nieuws te vertellen... Jij beweert, kapitein, dat Hein Ruyter en zijn gezin in die woning omkwamen. Ik daarentegen zeg, dat niemand van hen daarbij om het leven kwam. Is dat duidelijk?»

«Ik vraag bewijzen voor hetgeen je vooropstelt. Bewijzen en geen woorden. Weet, dat mijn vader zaliger gedachtenis die aktie tegen Hein Ruyter zelf aanvoerde en dat alle maatregelen werden getroffen, om reddingspogingen te verijdelen. Op zijn sterfbed bevestigde hij me dat nog.»

«Hein Ruyter,» zei Klaas met klem, «stierf ongeveer vijf jaar geleden zacht en rustig op zijn bed! Zijn echtgenote overleefde hem vier jaar en wat hun beide kinderen betreft, die zag ik nauwelijks tien dagen geleden te Geleen, in de beste gezondheid. Als bewijs zal ik eraan toevoegen, dat Herman — de zoon van Hein Ruyter — bij toeval meedong naar het korsbroodje en de overwinning aan Lutterade bezorgde.»

Klaas vertelde wat hij bij de schout gehoord en gezien had.

Ik mag er nog aan toevoegen, dat ik, na lastige opsporingen, zelfs het huidig verblijf van de kinderen Ruyter heb ontdekt...»

«Toon me dat verblijf,» viel Steven hem met woeste stem in de rede. «Is die lafaard zelf ons ontsnapt, dan zullen zijn kinderen er des te feller om boeten, dat Ruyter de bokkerijders verraden heeft. Ik belast mij ermee, onze eer te wreken.»

«Niet te voorbarig, kapitein,» zei de zoon van Rode Dolf. «Ik twijfel geenszins aan je goede wil, maar ik wantrouw je krachten en volharding. Trouwens, ik heb de dochter van Hein Ruyter gezien en durf zeggen, dat ik nooit een mooier meisje in heel het Land van Valkenburg heb ontmoet. Jij bent heel zeker een trouwe bokkerijdershoofdman. Toch geloof ik, dat je het opperbevel zou afstaan en ons allemaal in de steek laten, indien je ooit onder de bekoring viel van die leuke meid... Word niet boos, kapitein! In een oude bijbel heb ik eens gelezen over een sterke kerel, Samson genaamd, die voor de voeten van Dalila kroop. Ik zou je niet graag dat bijbels voorbeeld zien navolgen, wel integendeel! Vooraleer ik het verblijf van de kinderen van Hein Ruyter openbaar maak, moet je me dus beloven, dat jij er niet omtrent zal komen. Jij bent ons veel te dierbaar en onmisbaar, om je bloot te mogen stellen aan het gevaar, te bezwijken voor de mooie ogen van Martha Ruyter. Bovendien heb ik ook de zoon, Herman, te Geleen aan het werk gezien. Hij stak mij en drie van mijn kameraden als pluimen omhoog, met het korsbroodje boven zijn hoofd.

Het zou dus niet raadzaam voor je zijn, in de klauwen van die reus te vallen.»

Klaas zweeg. Hij wou zien, welke uitwerking zijn woorden op de kapitein en de makkers zou hebben. De bokkerijders durfden nauwelijks ademen. Ze hadden bemerkt, dat Steven een ogenblik de wijsvinger tussen kin en onderlip legde en zijn halsdoek met een krampachtige beweging had weggeschoven. Die opwelling van gramschap kenden ze maar al te goed. Ze duurde slechts een ogenblik. Steven bedwong zijn woede en leek de kalmte zelf, toen hij sprak:

«Makkers, ik ben bereid alles te geloven wat Klaas ons betreffende het gezin van Hein Ruyter geopenbaard heeft. Ik durf vertrouwen, dat hij zich vooreerst overtuigd heeft dat er geen vergissing mogelijk is. Tot daar is alles in orde. Nochtans heeft Klaas zich daarbij veronderstellingen veroorloofd, die onrechtvaardig en ongegrond zijn. Onrechtvaardig, want hij legt mij een aantijging van lafheid te laste en jullie weten allen, dat ik nooit lafhartig was. Ongegrond ook, want ik neem hier de plechtige verbintenis op mij, de eer van de bokkerijders op de gepaste manier te zullen wreken.»

Hij strekte de rechterhand boven de tafel uit en verhief de stem: «Ik verpand hier mijn woord van kapitein, dat binnen de tijd van vier maand deze kwestie achter de rug zal zijn. Precies binnen vier maand, dag op dag, te drieëntwintig uur, zullen jullie allen op deze plaats aanwezig zijn, zodat ik jullie de zoon en de dochter van Hein Ruyter geboeid kan voorstellen. Jullie zullen over hun lot uitspraak doen en hetgeen jullie dan beslissen, zal gebeuren. Ziedaar, hoe ik voor de voeten van Klaas en zijn Dalila zal kruipen! Indien ik ooit mocht vergeten welke beslissing ik op mij heb genomen, dan zullen jullie mij behandelen als de lafhartigste kerel die ooit onze rangen heeft besmeurd!»

«Klaas, vertel ons nu waar de kinderen van die verrader wonen. Ik brand van ongeduld.»

Weer nam de zoon van Rode Dolf het woord en vertelde al hetgeen hij aangaande het gezin van Hein Ruyter had vernomen. Hij maakte hun levenswijze bekend, hun nauwe betrekkingen met de oude pastoor van Geulle en met het gezin Janssen van Lutterade, hun verblijf in de bergwoning en verder alle details die Steven dienstig konden zijn.

Innerlijk jubelde Klaas. Alles wees erop, dat hij zijn plan zou kunnen uitwerken: de kinderen van Hein Ruyter om het leven brengen door toedoen van Steven en toch de kapitein beletten, zijn woord te houden tegenover de makkers. Want de haat van Klaas tegenover Steven was groter dan die tegenover de kinderen Ruyter. Hield de kapitein zijn woord niet, dan zou hij niet langer zijn onbeperkt gezag kunnen uitoefenen en dan kon Klaas zijn ambitieuze plannen eindelijk verwezenlijken.

Dit onderwerp werd als afgedaan beschouwd. Men ging over tot een bespreking van de materiële toestand.

Vooreerst hing Steven een beeld op van hun bezittingen aan levensmiddelen, wapens en munitie. Vervolgens gaf hij een algemeen overzicht van de manier, waarop zij zich moesten gedragen. Ze zouden voortdurend listen gebruiken om te bereiken, dat de bijgelovige volkslui bleven denken, dat er iets bovennatuurlijks met de bokkerijders was gemoeid.

«Velen geloven,» zei Steven, «dat wij onze ziel aan de duivel hebben verkocht en daardoor alle muren kunnen doorbreken en alle schatten bereiken. Men meent, dat staal noch ijzer tegen ons kunnen aangewend worden. Men vertelt dat de duivels, op onze wenk, de gedaante aannemen van gedrochtelijke bokken, waarop wij in een oogwenk van de ene plaats naar de andere rijden, door de lucht. Jullie weten het, makkers: steeds weer heeft men getracht ons met gebeden, bezweringen en relikwieën te verjagen. Evenwel beginnen er ook andere stemmen te weerklinken en die kunnen gevaarlijk worden. Sommigen fluisteren namelijk, dat niet de duivel de aanvoerder is van de bokkerijders, maar dat ik het ben. Indien er geen maatregelen worden getroffen om die geruchten te ontzenuwen, is het met ons gedaan. Dan zullen we meer kogels in ons lichaam dan geldstukken in onze zak krijgen, en van kogels hou ik helemaal niet! Omdat jullie er voorzeker ook zo over denken, heb ik een middel gezocht om die geruchten in de kiem te smoren en onze macht meteen te verstevigen. Luistert goed naar mijn plan en zegt me dan, of het jullie bevalt.»

Alle bokkerijders staken de hoofden bij elkaar.

«Volgende zondag, zodra de klok van de kerktoren van Schinnen middernacht slaat, breken jullie mijn woning binnen. Jullie nemen er alles wat jullie in handen valt, na me met koorden stevig gebonden te hebben.

Dat zal elke verdachtmaking de kop indrukken. En voor jullie is het een gemakkelijke taak.»

Dit voorstel werd op verraste kreten onthaald. Onthutst bekeken de bendeleden elkaar. Geen van hen kon geloven, dat Steven — de schraapzuchtigste van allen — zich van zijn kostbaarheden wou laten beroven! Ook Klaas brak zich vruchteloos het hoofd om klaar te zien in de bedoelingen van de kapitein. Het voorstel kwam hem verdacht voor. Steven — zo redeneerde Klaas — was te hebzuchtig om één lucifer op te offeren voor het behoud van zijn goede naam. Welke faam had hij in feite? Die van een huichelaar en een valsaard! Eensklaps scheen de zoon van Rode Dolf tot een besluit te komen. Hij wendde zich tot de kapitein.

«Meester, met je goeddunken moet ik opmerken, dat we niet mogen toelaten wat jij ons wil opleggen. Ik zelf zal me wel wachten, mijn kapitein te beroven van hetgeen hem rechtmatig toebehoort. Onder geen voorwendsel zal ik bovendien dulden, dat iemand de handen aan je lichaam slaat om je te binden. Ik wil natuurlijk wel de kapitein bestelen, indien hij ons daartoe verplicht, maar slechts op voorwaarde, dat we hem later alles teruggeven wat we hem zouden ontnemen!»

«Integendeel!» viel Steven hem in de rede. «Ik gebied jullie alles te houden wat jullie zouden nemen. Pas de regel van de bokkerijders toe, die zegt: Wat goed is om te nemen, is goed om te houden! Zo bedoel ik het en niet anders.»

«Kapitein,» hernam Klaas met geveinsde achterdocht, «ik merk dat jij er blijkbaar heel anders over oordeelt dan ikzelf en de overige makkers. Ik stelde me voor, dat wij bokkerijders werden om te nemen wat ons bekoort, niet om vrijwillig af te staan wat we bezitten!»

Steven, die zijn bendeleden kende, las op hun gezichten dat ze instemden met de zienswijze van Klaas.

«Makkers, jullie kennen allen de spreuk: Gedachten zijn tolvrij! Onze vriend Klaas maakt van deze vrijheid gebruik, met zijn gewone en prijzenswaardige openhartigheid. Anderzijds staat het mij evenzeer vrij, jullie te bewijzen hoe ongegrond zijn vermoedens zijn. Hoe dan ook, mijn bevelen zijn formeel! Te middernacht binden jullie mij en mijn dienstboden stevig vast. Daarna halen jullie alles uit mijn woning wat jullie behaagt. Dit beveel ik jullie, in mijn funktie van hoofdman. Wat meer is:

hij die het later, onder welk voorwendsel ook, mocht aandurven ooit nog te spreken over teruggeven of terugnemen, ondergaat tienmaal de spitsroede met ontblote rug. Is dat duidelijk? Antwoordt!»

«We zijn verplicht, kapitein, jouw bevelen te gehoorzamen,» zei de rosse Dirk van Hulsberg. «Zonder die stellige plicht, zou ik de zienswijze van Klaas aankleven: het bezit van een bokkerijder moet de andere bokkerijders heilig zijn!»

Met zijn gewone geslepenheid liet Klaas hierbij opmerken dat, als de kapitein er nu eenmaal volstrekt aan hield bestolen te worden door zijn makkers, dezen zich aan dat bevel moesten onderwerpen. Toch stelde hij voor, alleen de aanwezigen voor die tocht aan te duiden, hetgeen ruim voldoende was. Ook stelde hij als voorwaarde dat elke bokkerijder slechts één voorwerp, naar ieders wens, zou meenemen uit de woning van de hoofdman.

Met eenstemmige kreten aanvaardden de schurken dit voorstel. Steven onderwierp zich, ofschoon zichtbaar misnoegd, aan die algemene wens. Had hij hiermee zijn bedoeling, het leek hem dat Klaas ook de zijne had en hij begon de zoon van Rode Dolf nog meer te wantrouwen. Hij haalde een gouden zakhorloge tevoorschijn, merkte dat het middernachtelijk uur naderde en verklaarde de zitting als geheven. Dan wenkte hij Deerks zoon.

«Dorus, neem de sleutel van de kelder en haal wijn, zoveel de makkers willen drinken. Begin met de wijn van de schout en nadien neem je die van de deken van Schinnen!»

Terwijl Dorus zich beijverde om dat bevel uit te voeren, wou de hoofdman zijn wrok en misnoegen op iemand anders uitwerken. Als naar gewoonte was zijn misprijzen weer tegen Hein Deerks gericht, die hij reeds talloze spotnamen naar het hoofd had geworpen.

«Heidaar, baas Magerekost,» riep hij uit. «Heb je voor eten gezorgd? Zeg eens gauw wat je ons op te dissen hebt, jij aartslelijke beurzesnijder uit de Gans!»

Bij deze zinspeling op het uithangbord van de kroeg begonnen de mannen te lachen. Hein noemde kalfs- en schapebout, braadworst, eieren, hesp. «Tenslotte,» voegde hij eraan toe, «heb ik nog een paar hazen gekocht...»

«Gekocht!» onderbrak hem Steven. «Dat woord heb je natuurlijk verzonnen om ze ons duur te kunnen verkopen. Waarom zeg je de waarheid niet, namelijk dat ze door Dorus gestroopt werden? Maar zo ben je nu eenmaal, baas Watersoep! Van de eerste leugen niet gebarsten en van de laatste evenmin. Liegen tegen Jan en alleman, zelfs bij de onbenulligste zaken. Indien jij, baas Mergelbier, ooit aan de galg sterft, dan mogen degenen die je in de andere wereld ontmoeten best op hun hoede zijn. Zoniet zal je hen wijsmaken, dat je in boetedoening en liefdadigheid gestorven bent!»

Aan het eenparig gelach dat op deze ruwe scherts volgde, kon men merken dat Hein onder het gezelschap weinig of geen vrienden telde.

Uiteindelijk zei de baas nog, dat er een koningskoek gekocht was.

«Wel, het zij zo, baas Spaarboter,» grinnikte Steven. «Dien nu maar snel op en bewaar de koningskoek als dessert. We zullen ons een koning kiezen!»

Hein verdween gauw, omdat hij wel merkte, dat de kapitein in een stemming verkeerde om hem nog meer spotternijen en beledigingen te doen ondergaan. Weldra stond de tafel vol met flessen, glazen, eetbestekken en schotels.

Lepels en vorken waren uit het fijnste zilver vervaardigd en droegen nog het merk van de eigenaars, waaraan ze ontstolen werden. De spijzen en dranken werden gulzig verzwolgen. Zolang de eerste wolvehonger niet gestild was, hoorde men slechts het klikken en tikken van vorken en messen. De tongen dienden enkel voor het voldoen aan hun gulzigheid. Maar naarmate de wijn hen naar het hoofd begon te stijgen, kwam een geroezemoes tot stand. Steven maakte de bemerking: «Me dunkt, dat de katten niet miauwen zolang ze muizen vreten...»

Klaas, die nochtans vrij matig gebleven was, deed alsof hij teveel gedronken had en sprak met zware tong:

«De vergelijking slaat wel niet op onze kapitein Modepop. Niettemin is ze zeer juist. Makkers, drinken we dus op de gezondheid en welsprekendheid van onze kapitein! Op zijn zegepraal over de kinderen van de verrader Ruyter! Op... op...»

Maar vermits het de anderen toescheen, dat de tong van Klaas te stijf geworden was om nog verstaanbare klanken voort te brengen, klapten de

overige bokkerijders in de handen, tikten de glazen tegen dat van Steven en dronken ze nogmaals leeg.

«Haal nou de koningskoek, Hein Slappekoffie,» riep Steven de baas toe. «Wij willen dadelijk overgaan tot het kiezen van onze koning voor één dag. Drinken we reeds vooraf op zijn gezondheid!»

Men hoorde andermaal zwelgen en proesten. De glazen waren opnieuw leeg.

Nu kwam Hein door de onderaardse gang, met de koningskoek op een grote tinnen schotel, die hij voor de hoofdman op tafel plaatste. Steven sneed hem in tweeëntwintig stukken, wierp dan een wit tafelkleed over de koek en iedereen kwam om de beurt een stukje wegnemen. Klaas vond de boon in het stuk dat hij gekregen had en volgens de regels van het driekoningenspel werd hij jubelend begroet: «Lang leve de koning!» De bonenkoning las het ongenoegen op Stevens gezicht, maar genoot er innerlijk van.

Onder voorwendsel hun koning voor één dag te vereren, werden voortdurend nieuwe flessen wijn bijgehaald, ontkurkt en geledigd. De rovers namen kaarten en dobbelstenen. Het spel begon en de mannen, door de dank opgehitst, verhoogden alsmaar hun inzet. Weldra dronken de winnaars van genoegen en de verliezers om hun ontgoocheling te smoren.

Langs alle kanten werd gezongen en gezwetst, gevloekt en getierd. Het doorgaans al nare verblijf scheen nu in het voorgeborchte van de hel te zijn veranderd, waar de duivels zich amuseerden.

Deze uitspattingen duurden tot vier uur in de ochtend, wanneer Steven beval het drinken en spelen te staken. Plotseling werd het licht gedoofd. De bokkerijders legden zich op de tafel, op de grond en Steven maakte gebruik van het zachte bed in Heins achterkamer. Vijf minuten later sliepen allen hun roes uit. Baas Hein bleef waken tot klokslag zes, toen hij de hoofdman en nadien de anderen ging wekken.

Enige minuten later waren alle kerels uit «De Zwaan» verdwenen, op weg naar hun woning. Zij die in Voerendaal, Heerlen en Schinnen woonden, gingen naar de kerk en woonden de vroegmis in hun parochie bij.

VII

Tot hiertoe zagen we Klaas als een van de gevaarlijksten onder die monsters. Onder zijn ruwe schors was hij evenwel vatbaar voor één beter gevoel: een grenzeloze liefde tot zijn zuster.

Rode Dolf, de vader van Klaas, was ruim dertig toen hij in de echt trad. Hij huwde om twee beweegredenen: in de eerste plaats onderwierp hij zich aan het algemeen gebruik. Elkeen trouwde, waarom zou hij dus niet doen als een ander? Tevens voelde hij een zekere leegte in zijn bestaan, alsof hij aanvoelde dat de mens niet geschapen werd om alleen te blijven. Toch wou de booswicht slechts een deugdzaam en onbesproken meisje huwen. Door zijn huichelarij wist hij Jakoba Grein, dochter van een welgestelde landbouwer uit Oirsbeek, aan de haak te slaan. Deze dacht, dat ze de echtgenote zou worden van een brave man, zonder ook maar enigszins te vermoeden, dat ze in werkelijkheid haar hart schonk aan een afschuwelijk monster.

Hun eerstgeborene, de jonge Klaas, was reeds meer dan een jaar oud en de huwelijksband zou met een tweede telg gezegend worden, toen Jakoba tot de ontdekking kwam, dat Rode Dolf tot de gevreesde bokkerijdersbende behoorde. Haar droefheid, bij deze vreselijke onthulling, was grenzeloos en dreef haar tot wanhoop. Toen zij haar echtgenoot smeekte, van zijn losbandig en misdadig leven af te zien, kreeg zij tot antwoord:

«Vrouw, ieder draagt zijn eigen last en zorgt voor zijn eigen zaken. De vrouw zorgt voor de huishouding en de kinderen; de man voor zijn broodwinning. Dus behoort het de man, ervoor te zorgen dat hij behoor-

lijk aan de kost komt. Bijgevolg verzoek ik je vriendelijk maar beslist, geen woord meer te reppen over mijn bedrijvigheid, indien je wil vermijden dat ik je op een andere manier zal behandelen en toespreken!»

Jakoba kende de onbuigzaamheid van haar echtgenoot. Zij hield het leed in haar hart gesloten, maar ten koste van haar gezondheid. Vijf maand later baarde zij een dochtertje, Lena. Het wichtje was nauwelijks een maand oud, toen de gefolterde moeder naar het graf werd gedragen. Rode Dolf volgde de lijkkist met betraande ogen, maar zijn hart bleef versteend.

Klaas bleef bij zijn vader en Lena werd opgevoed door Jakoba's zuster, een boerin van Oirsbeek die weliswaar niet erg ontwikkeld was, maar anderzijds erg goedhartig. Ze werd een tweede moeder voor het wichtje. Lena groeide op, maar bleef zeer tenger. Spoedig bleek dat ze uitsluitend voor zuivere gevoelens vatbaar was. In haar prille jeugd toonde zij reeds een verrukkelijke voorkeur voor alles wat mooi en rein was. Voor een bloeiende boom bleef ze met bewondering staan. Van een lief, onschuldig kind kon ze de blikken niet afwenden. Een mooi landschap bekoorde haar. Zij was bovendien zo gevoelig, dat zij geen diertje en minder nog een mens, kon zien lijden.

Toen Rode Dolf stierf, was Lena negentien jaar oud. Zodra Klaas zich alleen op de wereld vond, deed hij beroep op zijn zuster, gedeeltelijk om over haar te waken, anderzijds om haar met de huishouding te belasten. Zware arbeid zou ze nooit kunnen verrichten en misschien was het om die reden, dat ook zij een onweerstaanbaar verlangen voelde naar een beschermer. Klaas was, als naaste bloedverwant, die steun. Ze merkte zelf niet, dat haar broer lelijk was van uitzicht, maar beminde hem des te meer naarmate hij minder bevallig bleek in de ogen van anderen.

Lena's fraai gezicht was bleek en glad. Haar haren en ogen waren zwart. Haar gang was edel en gans haar persoonlijkheid wees op zoveel zedige ingetogenheid, dat niemand haar om haar fraaie lichaamsvormen benijden kon.

Niet zelden stond Klaas bewonderend naar zijn zuster te kijken. Vergeleek hij dan zijn mismaakt gezicht met de uitzonderlijke schoonheid van Lena, dan zuchtte hij diep. Vroeg het meisje hem, of hij verdriet had, dan antwoordde hij:

«Lena, ik vraag me af hoe het komt dat jij, die zo engelachtig mooi bent, een broer hebben kan die zo aartslelijk is.»

Om hem te troosten zei het meisje dan iets in de aard als het volgende: «Broeder, ik ben niet zo mooi als jij wel zegt. Immers, wat baten regelmatige gelaatstrekken indien ze niet met een krachtig lichaamsgestel gepaard gaan? Ik ben geschapen om te buigen als een riet. Jij, daarentegen, bezit de kracht om te gebieden en respekt af te dwingen. Jij bent voor mij volmaakt, geloof dat maar. Mocht het anders zijn, dan zou je me misschien veel minder liefhebben.»

Zulke ontboezemingen troffen het hart van de ruwe Klaas en brachten soms zelfs een traan in zijn ogen. Dan sprong hij wel eens van zijn stoel recht, om zijn zuster te omhelzen. Maar telkens opnieuw voelde hij dan als een onzichtbare hand, die hem weerhield. Dan wendde hij de blikken van haar af en dacht: «Jij vuige rover, bezoedel je zuster niet door je aanraking!»

In zulke ogenblikken was de booswicht, die voor niets terugschrok en geen spoor van angst kende, als ontwapend ten overstaan van een zwakke zuster die alleen maar op haar deugden kon steunen. De enige vrees die Klaas kwelde was, dat zijn zuster ooit zou vernemen welk een boosdoener hij was. Rode Dolf had zijn verfoeilijk bedrijf steeds voor zijn dochter kunnen verborgen houden. Ook Klaas stelde alles in het werk, om aan de verachting van zijn zuster te ontsnappen.

Inderdaad had de natuur de bokkerijder enerzijds stiefmoederlijk bedeeld. Anderzijds nochtans, had hij een benijdenswaardige lichaamskracht. Aan zijn dierlijk voorkomen paarde hij leeuwemoed, stierekracht en een ijzeren wilskracht en doorzettingsvermogen. Het was op basis van die hoedanigheden, dat hij het aandurfde om de kapitein een modepop te noemen, zonder dat deze op een gewelddadige manier durfde te reageren. Klaas kon geen autoriteit dulden, maar moest er zich vooralsnog bij neerleggen.

Toch had Lena sedert enige maanden de nachtelijke afwezigheden van haar broer bespeurd. Met goedheid en bekommernis vroeg ze hem herhaaldelijk naar de oorzaken daarvan en telkens weer bespeurde ze dan bij hem een zekere verlegenheid. Hieruit maakte ze de gevolgtrekking, dat die afwezigheden een berispelijke oorzaak moesten hebben en

zodra die twijfel rees in haar hart, besloot ze de geheimzinnige handelwijze van haar broeder te ontsluieren. Menigmaal had ze aldus bij nacht reeds haar bed verlaten om de slaapkamer van Klaas binnen te sluipen en zich van zijn aanwezigheid te overtuigen. Vond zij het bed onbeslapen, dan bracht zij de nacht in gebed en tranen door.

Zei ze dan 's morgens: «Broer, ik heb je pas tegen de ochtend horen binnenkomen,» dan luidde zijn antwoord: «Lena, je vergist je, kindje!» Ofwel: «Ik ben even opgestaan om te kijken welk weer het was.» Het brave meisje leed er des te meer onder, omdat ze zich bij niemand durfde

te beklagen noch om raad vragen, nu ze Klaas op heterdaad van leugen had betrapt.

Zo verliepen enige maanden vol kommer, tot de dag vóór Driekoningen. Toen het reeds duister geworden was zei Klaas, dat hij nog moest uitgaan en dat ze beter niet op hem zou wachten, omdat hij de sleutel van de voordeur zou meenemen. Snel nam Lena het besluit, ditmaal de waarheid te achterhalen. Nauwelijks was Klaas buiten de deur, of Lena bond een doek over het hoofd, sloeg een kapmantel om en sloop langs de achterdeur naar buiten. Zij richtte haar schreden op die van haar broer en behield dezelfde afstand. Stond Klaas stil, dan bleef zij eveneens staan. Zette hij het op een lopen om wat warmer te krijgen, dan deed zij dat eveneens. Zo volgde zij hem tot bij de kroeg van Hein Deerks. Vanachter het kreupelhout waar zij verborgen zat, zag ze niet alleen haar broer maar een grote bende kerels naderen en naar binnen gaan. Toen er niemand meer kwam sloop ze tot onder het venster om te luisteren. Een doodse stilte heerste in geheel het huis en nergens was enig licht te bespeuren.

Nu was voor haar het raadsel opgelost. Klaas behoorde tot de griezelige bokkerijdersbende!

Het vroor dat de stenen kraakten. Lena's hoofd gloeide. Belast met droefheid en schaamte nam ze de terugweg, zonder aan haar wankelbare gezondheid te denken: alleen het lot van haar broeder kwelde haar. In haar woning gekomen ontstak zij haar lampje en keek naar de horloge: middernacht. Zij ging in haar slaapkamer, hing het lampje aan de haak en ging knielen voor een Mariabeeldje dat tegen de muur hing, om de Moeder van Bijstand te smeken, dat zij haar beschermende arm zou uitstrekken over Lena's in zonde en misdaad verstrikte broer.

Zolang haar krampachtige ijver duurde, voelde Lena geen vermoeienis, geen koorts. Nauwelijks had het gebed haar enige kalmte geschonken, of haar krachten bezweken. Haar hoofd zonk langzaam op de borst. Een duistere wolk kwam haar voor de ogen. Haar knieën knikten. Dan volgde een doffe plof. Lena lag bewusteloos op de grond.

Toen Klaas dan omstreeks half acht de woning betrad en zijn zuster niet bemerkte, begaf hij zich naar de slaapkamer en opende de deur voorzichtig, in de mening dat ze nog sliep. De flauwe schemering van de lamp hulde de kamer in een halve duisternis. Hij naderde het bed, maar

duwde met de voet ergens tegenaan. Lena lag op de grond! Oppervlakkig gezien bemerkte hij niet het minste levensteken meer. Zijn wanhoop was onbeschrijfelijk. Maar de jonge bokkerijder was niet alleen een liefdevolle broer, maar een man met stalen wil. Hij wou niet geloven dat Lena dood was. Dus was ze slechts in onmacht gevallen. Anderzijds was er geen vuur in huis, om haar te verwarmen. In die hopeloze toestand nam hij zijn zuster in de armen, drukte haar tegen zich aan, begon met haar te springen, het huis op en af te lopen, teneinde de nodige warmte in het verstijfde lichaam te doen terugkeren. Meer dan een uur was hij op die manier bezig, als een waanzinnige, toen Lena eensklaps de ogen opende...

De vreugde van Klaas kende geen grenzen. Zijn blijdschap ontrukte hem een gil en de goddeloze bokkerijder riep zelfs uit: «Mijn God! Heb dank!»

Hij legde zijn zuster te bed, ontstak de kachel en maakte thee gereed. Door een kier van de slaapkamer bleef hij speuren tot het meisje zou ontwaken, want een weldoende slaap was op haar zenuwoverspanning en bezwijming gevolgd.

Omstreeks elf uur ontwaakte Lena. Zij stond op en gebruikte stilzwijgend het ontbijt. Nadien scheen Lena volledig hersteld en Klaas was er tomeloos blij om. Met zijn zachtste stem vroeg hij haar:

«Waarom, zusje, ben je niet naar bed gegaan zoals ik je vroeg? Gans de nacht in gebed door te brengen, gaat je krachten te boven. Beloof me dus, dat niet meer te doen.»

Bij deze woorden begonnen Lena's tranen te stromen en zij verborg het gezicht achter haar schort. Toen Klaas die spraakloze droefheid bemerkte, nam hij haar bleke fijne handen in zijn ruwe knuisten en zei met van gramschap bevende stem: «Zusje, wie heeft je bedroefd of beledigd? Wie het ook is, ik zal de wereld tonen dat Klaas van Rode Dolf zijn zuster weet te beschermen zoals het hoort. Wee degene die één haar op je hoofd mocht gekrenkt hebben!»

Bij deze woorden nam zijn gezicht een dreigende uitdrukking aan. Woest drong hij de vuisten samen. Hij verbeeldde zich nog steeds, dat iemand anders zijn zuster ernstig leed had berokkend.

Na een poosje verhief Lena haar betraand gezicht en vestigde de

ogen op haar broeder. Dan zei ze op zulke tragische toon, dat Klaas ervan sidderde:

«Broeder, ik ben nog te zwak en zou graag een andere gelegenheid afgewacht hebben om met jou ernstig te spreken. Maar laten we liever dadelijk tot de kern van de zaak komen, uit vrees dat droefheid en schaamte me naar het graf rukken alvorens ik de kans heb gekregen met jou daarover te praten. Laat je woede maar achterwege, broeder. Neem rustig plaats, indien je wenst dat ik tot je spreek.»

Klaas gehoorzaamde, maar op zijn gezicht was nog steeds zoveel gramschap te lezen, dat iemand anders dan Lena ervoor op de vlucht zou slaan. Hij vermoedde, dat iemand Lena's eerbaarheid had willen aanranden.

«Broeder,» begon ze dan, «vóór enkele ogenblikken zei je zelf, dat je gans de wereld wil tonen dat Klaas zijn zuster weet te beschermen zoals het hoort. Ik ben ervan overtuigd, dat je noch de wil noch de moed ontbreken om, in gewone omstandigheden, als een waarachtig man te handelen. Niettemin durf ik je zeggen, broeder, dat er een man bestaat wiens snode daden me weldra in het graf zullen brengen. Jij zal je enige zuster, het kind van je te vroeg overleden moeder, onder de aarde zien verbergen! Toch kan je dat nog beletten, indien de moed je daartoe niet ontbreekt. Ik zal je ware wilskracht uit je daden afleiden. Denk eerst goed na over hetgeen ik je vragen zal, vooraleer er een antwoord op te geven: wat zal je doen met degene die mijn dood bespoedigt?»

«Luister, zuster,» riep Klaas schuimbekkend uit, «zeg me wie die snodaard is! Bij zijn haren sleep ik hem tot voor je voeten. Ik ruk hem de tong uit de mond en verbrijzel zijn hoofd onder mijn hiel! Lena, om godswil, zeg me wie je zoveel leed berokkend heeft. Wie het ook mag zijn, hij zal door mij als een slang verpletterd worden!»

«Broeder,» zuchtte het meisje, «jij vergeet dat hij die de boze wil bannen, zelf zuiver behoort te zijn. Durf jij beweren, dat jou geen verwijten treffen?»

«Wat bedoel je daarmee, Lena?» vroeg Klaas oprecht verwonderd. «Ik bekommer me om je lot en jij kiest dat ogenblik uit, om me met smaadwoorden te beladen?»

«Smaadwoorden?» vroeg het meisje met bittere glimlach. «Noem jij

het smaad, als ik de waarheid spreek? Nochtans koester ik hoop voor beterschap, want je veinzen bewijst me dat jij de doolhof kent, waarin je bent terecht gekomen. Je hebt dus de schaamte nog niet helemaal van je afgeworpen...»

«Wat raaskal je over schaamte?»

«Hetgeen ik bedoel, zal je zo dadelijk vernemen. Zeg mij eerst, in welk gezelschap jij de nacht hebt doorgebracht. Wat heb je gedaan? Wat heb je beraamd? Je zwijgt... Je hebt gelijk! Het zou je hard vallen, je zuster te bekennen dat je een ellendeling bent, dat je behoort tot de goddeloze bende van de...»

«Zwijg! Spreek dat woord niet uit, jij ongelukkige,» viel Klaas haar in de rede, terwijl hij als een razende opsprong en een stoel tussen de handen verbrijzelde. «Geen woord meer, Lena, of ik vrees een nieuwe Kaïn te zullen worden...»

Lena bewaarde een poosje het stilzwijgen. Zij merkte, dat de gramschap van haar broer te hoog was opgelaaid om lang te kunnen duren. Toch kende ze geen vrees noch twijfel. Haar doel was te edel, haar zorg voor het zieleheil van Klaas te groot, dat ze niet zou bereid zijn daarvoor haar leven in de weegschaal te leggen.

Zodra Klaas een weinig bedaarde, hernam zij:

«Broeder, laten we rustig de toestand beschouwen. Dan zullen we elkaar des te beter verstaan. Beheers je uitbarstingen van woede en overweeg, dat ik uitsluitend bezield word door mijn zusterliefde voor jou. Enige ogenblikken geleden wou je diegene verpletteren, die een haar op mijn hoofd zou durven krenken. Maar als je zuster je dan de grootst mogelijke blijk van haar liefde schenkt, door je de balsem aan te bieden die de kwetsuren van je ziel kan genezen, dan ontsteek je in een aanval van razernij. Dan durf je zelfs denken aan zustermoord! Een misdaad, die sedert eeuwen wraak roept tot in de hemel! Nochtans bemin je mij, dat weet ik. Maar wat baat die liefde, als ik gedwongen ben je te verachten voor je euveldaden? Ik vrees de dood niet, wel integendeel! In de huidige omstandigheden is de dood me een weldaad, een verlossing. God is evenwel mijn getuige, dat ik graag nog enige jaren op aarde zou blijven, om voor je bekering te bidden. Maar hoe zou ik onder mensenogen kunnen en durven verschijnen, met van schaamte gebogen hoofd? Welke

rust kan ik nog smaken bij dag of nacht, als ik je lichaam en ziel voortdurend in gevaar zie? Eenzelfde moeder schonk ons beiden het leven. Van uit de hemel kijkt ze op ons neer. Ook zij roept je toe: Mijn zoon, bekeer je! Zie, broeder, ik zal niet ophouden met voor jou te bidden, tot je de ogen opent voor het Licht!»

Bij deze woorden gloeide haar gezicht met een begeesterende liefde. Klaas was als verlamd door een bovennatuurlijke kracht. Maar toen het meisje dan eensklaps voor hem op de knieën viel, voelde de jongeman zijn woestheid helemaal verdwijnen. Hij onderging een oprecht gevoel van leedwezen over zijn uitbarsting van woede, nam zijn zuster op en zette haar op een stoel, zeggende:

«Lena, het betaamt niet dat een zuster voor haar broeder knielt. Blijf rustig zitten en vertel me, wie je gezegd heeft bij wie en waar ik de nacht heb doorgebracht. Noem mij de jaloerse nijdigaard, die de vrede tussen ons wil verbannen! De schurk die een kaartpartij, een stokoefening, voor jou heeft afgeschilderd als een helse sabbat, als een geniepige samenkomst van dieven en moordenaars!»

«Broeder,» zei het meisje smartelijk, «was het wegens een stokgevecht of een kaartspel, dat je gisteravond naar Heerlerheide moest gaan in de Zwaan? Moest je in de nabijheid van die kroeg wachten tot nog twintig andere akelige mannen daar samen waren? Moest je voor zulk onschuldig vermaak op zulke geheimzinnige manier naar binnen sluipen? Broeder, wie geen boze bedoelingen heeft, schuwt het licht niet! Jij en je makkers zochten daarentegen de duisternis. Jij alleen volgde de grote weg, je makkers kwamen uit bossen en struiken tevoorschijn. En toen je eenmaal binnen was, kon er in de Zwaan niet het minste gerucht vernomen worden, noch enig licht bespeurd. Er moet daar een ondergrondse spelonk bestaan...»

«Wie heeft je al die verzinsels op de mouw gespeld, lieve Lena? Toe, zeg het mij.»

«Al die zogenaamde verzinsels, broeder, heb ik met eigen ogen gezien.»

«Hoezo?» riep Klaas verrast.

«Ja, broeder. Reeds geruime tijd had ik je nachtelijke afwezigheden bespeurd, die mij voortdurend hebben gekweld en bekommerd. Toen je

dan gisteravond weer vertrok, besloot ik je te volgen. Mijn liefde voor jou, broeder, schonk me die kracht. Ik achtervolgde je tot bij de Zwaan, zag jullie allen naar binnen trekken. Ik plakte mijn oren tegen deuren en ramen, maar er was helemaal niets te horen. Dan ben ik afgemat hier teruggekeerd en heb voor het beeld van Maria gebeden voor jou. Dan ben ik in onmacht gevallen.»

De gramschap van Klaas verzwond, naarmate hij besefte dat haar deerniswekkende toestand aan hemzelf was toe te schrijven. Enige tranen rolden uit zijn ogen, terwijl hij haar weemoedig bleef bekijken. In zijn hart had een folterende strijd plaats. Eindelijk riep hij op hartverscheurende toon:

«Lena, het is juist. Ik ben een ellendeling, onwaardig nog langer je broer te zijn. Veroordeel me nochtans niet, zonder me te aanhoren.»

«Ik veroordeel je niet, broeder. Ik luister geduldig.»

«Ja, Lena, je hebt me ontwapend... Wat zal ik zeggen? Mijn lot is inderdaad rampzalig. We mogen onze vader niet vervloeken. Hij is niet meer en God heeft hem intussen reeds geoordeeld. Lena, onze vader was bokkerijder. Onder zijn leiding en aansporingen werd ik het ook. Als kind verliet jij het vaderlijk huis. Door een brave tante opgevoed, ben jij deugdzaam en onschuldig gebleven. Jouw geweten voelt geen knaging en was ik er niet, dan zouden de nachten je rust en ontspanning brengen. Het besef van mijn lot daarentegen, brengt je kommer en verdriet. En hoe is het anderzijds met mezelf gesteld? De nachten zijn mijn dagen en de dagen mijn nachten geworden. Nooit en nergens vind ik enige rust, tenzij in de vergetelheid bij uitspattingen! De mensen moet ik haten, omdat dit de voorschriften zijn. Toch fluistert een geheimzinnige stem me soms in, dat ik mijn evennaasten moet beminnen. Ik veracht mezelf, omdat ik mijn euveldaden voortdurend voor ogen zie. Dikwijls word ik gefolterd door afschuwelijke nachtmerries. Als ik opsta, ben ik meer vermoeid dan wanneer ik me te bed leg. Ik zie jou de weg van de deugdzaamheid bewandelen. Ik bemin en bewonder je, omdat je deugdzaam bent, maar ik bezit noch de moed, noch de kracht om je voorbeeld te volgen. Lena, beklaag me! Ik ben een ellendeling, maar ook een ongelukkige. Je mag me niet vervloeken.»

«Je vervloeken, broeder?» herhaalde het meisje met weemoed.

«Nee, dat nooit! Ik zal je veeleer helpen, dapper het juk van de boosheid van je schouders te werpen. Wanhoop vooral niet, want het is alleen maar de wanhoop die een mens in het verderf stort. Wurg de stem van de boze geest, die je toefluistert dat je niets meer mag verwachten van de God, die door jou zo gruwelijk beledigd werd. Luister naar de woorden van hem die ooit zei: Komt allen tot mij, die belast en beladen bent, en ik zal jullie juk wegnemen... Broeder, de bijbel zegt dat er in de hemel meer vreugde heerst om de bekering van één zondaar, dan over honderd rechtvaardigen die er ongehinderd binnen komen.»

«Lena, wat zal ik dan doen, om me los te rukken uit de klauwen van de duivel?» vroeg Klaas neerslachtig. «Maar ach, waarom je die vraag stellen? Laat me liever over aan mijn rampzalig lot. Ik durf mijn ogen niet meer opwaarts richten, want ik ben reeds te diep gezonken. Er is een wonder nodig om mij te redden en hoe zou ik, booswicht, een wonder mogen verwachten? Ik zal je eens een en ander over mijn euveldaden vertellen. Dan kan je zelf oordelen of ik al dan niet verplicht ben te wanhopen!»

Klaas vertelde omstandig hoe hij bokkerijder werd, hoe men hem daar een volstrekte onverschilligheid inprentte voor godsdienst, plicht en recht. Hoe hij werd verleid tot spelen en drinken, tot het botvieren van al zijn driften. Die herinneringen waren zo bitter dat Klaas, van het ene uiterste in het andere vallend, op een bepaald ogenblik uitriep:

«De boze gezellen waarmee ik omging, de slechte voorbeelden die ik zag en navolgde, hebben mij gemaakt tot degene die ik nu ben. Gods vloek kome over hen, die mij anders maakten dan jij bent, Lena! Gevloekt zijn zij, die me beroofden van mijn onschuld...»

«Broeder lief,» viel het meisje hem in de rede, «vloek vooral niet! Vervloekingen vallen steeds terug op het hoofd van degene die ze uitspreekt! Verban liever de duivel uit je hart, want hij is het andermaal, die je mond doet vloeken terwijl je ogen reeds het licht bespeuren.»

«Mocht jij de waarheid spreken, Lena,» zuchtte Klaas. «Maar aanhoor mijn bekentenissen verder.» En hij begon een gruwelijke reeks van euveldaden te openbaren, waaraan hij had deelgenomen: diefstallen, strooptochten, brandstichtingen, moordtonelen, niets liet hij onvermeld. Dan openbaarde hij haar alles wat Hein Ruyter betrof, de mislukte brand

te Lutterade, hoe hij Herman en Martha had leren kennen en hun verblijf ontdekte. Hij sprak uitvoerig over de wraak die over de kinderen van Ruyter zou neerdalen en verklapte zelfs de voorgewende diefstal, die in de woning van kapitein Steven moest gepleegd worden.

Toen Lena dit alles hoorde, barstte zij in tranen los. Haar ogen vielen dicht, maar haar lippen bewogen. Men kon merken dat zij in gebed verzonken was. Dan verhief zij het hoofd, sprong recht, sloot haar broeder in de armen en snikte:

«Lieve Klaas, begin je bekering met een goed werk. Jij alleen hebt de kinderen van Hein Ruyter ontdekt. Jij alleen moet hen redden!»

«Besef je wel, Lena, wat je hier van me vraagt? Heb je aan de gevolgen gedacht?»

«Jij zal op de mogelijke gevolgen voor jou geen acht slaan, nu je de stem van je plicht hebt gehoord. Die redding zal voorzeker met heel wat moeilijkheden gepaard gaan. Des te beter! God schonk je moed en kracht in overvloed. Gebruik ze nu voor het goede. Hoe feller de strijd, hoe groter de overwinning! Indien jij daarentegen de kinderen van Hein Ruyter niet redt, indien ze niettemin omgebracht worden, zal hun bloed over jou en mij komen. We zullen er beiden rekenschap moeten van geven.»

«Maar meisje,» zei Klaas, die reeds half gewonnen was, «hen redden betekent zoveel als mijn makkers verraden. Dat kan je van mij toch niet eisen! Bedenk daarenboven, hoe vreselijk de bokkerijders zijn in hun wraak! Voor mezelf ben ik helemaal niet bang. Maar op jou, zwak en teer als je bent, zullen ze hun woede botvieren. Jouw lot vooral boezemt me angst in. Konden Herman en Martha voorzichtig gewaarschuwd worden dat ze op hun hoede moeten zijn, ja dan... Ik zie echt geen ander middel. Indien ik daarentegen rechtstreeks optreed als hun beschermer, dan zal Steven niet alleen de kinderen van Hein Ruyter maar ook meteen jou in het verderf storten!»

«Steven zal daarover niets vernemen,» drong Lena aan. «Je zei, dat de kinderen Ruyter beschermd worden door de pastoor van Geulle. Naar het schijnt is hij een wijs en voorzichtig man. Hem moet het gevaar bekend gemaakt worden, waarin de kinderen verkeren.»

«Neen, Lena, laat Steven maar begaan. Ik heb de dochter van Hein

Ruyter gezien en ken Steven als mijn eigen zak. Zodra hij haar ontmoet wordt hij verliefd en geeft zijn wraakplannen op. Volhardt hij niettemin, dan zal ik openlijk als hun beschermer optreden. Dat beloof ik je...»

«Stel nooit een goed werk uit tot het te laat is,» vleide het meisje. «Het is gemakkelijker de kinderen te waarschuwen, dan hen te redden als ze eenmaal in Stevens macht zijn. Overschat je krachten niet, terwijl honderd tijgers op hun bloed en meteen wellicht op het jouwe azen. Handel, terwijl het nog tijd is. Begin je beterschap met een werk van liefde.»

Zo strelend was de taal van zijn zuster, dat Klaas zich liet pramen. Na nog enige tegenwerpingen gemaakt te hebben, sprak hij:

«Welnu, Lena, volgende zondag moet ik deelnemen aan een strooptocht, teneinde niet heel ons opzet te doen mislukken. Steven wenst, dat we zijn woning plunderen. Ik zal trachten hem te beroven van het bewijs, waarop zijn gezag over de bende steunt, zonder iets anders aan te raken. Intussen zullen we voorzichtig een middel beramen om ook onszelf te redden, vooraleer de wraak van de andere bokkerijders over ons neerstort als hagelstenen op een veld. Bid voor mij, Lena, opdat ik in dit besluit mag volharden. Nadien zal ik op ernstige manier met een priester spreken en de kwalen van mijn ziel blootleggen, zodat hij ze helen kan. Ik voel me reeds veel kalmer, nu ik dat besluit heb genomen. Terwijl ik toegaf aan mijn driften, was mijn geweten als bedwelmd. Maar rust kende ik niet, dat besefte ik wel. Ik hunkerde naar het goede, maar mijn verdorven aard rukte me verder naar het kwade. Nu voel ik me reeds sterk genoeg om je te kunnen beloven, dat ik de kinderen Ruyter redden zal!»

«Ik dank je,» fluisterde Lena terwijl ze haar broer in de armen viel, wenend van vreugde. Klaas bekeek haar met vertedering. Na de rampzalige nacht die ze had doorgemaakt, beleefde ze de meest vreugdevolle dag van haar leven. Ze gaf er niet om, dat zij nadien met haar broer hun huis en geboortegrond zou moeten ontvluchten, om aan de wraak van de bokkerijders te ontsnappen.

Klaas oordeelde, dat haar geschokt gemoed tot rust moest komen en bracht zijn zuster naar bed terug. Hij bekommerde zich zelf om het

middagmaal. Toen ze later weer opstond, merkte ze dat zijn ogen gezwollen waren.

«Lena,» zei Klaas, zodra hij haar zag, «sedert tien jaar heb ik geen innerlijk gebed meer tot God gericht. Ik heb intussen getracht het Onze Vader te bidden, maar telkens als ik gekomen ben bij de woorden: leid ons niet in bekoring, kan ik het vervolg niet vinden. Help me even.»

«Dan volgt,» zei Lena met weemoed, «maar verlos ons van het kwade. Amen!»

Klaas herhaalde deze woorden. Onder de heilzame invloed van zijn zuster voelde hij zijn angst en twijfel verdwijnen.

De volgende dag gaf hij Lena uitvoerig verslag over de woning, de levenswijze en kenmerken van Herman en Martha. Lena voelde reeds een stille genegenheid voor Ruyters kinderen. Bestond er niet een ruime overeenstemming tussen hun lot en dat van haar en Klaas?

Tussen Voerendaal en Schinnen bevond zich de hoeve van Steven Doodrijk. Het huis was gebouwd zoals de meeste andere in de omtrek, met slechts een verdieping. Ieder venster was van ijzeren staven voorzien. Daardoor wou Steven laten blijken, dat hij bang was voor een overval vanwege de bokkerijders. Zijn deuren waren sterk genoeg om voor een vesting te dienen. Dit alles wees er schijnbaar op, dat de bewoners zich tegen elke aanval wilden beveiligen.

Schuur en stallingen bevonden zich oostelijk van het woonhuis en vormden met de woning zelf een langwerpige rechthoek waarbinnen zich een bloementuin bevond. Van de straat bereikte men het voorhof langs een groene poort, waarop in het wit een Bourgondisch kruis geverfd was.

Steven was een grootgrondbezitter, die uit zijn velden voordeel wist te halen, zonder daarom zijn ambt als geneesheer en vooral dat van kapitein van de bokkerijders te verwaarlozen. Het leek wel, dat hij opzettelijk een vat van tegenstrijdigheden wou zijn. Nu eens was hij een slordige boer, dan weer als geneesheer een modepop die een uur lang voor de spiegel stond, om een kunstige knoop in zijn halsdoek te leggen. Als hoofdman van de bende was hij een goddeloze boef. Daarentegen nam hij uitsluitend deugdzame en onberispelijke meiden en knechten in dienst. Wellusteling in het geheim, preuts in het openbaar! Zelfs zijn dienstboden hield hij 's nachts opgesloten, bij uitzondering van een knecht die eveneens tot de bende behoorde en Steven onvoorwaardelijk verknocht was. Steven Doodrijk was verder zo stipt, dat hijzelf 's morgens de dienstboden wekte.

Op ongeveer honderd stappen van Stevens woning, nabij de weg die over de heuvels naar Schinnen leidde, bevond zich een armzalige herberg

waar jenever geschonken werd voor de schaarse klanten die zich daar waagden.

In de nacht van zaterdag op zondag leek er alles zorgvuldig gesloten. Nergens bespeurde men enig licht noch beweging. Eensklaps weerklonk echter een zacht geklop op het raampje. De waard riep: «Wie klopt daar nog zo laat?» Als enig antwoord hoorde hij iemand met de nagels over het venstertje krassen. Op dit afgesproken teken deed hij de voordeur open en vier kerels slopen naar binnen. Na enige minuten boden zich vier anderen aan en zo verder, tot een twintigtal boeven er vergaderd waren: bij uitzondering van Steven al diegenen die vier dagen vroeger in de spelonk te Heerlerheide zaten. Allen waren voorzien van breektuigen, dolken en geweren.

De asse in de haard werd omgeroerd en weldra gloeide er een vuur, dat nochtans geen vlammenlicht verspreidde. Terwijl de rovers hun verkleumde ledematen verwarmden, begonnen zij fluisterend te beraadslagen.

Klaas stelde voor, dat men met een zware balk de grote poort zou verbrijzelen of uit de hengsels rukken, dan het dienstvolk vastbinden en rustig plunderen. Baas Thijs evenwel, die met de ligging van de hoeve welbekend was, verklaarde dat de aanval veeleer langs de kant van de beek moest ingezet worden. Deze opinie werd gedeeld door de overige dieven, die evenmin genegen schenen om bij hun aanval veel lawaai te maken.

Men haalde de vermommingen voor de dag en de breektuigen werden onderzocht. Op dat ogenblik liet zich op de kerktoren van Schinnen het middernachtelijk uur horen. De boeven verlieten de kroeg, volgden de weg naar Stevens woning, daalden af naar de beek en na enige minuten stonden ze voor de achterdeur, die uitgaf op de tuin. Schildwachten, met het geweer in de vuist, namen er hun posten in. Er werd met geduld en voorzorg tewerk gegaan. De boeven legden hun oren tegen de deuren, vensters en muren, om na te gaan of alles rustig bleef.

Weldra drong een middelpuntboor zachtjes door het hout. Na minder dan tien minuten nam men een heel stuk uit de deur. Baas Hein werd aangeduid om eerst naar binnen te dringen en dan de deur te openen. Sakkerend kroop hij door de opening. Weldra konden de achttien bokke-

rijders naar binnen sluipen, terwijl de overigen op hun wachtpost bleven staan. Aanstonds werden de dievenlantaarns ontstoken en de rooftocht begon.

Sommigen, bekoord door de kostbare voorwerpen welke ze zagen, wierpen zich daarop als roofvogels op hun prooi. Anderen, die deze rooftocht volgens de voorgeschreven regels wilden plegen, drongen de

slaapvertrekken binnen en bonden de knecht stevig vast. Klaas en twee anderen begaven zich naar Stevens slaapkamer, rukten hem uit het bed, bonden hem bij handen en voeten. Vruchteloos smeekte hij hen, hem zachter te behandelen. Tevergeefs verzette hij zich als een leeuw. Hij werd bijna versmacht onder het beddegoed.

Een merkwaardig verschijnsel deed zich voor. Bij het zien van de

rijke meubels en de fraaie voorwerpen, waarmee het huis van de hoofdman was volgepropt, vergaten de meeste bandieten de afspraak. Diezelfde mannen welke, nauwelijks vier dagen tevoren, een oprechte afkeer toonden tegen de minste benadeling welke men de hoofdman zou berokkenen, dachten nog alleen maar aan «nemen en houden». Sommigen grepen een kostbaar voorwerp vast en gooiden het weer weg, zodra ze iets zagen dat meer waarde had. Anderen verwijderden zich, met buit beladen, maar keerden spoedig terug om nog meer te stelen. Sommige kerels rukten kostbaarheden uit de handen van hun makkers, verscheurden of braken ze, louter uit hebzucht. Slechts één van de aanwezige bokkerijders wierp geen blik op de kostbaarheden in Stevens huis. Hij zocht wat anders, drong beurtelings alle kamers binnen, opende kisten en kasten, doorzocht de bedden en alle andere plaatsen waar iets kon verborgen zijn. Zijn pogingen schenen nochtans niet met welslagen bekroond te worden, want hij bleef een poosje staan, met de rechtervuist tegen het voorhoofd gedrukt. Plotseling, alsof een lichtstraal in zijn verwarde brein drong, snelde hij andermaal naar de slaapkamer van Steven en opende er alles wat gesloten was. Hij vond ook een gesloten blikken doos. Met een krampachtige beweging rukte hij ze open. Een grijns van voldoening gleed over zijn gezicht.

Steven, hoewel half verstikt onder het beddegoed, kon alles horen wat er in zijn slaapkamer gebeurde. Toen hij dan een kerel de blikken doos hoorde openen, deed hij een uiterste maar vergeefse poging om zich te bevrijden.

Klaas had snel de papieren uit de doos genomen en ze in zijn zakken verborgen. Dan snelde hij naar buiten, recht naar Sint-Jans-Geleen.

«Nou zullen we even kijken, kapitein Modepop, of je je doel nog kan bereiken. Let op, jij slang. Je krijgt met Klaas te doen!»

Thuis gekomen stak hij de papieren in een geheime bergplaats en legde zich te rusten. Vooraleer in te slapen mompelde hij: «Ik ben tevreden, voor de eerste maal in mijn leven, over deze strooptocht. Kom nou maar af, Steven! Ik ben bereid.»

In zijn slaap werd hij niet meer gefolterd door afschuwelijke dromen...

Toen hij omstreeks tien uur in de voormiddag ontwaakte, vertelde

hij Lena de gebeurtenissen van vorige nacht. Zijn zuster was er blij om, want in haar eenvoud en onschuld waande zij de kinderen van Hein Ruyter reeds buiten gevaar. Klaas daarentegen zag de toekomst minder optimistisch: hij kende Steven en wist, waartoe de hoofdman in staat was.

Wat deze laatste betreft, toen de bokkerijders het huis verlaten

hadden, trachtten Steven en zijn knecht vruchteloos zich te bevrijden. Het enige wat ze vermochten was, om hulp te roepen. Niet een van de dienstboden die buiten het woonhuis sliepen, ontwaakte. Wellicht zouden ze nog geruime tijd in die netelige toestand gebleven zijn, was tussen vier en vijf uur in de ochtend Frans, de zoon van baas Hein, niet komen aankloppen om op de heelmeester beroep te doen. Hij belde geruime tijd tevergeefs aan, hoorde eindelijk het hulpgeroep in huis en haastte zich

naar het buitenvenster van de paardenstal, waar hij de paardeknecht uit bed kon halen, die dan op zijn beurt de overige dienstboden wekte. Vervolgens trachtten ze in huis binnen te dringen. Frans Deerks stelde voor, een venster open te breken. Men zou waarschijnlijk tot die maatregel zijn toevlucht genomen hebben, was het niet dat een van de bedienden de mening opperde dat, als er dieven in huis geweest waren, er ergens een opening moest bestaan. Men begaf zich over de bevroren grond naar de tuin, waar men inderdaad de achterdeur open vond. De knechten en Frans drongen het huis binnen, richtten hun stappen dadelijk naar het hulpgeroep van Steven en verlosten hem en zijn knecht.

Op de vraag, hoe hij in die netelige toestand verzeild was, riep Steven met bevende stem: «De bokkerijders! De bokkerijders! Monsters! Wat zeg ik? Duivels in mensengedaante. Kijk maar, wat ze met me gedaan hebben...» Bij deze woorden toonde hij armen en benen, gekneusd door de strakgespannen touwen. Diepe groeven lagen in het vlees en zijn gezicht was blauw gezwollen.

Steven Doodrijk stuurde een knecht naar de schout van Schinnen, teneinde die ambtenaar te verwittigen van hetgeen zich had voorgedaan en hem te verzoeken, met de gerechtsdienaars naar de plaats van de misdaad te komen, om proces-verbaal op te stellen en hun onderzoek aan te vatten. Maar toen Steven eensklaps de zoon van baas Hein bemerkte, verbleekte hij. Hij vroeg: «Wie ben jij en wat wil je van mij?»

Frans zei, dat zijn vader een been had gebroken en dat hij de heelmeester kwam vragen, hem te willen vergezellen.

«En hoe heeft die arme man een been gebroken?» vroeg Steven met geveinsde belangstelling.

«Vader ging als naar gewoonte zijn paard haver geven, laat in de avond. Hij gleed uit over het ijs, viel en brak een been.»

Dat dit een verzinsel was, wist Steven zeer goed. Hij nam de uitleg evenwel aan voor goede munt. Wat was er in werkelijkheid gebeurd? Hein had, ten koste van Steven, zijn pak met buit veel te zwaar gemaakt. Bij het naar huis keren struikelde hij en brak zijn been. Toen had Dorus beide pakken in het kreupelhout verborgen, zijn vader op de schouders genomen en naar huis gedragen, waarna hij Frans om de heelmeester zond en intussen beide pakken naar «De Zwaan» overbracht.

Niettegenstaande de hachelijke toestand waarin Steven zelf verkeerde, sprong hij te paard en reed met Frans naar Heerlerheide. Bij het weer in elkaar passen van het gebroken been, wreekte hij zich heimelijk op de schijnheilige baas voor de pijnen, die hijzelf had uitgestaan. De

geneesheer-kapitein smaakte een hels genoegen, toen hij baas Hein hoorde huilen als een gekeeld zwijn tijdens de «behandeling».

Omstreeks negen uur was hij weer thuis, waar hij de schout en de gerechtsdienaars aantrof. De dorpsvoogd bezat meer goede wil dan spitsvondigheid, meer geld en goed dan rechtskundige kennis. Toch wou hij in dit geval de puntjes op de i zetten. Hij begon dus, met aan de achterdeur de grootte van de opening te meten, tekende de hoeveelheid geboorde gaten op, noteerde hoeveel geld, juwelen en andere kostbaarheden waren geroofd.

De getuigenis van Steven kwam ongeveer op het volgende neer:

«Op behoedzame wijze, zonder door mijn knecht of mezelf gehoord te worden, zijn de dieven na middernacht binnen gedrongen. Ik werd pas uit mijn slaap gewekt, door het openen van de deur van mijn slaapkamer. Ik wou uit bed springen om mijn pistool te grijpen, maar drie paar armen grepen me terzelfder tijd. Ik werd op de vloer gesmakt, gebonden en bijna verstikt onder het beddegoed. Ik kon evenwel merken, dat de dieven vermomd waren en zag van hun gezicht niets anders dan de vlammende ogen. Ze praatten onder elkaar een voor mij onverstaanbare taal.»

Zodra de beschrijving van de plundering en het verhoor van de getuigen geëindigd was, keerden de schout en zijn dienaars naar Schinnen terug. Ook de schout was ervan overtuigd, dat bokkerijders deze overval gepleegd hadden met de hulp van de duivel. Niettemin had hij er, om allerhande redenen, nog onlangs Steven Doodrijk van verdacht, van de bokkerijders deel uit te maken. Nu voelde hij niet de minste twijfel meer, dat men die brave man op een schandelijke manier had belasterd. Hij besloot, die boze geruchten te doen ophouden en de lasteraars desnoods te bestraffen.

Nog vóór zonsondergang waren alle inwoners van Schinnen en omstreken op de hoogte van de diefstallen, welke bij Steven Doodrijk waren gepleegd, evenals van de mishandelingen die de onfortuinlijke eigenaar had ondergaan. Men zei, dat de duivel zich als naar gewoonte met die kwestie had bemoeid, want een knecht had een hoofd gezien met «gloeiende kolen» op de plaats van de ogen. Een andere had bokkepoten en een gehoornde schedel opgemerkt. Naarmate het feit werd voortverteld, groeiden die akelige bijzonderheden nog aan. Iedereen had medelij-

den met Steven en hij werd opnieuw beschouwd als een doorbrave, eerlijke kerel. Alles wat voordien hun wantrouwen had opgewekt, was uitgewist.

Zijn doel was bereikt... Weer mocht hij het hoofd verheffen, met deftige mensen omgaan. Hij was opnieuw zo vlekkeloos als een pasgeboren wicht. Wit als sneeuw! Wat zijn handlangers betreft, die waren er eveneens goed bij gevaren, omdat ze zonder enig gevaar te moeten lopen hadden geroofd en hun persoonlijk bezit op een prettige manier deden toenemen.

Hier en daar zag men weliswaar de deuren en vensters van ijzeren platen voorzien, men zag meer en sterke staven voor de ramen plaatsen, maar de dieven lachten in hun vuist. Waar geweld niet baten kon, wisten ze wel een gepaste list te gebruiken: ze lieten een van hun medeplichtigen in die woning in dienst treden en als het er opaan kwam te handelen, dan «brandde het huis van binnen» zoals de Limburgse zegswijze luidt.

VIII

In de bergwoning ging de tijd op een prettige manier voorbij. Gelukkig met hun huiselijke vrede, vervulde elk zijn plichten van de morgen tot de avond. Herman en Martha vonden tussendoor nochtans de tijd, aan liefdadigheid te doen en indien ze ergens in een onfortuinlijk gezin de rampspoed verdreven hadden, voelden ze zich tevreden.

Jozef en Betta Janssen hadden de kerstdagen bij hun vrienden in de bergwoning doorgebracht. Toen ze de derde dag van hun bezoek terugkeerden hadden zij nauwelijks het dorp Elslo, tot waar Herman en Martha hen vergezelden, achter de rug of ze spraken wederzijds hun bewondering uit over alles, waarvan ze getuigen waren geweest. Ze waren daar nog mee bezig, toen ze de drempel van de ouderlijke woning te Lutterade overschreden. Ook de ouders waren nieuwsgierig nader nieuws te horen over hun verblijf en verheugden zich om de ontstane vriendschapsbanden.

Intussen verstreken drie weken sedert de worsteling om het korsbroodje van Geleen. De avond van vijftien januari was pikdonker. Geen ster stond aan het uitspansel en de maan toonde zich evenmin. In de woonkamer was een koperen lamp aan een houten staander gehecht en bij dat flauwe licht waren Herman, Martha en Roos aan het werk. Herman herstelde lederen paarderiemen, Martha breide een warm overhemd voor haar broer, terwijl Roos het spinnewiel deed draaien. De hond Hector lag bij zijn meester, op de vier poten uitgestrekt en liet het hoofd rusten op de klompen van Herman, terwijl het dier elke beweging van zijn meester gadesloeg.

Op de felle vorst van de vorige weken was sedert drie dagen een zachter dooiweer gevolgd. Een felle noordwestenwind joeg door de bladerloze bomen en heesters en dreef zware wolken door de ruimte. Bij tussenpozen schokte het gebouw tot in de grondvesten. De regen, door rukwinden voortgezweept, kletterde als hagelstenen tegen de houten vensterblinden.

Eensklaps verhief de donder zijn akelige stem. De bliksemschichten drongen door de spleten van de vensters tot in de kamer. Nauwelijks was het onweer begonnen, of Herman begaf zich op zolder en keerde spoedig terug met een handvol droge bloemen en kruiden, die hij uit de «kruidwis» had gehaald die elke Limburger op 15 augustus in de kerk liet zegenen en samengesteld was uit vossestaart, donderkruid, varen, notetakjes en dergelijke. Onder de schouw ontstak hij de gewijde kruiden. Ze vatten spoedig vuur en de rook trok in lichtje wolkjes in de schoorsteen en verspreidde zich ook in het huis. Dan zetten ze gezamenlijk het Sint-Jansevangelie in. Nauwelijks was dit gebed met een kruisteken besloten of een vreselijk gekraak deed zich horen. De vloer daverde onder hun voeten. Dadelijk werd dit kraken gevolgd door een afwisselend gedruis en gekletter, dat van Geulle opwaarts scheen te lopen naar Smeermaas, de stroom volgend. De oorzaak van dit onheilspellend geweld was voor de hoevebewoners geen geheim. De aanhoudende regenvlagen hadden de sneeuw op de hoogten doen smelten en de Maas abnormaal doen zwellen. De dikke ijsvloer waarmee de stroom bedekt was, werd onder de drang van het water opgetild in de nabijheid van het dorp Geulle. Weldra zette het toestromende ijs zich vast. De schollen stapelden zich op en hielden het water tegen, zodat het over oevers en dijken begon te klimmen doorheen de vruchtbare velden. Waar de woeste wateren van de stroom een hinderpaal ontmoetten, wierpen ze die uit de weg. Bomen werden geknakt als strohalmen.

Het steigeren van de ijsschollen, het doffe neerploffen van die gevaarten, het brullen van de wateren, het hulpgeschrei van de in nood verkerende oeverbewoners, werd tot in de bergwoning gehoord.

Na enige ogenblikken van beangstigend invallende stilte lieten zich eensklaps langs de beide Maasoevers de stormklokken horen op de torens van Stein, Elslo, Geulle, Uitkoven, Bunde, Itteren, Neerharen en

Mechelen aan Maas. Intussen hadden broer en zuster met Roos gebeden voor die ongelukkigen, maar nu kon Herman het niet langer uithouden. Hij trok een paar stevige laarzen aan en wierp een graanzak over de schouders, om zich tegen de regen te beveiligen. Met een lantaarn in de ene en een drietandige vork in de andere hand, wenkte hij zijn hond en samen begaven ze zich naar buiten.

Martha en Roos spoorden hem in de deur tot voorzichtigheid aan, maar dachten er niet aan hem in zijn menslievend voornemen te willen dwarsbomen. Elke poging van die aard zou trouwens nutteloos geweest zijn. Vermetel was de jongeman overigens helemaal niet. Bij zijn ingeboren moed en wilskracht bezat hij de koelbloedigheid, om het gevaar te meten en de mogelijkheid van bijstand te peilen.

Herman koos de hoge karreweg en kon aldus droogvoets Geulle bereiken. Hij zag dat de pastorie reeds gevuld was met mensen die, van hun woning beroofd, daar een schuilplaats hadden gekregen.

Langs alle kanten klonk het klagend loeien van de koeien, het angstig hinniken van de paarden, het hoge geblaat van de schapen en het hulpgeschrei van mensen in nood. Herman liep naar de plaats vanwaar de meeste noodkreten opstegen en bereikte de Beekstraat, waar het water met afschuwelijk geweld doorheen rolde, terwijl de ijsschollen in hun snelle vaart bomen en hagen afsneden. Juist stond de jongeman op het punt, doorheen die vloed naar een schamel huisje te waden waar zich op zolder hulpgeroep deed horen, toen zijn oren eensklaps getroffen werden door een wanhopig noodgeschrei, op enige afstand van hem uit het water opstijgend. Hector liet een akelig gehuil horen en nauwelijks had Herman de hond op de brede rug geklopt met de woorden «Zoek, Hector, zoek!» of het moedige dier wierp zich reeds in de stroom. Herman verhief zijn lantaarn en trachtte te zien, waar het dappere dier naartoe zwom. Eensklaps hoorde hij een gedruis in het water, als van een worsteling. Hij zag nog steeds niets, maar riep: «Moed, Hector! Haal uit!»

Nog riep hij aanmoedigende woorden toen hij bij de schemerende lantaarn de hond zag naderen met een zware last, die hij tussen de tanden hield. Herman ging postvatten op de plaats waar hij vermoedde, dat het dier zou aanlanden. Met zijn vork peilde hij de diepte en ging tot aan de borst in het water staan om datgene te vatten, dat door Hector met zoveel moeite werd aangebracht. Het was een mens. Herman bespeurde weliswaar geen levensteken, maar hij veronderstelde dat Hector niet zoveel moeite zou hebben gedaan om een lijk aan wal te brengen. Ook dacht hij, dat de periode tussen de noodkreten en de redding te kort was, om een verdrinkingsdood te rechtvaardigen.

Zonder een ogenblik te aarzelen nam Herman de man op de schou-

ders en gaf Hector de lantaarn te dragen. De hond kweet zich met zijn gewone behendigheid van die taak. Hij liep voortdurend op korte afstand vóór zijn meester en zorgde ervoor steeds dat plekje grond te verlichten, waar Herman zijn voet moest zetten. Ondanks de zware last snelde hij gezwind naar huis. Het zwiepen van de wind hoorde hij niet meer; de gutsende regen die zijn klederen doordrenkte voelde hij niet; de bliksemstralen die over het uitspansel joegen bemerkte hij nauwelijks, zozeer waren al zijn gedachten op de drenkeling gevestigd.

Nauwelijks had Hector de bergwoning bereikt, of zijn geblaf waarschuwde de beide jonge vrouwen dat de meester naderde. Martha opende de voordeur. Haar broeder trad naar binnen, droeg zijn last in de kamer en legde hem op de tafel nabij de kachel. Aanstonds nam Herman een spiegeltje en hield het voor de mond van de man. Toen hij het glas na enige sekonden bij het lamplicht bracht, bemerkte hij, dat het lichtjes door damp was aangeslagen.

«Meisjes, deze man leeft nog!» riep hij verheugd. «Haalt spoedig droge kleren en maakt een bed voor hem gereed. Zorgt voor versterkend voedsel!»

Toen de gewenste klederen waren bijgehaald, verwijderden zich de vrouwen, terwijl Herman de drenkeling ontkleedde. Dan begon hij hem te wrijven met wollen stoffen, op handen, voeten, hoofd en borst, teneinde het bloed weer in omloop te brengen. Na enige tijd liet de man een lichte gil horen. De levensgeesten waren teruggekeerd. Hij werd te bed gelegd en dan een poosje aan zichzelf overgelaten, want Martha had bemerkt dat ook haar broeder zich in een deerniswekkende toestand bevond. Toen Herman zijn doordrenkte kleren tegen andere had verwisseld, versterkend voedsel had genomen en zich weer op zijn plooi voelde, wijdde hij zich geheel aan de vreemdeling. Enige lepels vleesnat verkwikten de drenkeling voldoende om hem tot bewustzijn te brengen. Hij reikte Herman de hand en als deze de zijne in die van de drenkeling legde, bracht de man beide handen op zijn hart, als betuiging van zijn dankbaarheid.

Toen de drie huisgenoten het avondmaal genomen hadden, ging Herman wat rusten. Maar nog vóór middernacht zat hij opnieuw bij het ziekbed en verzocht de meisjes, naar bed te gaan. Nauwelijks waren ze in

hun slaapvertrek, of Roos begon te fluisteren:

«Heb je die man goed bekeken, Martha? Hoe jong en knap ziet hij er nog uit! Welke schone zwarte ogen en witte tanden. Zijn kleren zien er eveneens deftig uit, fijn lijnwaad en laken. Zelfs een gouden horloge had hij op zak en zijn laarzen waren voorzien van zilveren sporen. Hij moet wel erg rijk zijn...»

Martha onderbrak haar uitbundigheid met de woorden:

«Neen, Roos, van dat alles heb ik niets gemerkt. Ik ben alleen dankbaar, dat hij gered is. Laten we nu ook bidden voor de ongelukkige Maasoeverbewoners, die met dood en ondergang bedreigd zijn.»

Weldra vielen de meisjes in slaap.

De vreemdeling bracht een woelige nacht door, tot omstreeks vijf uur in de ochtend, wanneer hij zacht insliep en Herman het ledikant verliet om zijn gewone ochtendbezigheid te volbrengen. Te acht uur ontbeten de bewoners, toen ze de gast eensklaps in het nevenvertrek hoorden roepen:

«Waar ben ik? Hoe kwam ik hier? Ik ben met mijn paard in het water geraakt... tussen bomen en ijsschollen. Ik viel uit het zadel. Het was te Geulle...»

IJlings begaven ze zich naar hem. Herman trad de ziekenkamer binnen en begaf zich naar het bed.

«Wees maar rustig,» verzocht hij de gast. «Je bent hier even welkom als thuis.» Dan wees hij naar de hond, die sedert de vorige avond onafgebroken bij het bed was blijven liggen. «Ziedaar je ware redder!» Herman vertelde dan, hoe ze de drenkeling hadden gevonden en gered.

De vreemdeling richtte zich eventjes op, om zijn redder te bekijken. Hij glimlachte Herman dankbaar toe. Toen dan zijn ogen vielen op Martha, die in het deurgat was blijven staan, ging er een rilling door hem heen. Nooit had hij zulk engelachtig wezen gezien. Hij meende, dat hij nog droomde, maar de heerlijke verschijning week niet, dus was het wel degelijk zo. Voor de eerste maal in zijn leven voelde hij zich diep ontroerd in de nabijheid van een vrouw.

Hij besefte, dat hij verplicht was meer uitleg te geven en weefde gauw een net van waarheid en leugen.

«Jullie moeten weten, wie jullie zo behulpzaam hebben gered en

opgenomen,» begon hij. «Mijn naam is Steven Doodrijk. Ik ben geneesheer te Schinnen, waar ik een afgelegen huis bewoon en mijn tijd verdeel tussen het beoefenen van de heelkunst en het boerenbedrijf. Ik zat er warmpjes in, zoals men dat noemt. Maar geld en kostbaarheden bezitten, is erg gevaarlijk in deze tijd. Er is in onze gewesten namelijk een soort

van mensen, die te lui zijn om te werken en azen op roof. Ze vergieten bloed bij stromen en stelen al hetgeen hun dienen kan. Jullie kennen natuurlijk de bokkerijders...»

Bij het horen van deze verafschuwde naam verbleekte Herman, maar Steven ging voort:

«Ongeveer veertien dagen geleden brak een bende van die boosdoeners mijn huis binnen, bond mijn huisgenoten en mezelf stevig vast, waarna ze me al mijn kostbaarheden ontroofden. Daarbij lieten ze het niet eens! Een van de bandieten, na een kast opengebroken te hebben, ontstal al mijn titels en waardepapieren, met het inzicht me nog verder af te persen zoals spoedig zou blijken. De volgende dag liet ik in alle omliggende gemeenten bekendmaken, dat ik duizend Luikse guldens uitloofde aan degene, die me die titels en dokumenten teruggeven zou. Ik legde zelfs belofte van strikte geheimhouding af. Twaalf dagen verkeerde ik in uiterste onzekerheid, toen gisteren een dienstbode op mijn voorhof een briefje vond waarin werd medegedeeld: Indien Steven Doodrijk zijn eigendomstitels en waardepapieren terugwenst, moet hij zich deze avond te negentien uur, geheel alleen, naar Geulle begeven, nabij de woning van de veerman. Aan de voet van de grote olm zal hij dan een beurs met duizend patakons deponeren, waarna hij de bedoelde titels onmiddellijk zal terugkrijgen. Alle bewegingen worden bespied! — Jullie kunnen zich indenken, dat ik die som niet bij de hand had. Daar hadden de dieven tijdens de inbraak wel voor gezorgd. Ik haastte me naar al mijn vrienden, maar het was toch reeds vier uur in de namiddag, vooraleer ik het nodige bedrag had ingezameld. Ik sprong te paard en begaf me vierklauwens naar Geulle. Ik bevond me boven Elslo, nabij de Maasoever, toen het ijs begon te breken. Ik spoorde het dier aan, zoveel ik maar kon en trachtte in de mate van het mogelijke op de hoger gelegen gedeelten te blijven. Naar schatting was ik nauwelijks nog honderd passen van mijn doel verwijderd, toen ik eensklaps tot het besef kwam, dat de Maas buiten haar oevers getreden was. Weldra spoelde het water onder de buik van mijn paard. Wat moest ik doen? Terugkeren scheen me nog gevaarlijker dan vooruit gaan. Op geringe afstand zag ik de schemering van een lamp. Ik waande me reeds gered. Aan mijn papieren viel niet meer te denken, omdat de woning van de veerman reeds door de golven werd overspoeld. Dienvolgens bleef me niets anders over, dan mijn ziel in Gods handen te bevelen en het paard de vrije teugel te laten. Zwemmend koos het dier de richting van het lamplicht. We naderden en ik verheugde me er reeds op, spoedig weer op het droge te zullen zijn, toen een ijsschots met geweld tegen ons opbotste, zodat ik uit het zadel viel. Toen begon ik om hulp te

schreeuwen. Verder weet ik niets meer. Het moet wel zo zijn, dat mijn angstkreet door God werd verhoord, vermits hij me een redder stuurde. Jij, mijn jonge vriend. Te midden van de rampen die over me neerkwamen, ben ik gelukkig jou om het behoud van mijn leven te mogen danken.»

Broer en zus geloofden dit weefsel van leugens en voelden een innig medelijden met de drenkeling. Vooral Herman was tot in de ziel getroffen. Hij had deze man gered, hij zou nu ook trachten hem zijn paard en zijn geld terug te bezorgen!

Op zijn verzoek begaven de vissers van Geulle zich met hun schuiten overal op de plaatsen waar er kans bestond dat het paard in het water kon aangetroffen worden. Tegen de avond keerden ze terug, zonder paard noch geld te hebben aangetroffen. Verwonderlijk was dat niet, omdat het dier, van zijn ruiter ontlast, zich zwemmend had gered en reeds vóór middernacht aan de poort van Stevens woning te Schinnen stond! Steven vernam met voldoening, dat men zijn paard niet gevonden had, want indien men het dier had aangetroffen en niet het geld, dan had hij zich bezwaarlijk voor die leugen kunnen verantwoorden. Nu mocht de booswicht innerlijk juichen, want het toeval had hem flink geholpen. Feitelijk had hij zich slechts naar Geulle begeven, voor een samenkomst met een bendelid wiens bedoeling het was, de kapitein van de bokkerijders in aanraking te brengen met de kinderen van Hein Ruyter.

Herman en Martha koesterden niet de geringste achterdocht. Wie zou het ook in de gedachten opkomen dat een man, die er zo deftig uitzag, met zoveel eerbied sprak over God en zijn oprechte dankbaarheid betuigde, een leugenaar en bedrieger kon zijn, die het bovendien op hun leven had gemunt?

Tegen de middag was Steven voldoende hersteld, om het bed te kunnen verlaten. Intussen waren zijn kleren gedroogd en gezuiverd. Ze pasten hem weer zo goed, dat hij inderdaad de naam verdiende van «kapitein Modepop» die Klaas hem gegeven had. Zijn bleekheid werd niet beschouwd als een gevolg van zijn losbandig leven, maar als het natuurlijk uitwerksel van het leed, dat hij doorstaan had.

Weliswaar had Steven, bij het zien van Martha, een schok gekregen, maar dat was spoedig voorbij. In de doortrapte schurk was geen vezeltje

menselijk gevoel meer te vinden en de dankbaarheid, die hij voorwendde, had weinig om het lijf. De liefde zelf, de zuivere liefde, die bekwaam is een mens tot wonderen aan te sporen, had geen vat op hem. Voor Steven Doodrijk bestond uitsluitend de drift, de wulpsheid. Begrippen zoals eer en geweten, was Steven maar al te graag bereid op te offeren voor bezit en vermaak.

Natuurlijk had Hermans menslievend gedrag hem aanvankelijk wel tot het hart gesproken: «Steven, was die jongeman er niet geweest, dan was jij op dit moment reeds het aas van de wormen. Die jongeling, welke je nooit iets heeft misdaan, redde je zonder je te kennen, zonder te vragen wie je was of waarvoor je kwam. Toon je dus dankbaar, zoniet edelmoedig jegens hem. Beloon de genoten weldaden niet met bloed!» Maar weldra werd deze stem verdrongen door die van de boze geest: «Welke dankbaarheid ben jij, Steven, de kinderen van Hein Ruyter werkelijk verschuldigd? Het was niet die jonge man, maar zijn hond die je gered heeft. Het zou dus ruim volstaan, het dier je dankbaarheid te betuigen. Wist de jongen, wie hij redde? Nee, want dan zou hij je kopje onder hebben geduwd. Wat meer is, de kinderen Ruyter zijn er rechtstreeks de schuld van, dat jij deze gevaarlijke tocht hebt ondernomen en in zulke hachelijke omstandigheden bent terechtgekomen. Dat jij bijna het leven verloor, mag je hen gerust aanwrijven! Hebben ze zich thans menslievend tegenover jou betoond? Des te beter! Dan zullen je makkers je later nog meer bewonderen, dat je standvastig bent gebleven te midden van zulke bekoringen. Je gedrag zal hen des te verdienstelijker voorkomen en Klaas, je ergste vijand in eigen rangen, zal het voorwerp worden van hun verachting en spot. Je makkers zullen verbaasd staan, wanneer ze vernemen in hoever jij je eigen persoon en gevoelens naar de achtergrond hebt geschoven, teneinde als een volwaardige kapitein van de onwrikbare bokkerijders te kunnen handelen! Wat zou Klaas lachen, als hij tot de gezellen kon zeggen: zien jullie nou, dat ik een goed profeet ben geweest toen ik voorspelde, dat Hercules bij het spinnewiel zou gaan zitten?»

Dit alles nam natuurlijk niet weg, dat Steven bleef veinzen en huichelen, om te vermijden dat de achterdocht van de jonge mensen werd opgewekt.

In de namiddag bevonden Steven, Herman en Martha zich in de woonkamer. Martha hield zich bezig met breiwerk. Ze zat bij het westelijk venster en richtte de blik af en toe op de weg naar Geulle, in de hoop de oude priester te zien naderen. Ze had namelijk met een zekere vrees en onrust gemerkt, dat de vreemdeling haar voortdurend in het oog hield. Dergelijke opdringerige blikken was ze niet gewend, zodat ze instinktmatig verlangde naar bescherming. Op een gegeven ogenblik zei ze tot haar broer:

«Herman, de pastoor schijnt ons vandaag te vergeten!»

«Hij zal waarschijnlijk elders meer nodig zijn dan hier,» luidde het antwoord.

Martha had terloops gezien dat de vreemdeling lichtjes rilde, toen ze over de priester sprak. Dit schijnbaar onooglijke feit leverde haar stof tot nadenken. Niet dat zij de vreemdeling verdacht van hetgeen hij in feite was, maar ze vroeg zich af welke reden Steven wel mocht hebben, om enig onbehagen te voelen bij het vooruitzicht van een ontmoeting met de brave dorpsherder?

Nog was ze met deze gedachten bezig, toen een bekend gekrabbel aan de deur te horen was. Het was de oude mopshond die, als naar gewoonte, de nadering van zijn meester aankondigde. Martha liep naar de deur en verleende de dorpsherder toegang. De grijsaard was verbaasd, toen hij een vreemdeling in de bergwoning vond. Herman vertelde wat er gebeurd was en vergat zelfs niet, Stevens verzinsels uitvoerig toe te lichten.

De priester, alsof hij de uiteenzetting nauwelijks verstaan had, begaf zich naar de vreemdeling en vroeg, terwijl hij een hand aan het rechteroor bracht:

«En jij zegt, dat je naam is...»

«Mijn edelmoedige redder heeft hem reeds genoemd,» fluisterde de vreemdeling met tastbare verlegenheid. «Steven Doodrijk, geneesheer te Schinnen.»

«Steven Doodrijk,» mompelde de grijsaard, terwijl hij de schrale handen op zijn gerimpeld voorhoofd legde, als wou hij de verwarde beelden in zijn brein ordenen. Enige ogenblikken bleef hij in deze houding. Zijn ondervinding en rijke mensenkennis bedroog hem zelden.

Sedert zijn jeugd was hij gewend alles zorgvuldig te overwegen, maar evenzeer vlug te handelen wanneer snelheid geboden was.

Om Stevens reakties na te gaan, wendde de herder zich tot Herman.

«Mijn jonge vriend, jij hebt je leven blootgesteld aan een groot gevaar, om een naaste te redden. Ik weet, dat jij daarbij noch op de dankbaarheid van de geredde, noch op de lof van de andere mensen hebt gerekend. Dit belet niet, dat deze hier een adder zou zijn, indien hij ooit die weldaad vergat.»

Steven was sluw genoeg om te begrijpen, dat deze opmerking voor hem was bedoeld. Werd hij dan herkend door deze grijsaard? Om het even! Hij besloot de pastoor door ronkende woorden te misleiden.

«Ook u dank ik, eerwaarde, omdat u mij aan mijn plichten hebt herinnerd. Nodig was het evenwel niet.» Hij deed alsof hij een traan van ontroering wegpinkte. «Ik hoop, dat de goede God mij ooit in de gelegenheid zal stellen, deze dappere jongeling op mijn beurt een bewijs te kunnen geven van de gevoelens, die ik hem toedraag. Nu ben ik bijna van alles beroofd, want de rampen daalden van overal op me neer. Reeds voordien heb ik nochtans geleerd, daarvoor zonder morren ootmoedig het hoofd te buigen. Er zullen eens betere dagen komen...»

«Inderdaad,» zei de priester. «Op welk loon mag de door God beproefde hopen, indien hij vloekend en morrend tegen de Almachtige het hem opgelegde juk zou trachten af te schudden?»

«U hebt me waarschijnlijk verkeerd begrepen, eerwaarde,» protesteerde Steven. «Ik vloek en mor niet. Ik tracht veeleer, het juk met deemoed te dragen. Dankzij de gepaste zorgen van mijn weldoeners, voel ik me trouwens voldoende hersteld om nog heden naar huis terug te keren. Zodra de omstandigheden het mij veroorloven, zal ik mijn woorden van dankbaarheid in daden omzetten.»

«Nooit zal ik een beloning aannemen,» viel Herman hem in de rede.

«Dat strekt je tot eer,» huichelde Steven. «Toch zou het me spijten, indien je mij het recht zou ontzeggen, te bewijzen dat dankbaarheid bij mij niet tot woorden beperkt blijft!»

De priester trachtte nog dieper in zijn ware gevoelens door te dringen en liet ernstig opmerken:

«Geloof maar, mijnheer, wanneer men nog zo jong is als Herman en

men alleen maar de zonnekant van het leven gezien heeft, dan vergt het een uitermate groot plichtsbesef en geest van opoffering, om zijn eigen leven voor een onbekende in de weegschaal te werpen. Alleen de godsdienst en de daarmee gepaard gaande menslievendheid kan iemand drijven tot zulke verheven daden. Het verstand zelf is er niet toe in staat en zou veeleer op zelfbehoud aandringen.»

«Die totale zelfverloochening,» huichelde Steven, «heb ik van bij de aanvang begrepen. Ik stond er verbaasd over. Nu begrijp ik evenwel, aan wie mijn redder die edelmoedige gevoelens te danken heeft!»

Had Steven erop gerekend, dat deze vleitaal indruk zou maken op de scherpzinnige grijsaard, dan sloeg hij de bal mis. Integendeel, de oude dorpsherder beschouwde Steven nu als nog gevaarlijker dan voorheen. «Opletten!» dacht de priester. «De slang tracht haar prooi door zoete klanken te bedwelmen!»

Na nog enige banale woorden met de priester te hebben gewisseld, stond Steven recht en verklaarde naar huis te willen vertrekken, omdat men hem daar heel zeker verongelukt waande. Herman beschouwde zijn gast nochtans als te zwak om de vermoeienissen van die reis te kunnen doorstaan. Toen Steven anderzijds merkte dat noch Martha, noch de priester, een poging aanwendden om hem te weerhouden, liet hij zich niet door de jonge landbouwer overhalen. Toen Herman dan zag, dat de gast bij zijn besluit bleef, ging hij twee paarden zadelen, bracht ze tot bij de deur, besteeg het bruintje en gaf de ruin aan Steven. Deze nam afscheid van Martha en de dorpsherder, waarna ze samen de weg insloegen naar Schinnen, over Katsop en Beek.

Intussen wist de booswicht Hermans eenvoudig hart zodanig te beïnvloeden, dat de jongeman op Steven zou gebouwd hebben als op een rots. Nauwelijks waren zij bij de woning van Steven aangeland, of deze toonde Herman de nog verse sporen van de inbraak en de plundering. Op die manier slaagde hij erin, nog meer medelijden in te boezemen. Vergeefs trachtte hij evenwel, zijn weldoener te Schinnen te houden tot de volgende morgen, want nauwelijks had Herman een stukje gegeten en waren de paarden verzorgd, of hij besteeg de ruin, nam bruintje bij de toom en spoedde zich zo snel huiswaarts, dat hij nog vóór negen uur in de bergwoning aankwam.

Met de rondborstigheid die hem kenmerkte, deelde Herman Martha de genegenheid mee, welke hij voor de geredde koesterde. Zijn zuster antwoordde er niet veel op.

IX

Na zijn terugkeer van Schinnen scheen Herman te vermoeid en ook te zeer onder de invloed van de welbespraaktheid van Steven, om Martha toe te laten hem haar eigen visie op de vreemdeling te doen kennen.

Toen de volgende ochtend het ontbijt reeds lang gereed stond en Herman, tegen zijn gewoonte in, zich nog niet had getoond, begaf Martha zich naar de slaapkamer van haar broer om zich ervan te overtuigen, dat hij niet onpasselijk was. Herman ontwaakte op dat ogenblik uit zijn diepe slaap en keek verwilderd rond. Hij zag zijn bekommerde zuster bij de deur staan en vroeg, hoe laat het was. Toen hij hoorde dat het acht uur geslagen had, wipte hij gauw uit het bed, kleedde zich en ging dan eerst met de meisjes ontbijten.

Toen Roos naar buiten ging om de gebruikelijke werkzaamheden te verrichten, bleven broeder en zuster alleen in huis. Martha aarzelde nog even, maar dan zei ze:

«Herman, ik weet niet wat ik denken moet over onze zonderlinge gast. Heb jij gisteren niet bemerkt, dat de vreemdeling beefde toen ik over de brave pastoor van Geulle sprak, die ons zou komen bezoeken? En heb je nadien de ongewone toon niet opgemerkt, die de priester aansloeg tegenover die man?»

«Nee, Martha, ik heb van dat alles helemaal niets gemerkt. Speelt de verbeelding je geen parten?»

«Verbeelding? Integendeel. Naarmate ik erover nadenk, groeit de zekerheid dat de priester die man moet kennen, of toch meer van hem afweet dan hij liet doorschemeren. Je was nauwelijks met Steven Dood-

rijk vertrokken, of de goede grijsaard verviel in diepe gedachten, verliet ons huis veel vroeger dan gewoonlijk en terwijl hij zich langs de dreef verwijderde, zag ik hem menigmaal de hand tegen het voorhoofd leggen. Vervolgens schudde hij telkens weer het hoofd. Dit alles laat uitschijnen, dat onze beschermer geen goed oog heeft op die geheimzinnige drenkeling. Voor mij is dat een slecht voorteken. Ook scheen hij tevreden dat de vreemdeling vertrok, in plaats van de man aan te sporen nog enige dagen hier te vertoeven. Dat was evenmin zonder betekenis, geloof me maar.»

«Kwel je geest niet met hersenschimmen,» antwoordde haar broeder met zijn gewoon optimisme. «Ik wil met jou niet redetwisten over zaken, die het menselijk hart aanbelangen, maar dit durf ik toch te zeggen: Steven is niet alleen een wellevend maar ook een braaf man en ik acht me gelukkig, zo iemand te hebben gered.»

«Broeder,» hernam Martha, zachtaardiger dan ooit, «ik kan aan dat gevoel geen naam en geen vorm geven, maar in mijn hart voel ik een vrees, een beklemming die ik maar niet kan onderdrukken. Mijn hart fluistert me in, dat we met een vreselijk onheil bedreigd worden! Is de komst van die vreemdeling er de oorzaak ofwel de aanduiding van? Dan durf ik niet zeggen, maar ik zie de volgende komst van onze beschermer met ongeduld tegemoet en hoop maar, dat hij deze vrees zal ontzenuwen.»

Bij deze woorden wierp ze haar blikken op het voetpad, dat van de bergwoning naar de wilgendreef leidde. Verheugd riep ze: «Daar is hij reeds!» Haar angstig voorgevoel maakte eensklaps plaats voor een gevoel van veiligheid.

Herman ging als naar gewoonte de eerwaarde een eindje tegemoet en was niet weinig verbaasd, hem met meer dan gewone spoed te zien naderen. Zodra de goede man in huis was, bemerkten broer en zus op het anders zo vredige en kalme gezicht van de priester een ongewone droefgeestigheid. Hij naderde Martha, nam haar bij de hand en zei langzaam:

«Martha, mijn deugdzaam kind, wapen je met moed en voorzichtigheid! Er zal moeten gestreden worden en ik verzoek je, niet uit het oog te verliezen dat de zegepraal alleen diegenen te beurt valt, die strijden willen tot het uiterste! Moge de hemel je daartoe de nodige krachten schenken.»

Deze verrassende woorden deden Herman nadenken en ook hij begon te vrezen, dat er ernstige dingen op til waren. Terwijl hij roerloos bleef staan, wendde de priester zich tot hem:

«Jij ook, Herman, hebt al je moed en al je krachten nodig voor deze strijd.»

De jongeman boog het hoofd en wachtte op nadere uitleg.

«Herman, heb jij de woorden van je stervende vader nog in het geheugen bewaard? Mijn zoon — zo sprak hij — waak over Martha! Met inzet van je leven als het moet. Weet je nog?»

«Ja, zo sprak vader zaliger,» zei Herman verbaasd. «Loopt mijn zuster dan enig gevaar? Dan zal ik bewijzen, dat mijn armen minstens zo lang zijn als mijn geheugen!»

«Een ogenblikje geduld,» hernam de priester. «Laten wij eerst de zaken onder ogen zien, want een voorzien gevaar is reeds half afgewend.» Na deze woorden nam hij in de leunstoel plaats. Intussen was de brave man weer in zover kalm geworden, dat broer en zus hem slechts hoefden te bekijken om ook zelf weer enigszins gerustgesteld te worden. Herman, niet erg vreesachtig van aard, was trouwens meer nieuwsgierig dan ongerust. Martha daarentegen, schroomvallig en overgevoelig, vreesde reeds bij voorbaat voor hetgeen ze zou vernemen.

«Kinderen, jullie hebben gisteren heel zeker gemerkt, dat de naam van die vreemdeling me min of meer ontstelde, hoezeer ik ook trachtte dit te verbergen. Jullie weten zo goed als ik, dat er in de omstreken van Schinnen boeven aan het werk zijn, die op roof en buit azen en bereid zijn daarvoor stromen bloed van andere mensen te vergieten. Ze paren een godtergende veinzerij aan een waarachtige goddeloosheid. Gedrochten zijn het, ontoegankelijk voor edelmoedige gevoelens...»

«De bokkerijders!» riepen Herman en Martha met afgrijzen.

«Juist, de bokkerijders. Jullie hebben ze genoemd en weten waartoe die booswichten in staat zijn. Ik zal de wonde niet doen bloeden, die het opsommen van hun misdaden jullie ooit heeft geslagen, maar wil jullie de kerels niettemin nader leren kennen, opdat jullie op je hoede zouden blijven. Want waarom zijn die monsters zo gevaarlijk? Vooral omdat ze hun boosheid zodanig achter het mom van een voorgewende deugdzaamheid en godsdienstigheid verbergen, dat wie niet beter weet hen als

heiligen in wording zou beschouwen! Wie kent hen? Wie kent de plaatsen waar ze zich verschuilen om aan het gerecht te ontsnappen? Kijk, Herman. Eergister heb jij Steven Doodrijk van de verdrinkingsdood gered. Je hebt hem als een boezemvriend behandeld en verzorgd. Je hebt hem

horen spreken over dankbaarheid tegenover God en tegenover jullie. Nochtans heb je in werkelijkheid een gedrocht in huis gehaald en een slang met je beste zorgen omringd. Herman, jij hebt de hoofdman van de bokkerijders gered en gehuisvest!»

«Onmogelijk!» riep Herman hees, terwijl een rilling hem over de rug

liep. «Tot zulke schanddaad is Steven niet in staat.»

«Onmogelijk, zeg je, mijn zoon?» Een medelijdende glimlach lag de priester op de lippen. «Ja, er was ook voor mij een tijd, dat mijn reaktie op zulke mededeling dezelfde zou geweest zijn als nu bij jou. Intussen heeft de ondervinding me geleerd, het woord onmogelijk liefst te schrappen. Ik herhaal met klem, dat jij Steven Doodrijk, hoofdman van de bokkerijders, hebt gered en gehuisvest. Wil je bewijzen? Ik zal je die geven.»

Herman en Martha stonden als door de bliksem getroffen. Ze waren bleek en hun lippen beefden. De priester had die ontsteltenis voorzien, maar hij maakte er gebruik van om hen tot de grootste voorzichtigheid aan te manen.

«Nu jullie het gevaar kennen, zullen we koelbloedig nagaan hoe ons verder te gedragen. Naast overleg is er ook voorzichtigheid enerzijds en onverschrokkenheid anderzijds nodig. Neerslachtigheid komt hier hoegenaamd niet bij te pas. Als de boze waakt, mag de vreedzame niet slapen!»

Herman veroorloofde zich op te merken:

«Hoe weet u, dat Steven een monster is bij wie alle menselijke gevoelens zijn uitgedoofd? Een dier is dankbaar voor een vriendelijk gebaar. Zou Steven dan lager gevallen zijn dan een dier? Daarom riep ik uit: Onmogelijk!»

«Nochtans is het wel degelijk zo, mijn zoon. Zulke toestand treedt in, wanneer de mens zijn rede en alle geestelijke gaven, evenals die van het hart, ondergeschikt maakt aan zijn lage driften. Dan is er geen wild dier zo gevaarlijk als hij! Dan wordt hij alsmaar monsterachtiger, naarmate hij met meer geestesgaven was bedeeld.»

«Is er bij hem geen bekering mogelijk?» vroeg Martha sidderend. «Waarom wanhopen, als God oneindig goed is?»

«Ik wanhoop nooit, lieve kinderen,» vermaande haar de oude herder. «Ik beoordeel de mens naar hetgeen hij doet en de manier waarop hij zich gedraagt, maar ik veroordeel niemand. Maar om Steven Doodrijk weer op de rechte weg te helpen — indien hij die ooit bewandeld heeft — is een wonder nodig, en God doet niet elke dag een wonder zoals bij jullie vader. Een mens, in wiens kinderhart goede beginselen werden gestort, mag nog zo'n grote booswicht worden, van tijd tot tijd komen de herinne-

ringen aan zijn vroegere deugdzaamheid weer opwellen. In dat geval blijft steeds een straal van hoop bestaan. Dat is helaas geenszins het geval bij Steven. Als kind reeds werd hij voorbereid tot de post, die hij later zou bekleden. Hij moest bokkerijder worden! Om dat doel te bereiken doofde zijn goddeloze vader zeer vroeg elk schoon gevoel dat in een kinderhart ligt te smeulen. Hij leerde zijn zoontje de eerbied voor het eigendomsrecht verachten en de godsdienst te beschouwen als een vorm van bijgeloof. Als knaap reeds werd Steven door zijn vader in de kunst van het veinzen opgeleid. Deze laatste stierf zonder enig berouw en toch was hij slechts de schaduw van zijn zoon, onder het opzicht van boosheid. Steven is hoogmoediger, gewetenlozer en wraakzuchtiger dan om het even welke van zijn handlangers. Van zulke kerel kan je niets goed, alleen maar kwaad verwachten. De liefkozingen van zulk monster zijn als de beet van een adder: ze zijn dodelijk!»

Herman, beducht voor het gevaar dat Martha bedreigde, vroeg wat er in dit geval moest gedaan worden.

«Laten wij eerst de ware omvang van deze zaak beschouwen. Ik ben mijn belofte nog niet nagekomen, te bewijzen wat ik vooropstel. Luistert dan, kinderen. Toen ik gister de naam Steven Doodrijk hoorde uitspreken, rees al dadelijk het vermoeden bij me op, dat hij deel uitmaakte van de bokkerijdersbende. Ik haastte me naar huis, om een bundel papieren te raadplegen die ik in mijn bezit heb. Weldra ontdekte ik de naam van Stevens vader met de aantekening: Deze man werd hoofdman van de bokkerijders in 1722. Hij heeft een zoon, die nu (1732) twintig jaar oud is. Ofschoon zo jong is hij reeds een losbol, een ontuchtige godloochenaar. Welke hoofdman zal de vader aan de bende voorstellen als hijzelf overlijdt? De zoon staat op het punt geneesheer en chirurgijn te worden. Dus zal hij weldra alle vereisten vervullen welke voor het ambt van rovershoofdman nodig zijn. — Welnu, deze samenloop van omstandigheden deed me sidderen. Ik miste nochtans het volstrekte bewijs dat ik nodig had, vooraleer een besluit te nemen. Die zekerheid kreeg ik, helaas, onmiddellijk. Ik was nog bezig bij het lamplicht mijn papieren te klasseren, toen er op de voordeur werd geklopt. Mijn dienstmeid opende. Een vermomde persoon trad mijn kamer binnen, bekeek me vluchtig, sloot de deur en ging tegenover mij aan tafel plaatsnemen. Jullie kunnen zich

voorstellen hoe verbaasd ik was, maar dit gevoel ging over naar nieuwsgierigheid, toen de geheimzinnige bezoeker zei:

«Eerwaarde, u bent heel zeker verwonderd over mijn zonderling gedrag. Ik zou evenwel uw rust geëerbiedigd hebben, indien ik niet een werk van barmhartigheid moest verrichten. Met zulk een inzicht is men, meen ik, bij u steeds welkom. Vooral als het erom gaat, bepaalde van uw parochianen te behoeden voor onheil.»

«Kom maar rechtstreeks tot het doel, verzocht ik hem. Is dat inderdaad de oorzaak van uw komst, dan bent u welkom.»

«U zal er dadelijk over oordelen, hernam de vermomde bezoeker. Onderbreek me echter niet, zodat ik de draad van mijn betoog niet verlies.»

Ik knikte instemmend.

«In uw parochie, zei hij dan, wonen twee brave jonge mensen. Ik weet, dat de ware naam van Herman en Martha Ruyter is, en dat ze die familienaam tegen een andere hebben geruild. De reden zal u wel kennen. Voor ongeveer twintig jaar haalde hun vader, Hein Ruyter, zich de wraakzucht van de bokkerijders op de hals omdat ze hem als een verrader beschouwden. Te Lutterade ontsnapte de man met zijn huisgenoten nauwelijks aan de vlammen. Hij en zijn vrouw overleden te Geulle, rustig op hun bed. De wraak, waaraan de ouders ontsnapten, dreigt nu op de kinderen te vallen. Steven Doodrijk, hoofdman van de bokkerijders, heeft gezworen hen in de handen van de bende te leveren en om het leven te brengen op de manier, welke zijn makkers zouden beslissen. Dit moet gebeuren op 6 mei eerstkomend. Is die dag voorbij zonder dat hij woord heeft gehouden, dan zal Steven gans zijn invloed op de bende verliezen en bestaat er kans op redding. Nu zouden Herman en Martha moeten vluchten, maar ik vrees niettemin dat ze aldus de voltrekking van hun noodlot slechts uitstellen. Steven en de andere bendeleden zullen alles doen wat ze kunnen, om hun spoor weer op te nemen. Hier, te midden van hun vrienden, mogen zij anderzijds op hulp en bescherming rekenen, die ze elders zouden missen. Steven is erg vindingrijk en allesbehalve kies inzake de middelen om zijn doel te bereiken, als hij het op iemand gemunt heeft. Beter was het dus voor de kinderen van Hein Ruyter, te Geulle te blijven, maar zeer voorzichtig te zijn. Mocht het niettemin

gebeuren, dat zij in Stevens handen vallen, zelfs dan moeten ze niet wanhopen, want op het beslissende ogenblik zullen ze onder de bendeleden zelf een beschermer ontmoeten, die voor hen zijn leven in de weegschaal zal werpen. Herman, de zoon, blijkt een geweldige lichaamskracht te hebben. Zeg hem, dat hij daarvan gebruik moet maken op het ogenblik dat een bokkerijder zou roepen: *wraak en verlossing!* Dat betekent dan zoveel als: *overwinnen of sterven!* Vooral de zuster moet op haar hoede zijn, want zij heeft bij Steven, naast wraaklust, nog geile begeerten opgewekt! Herman moet bijgevolg al diegenen wantrouwen, die hem met honigzoete woorden en vleitaal bejegenen, want Steven weet van beide behoorlijk gebruik te maken als het in zijn kraam past. Wie niet beter weet, zou hem als een heilige beschouwen!»

«Maar hoe verklaar jij dan, onderbrak ik de bezoeker, dat Steven, in zijn funktie van kapitein van de bokkerijders, niettemin door hen bestolen werd?»

«Dat komt u vanzelfsprekend zonderling voor, hernam de man, maar mij niet! Ik zei toch al, dat die kerel ongemeen vindingrijk is en dat hij zijn bedoelingen nooit helemaal prijs geeft. Hij had zelf die strooptocht bevolen! Hij achtte het namelijk nodig, als een slachtoffer van de bokkerijders te worden aangezien om het medelijden van de mensen op te wekken en hun achterdocht te verdrijven. Op die manier wenste hij bepaalde geruchten, die over hem reeds de ronde deden, de kop in te drukken en in zekere zin is hij daarin geslaagd. Wee nochtans degenen, waarop hij het gemunt heeft! Want die personen zullen de vrijwillig ondergane diefstal duur bekopen. En ik weet, dat op dit moment gans zijn wraakzucht gekoncentreerd ligt op de kinderen van Hein Ruyter.»

«Maar,» viel ik hem andermaal in de rede, «Herman, de zoon van Ruyter, heeft die kerel vóór een paar dagen van een gewisse dood gered! Zou Steven dan met dit feit geen rekening houden?»

«Rekening houden? hernam de man met bitterheid. Ja, om het huis van Herman en Martha te bespieden, om hun vertrouwen te winnen en zelfs hun vriendschap, als dat mogelijk was. Maar bitter zullen ze het zich beklagen, indien zij hem ook maar het minste vertrouwen durven schenken! Hij is in staat, het zijn redder veeleer als een misdaad aan te rekenen, dat hij door hem uit het water werd gehaald!»

Op mijn vraag hoe ik kon weten, of mijn bezoeker de waarheid sprak, antwoordde hij:

«Ik heb u reeds verklaard, eerwaarde heer, dat ik hier slechts gekomen ben om een werk van liefdadigheid te verrichten. Ik voeg eraan toe, dat ik noch van u, noch van de kinderen Ruyter enige beloning verwacht. Ik stel me zelfs bloot aan de wraak van Steven, maar ik veracht die kerel te zeer om hem te vrezen. Ik verschijn vermomd voor u en die omstandigheid moet u wel verdacht voorkomen. Maar indien ik met open gezicht voor u zou staan, zou de minste onvoorzichtigheid personen die me dierbaar zijn, aan afgrijselijke vervolgingen blootstellen. Dat wil ik vermijden. Ik begrijp en eerbiedig evenwel uw wantrouwen, ik had het zelfs verwacht. Daarom heb ik me met ondubbelzinnige bewijzen gewapend.»

Na deze woorden stak de vermomde de hand onder zijn grijze kiel en haalde een pakje tevoorschijn, dat hij voor mij op tafel legde, terwijl hij zei: «Deze papieren vertrouw ik u toe. Bekijk ze nog heden avond en u zal zien, dat ik de waarheid heb gesproken. U mag er nochtans slechts gebruik van maken om de kinderen van Ruyter te redden in het uiterste gevaar, wanneer elke andere hoop moet opgegeven worden. Bewaar ze en geef ze slechts terug aan degene die ze vraagt, terwijl hij de woorden *wraak en verlossing* uitspreekt.»

De man stond op en maakte zich gereed om te vertrekken, toen ik hem vroeg:

«Maar welke wederdienst kan ik u bewijzen, om mijn dankbaarheid voor deze weldaad te tonen?»

«Ik durf, was het antwoord, slechts één dienst van u afsmeken: u bent een heilig man. Ik daarentegen ben een grote zondaar. Wees me soms indachtig in uw gebeden.»

Ik ging naar hem toe en wou mijn handen op zijn hoofd leggen om hem mijn zegen te schenken, toen hij op pijnlijke toon uitriep:

«Trek uw handen terug van mij, want ik ben nog niet waardig dat ze op mijn hoofd rusten. Tot nu toe heb ik nog niets gedaan, dat God kan verzoenen. Later misschien!»

Deze woorden schreeuwde hij als het ware uit, met een gebroken stem. Haastig wenste hij me goedenacht en verliet ijlings het huis.

Ik mocht aan zijn oprechtheid geen ogenblik twijfelen. De aandoening die hij aan de dag legde, was oprecht. Ik twijfelde er natuurlijk evenmin aan, dat ik in kontakt was geweest met een bokkerijder. In elk geval een bokkerijder bij naam. Weldra zal hij een bekeerde zondaar zijn.

Ik hernam mijn vorige plaats, opende het pakje en doorliep de mij toevertrouwde dokumenten. Wat deze precies behelzen, mag ik jullie niet toevertrouwen, maar ze gaven me de stellige zekerheid dat Steven Doodrijk de boosaardigste en gevaarlijkste hoofdman is, die de bokkerijdersbenden ooit hebben gekend! Nu komt het erop aan, zijn inzichten te verijdelen.»

«Hemel!» zuchtte Martha met samengeperste handen.

«Moed, kinderen,» zei de priester met aandrang. «God zal ons helpen om een middel te vinden, om aan de strikken van die misdadiger te ontsnappen.»

Ze begonnen dadelijk zo kalm mogelijk te beraadslagen. Eerst gaf de herder in overweging, Martha naar een veilige plaats over te brengen aan de overkant van de Maas, maar toen Herman zei dat hij haar in die omstandigheden niet kon beschermen zoals hij zijn stervende vader beloofd had, liet men die gedachte varen. Uiteindelijk werd besloten, de bergwoning ruim van vuurwapens te voorzien. Martha zou elke avond door Herman, zo ongezien mogelijk, naar de pastorie gebracht worden om 's morgens, na de mis te hebben bijgewoond, in gezelschap van de oude herder terug te keren. Een twaalftal moedige mannen van Geulle zouden met Herman de nacht doorbrengen. De herder nam zelf de zorg op zich, die mannen uit te kiezen en hun medewerking te bekomen. Verder werd een voorzichtig man naar Schinnen gezonden, ermee belast om Steven geen ogenblik uit het oog te verliezen en al zijn handelingen na te gaan. Die man moest de herder verwittigen zodra hij meende, dat er een aanval te duchten viel. Indien Steven desgevallend op de berghoeve een bezoek kwam afleggen, moest men hem behoorlijk ontvangen en vooral vermijden te tonen, dat men op zijn hoede was. Aan Roos zou men slechts datgene toevertrouwen, wat strikt noodzakelijk was om te vermijden dat ze de genomen maatregelen door gemis aan kennis van zaken in de war zou kunnen sturen.

De volgende dag begon Herman de deuren en vensters van de hoeve

van onbreekbare sloten en grendels te voorzien. Een nieuwe kelder werd aangelegd, zodanig ingericht dat men er in geval van brandstichting een toevluchtsoord in vond, zonder de rook of de vlammen te moeten vrezen. Daar plaatste men eveneens de kostbaarste voorwerpen.

Toen deze en andere voorzorgen getroffen waren, wachtte men de gebeurtenissen af, waarbij de waakzaamheid geen ogenblik verzwakte.

Drie volle weken verliepen, zonder dat men iets van Steven Doodrijk hoorde. Op de maandag van de vierde week, in de voormiddag, kwam de hoofdman van de bokkerijders in de bergwoning een bezoek afleggen.

Martha, zijn nadering opmerkend, ging zich te bed leggen en wendde onpasselijkheid voor, om die kerel niet in de ogen te moeten zien. Herman, ofschoon elke huichelarij hem tegen de borst stuitte, ontving Steven met de woorden:

«Mijnheer Doodrijk, het doet me genoegen te zien dat uw ongeval geen nadelige gevolgen heeft. Mocht ik slechts een halve dag aan mijn beroepsbezigheden kunnen ontsnappen, dan had ik u reeds een bezoek gebracht om nieuws over uw gezondheidstoestand te vernemen.»

«Te veel goedheid, vriend Herman, te veel goedheid,» wees Steven af, met geveinsde aandoening. «Het is mijn plicht jou, mijn edelmoedige redder en je lieve zuster, te komen danken voor jullie weldaden.»

Toen Steven vernam, dat Martha ziek te bed lag en dat men haar rust en kalmte had aanbevolen, stelde hij voor in zijn hoedanigheid van geneesheer het meisje te onderzoeken. Dit aanbod werd nochtans door Herman bescheiden en handig afgewezen, zeggende dat zij de huisdokter tegen het hoofd zouden stoten op die manier, omdat de man dan zou denken dat ze geen vertrouwen meer in hem stelden.

Op dat ogenblik kwam de oude priester de woning binnen. Terwijl Roos het middagmaal bereidde voor Steven en de andere aanwezigen, zei de grijsaard op zo minzaam mogelijke toon:

«Zo, meester Doodrijk, je hebt je redder dus niet helemaal vergeten. Dat strekt je tot eer. Intussen ben je zelf goed genezen van je verkoudheid, merk ik. Men is inderdaad niet uitsluitend een arts voor de anderen. Het is een verstandige zegswijze die luidt: dokter, genees jezelf!»

Steven knikte, alsof hij die woorden als een kompliment beschouw-

de. Het lag nochtans in zijn bedoeling, een uiteenzetting met de dorpsherder te vermijden. Daarom haalde hij de geschenken tevoorschijn, die voor Herman en Martha waren bestemd. Op een wenk van de priester nam de jongeman ze aan. Men wou immers de geduchte rovershoofdman niet wantrouwig stemmen.

Intussen was de tafel gedekt en terwijl de drie mannen aanzaten en Roos opdiende, werd er op schijnbaar vriendschappelijke wijze over allerhande dingen gepraat. Nochtans kon men opmerken dat Steven af en toe misnoegd keek, omdat Martha onzichtbaar bleef.

De huisklok wees drie uur, toen Steven verklaarde dat de tijd van afscheid gekomen was. De priester merkte, dat de hoofdman graag langer gebleven was, maar omdat Herman hem daartoe niet uitnodigde, moest hij wel opbreken. Het afscheid was beleefd, maar tamelijk droog. De bokkerijder had nauwelijks de woning verlaten of hij mompelde:

«De ondankbare ezel! Hij aanvaardt mijn geschenken alsof ik hem een oude schuld betaalde. Hij springt met mij om, alsof hij opeens hoog boven mij is verheven. Hij vraagt niet eens of ik de nacht onder zijn dak wil doorbrengen en laat me vertrekken, alsof ik een boodschapper was. Zijn zuster houdt hij achter de grendels. Ik mag Kruidje-roer-me-niet zelfs niet zien, wellicht uit vrees dat ik te veel indruk op haar zou maken. En die oude schijnheilige goochelaar zit erbij, als was hij God de Vader in eigen persoon. Lichtgelovige zielen zouden die sukkelaar aanzien als de beschermheilige van dat huis! Bescherm maar de bergwoning met de schaduw van je krachten, oude mensenbedrieger, we zullen weldra zien wat jij tegen de bokkerijders vermag! Valt er met zachte middelen niets te doen, dan maar met geweld aan het werk. De nieuwe grendels die ze op vensters en deuren geplaatst hebben, tonen voldoende dat ze op hun hoede zijn. Ze vermoeden of weten dus, wie en wat ik ben! Waarom dus langer veinzen? Waarom wachten? De sloten en grendels zullen door mijn bokkerijders verbrijzeld worden als glas! Het lot is geworpen. Nog vóór de eerste dag van mei zullen Herman en Martha in mijn macht zijn. Dan zullen ze dansen zoals ik fluit!»

Na deze dreigende alleenspraak, liet hij een ruwe lach horen. Maar het was meteen een woedende lach. Steven was razend. Voor het ogenblik moest zijn paard daarvan de gevolgen ondervinden. Stevens sporen

prikten het in de buik. Pijlsnel rende de draver naar Schinnen, waarvan Steven gebruik maakte om zichzelf nog meer op te hitsen.

Had Steven gedacht, dat hij door zijn geschenken en flemende woorden de bergwoners kon in slaap wiegen, dan vergiste hij zich. Van

die dag af waren ze nog meer op hun hoede en namen nog meer voorzorgsmaatregelen.

Zes weken verstreken zonder enig incident.

Op Paasdag kwam de bespieder de priester waarschuwen, dat Doodrijk vorige nacht een samenkomst had met verscheidene mannen, die op geheimzinnige manier zijn woning waren binnen geslopen en pas 's morgens verdwenen waren. Onbetwistbaar was er een strooptocht op handen.

Dadelijk haastte zich de priester naar de bergwoning en deelde zuster en broer mee wat hij vernomen had. De grijsaard drong aan op verwijdering van alle bewoners, maar ditmaal was Herman het niet met hem eens. Eenmaal Martha en Roos in veiligheid gebracht, wou hij het huis van zijn ouders niet zomaar prijsgeven aan die booswichten. Hij zou Steven met zijn bende afwachten, al moest hij hen heel alleen het hoofd bieden.

Met gebalde vuisten riep hij uit:

«De goederen die mijn ouders door zoveel vlijt rechtmatig verkregen, en waarvoor Martha en ikzelf ook nadien ons zweet hebben gestort, zou ik prijsgeven aan dat hels gespuis! Liever strijden tot mijn laatste ademtocht! Zoek me enige makkers waarop ik kan steunen en dan zal ik bewijzen, dat ook de huid van die duivelse bokkerijders geen kogel kan verdragen. Heel de streek siddert voor de bokkerijders! Er moet iemand zijn om hun het hoofd te bieden, zodat men niet langer beeft alleen maar bij het uitspreken van hun naam!»

«Broer, indien jij hier blijft zullen ze je in het huis verbranden,» snikte Martha.

Herman antwoordde met klem:

«Steken ze het huis in brand, dan blijft ons nog een veilige schuilplaats in de kelder. Laat me begaan, Martha. Tast mijn moed en vastberadenheid niet aan door overdreven vrees. Kwel jezelf niet. Blijf zelf voorzichtig en afzijdig, dat is alles wat ik van jou verlang.»

«Blijf dan, en dat God je mag bijstaan,» viel de grijsaard hem in de rede. «Nochtans, volg stipt mijn raad: neem geen al te opzichtige maatregelen, waaruit Steven zou kunnen opmaken, dat je op de aanval bent voorbereid. Hij is er inderdaad de man niet naar, om je hier te overvallen

zonder eerst zijn spionnen te sturen. Wees er zeker van, dat reeds bij het vallen van de avond bespieders in de omgeving zullen zijn. Vóór zonsondergang moeten Martha en Roos te Geulle in veiligheid zijn. Ze mogen evenwel niet samen komen. Ik zal eerst Martha in veiligheid brengen en voor haar welzijn zorg dragen. Enige vrienden, waarop je mag rekenen, zullen intussen onopvallend je woning betreden en met jou de nacht doorbrengen. Alle nodige wapens zijn hier reeds voorhanden. Allen zijn ze flinke schutters: niet één mist met zijn geweer een eendvogel, die boven de Maas vliegt! Zet ook zelf enige schildwachten uit. Bij de geringste beweging die ze merken, moeten zij zich voorzichtig weer in huis begeven en de anderen waarschuwen. Niemand mag luidop spreken. Het eerste schot dat hier weerklinkt, zal voldoende zijn om de stormklok te Geulle te doen luiden en je vrienden te doen toestromen!»

Deze voorschriften werden naar de letter opgevolgd. Herman trof rustig de nodige maatregelen tot verdediging van zijn erfgoed. De gebeurtenissen van de jongste weken hadden van hem een ware man gemaakt, ouder dan zijn leeftijd. Met koelbloedig de kansen te berekenen en de nodige maatregelen te treffen, trachtte hij zowel aan verrassing als toeval het hoofd te bieden.

X

Martha en Roos, die zich langs verschillende wegen naar Geulle begeven hadden, wachten er in de pastorie met aangroeiende angst de komende gebeurtenissen af.

De zon was achter de westelijke gezichtseinder verdwenen en de schemering begon zich over de aarde te verspreiden. Op dat ogenblik daalde een man, in landbouwerskledij en met een mestvork op de rug, van de Kruisberg. Over Katsop begaf hij zich naar de kruin van de heuvelketen die het Maasdal beheerst.

Tegenover de bergwoning gekomen, daalde hij enige stappen langs de helling af en vatte post in het struikgewas. Hij overtuigde zich ervan dat niemand hem daarbij bespied had. Intussen was de duisternis evenwel in zover ingetreden, dat hij niettegenstaande zijn scherpe ogen niet in staat was, de woning zelf nog gade te slaan, ofschoon hij er hoogstens tweehonderd passen van verwijderd was. Het was er trouwens zo stil, dat men zou gezegd hebben dat de woning verlaten was. De koeien loeiden niet, de paarden hinnikten niet, Hector blafte niet. Geen lichtstraaltje vertoonde zich voor een venster.

Als schimmen naderden intussen kranige inwoners van Geulle de woning van Herman. Geen van hen volgde nochtans de gewone weg. Alsof ze door een geheimzinnige hand geleid werden, kwamen ze beurtelings op hetzelfde punt uit: het loofhuisje tussen de wijngaardranken. Zodra ze allen te zamen waren begaven ze zich naar de ingangsdeur, die onmiddellijk geopend werd.

Nadat de ramen langs de binnenkant zodanig afgeschermd waren dat

geen lichtstraal kon naar buiten dringen, ontstak Herman een lamp. Wapens en schietvoorraad werden nagekeken. Men hield een soort van krijgsraad, deelde de standplaatsen in en wees, ingeval van uiterste nood, de laatste toevlucht in de kelder.

Op Hermans lippen lag een glimlach van vertrouwen, toen hij de negen vrienden bekeek, allemaal kranige kerels die goed met een geweer over de baan konden, zelfs — klein vergrijp! — als het erom ging enige hazen of patrijzen buit te maken op een ongeoorloofde manier. Daarover ondervraagd zouden ze verklaren, dat ze «loerjagers» waren uit noodzaak... omdat zij het wild moesten vernielen, als ze hun oogst niet in gevaar wilden brengen!

Tien tweeloopgeweren stonden gereed, geolied en geladen. Het buskruit was poederdroog, de kogels pasten perfekt voor de lopen. Herman, in zijn funktie van «opperbevelhebber», leerde allen de ligging van de verschillende kamers. Hij was zo zelfzeker, dat zijn helpers weldra een onbeperkt vertrouwen stelden in hun chef.

Zodra de meubels zodanig geplaatst waren, dat ze als borstwering konden dienen voor de verdedigers van de vesting, werd besloten dat men twee schildwachten zou uitzetten, die om het uur zouden afgelost worden. Ze moesten zich beperken tot een onverdroten waakzaamheid. Zodra ze het geringste vermoeden van onraad koesterden, waren ze verplicht in huis bij hun makkers te komen.

Hector lag bij Hermans voeten. Het trouwe dier, bij al deze koortsachtige en toch beredeneerde voorbereidselen, gaf er zich rekenschap van dat er ongewone dingen op til waren. Zijn oren stonden rechtop en bij het minste ritselen van de wind toonde hij grollend de sterke tanden.

Langzaam nam de wind aan kracht toe en begon weldra tussen de bomen te loeien. Een ondoordringbare zwarte sluier hing over de aarde. Maan noch sterren waren te bespeuren. Alles voorspelde een van die nare nachten, die de rovers en de spoken zo welgevallig zijn. Viermaal reeds waren de uitgestelde schildwachten afgelost. Juist liet zich voor de twaalfde maal de klepel horen op de kloktoren van Geulle. Het was, alsof dit het overeengekomen teken was. Beide schildwachten gaven het overeengekomen signaal, de voordeur werd geopend en ze traden binnen, een onmiskenbare ontzetting op het gezicht. Kortstondig evenwel, want aan

dapperheid ontbrak het hun niet. Ze fluisterden de anderen toe, dat zij langs de heuvel in het kreupelhout een gerucht hadden gehoord, dat voortdurend naderbij kwam tot het eensklaps ophield, alsof zich onderaan de voet van de heuvel een menigte mensen verzameld hadden. Op dat moment hadden ze het niet alleen voorzichtig maar ook noodzakelijk geoordeeld, naar hun kameraden terug te keren teneinde samen het gevaar te kunnen delen.

Aanstonds werd de lamp onder een kom geplaatst, zodat ze niet het minste licht meer verspreidde, zelfs niet in de kamer. Koelbloedig maar gespannen nam elk zijn plaats in, het geweer in de hand. De verdedigers van de berghoeve wachtten de nu onvermijdelijke aanval af.

De hond Hector liet eensklaps een doffe grom horen en wou naar de voordeur snellen. Herman bedaarde het dier met een strelend gebaar, zodat hij beter kon horen wat er buiten gaande was. Aanstonds vernam hij de sluipende stappen van naderende personen. Een ogenblik bleef het weer stil. Dan vernam men gelijktijdig, in de voordeur en de achterdeur van de woning, het zoemen van de boren in het eikehout. Nochtans gebeurde dit met zoveel bedrevenheid, dat er een geoefend oor nodig was om het geluid te kunnen horen. In minder dan vijftien minuten was er in elke deur een ronde opening geboord, groot genoeg om aan een menselijk lichaam doorgang te verlenen. Enige ogenblikken bleef alles weerom stil, waarna eensklaps door elk van deze openingen een vlammende toorts in huis werd gegooid, waarschijnlijk om zich ervan te overtuigen of er iemand waakte. Omdat Herman en zijn vrienden evenwel naast de deuren en achter de meubels verscholen waren, werden zij niet opgemerkt. Aldus verkeerden de bokkerijders van Steven Doodrijk in de mening, dat de huisgenoten vast ingeslapen waren. Ook was de ontvlamde toorts nauwelijks uitgebrand, of men hoorde dat er aan grendels en sloten gewerkt werd, om die terug te schuiven. Ze waren niettemin met kluistersloten verstevigd, zodat de dieven die methode moesten opgeven.

Weer volgde een tussenpauze van ongeveer tien minuten, tijdens dewelke men af en toe een licht gefluister kon horen, als van stemmen die beraadslaagden. Daarna werd andermaal geboord in de deur, waarnaast Herman stond opgesteld. Ditmaal merkte de zoon van Hein Ruyter, dat men de opening trachtte te vergroten. Zodra deze bewerking achter de

rug was, werd andermaal een vlammende toorts in huis gegooid. Ze doofde uiteindelijk zonder schade te berokkenen en de kamers werden opnieuw in duisternis gehuld. Geen schim noch schaduw liet zich bemerken. Geen ademtocht liet zich horen. Ook Hector scheen te begrijpen, dat hij even stil moest zijn als de meester en kropte zijn gramschap op, voor het ogenblik dat hij zou mogen aanvallen.

Eensklaps weerklonk het wrijven van kleren in de opening van de voordeur. Herman naderde omzichtig. Zijn hand ontmoette een hoofd en gleed dan snel naar de hals waarop dat hoofd gevestigd stond. Onmiddellijk knepen de vingers van Herman de keel zodanig dicht, dat zelfs geen waarschuwende gil kon geslaakt worden om de duivels daarbuiten kennis te geven dat de eerste van de bende van de lijst der levenden was geschrapt. Het was slechts een lijk, dat naar binnen getrokken werd, omdat men de bandieten wou doen geloven, dat de eerste helemaal geen hinder had ondervonden op zijn doortocht.

Een tweede boef stak een dievenlantaarn door de opening, dan zijn hoofd en schouders. Vooraleer de rest van zijn lichaam op eigen kracht kon volgen, had Herman hem reeds de nek omgedraaid. Ook die kerel kreeg de tijd niet, een noodkreet te slaken.

Zodra ook dat lijk naar binnen werd gehaald oordeelden de boswichten, dat er geen tegenstand werd geboden. Dienvolgens kwamen een derde, een vierde en een vijfde aan de beurt. Allen werden op dezelfde manier onthaald. Hun lijken werden opzij gesleurd en met de dievenlantaarns zwierven de vrienden van Herman door de kamer, teneinde te doen geloven dat het de binnengedrongen dieven waren.

Niemand kan voorzien, hoeveel boeven Herman de adem zou afgesneden hebben, indien er zich ook aan de achterdeur iemand had bevonden, die deze taak zo goed uitoefende als hij. Ook daar waren de bokkerijders namelijk op dezelfde manier tewerk gegaan. Na veel voorzorgen te hebben genomen, was een kerel binnen gedrongen, maar kreeg een dolksteek toebedeeld met zulke vaste hand, dat hij zonder vaarwel te kunnen zeggen naar de eeuwigheid verhuisde. Een tweede, een derde poogden er binnen te dringen, maar vooraleer zij rechtstonden gaven ze reeds de laatste snik. De vierde werd dodelijk in de onderbuik getroffen, maar terwijl hij viel liet hij een akelige schreeuw horen, zodat de bende

daarbuiten werd gewaarschuwd.

Aanstonds liet zich een gefluit horen. Even werd alles stil, alsof de bende zich van de woning had verwijderd. Nadat deze onvrijwillige wapenstilstand een paar minuten geduurd had, verscheen een kerel voor de opening en riep: «Levert ons de lijken van onze vrienden uit, zoniet zullen jullie allen in de vlammen omkomen, want jullie zitten als muizen in de val!»

«Indien je er de moed toe bezit,» riep Herman, «kom ze dan maar halen!»

Gauw koos hij een andere standplaats, want nauwelijks waren die woorden koud of men vernam de losbranding van een geweer. Een kogel sloeg te pletter tegen de muur, op de plaats waar Herman stond toen hij zoëven sprak.

Ook Herman en zijn makkers lieten zich nu horen. Ze begonnen de bende te beschieten. De bokkerijders beantwoordden het vuur van overal en gedurende meer dan tien minuten werd er met zoveel woede geschoten, alsof er twee legerscharen aan de slag waren.

Herman, die geen ogenblik het hoofd verloor, hoorde opeens onder de vloer de val van een gebakken pot. Hij begreep opeens om welke reden de aanvallers zo hardnekkig hadden gevuurd, ofschoon ze op die manier weinig kans hadden om iemand van de belegerden te treffen.

«Vrienden,» zei hij zacht maar duidelijk, «we moeten de voorkamer ontruimen en ons bij de makkers in het achterhuis opstellen. De dieven zijn de kelder binnengedrongen en we lopen hier het gevaar, door hen uitgeschakeld te worden!»

Zonder aarzelen verlieten zij de kamer en begaven zich naar de andere verdedigers achteraan. Nauwelijks hadden ze daar opnieuw postgevat, toen een vreselijk gekraak het hele huis deed beven. Terwijl sommige dieven schoten en anderen langs een kuil toegang kregen tot de kelder, had een derde afdeling een zware balk aangehaald en beukte daarmee op de voordeur. Plotseling drongen meer dan vijftig kerels tegelijk in de voorkamer. Allen waren gewapend met dolken en bijlen. Een tweede groep rovers kwam uit de kelder. In een oogwenk was de voorkamer opgepropt met boeven, die zich reeds meester waanden van het gehele huis.

Ze vonden de voorkamer verlaten, bij uitzondering van de lijken van hun spitsbroeders nabij de toegangsdeur. De lijken werden naar buiten getrokken. Andermaal werd de stormbalk gegrepen om ook de achterdeur aan stukken te beuken. Zonder borstwering, zouden de belegerden overrompeld zijn geworden door de menigte bokkerijders, maar Herman deed stoelen, tafels, zelfs lijken voor de ingang opstapelen.

De dieven stelden zich andermaal in slagorde en trachtten in groep naar binnen te dringen, terwijl ze hun hoofd beschermden tegen de slagen die ze verwachtten. Herman had die bedoeling geraden, greep een zware ijzeren blaaspijp en plaatste zich achter de deur, beschermd tegen kogels. Eensklaps vertoonde het hoofd van de eerste aanvaller zich tussen de deurstijlen, waar hem de weg werd versperd door de opgestapelde huisraad. Herman bewoog ogenblikkelijk zijn blaaspijp en elk hoofd dat naar binnen kwam, werd verbrijzeld, de beschermende schilden op de koop toe. Een rover die vlug als een kat over de meubels was gewipt, werd door Hector letterlijk verscheurd. De helpers van Herman legden niet minder dapperheid aan de dag als hun aanvoerder. Met hun geweren misten ze niet één schot. Nauwelijks vertoonde zich een hoofd, of het kreeg een kogel toebedeeld, met de vaardigheid die alleen een Limburgse «loerjager» aan zijn wapen weet te geven. Na enige minuten was de ingang versperd door lijken van bokkerijders.

Dan merkte Herman opeens een lichtschijn buiten de deur. Brand! Hij stond op het punt, zijn vrienden aan te sporen om met hem naar buiten te gaan en daar hun leven zo duur mogelijk te verkopen. Maar eensklaps hield de aanval op. Een vermomde onderhandelaar die een brandende fakkel droeg, verscheen bij de ingangsdeur en riep:

«Wij zijn gereed om af te trekken, indien jullie ons ongehinderd de doden en gekwetsten laat meenemen. Nochtans zijn jullie meteen verwittigd dat, bij het eerste schot dat nog op ons wordt gelost, we het huis en de nevengebouwen aan de vier hoeken in brand steken.»

Herman wist in welke netelige toestand zijn makkers en hij zich bevonden. Bovendien was hij wel bereid, zijn eigen leven te offeren, maar hij wou dat van zijn moedige helpers niet nodeloos verder in gevaar brengen. Daarom antwoordde hij:

«Trekt allemaal honderd passen terug! Dan zullen we jullie handlangers uitleveren!»

Bij het fakkellicht konden ze merken, dat de rovers dadelijk achteruit trokken. Ogenblikkelijk werd de ingang andermaal versterkt met allerhande meubels, om een mogelijke verraderlijke aanval te voorkomen. Nadien werden de lijken van de gesneuvelden samengeraapt, op de zolder gesleurd en vandaar door het venster naar buiten geworpen. Nu kwamen enige rovers toegeschoten en namen de lijken mee naar het kreupelhout. Een snerpend gefluit liet zich nabij de heuvel horen. Dan volgde een dof getrappel van talrijke voeten en een wild geritsel tussen het struikgewas. Daarop viel een beklemmende stilte in, die eensklaps gebroken werd door de verre noodkreet: «Brand! Brand!» De noodklok van Geulle verspreidde haar akelige klanken over de streek. Een heldere klaarte verlichtte eensklaps de omgeving van de hoeve. Geen twijfel meer: de gebouwen stonden in brand! De bokkerijders hadden de onverwachte nederlaag op die manier willen wreken.

Herman stuurde Hector naar buiten. Deze zwierf enige ogenblikken in alle richtingen en ging dan naar zijn meester terug, terwijl hij een benauwd gehuil liet horen. De paarden begonnen wild te hinniken, de koeien angstig te loeien. Herman en zijn helpers sprongen naar buiten. Schuur en stallen stonden in lichtelaaie. Dikke vuur- en rookwolken stegen op. Met de weinigen die ze waren, moest er aan blussen niet gedacht worden. Daarom begonnen ze aanstonds de dieren en de gebruiksvoorwerpen te redden.

Terwijl ze daarmee bezig waren, kwam een meer krachtdadige hulp toegesneld. Tientallen Geullenaars, door de oude dorpsherder aangevoerd, waren naderbij gekomen en sloegen de handen aan het werk. Weldra was een mensenketting gevormd tot aan het beekje, dat op honderdvijftig stappen van de woning liep. Water werd aangebracht en na enige minuten waren de vlammen gedoofd. Dank zij deze doelmatige hulp vielen slechts de daken, graan en hooi als prooi van het verslindende vuur.

In de groep van Herman was er slechts één lichtgekwetste, maar die schram zou spoedig genezen zijn.

De inwoners van Geulle verklaarden eenstemmig, er te willen toe

bijdragen, dat de door de bokkerijders aangerichte verwoestingen spoedig zouden hersteld zijn.

De akelige nacht van Paasmaandag maakte plaats voor het ochtendgloren. Hiervan maakten Martha en Roos gebruik om zich in gezelschap van de oude priester en Hector naar de bergwoning te begeven. De hond ging namelijk elke morgen zijn meesteres in het dorp afhalen.

Toen Martha, bij haar aankomst, haar broer niet onmiddellijk bemerkte, werd ze erg ongerust. Was hij gekwetst, of erger nog? Ze wou, ondanks alles wat men haar zei, zich met eigen ogen overtuigen dat hem geen onheil was overkomen. Ze sloop naar de deur van zijn slaapkamer, opende ze zacht en bemerkte dat hij inderdaad in een diepe en rustige slaap was gezonken.

Inderdaad, toen alle gevaar voorbij was, had Herman zich op dringend verzoek van zijn vrienden naar bed begeven. Hij was totaal uitgeput en een weinig koortsachtig. Het normale gevolg van de gemoedsschokken die hij had ondergaan en de buitengewone krachtsinspanningen van de woelige nacht.

Zodra het meisje gerustgesteld was over de toestand van haar broeder, ging ze de verwoestingen bekijken, die de rovers hadden aangericht.

De daken van schuur en stal waren door de vlammen verteerd, de beide ingangsdeuren verbrijzeld, de kelder opengelegd, de huismeubels meestal gebroken, de binnenmuren waren door de kogels van de bokkerijders van hun bepleistering beroofd, de vloer, de drempels en zelfs de muren waren met bloed besmeurd.

Hector, die zich zo heldhaftig had getoond temidden van de gevaren, zwierf voortdurend rond Martha, kwispelstaartte onophoudend en gaf door alle mogelijke gebaren te kennen, dat hij wenste gestreeld en geprezen te worden. Toen Martha eindelijk met haar fijne hand over zijn rug streek, rolde hij van voldoening over de grond. Hij vestigde zijn grote verstandige ogen op zijn meesteres, terwijl ze hem zacht toesprak: «Ja, ik weet het, Hector. Jij bent een trouwe hond. Jij waagt je leven voor je meester. Je natuurlijke instinkten drijven je tot dankbaarheid tegenover degenen die je goed behandelen. Vele mensen kunnen nog heel wat van je leren...»

Intussen was Herman ontwaakt en opgestaan. Toen hij zijn slaapkamer verliet, vloog Martha hem om de hals en wou hem maar niet loslaten. De vreugde, elkaar behouden terug te zien, was zo groot dat ze slechts enige woorden konden stamelen.

Toen de eerste betuigingen van vreugde voorbij waren, bracht Herman omstandig verslag uit over de gebeurtenissen van de voorbije nacht. Bij dit relaas vergat hij niets of niemand, tenzij zijn persoonlijk heldhaftig gedrag. Een van zijn vrienden, die dit hoorde, vond het wat al te bar. Hij plaatste de zaak in het juiste daglicht en gaf Herman de eer die hem toekwam. De kranige Geullenaar voegde er zelfs aan toe: «Mijn makkers en ik zijn zozeer in de wolken om Hermans heldenmoed, dat we bereid zijn zo dikwijls als het nodig is met hem tegen de bokkerijders te kampen, al kwam de hele bende aangestormd, vergezeld door alle duivels uit de hel!»

«Neen!» riep Martha, «noch jij noch mijn broeder zullen je nog ooit aan die vreselijke gevaren blootstellen. Is dat beloofd, Herman?» vroeg ze met tranen in de ogen.

«Ik hoop het, zusje,» zei haar broeder op rustige toon. «Ja, ik hoop stellig dat het niet meer zal nodig zijn, het hoofd te bieden aan gevaren zoals die van vorige nacht. Geloof me, we hebben die bokkerijders een deuntje voorgespeeld dat hen lang in de oren zal blijven klinken. Ik ben ervan overtuigd, dat ze die dans geen tweede keer willen meemaken!»

«Reken maar niet teveel op de overwinning van vorige nacht, mijn zoon,» viel de oude priester hem in de rede. «Je mag niet uit het oog verliezen, dat een bokkerijder nooit iets vergeet en nog minder vergeeft. Zolang we op onze hoede zijn, zullen ze er denkelijk niet meer voor te vinden zijn, met man en macht je woning te besluipen. Daarvoor hebben ze inderdaad maar al te goed het gewicht van je arm en de kracht van je handen ondervonden. Ze weten nu ook, dat de mannen van Geulle knappe schutters zijn. Door het grote aantal van de aanvallers zal je anderzijds wel beseffen, dat het je op de duur onmogelijk zal zijn, hen voortdurend de baas te blijven. Volgens de voetsporen die we hebben opgemerkt, waren ze hier vorige nacht wel met honderd handlangers aanwezig. Maar het zou hun niet moeilijk vallen, met zeshonderd terug te keren en hun nederlaag op een verschrikkelijke manier te wreken. Wat

zou je tegen die massa vermogen, indien ze dadelijk bij hun aankomst het huis, de schuur en de stallen in brand staken?»

«Ik zal uit deze kamer een onderaardse gang delven, waaruit we ons kunnen redden ingeval van brand, of die ons in staat zal stellen ongemerkt de vlucht te nemen.»

«Herman,» zuchtte de bezorgde dorpsherder hoofdschuddend, «ik ben minder voor geweld dan voor hun list beducht. Wees meer dan ooit op je hoede. Je zou er werkelijk beter aan doen, onmiddellijk de bergwoning te verlaten. Vestig je te Geulle, in het dorp, te midden van je talrijke vrienden. Daar zullen die kerels je wel met rust laten. Op die manier ontsnap je aan talloze gevaren waaraan je wegens de eenzame ligging van dit huis blijft blootgesteld.»

«Neen, eerwaarde vader,» zei Herman met ernstige en vaste stem. «Spreek me nooit meer erover, ons erf te verlaten. Ik zal deze eigendom beschermen en verdedigen, al stond ik helemaal alleen, tegen al dat hels gespuis! Indien alle eigenaars zo laf waren hun huizen en hoeven te ontvluchten en vrij spel te laten aan de rovers die erop azen, dan zou binnen weinige jaren geen mens nog iets zijn eigen bezit kunnen noemen. De streek zou ontvolkt worden, want wie zou een gebied willen bewonen waar de wethouders machteloos staan, waar de rechterlijke macht niet in staat is de vreedzame burgers te beschermen tegen roof en plundering, en waar het eigendomsrecht een ijdel woord zou zijn geworden? Hoe gemakkelijk zouden we het de dieven maken! De rovers moesten dan slechts even met de kolf van hun geweer op de grond stampen ofwel een toorts ontsteken en er even mee zwaaien, om overal de onbestreden meesters te zijn! Tot zulke lafheid zal ik me nooit laten verleiden. Indien onze regering onmachtig is ons te beschermen en het kwaad tot in de wortel uit te roeien, dan zal ik mijn eigen beschermer zijn.»

Blijkbaar bevond Herman zich nog in de koortsachtige toestand, waarin zelfs de moedigste en sterkste man verkeert na een overmatige inspanning van geest en lichaam, waarbij het erom ging te doden of gedood te worden. Dit begreep de oude priester maar al te goed en hij besloot dan ook, voorlopig niet meer over het verlaten van de bergwoning te spreken. Toch werd overeengekomen, dat Martha en Roos verder te Geulle zouden overnachten en dat ook in de toekomst nog enige

vertrouwde en moedige vrienden zich bij nacht in de hoeve zouden ophouden. De persoon die hen had gewaarschuwd, dat Steven en zijn handlangers een nachtelijke tocht beraamden, werd er andermaal op uit gestuurd om het verblijf van de kapitein in het oog te houden en alles te rapporteren dat hem enigszins verdacht mocht voorkomen.

Ook werd nog diezelfde dag begonnen met het aanleggen van een onderaardse gang, die als een veilige schuilplaats beschouwd werd bij een mogelijke nieuwe aanval.

Er waren nauwelijks acht dagen verlopen sedert de overval, of van de verwoestingen was reeds niets meer te bespeuren. Men had de stroschoven, waarmee schuur en stallen voordien waren bedekt, zelfs vervangen door rode pannen. Nieuwe eikehouten deuren hadden de plaats van de verbrijzelde ingenomen. De vernielde huisraad was gedeeltelijk hersteld en voor een deel vervangen. Op de muren was een nieuwe kalkpleisterlaag aangebracht.

Verscheidene weken gingen voorbij, zonder dat men over de bokkerijders iets anders hoorde dan dat zij het vooralsnog op het land van Terheiden gemunt hadden, aan de noordwestkant van Aken, bij de kolenmijnen. Het was alsof zij opzettelijk hun plunderingen en moordpartijen naar de andere kant van het Limburgse Land hadden verplaatst, teneinde de kinderen van Hein Ruyter des te beter in slaap te wiegen en tot onvoorzichtigheid te verlokken. Inderdaad begon men in de bergwoning weer normaal te leven. Van tijd tot tijd meldde de bespieder te Schinnen, dat hij in de nabijheid van Stevens woning niet de minste verdachte beweging bespeurde.

Op de eerste dag van mei, toen de avond reeds was gevallen, ontving de pastoor van Geulle een briefje zonder ondertekening, met volgend bericht:

«Men verspreidt te Schinnen en omstreken het gerucht, dat Steven in stervensgevaar verkeert. Men zou zelf 's nachts bij hem moeten waken. Om me van de waarheid ervan te overtuigen, heb ik me reeds tweemaal bij hem aangeboden, een ziekte voorwendend, maar hij is en blijft onzichtbaar. Dus heb ik een middel gezocht om een dienstbode aan het praten te krijgen. Deze heeft me toevertrouwd, dat Steven helemaal niet in doodsgevaar verkeert, maar dat hij op een onverklaarbare manier

mensenschuw is geworden! Wees dus op uw hoede, want die voorgewende ziekte zou best de aanloop tot een verraderlijke overval kunnen zijn!»

De bespieder bracht nog diezelfde nacht een soortgelijke boodschap, spoorde de priester aan bij Herman en Martha op voorzichtigheid aan te dringen en vertrok dan opnieuw om weer zijn post te gaan innemen.

In de vroege morgen haastte de grijsaard zich naar de bergwoning, bracht Herman op de hoogte dat er andermaal iets op til kon zijn en deed een laatste maal nogmaals vruchteloze poging om zijn jonge vriend te overtuigen, al was het slechts voorlopig, zijn intrek in het dorp te nemen. Herman weigerde stellig, maar beloofde erg voorzichtig en wantrouwig te zullen zijn.

De derde mei waren Roos en een andere trouwe dienstbode naar de vroegmis te Elslo gegaan. Ze hadden er spoed achter gezet, teneinde Herman toe te laten de hoogmis te Geulle bij te wonen. Vooraleer deze vertrok, gaf hij beiden het bevel dat deuren en vensters op ieder ogenblik moesten gesloten blijven. Hijzelf deed vooraleer hij vertrok nog een ronde met Hector, maar merkte niets verdachts.

Hij begaf zich naar de kerk te Geulle, waar Martha ook aanwezig was. Toen de plechtige dienst ten einde was, uitte zijn zuster de wens, samen naar de bergwoning te gaan, aldaar te middagmalen, waarna ze met hem voor de vespers naar het dorp zou terugkeren. Dit voorstel werd door haar broeder aanvaard en ze sloegen samen de weg in langs de wilgendreef, naar het ouderlijke huis.

Toen ze de dreef verlieten en op amper tweehonderd stappen van hun woning waren, werd hun aandacht eensklaps getroffen door een erbarmelijk gekerm. Er was nochtans niemand in de omtrek te zien. Naast de dreef liep evenwel een voetpad over het veld, van de dreef gescheiden door enige doornstruiken en een smalle gracht. Zij luisterden een poosje en naderden dan de plaats, vanwaar het geluid kwam.

Op het voetpad vonden ze een welgeklede man liggen, in een grote bloedplas. Zowel kleren als gezicht waren met bloed bespat. Op drie stappen van de man lag een mes tegen de grond. Met de rechterhand scheen de man een wonde in zijn zijde te bedekken.

«Wie heeft je zo toegetakeld?» vroeg Herman ontsteld.

«Ik kwam... van Geulle... sloeg deze weg in naar Beek... vier kerels vielen me aan en... ze zeiden: nu hebben we de verrader... staken me dan met een mes... vluchtten naar Geulle.»

«We zullen je naar ons huis brengen,» zei Martha bezorgd. «Er zal een heelmeester gehaald worden om je te genezen.»

«Geen heelmeester... kan nog helpen,» kermde de man. «Ik heb dorst... Roep een priester... ik sterf in zonde... God zal 't u lonen!»

Tegenover een stervende vergat Herman al zijn persoonlijke problemen.

«Martha,» zei hij, «loop jij naar huis om Roos en de dienstknecht. Ik zal de pastoor verwittigen. We mogen deze ongelukkige zo niet laten sterven.» Bij deze laatste woorden had de kranige jongeman het reeds op een lopen gezet. Het scheen wel alsof hij vleugels had gekregen. Hij snelde naar de pastorie, vernam dat de priester nog niet uit de kerk was teruggekeerd, begaf zich naar het bedehuis en moest daar nog een poosje wachten, omdat de priester in de biechtstoel werd opgehouden door een onbekende persoon.

Nadien kwam de herder bij Herman in de sakristie en vernam wat er gebeurd was. De jonge landbouwer voegde eraan toe, dat de gekwetste in stervensgevaar verkeerde en dat dus de grootste spoed vereist was.

Nauwelijks zweeg Herman of de priester, erg bleek geworden, zei ontsteld:

«Herman, loop in godsnaam naar je woning terug! Je hebt een grote onvoorzichtigheid begaan, door Martha zomaar alleen te laten. Gauw! Ik zal je wel volgen...»

De jongeman stond een ogenblik als door de bliksem getroffen. Ja, hij begreep inderdaad onmiddellijk, dat hij een flater had begaan die erge gevolgen kon hebben. Hij verliet ijlings de kerk en snelde door de dreef terug. Op de plaats waar hij de stervende had aangetroffen, bemerkte hij niemand meer. Alleen nog de bloedplas. Zelfs het mes was verdwenen.

«Ach,» dacht hij, «dat wil nog niets zeggen. Ze hebben de ongelukkige voorzeker naar huis gehaald om hem te verplegen. Hopelijk zullen we niet met een tweede Steven kennismaken!»

Hij bereikte de voordeur, bonkte op de deur, maar niemand kwam

openen. Hij riep, maar geen andere stem liet zich horen. Zelfs Hector was nergens te bespeuren. Overal heerste een doodse, akelige stilte.

Hij slaagde erin, langs de achterdeur het huis binnen te dringen, maar vond nergens een levende ziel. De angst overweldigde hem. Hij begon te roepen, als waanzinnig: «Martha, Martha, waar ben je?»

Alles vergeefs! Zijn kermen en smeken werd niet beantwoord. Door wanhoop overweldigd nam hij het hoofd tussen beide handen en staarde onbeweeglijk voor zich uit. Opeens meende hij een licht gerucht te horen, dat opsteeg uit de kelder. Hij snelde er naartoe en vond er de dienstknecht, gebonden en gekneveld op de grond. Gauw droeg hij hem naar de huiskamer, bevrijdde hem van de touwen en de prop. Op dat ogenblik kwam de oude priester het huis binnen.

Zodra Herman zijn bejaarde vriend bemerkte begon hij hartstochtelijk te snikken. De priester had alle moeite om hem enigszins tot bedaren te brengen.

Intussen was de huisknecht in zover van de angst bekomen dat hij kon vertellen wat er gebeurd was.

«Ik was met Roos en Hector in huis. De deuren en vensters waren zorgvuldig gegrendeld. Ik bleef alsmaar bij het kamervenster, teneinde te speuren of niemand het huis naderde. De hoogmis zal zowat half geweest zijn toen Roos me vroeg, of ik er niet tegenop zag dat zij de paarden en koeien ging voederen. Ik had geen onraad bemerkt en zei: waarom zou je dat niet doen? Zij begaf zich naar de stallen, maar verwaarloosde de achterdeur te sluiten. Nauwelijks was ze tien minuten buiten, toen eensklaps tien vermomde kerels het huis binnendrongen! Vooraleer ik een wapen in handen kon nemen, wierpen vier van die rovers zich op mij, bonden me met handen en voeten en gooiden me dan in de kelder. Hector verweerde zich als een leeuw, maar twee kerels wierpen een visnet over de hond, waarin hij verward raakte. Ze bonden het trouwe dier eveneens en gooiden hem ook in de kelder. Verder weet ik niets!»

Herman wierp verwilderde blikken in het rond, snelde naar de kelder en vond daar Hector onder een omgekantelde bierton. Hij stelde de hond in vrijheid. Deze begon te huilen en schoot als een razende naar buiten.

Tevergeefs liep Herman naar de stallen, naar de schuur. Martha en

Roos waren nergens te bespeuren. Hij toomde ijlings zijn beste paard, keerde in huis terug, stak wat geld op zak en luisterde dan naar de inlichtingen die de priester hem verstrekte:

«Mijn vriend, rijd snel over Beek naar Heerlerheide, naar de herberg van Hein Deerks, «In de Zwaan». Daar zullen we elkaar waarschijnlijk terugvinden. Ik zou me al erg vergissen, indien men daar niets afweet van hetgeen Martha is overkomen. Wees voorzichtig, dat je niet in de handen van Steven valt. Neem Hector met je mee. Hij is een geduchte helper. Ikzelf zal bruintje nemen, de weg naar Heerlen inslaan en ginds opsporingen doen. Ik kom daar in een mij goed bekende streek.»

Deze laatste woorden hoorde de jongeman nog nauwelijks. Hij sprong te paard, wenkte Hector en snelde dan vierklauwens over de weg naar Katsop.

XI

Katsop is een gehucht, dat tot de gemeente Elslo behoort en gelegen is op de kruin van de heuvelketen tussen Elslo en Geulle. Toen Herman aldaar op het veld uitkwam, wilde Hector hardnekkig de weg inslaan aan de rechterkant, in de richting van Meersen. Omdat Hermans weg nochtans door de priester over Beek was uitgestippeld, dreef hij zijn paard naar die richting. De hond volgde hem slechts met de grootste tegenzin. Hij stak zijn neus zelfs niet meer naar de grond. Hiertoe liet zijn meester hem trouwens weinig kans, want hij deed zijn paard veeleer vliegen dan lopen.

Een poosje nadien hield hij stil voor de deur van de schout te Beek en trachtte er enige inlichtingen in te winnen over de mogelijke doortocht van personen, die een meisje met geweld opgelicht hadden. Het dorpshoofd toonde zich zo langdradig en sprak zoveel naast de kwestie, dat Herman het onderhoud nogal tamelijk bruusk afbrak met de woorden dat, indien de schout niets daarvan had gemerkt maar eventueel nadien een en ander mocht vernemen, hij verzocht werd daarvan de pastoor van Geulle op de hoogte te willen brengen.

Enige ogenblikken later zat hij weer te paard en rende over Schimmert naar Heerlerheide, zonder in feite al eens te hebben nagedacht wat hij daar eigenlijk ging doen. Nooit voordien was hij op dat gehucht geweest en slechts na herhaaldelijk informaties te hebben ingewonnen bereikte hij de afspanning van baas Deerks.

Hij sprong van het paard en omdat er niemand verscheen leidde hij het schuimende dier in de open stal.

In huis vond hij een oude vrouw bij de kachel zitten, het hoofd tussen de handen en de ellebogen steunend op de knieën. Naast haar bevond zich een man, wiens rechterbeen, met doeken omwonden, op een stoel rustte. Beide personen bezagen Herman met een nogal domme blik. Hij behoorde niet tot hun gewone gasten en zag er tamelijk deftig uit. Geen van beiden stond recht om de vreemdeling een stoel aan te bieden, zodat deze zich genoodzaakt zag zelf het stilzwijgen te verbreken.

«Hebben jullie iets te eten en te drinken voor een vermoeide reiziger?» vroeg Herman, verbaasd over dit onverschillige onthaal.

Bij deze woorden bekeek de oude vrouw hem van het hoofd tot de voeten en richtte dan haar blikken langzaam op haar echtgenoot, alsof ze wou zeggen: «Die bezoeker is geen gewone kolenvoerman, noch iemand van de bende. Wat doen we ermee?»

«Neem plaats, vriend,» zei Hein op ongewoon zachte toon. «De bazin zal aan je wensen voldoen. Wat wil je eten? De middag is al voorbij, zodat je met iets opgewarmds genoegen zal moeten nemen.»

«Geef me het beste wat je hebt, om het even wat het is,» verklaarde Herman en begaf zich naar een stoel bij de tafel.

«Het spijt me werkelijk, vriend,» ging Hein op minzame toon verder, «dat ik nog met een stok moet rondhuppelen, want doorgaans schep ik er genoegen in de gasten, die me de eer bewijzen mijn afspanning te bezoeken, persoonlijk te bedienen. De hongerigen spijzen en de dorstigen laven, zijn twee werken van barmhartigheid die ik, baas Hein, als het God belieft, met vreugde behartig voor mijn gasten, ze mogen arm of rijk zijn. Want wat de mensen me niet betalen, dat loont God.»

Terwijl de bazin bier tapte en dan voor voedsel zorgde, wou Herman het gesprek met Hein voortzetten, want deze scheen nogal spraakzaam te zijn. Toch was Herman niet langer zo naïef: uit die huichelende en schijnvrome woorden had hij reeds afgeleid, dat hij zich in de aanwezigheid van een bokkerijder bevond. Daarom liet hij opmerken:

«Als baas van dit gasthof heb je heel fraai gesproken, maar je opvattingen bieden me eveneens de indruk, dat je bovendien denkt en handelt als een ware kristen...»

«God zij dank,» verklaarde Hein.

«Ja, God zij dank,» herhaalde Herman met overtuiging. «De hemel

is gezegend dat ik hier een man aantref, die niet alleen weet dat er twee, maar *zeven* werken van barmhartigheid zijn, indien ik me niet vergis.»

«Niet alleen weet ik dat,» fluisterde Hein met nieuwsgierige verbazing over deze zonderlinge wending van het gesprek, «maar bovendien tracht ik ook de andere vijf zorgvuldig na te leven en te beoefenen. God

helpe mij! Nochtans, behalve het herbergen van de vreemdelingen heb ik hier weinig gelegenheid om andere deugden te beoefenen. Je hebt wel gemerkt, dat ik hier in een halve wildernis leef.»

«Reden te meer, om de gelegenheid aan te grijpen wanneer ze zich voordoet,» beklemtoonde Herman.

Hein boog zich een beetje voorover.

«Maar waarom, als ik je vragen mag, herinner jij me aan die andere vijf werken van barmhartigheid? Heel zeker gebeurt dit met een bepaald doel,» vroeg Hein op fijne toon, als wou hij laten merken dat hij lang niet zo dom was als het misschien wel scheen.

Deze rechtstreekse aanval zette Herman ertoe aan, openhartig te zijn. Hij schoof zijn stoel wat dichter bij die van de baas en fluisterde hem toe:

«Omdat het in mijn bedoeling ligt, jou om zulk barmhartig werk te verzoeken. Niet alleen bied ik je daarvoor de gelegenheid, maar bovendien zou je er flink voor betaald worden.»

«Hetgeen betekent, dat ik je dienstig kan zijn. Zeg me gerust, op welke manier,» zei Hein tegemoetkomend.

«Je zou een gevangene moeten verlossen of er tenminste toe bijdragen. Een persoon die me nauw aan het hart ligt en die uit wraakzucht of om andere redenen werd opgelicht en hier ergens in de omtrek wordt opgesloten.»

Iets als angst verscheen op Heins gezicht.

«Vanwaar komt die gevangene?»

Hij wist natuurlijk maar al te goed, over wie de jongeman sprak.

«Vanmorgen heeft men haar te Geulle ontvoerd. Indien mijn inlichtingen juist zijn, moet ze naar Heerlerheide zijn overgebracht. Die gevangene is mijn zuster. Begrijp je nu, waarom ik belang stel in haar bevrijding?»

«Ik wenste, dat ik je behulpzaam kon zijn, beste vriend,» stamelde Hein, wiens stem schor begon te klinken. «Maar wie verdenk je ervan, zulk ongehoord feit te hebben gepleegd? Welke reden heb je ertoe, te vermoeden dat ze naar Heerlerheide werd overgebracht?»

«De daders zal ik je later noemen. Dat mijn zuster inderdaad naar Heerlerheide werd gevoerd of dit zal worden, staat ondubbelzinnig vast,» zei Herman ernstig. «Op dat gebied hoef ik je helemaal niets te vragen. Ik weet zelfs veel meer dan je denkt of vermoedt. Laten we dus niet om de pot draaien. Vooraleer we verder onderhandelen, moet je eerst horen wat ik je voorstel.»

Baas Hein luisterde aandachtig.

«In de eerste plaats beloof ik vanzelfsprekend een blijvende ge-

heimhouding over de rol die je eventueel zal spelen. Verder stel ik een beloning in het vooruitzicht van tweeduizend Luikse guldens, indien je me bij mijn zuster kan brengen of tenminste de plaats aanduiden waar ze zich bevindt.»

Intussen was de bazin binnen gekomen en had deze voorstellen gehoord. Haar doffe ogen begonnen opeens te flikkeren. Ze schoof tot achter de vreemdeling, zodat Herman haar niet kon zien, en maakte dan in de richting van haar echtgenoot een gebaar met wijsvinger en duim van de rechterhand, als wou ze geld tellen. Hein kon zich in haar intenties niet vergissen.

Op de vraag van de baas gaf Herman een beschrijving waaraan men zijn zuster kon herkennen.

«Maar,» vroeg Hein verder, «wie verdenk je dan feitelijk van de ontvoering van het meisje? In dat verband moet ik aanvullende inlichtingen ontvangen, wil ik enige hoop hebben op welslagen.»

«Wie anders zou deze euveldaad bedreven hebben, tenzij Steven Doodrijk?»

«Je lastert de braafste man uit heel de omtrek!» riep Hein met goed gespeelde verontwaardiging. «God beware me! De geneesheer zal zeker nooit een meisje schaken, zonder haar instemming.»

«Laten we onze toon wat lager houden,» verzocht Herman met aandrang. «Kies vooral de partij van Steven niet met zoveel vuur en entoesiasme. Zoniet begin ik nog te geloven, dat jullie in dit verband met elkaar in betrekking staan! Laat Steven voor wat hij is. Het staat in ieder geval vast, dat hij je geen goede Luikse guldens zal geven tenzij je ze in het zweet van je aanschijn hebt verdiend. En wat dat betekent, dat weet jij nog beter dan ik! Mochten jullie evenwel niet weten welke afschuwelijke booswicht hij is, dan zal ik jullie dat even toelichten. Luister, baas, en jij ook, vrouwtje, want jullie hebben er alletwee evenveel belang bij. Ongeveer drie maand geleden redde ik Steven Doodrijk van een onvermijdelijke verdrinkingsdood. Ik droeg hem stijf en koud in mijn woning en stelde letterlijk alles in het werk om de levenskrachten weer bij hem op te wekken. Om me daarvoor te belonen op de manier zoals het een schurk betaamt, randde hij 's nachts mijn woning aan, met de bedoeling zijn redder te vermoorden! Vermits ik van mijn heilig recht gebruik maakte

om geweld met geweld te beantwoorden, ontvoerde hij op een sluwe manier mijn zuster, die het dierbaarste is wat ik op aarde bezit. Zeg me nu, baas Hein, wil je niet liever mij dienen, dan zulk een monster?»

«Ik dien meester Steven niet,» schreeuwde Hein. «Ik heb niets met hem te maken. Waarom ben jij zo vermetel, op zulke manier te praten tegen mijn vrouw en mezelf?»

«Je wil me blijkbaar tegen wil en dank méér doen zeggen, dan het in mijn bedoeling lag? Welnu, ik zal ronduit spreken. Ik zal je de reden geven waarom ik zulke toon durf aanslaan: omdat jij en Steven aan elkaar gebonden bent als de schakels van een ketting! Omdat jullie beiden dezelfde goddeloze eed hebben afgelegd en dezelfde roversstiel bedrijven. Omdat jullie beiden voortdurend de naam van God in de mond nemen, terwijl jullie roven en moorden, en alleen de duivel jullie laat inspireren. Is dat duidelijk genoeg?»

Bij deze woorden sprong Hein van zijn stoel op, strompelde naar de alkoof en greep zo snel naar zijn geweer, dat men goed merken kon dat het er met zijn been lang niet meer zo slecht uitzag, als hij deed uitschijnen. Vooraleer Hein de haan kon spannen en het wapen richten, was Herman reeds toegesprongen, greep de zware kerel vast en slingerde hem met zoveel geweld op een stoel dat deze doormidden brak. De jongeman vatte dan het geweer in de ene en baas Hein met de andere hand, schudde hem eens flink en duwde hem dan tegen de tafel, waarna hij de verschrikte bazin toeriep:

«Wees niet bang, vrouwtje. Er zal je man geen kwaad gebeuren, als hij maar verstandig wil zijn en denken aan het vele geld, dat hij zonder veel moeite verdienen kan. Breng me nu eerst op tafel hetgeen je te eten hebt. Je man zal een brokje meepeuzelen en een glas met me drinken, terwijl we verder onze overeenkomst bespreken. Ik heb hem zoëven slechts willen doen inzien, dat hij geen twintig jaar meer is en niet moet proberen me een beentje te lichten.»

De bazin gehoorzaamde. Hein liet zich niet pramen. Hij vrat als een wolf en dronk als een spons. Intussen ging de vrouw ook Hermans paard voederen. Toen ze terugkeerde, wenkte Herman haar naderbij.

«Je hebt voorzeker voldoende nagedacht, om mijn voorstel ernstig te overwegen. Ik wil het nogmaals herhalen en toelichten. Jullie helpen

me om mijn zuster te redden uit de klauwen van die schurk. Ik beloof jullie inmenging nooit aan iemand te zullen verklappen. Tweeduizend Luikse guldens worden jullie voor je medewerking uitbetaald. Doen jullie niet mee en wordt er de zesde mei — zoals voorzien — ofwel later ook maar één haar aan mijn zuster gekrenkt, dan sla ik jullie tot moes! Ja, bij de liefde die ik haar toedraag, ik breek tot de laatste bokkerijder zoals dit glas!»

Bij deze woorden slingerde hij het ledige bierglas met zoveel geweld tegen de kachel, dat de stukken tot tegen de zoldering vlogen.

«Maar ik heb helemaal geen uitstaans met meester Steven,» huichelde Hein verder. «Ik herhaal het: maar al te graag zou ik die beloning willen verdienen!»

«Laten we niet langer veinzen,» verzocht Herman nors, de baas recht in de ogen kijkend. «Zeg me, met één woord, of jij me wil helpen. Ja of neen?»

Hein, die nogmaals een bevestigende wenk vanwege zijn vrouw bemerkte, vroeg aarzelend:

«Mocht het me gelukken, wat beloof je dan nog meer behalve die tweeduizend gulden? Want heel zeker is er voor mij levensgevaar mee gemoeid.»

«Breng je haar ongedeerd naar Geulle, dan geef ik bovendien nog duizend Luikse guldens aan je vrouw en je twee zonen krijgen elk een kostbaar geschenk,» beloofde Herman.

«En eeuwig stilzwijgen?» mompelde Hein.

«Ik zal zo stom zijn als zij, die in het graf rusten!»

«Waar wordt het geld uitbetaald?» vroeg Hein verder.

«In de pastorie te Geulle», was het antwoord. «Daar, waar mijn zuster ten laatste de zesde mei door jou moet gebracht worden.»

«Ik zal mijn beste krachten inspannen,» fluisterde Hein bijna onhoorbaar. «Ga gerust naar huis, mijn vriend. Ik behartig je zaak, je mag er stellig op rekenen.»

«Hier is mijn hand als teken van overeenkomst,» zei Herman. «Zorg ervoor, dat ik je zoniet als een vriend, dan toch als een weldoener mag beschouwen en als zodanig ook belonen.»

Bij deze woorden schoof hij de bazin vier kronen toe:

«Hetgeen er overblijft na aftrek van mijn verteer, mag je beschouwen als een blijk van mijn vrijgevigheid. Het hangt van je man af of hij nog achthonderd zulke stukken zal ontvangen en jij vierhonderd, zonder veel moeite noch gevaar.»

Bij het zien van de muntstukken begonnen de ogen van de vrouw andermaal begerig te schitteren. Haar perkamenten vel zette zich uit als dat van een trommel en de witte haarstoppels die rondom haar kin en mond meer haar mannelijk dan vrouwelijk karakter verrieden, stonden recht als de stekels van een everzwijn. Ze greep de vier kronen met haar lange, magere vingers en grijnsde:

«Jongeman, mijn man zal woord houden, daarvoor sta ik borg!»

«Zweer je dat, op het hoofd van je kinderen?» vroeg Herman ernstig.

«Dat zweer ik op het hoofd van mijn kinderen,» beaamde het wijf.

Hein liet het hoofd op de borst zinken. Herman merkte wel, dat de vrouw hier in huis de broek droeg en zei nog, alsof hij alleen met haar had onderhandeld:

«Ja, beste vrouwtje. Men zou inderdaad een al te grote vijand van zichzelf zijn, indien men moest weigeren een schat te verdienen door een goede daad te verrichten. Geloof me, God zal het je vergelden in je zoons, als je me helpt om het recht te doen zegevieren.»

Herman nam afscheid van de waard en zijn vrouw. Hij beloofde nogmaals op de tong te zullen bijten maar dreigde met een onverzoenlijke wraak, indien een van beiden zou trachten hem te misleiden.

Dan sprong hij te paard en reed verder. Er lag nu een glimp van hoop in zijn ogen. Toch wou hij niet huiswaarts keren, vooraleer getracht te hebben Steven te bewegen, uit vrije wil zijn zuster de vrijheid te schenken. Dienvolgens nam hij de weg over Voerendaal naar Schinnen. In zijn verwarde brein botsten de gedachten tegen elkaar. Hij kon niet tot een bepaald en welomlijnd besluit komen. Hij wist nochtans zeer goed, dat hij tegen die schurk sluw tegen sluw moest spelen, ofwel geweld gebruiken.

Uit voorzichtigheid had hij zich alvorens te vertrekken van pistolen voorzien. Hij keek na of ze wel geladen waren, of de slagpin behoorlijk werkte en het poeder droog was. Pas toen hij dienaangaande volkomen

gerustgesteld was, haastte hij zich verder. De schemering begon reeds te vallen, toen hij in Stevens woning aankwam.

Een dienstbode bracht het paard in de stal en Herman trad in huis.

Er was geen spraak meer van, dat Steven op sterven lag... Integendeel onthaalde deze zijn redder met een glimlach en heette hem welkom, op zulke manier dat Herman andermaal begon te twijfelen aan al hetgeen hij nochtans met zoveel zekerheid over Steven had vernomen.

Hij informeerde naar Stevens gezondheidstoestand en deze antwoordde:

«God zij dank, beste vriend, ik was aan de beterhand en hetgeen de natuur en de geneeskunst begonnen hebben, zal jouw aangenaam bezoek heel zeker voltooien. Wees welkom in mijn woning. Hoe gaat het met je zuster? Toen ik de eer had onlangs bij jullie een bezoek af te leggen, was ze ongesteld. Ik koester de hoop, dat het brave meisje intussen helemaal genezen is. Hoeveel dank ben ik haar niet schuldig voor de tedere zorgen waarmee ze me omringde!»

Steven Doodrijk wist dit zo spontaan en gevoelig te zeggen, dat men hem als een toonbeeld van onschuld had kunnen beschouwen.

Herman merkte, dat Steven Doodrijk niet alleen was. In de kamer bevonden zich twee ruwe, gespierde kerels. Omdat hij «De Zwaan» nog maar een poosje verlaten had en de ruwe trekken van baas Hein hem nog al te goed voor de geest stonden, meende Herman — zeer terecht — in die mannen de zonen van de herbergier te herkennen. Ze geleken allebei op Hein als druppels water op elkaar. Dienvolgens wendde hij zich tot Steven en zei op fluistertoon:

«Vooraleer die vraag te beantwoorden en je met het feitelijke doel van mijn reis bekend te maken, zou ik graag met jou even onder vier ogen zijn.»

Steven verhief opzettelijk de stem om door de twee andere bezoekers gehoord te worden:

«Deze twee jongelui mogen geenszins als hinderpalen bij ons gesprek beschouwd worden. Voor hen heb ik volstrekt geen geheimen te verbergen. Hun aanwezigheid, mijn vriend, is alleen hierdoor te verklaren dat zij de arme zieke kluizenaar die ik ben, komen gezelschap houden en opbeuren.»

Dit was te veel voor Herman.

«Spreekt vanzelf!» zei hij bitter. «Voor die twee is het zomin een geheim als voor jou, wat ik hier kom vragen. Je wenst te weten, hoe het met mijn zuster gesteld is? Op mijn beurt vraag ik jou, Steven Doodrijk, en aan deze twee handlangers van de bokkerijderskapitein: waar is Martha op dit ogenblik?» Bij deze woorden richtte hij zijn vlammende blik op Steven, om te zien welke indruk deze plotselinge revelatie zou maken. Even trilden lichtjes de lippen van de roverhoofdman, maar deze blijk van verrassing duurde slechts even. Weer slaagde hij erin, een trek van verbazing op zijn gezicht te brengen.

«Wat betekent deze zonderlinge taal? Ik begrijp werkelijk niet wat je bedoelt, mijn vriend.»

«Genoeg, jij monster!» zei Herman verbeten. «Ja, monster! Ik herhaal het! Hou ermee op me je vriend te noemen, tot je me alvast een bewijs van vriendschap gegeven hebt...»

«Je raaskalt, Herman, » onderbrak hem Steven. «Bedaar toch, mijn vriend!»

«Waardige vriendschap, op mijn woord,» siste Herman, rood van woede. «Vriend? Ja, zoals de beul vriendelijk is tegenover de veroordeelde die hij radbraakt of onthoofdt. Uit gewoonte, uit lust om te martelen...»

Herman vergat radikaal zijn beslissing, dat hij sluw tegen sluw moest spelen. Maar hij was te openhartig om zulk spel lang te kunnen volhouden.

De kapitein had, bij de bittere verwijten die hem naar het hoofd werden gegooid, reeds tweemaal zijn kin vastgegrepen. Veeg teken! Maar telkens weer wist hij zich te beheersen. Hij wendde zich tot zijn twee gezellen en zei op kalme toon:

«Ik verzoek jullie, geen acht te slaan op de bittere woorden van mijn vriend Herman. Ik vrees, dat de droefheid en wellicht ook de overspanning, zijn brein enigszins in de war heeft gebracht. Jullie horen immers dat hij aan mij, zieke kluizenaar, komt vragen waar zijn zuster wel mag zijn?»

«Vriend!» herhaalde Herman met nog meer bitterheid dan voordien. «Jij noemt mij je vriend! Ja, ik bewees jou mijn vriendschap en zelfs meer

dan dat, toen ik je met levensgevaar redde van een afschuwelijke verdrinkingsdood. En op welke manier heb jij dan die vriendschap, die zelfopoffering beantwoord? Met roof, brand en vernieling! Jij noemt me je vriend, maar je rooft me mijn zuster, het dierbaarste dat ik op aarde bezit. Vriend? Ja, dat woord heb je voortdurend op de lippen, maar meteen zie ik de dierlijke drift gloeien in je ogen. Zo beloont een monster zijn redder! Luister, meester Steven,» zei Herman op een toon, die de rovershoofdman een koude rilling over de rug deed lopen, «jij zal me op staande voet zeggen, waar je mijn zuster naartoe hebt gebracht. Je zal haar aan mij weer toevertrouwen, ongeschonden. Zoniet, en je mag geloven dat ik het meen, zullen dezelfde handen die je uit het water gehaald hebben je de halswervels verbrijzelen als waren ze van glas. Nooit zal de beul het genoegen kennen je de strop om de nek te leggen, want ikzelf zal je beul zijn en het mensdom verlossen van een monster, zoals de zon er voordien nooit een beschenen heeft!»

Op dat moment zag Herman er waarlijk gevaarlijk uit. Schuim stond op zijn lippen en zijn gezicht zwol op. Af en toe had hij de hand reeds naar zijn zakken laten glijden, om zijn pistolen te voorschijn te halen. Die bewegingen waren aan Steven geenszins ontsnapt. Hij voelde er niets voor, een onvoorzichtigheid te begaan die hem noodlottig kon worden. Daarom bleef hij uiterst kalm. Hij wendde zich tot de twee ruwe handlangers en zei bedaard:

«Vrienden, jullie horen hoe overspannen deze jongeman is. Ik schrijf zijn onverdiende en onbegrijpelijke verwijten toe aan de koortsachtige toestand waarin hij verkeert. Het bloed is hem blijkbaar naar het hoofd gestegen en hij heeft rust nodig. Neem hem vast, maar zonder hem pijn te doen. Ik zal hem een aderlating toedienen.»

Hierop schoot Dorus vooruit, om Herman te vatten. Deze boog een weinig voorover, greep de zoon van Hein Deerks bij het rechterbeen, slingerde hem tweemaal rond en wierp dan het zware lichaam met zoveel geweld tegen dat van zijn broer Frans, dat beiden tot in de uithoek van de kamer rolden, zonder een beweging te maken om weer recht te staan. Steven, die opeens de kans klaar zag om de woedende jongeman met een van zijn kunstgrepen onschadelijk te maken, sprong achter Herman, nam hem om de lenden en trachtte hem zo op de grond te werken. Hij had even

goed een rots kunnen vastgrijpen. De jongeman bracht zijn rechterhand achter zijn rug, ontmoette er Stevens hoofdhaar en eensklaps liet een vreselijke kreet zich horen. Steven zag duizend vurige sterren. Zo geweldig had Herman hem bij het haar gegrepen, dat de kapitein bewusteloos op de grond zonk.

Intussen waren de zonen van Hein Deerks uit hun bedwelming opgestaan, maar ze beefden nog als rietstengels in de wind. Herman gebood hen, te gaan zitten zonder nog één verdachte beweging te maken. Dit lieten ze zich geen tweede maal zeggen, nu ze de kracht van zijn arm hadden ondervonden. Dan nam hij Steven van de vloer, plaatste hem in een stoel en goot hem een glas water dat op tafel stond in het gezicht. Steven Doodrijk kwam weer bij, gaf zich dadelijk rekenschap van de situatie en sprak op verzoenende toon:

«Mijn beste vriend Herman — laat me toe, dat ik je zo blijf noemen, want ik heb daartoe het recht, zoals je aanstonds zal begrijpen — je hebt ongelijk, me zo ruw en onnadenkend te behandelen, alsof ik je ergste vijand was. Geloof me, je bent werkelijk ziek. Je hebt een aderlating dringend nodig. Ik wou je genezen, je overspannen lichaam weer tot kalmte brengen, en je laat jezelf eensklaps meeslepen in een dolle razernij, die het beste bewijs is dat je niet helemaal jezelf bent. Spreken we liever, met de daartoe noodzakelijke kalmte, over het doel van je reis. Mocht je deugdzame en lieve zuster inderdaad geschaakt zijn, zoals je beweert, dan zullen we samen de middelen beramen om haar spoedig te verlossen.»

«Meester Steven,» zei Herman ernstig, «ofwel ben jij het ongelukkigste slachtoffer van lastertaal dat er ooit heeft bestaan, ofwel de boosaardigste duivel in mensengedaante, die ooit onder de zon heeft gelopen. Indien je nog de minste vonk van menselijkheid bezit, indien je niet erger bent dan Satan zelf, geef me dan mijn arme zuster terug.»

«Ik begrijp niet wat je bedoelt,» hield Steven Doodrijk vol. «Waarlijk, je aantijgingen slaan me met verstomming.»

«Je begrijpt me niet? Moet ik dan nog duidelijker spreken? Wie anders dan jij hebt een hele bende bokkerijders uitgestuurd om mijn woning te plunderen en mijn zuster en mij te vermoorden? Wie anders dan jij heeft zijn trawanten op weg gestuurd om mijn zuster te ontvoeren

door toepassing van een sluwe list? Meester Steven, je speelt een zeer gevaarlijk spel! Ik bevind me in een wanhopige toestand en ben tot alles in staat. Dwing me niet, nog meer te zeggen en te doen dan ik zelf wil. Ik ben een slachtoffer van je wraak. Hoe ik die verdiend heb, weet ik niet, want nooit heb ik iemand leed berokkend. Je hebt een bende booswichten tot je dienst, die doen wat je hen beveelt en gaan waar jij dat wenst. Nu ben je evenwel in mijn macht. In je eigen huis zit je gevangen zoals een muis in de val. Je zal uit mijn handen niet ontsnappen vooraleer mijn zuster verlost is. De geringste vijandige handeling die ik nog bespeur, hier in dit huis, van wie ze ook mag komen, zal jij met je leven betalen. Ik neem je mee naar Geulle, als gijzelaar. Al hetgeen tegen mijn zuster wordt ondernomen, ieder letsel dat zij mocht ondergaan, zal op jouw persoon gewroken worden. Regel nu je gedrag maar liefst op mijn woorden. Ze zijn zo onwrikbaar als het noodlot!»

De booswicht veinsde een diepe droefheid.

«Mijn vriend,» begon hij weer, «ik heb niet de minste schuld aan Martha's ontvoering. Ik durf nog meer te zeggen: ik ben bereid onmiddellijk de helft uit te loven van de bezittingen welke die afschuwelijke rovers me nog overgelaten hebben, aan diegene die erin slaagt Martha weer veilig thuis te brengen. Als bewijs van mijn oprechtheid zal ik zelfs aanstonds met de opsporingen beginnen. Wee degenen, die haar leed berokkenden!»

«Ja!» riep Herman dreigend uit. «Wee degene die Martha met zijn vunzige poten zou hebben aangeraakt. Ik zal niet rusten, vooraleer ik die schurk aan stukken heb gescheurd!»

«Mijn vriend,» zei Steven andermaal, met een gezicht als van een martelaar, «heb je raad, hulp en geld nodig, zeg het mij. Alles wat ik heb en kan bereiken, staat tot je dienst. Jij kan onmogelijk meer om Martha's lot bekommerd zijn dan ikzelf.»

Herman vroeg zich af, wat hij al dan niet van Steven Doodrijk mocht geloven. Stevens stem was zo ongekunsteld, zo natuurlijk en zijn houding zo ongedwongen, dat de jongeman weer ernstig begon te twijfelen aan hetgeen men hem over Steven had verteld. Intussen was hij ook weer wat rustiger geworden. «In elk geval,» dacht hij, «is de man werkelijk onschuldig, dan ben ik veel te ver gegaan in mijn gramschap. Is hij

daarentegen een zo geslepen huichelaar dat hij zelfs de duivel van de blankheid van zijn ziel zou overtuigen, dan zou hij mijn boze woorden op Martha kunnen wreken.» Hij besloot dus meer gematigdheid aan de dag te leggen.

Vooraleer Herman de draad van het gesprek weer kon opnemen kwam een dienstknecht de kamer binnen en vroeg eerbiedig, of de heer dokter toestond dat het avondmaal werd opgediend, en voor hoeveel personen er gedekt moest worden.

«Vier personen,» zei Steven. «Immers, Dorus en Frans zouden thuis slechts de hond in de pot vinden en onze vriend Herman zal me zeker de eer en het genoegen niet weigeren, samen met ons het avondmaal te gebruiken.» Aanvankelijk weigerde Herman te blijven, maar zoals mensen met weinig ondervinding doorgaans doen, gaf hij uiteindelijk toe en gleed zelfs van het ene uiterste naar het andere. Zijn overdreven gramschap smolt tot een niet minder overdreven zachtmoedigheid. Misschien hoopte hij, de zonderlinge geneesheer gunstig te stemmen door een volledig vertrouwen aan de dag te leggen. In elk geval beloofde hij, te zullen blijven. Nauwelijks had hij deze toestemming gegeven, of Steven stond recht, stak hem de hand toe om het geschil bij te leggen en nodigde Herman uit ook de nacht bij hem door te brengen, zodat ze de volgende ochtend gezamenlijk aan de opsporingen konden beginnen.

Herman aanvaardde dit aanbod niet, maar wees het evenmin van de hand. Men ging aan tafel. De stemming was spoedig min of meer opgewekt. Nochtans ontsnapte het niet aan Steven, dat zijn gast geen schotel aanraakte, vooraleer de huisheer het voorbeeld had gegeven.

Nochtans had de jongeman in het slordige gasthof van baas Hein niet veel te eten gekregen. Geleidelijk groeide zijn eetlust aan en hij liet het zich duchtig smaken.

Steven liet zwaar bier en nadien niet minder zware wijnen aanrukken. Hij was daaraan gewend en er ongevoelig voor, maar het duurde niet lang of de drank steeg Herman naar het hoofd. Zijn reeds verwarde gedachten werden nog meer wazig. Hij vergat zelfs enigszins zijn diepe smart, of liever: hij verdronk die in de wijn, zonder er een ogenblik aan te denken, dat het nuchtere ontwaken na dronkenschap doorgaans een wrange smaak nalaat. Hij bemerkte evenmin, dat Steven af en toe een

teken wisselde met de zonen van Hein Deerks.

Men kon zowat een uur getafeld hebben, toen Frans onder de tafel rolde, net alsof hij stomdronken was. Dorus begon met een stijve tong te spreken en rolde weldra naast zijn broer.

«Leuke kerels,» zei Steven lachend tot Herman. «De braafste jongens die er bestaan. Maar zij menen niets gedronken te hebben, zolang de drank hen niet tegen de grond heeft uitgestrekt. Laten wij hen in de stal maar liggen snurken en hun roes uitslapen.»

Hij riep een knecht en gaf het bevel, beide dronkaards in de paardestal te slepen. Deze onderrichtingen werden dadelijk uitgevoerd.

Toen beide boeven dan verdwenen waren en Herman zich met de rovershoofdman alleen bevond, berouwde het hem eensklaps dat hij de zonen van Hein Deerks had laten vertrekken. «Wie dronken is,» dacht hij, «kan ook weer nuchter worden. En dan zouden ze weleens best hun andere makkers te hulp kunnen roepen.»

Herman voelde dat zijn hoofd begon te duizelen en nam een snel besluit. Hij greep de waterkruik, die nog onaangeroerd op tafel stond en ledigde die tot op de bodem. Het koele vocht bracht spoedig weer wat evenwicht in zijn maag en in zijn brein. Zijn ogen werden klaarder. Na een ogenblik te hebben overwogen wat hem nu te doen stond, ging hij naar Steven, greep zijn hand en zei met trillende lippen:

«Welaan, meester Steven, we zijn nu alleen. Zeg me, waar mijn zuster naartoe werd gebracht.»

«Herman, mijn vriend,» vermaande Steven met onverstoorbare sluwheid en kalmte, «je beschouwt me toch niet als een heksenmeester, die alles ziet en weet? Was ik belast geweest met de bewaking van je lieve zuster, dan zou men haar niet aan mijn waakzaamheid onttrokken hebben! Nu blijft me alleen over, te trachten haar op te sporen. Morgen slaan we beiden de handen aan het werk.»

Zowel uit de woorden zelf als uit de toon waarop ze werden uitgesproken, meende Herman een zinspeling te bespeuren op de onachtzaamheid waarvan hij — strikt beschouwd — in zekere zin wel kon beschuldigd worden. Dit had meteen tot gevolg, dat hij het als een nog grotere onachtzaamheid beschouwde, dat hij reeds zoveel tijd in het huis van de rovershoofdman had verspild. Dadelijk riep hij de knecht toe, dat

deze zijn paard moest gereed maken. Dan riep hij Hector, die tot hiertoe als toeschouwer in zijn gezelschap was gebleven. Het dier kwam kwispelstaartend naast zijn meester staan en keek hem naar de ogen, als wou het om verdere bevelen vragen.

Steven begon bevreesd te worden, want op dit ogenblik was hij in Hermans macht. Nogmaals nam hij een vleiende toon aan, teneinde de jongeman te overtuigen de nacht onder zijn dak door te brengen. Dit gebeurde op een zo hartelijke manier, dat het bijna onmogelijk was aan die oprechtheid te twijfelen.

«Luister naar mijn laatste woorden,» zei Herman met klem. «Prent ze zorgvuldig in je geheugen! Door jouw toedoen, heel zeker op jouw bevel en misschien zelfs door je daadwerkelijke medehulp, werd Martha geschaakt, evenals onze meid Roos. Je wil op hen iets wreken, ofschoon ik heel zeker weet dat we jullie nooit iets misdaan hebben. Maar dit zweer ik je, bij alles wat me heilig is: indien aan één van beide meisjes ook het geringste letsel wordt toegebracht, als zij morgenavond niet ongedeerd en in de beste gezondheid in mijn woning te Geulle worden afgeleverd, zal ik me op jou persoonlijk wreken. Ik zal je met eigen handen folteren op een manier zoals zelfs nooit iemand door toedoen van de bokkerijders heeft geleden. En als ik dan mijn woede op jou voldoende heb uitgewerkt, pas dan zal ik je het hoofd verbrijzelen tegen de muur!»

Om die woorden kracht bij te zetten vatte hij Stevens hals tussen zijn ijzeren vingers. Hij kneep eens lichtjes, maar dat was ruim voldoende om Steven een voorsmaakje te geven van hetgeen hem desgevallend te wachten stond. De arts zag dus andermaal de noodzaak in, krachtdadig te veinzen. Bij hoog en laag verklaarde hij, op het zieleheil van zijn overleden ouders, dat hij zo onschuldig was als een pasgeboren wicht. Niettemin viel er een zwaar gewicht van zijn hart, toen Herman even nadien te paard sprong en het voorhof verliet.

De poort werd gegrendeld en Steven wreef zich de handen, terwijl hij enige onverstaanbare woorden mompelde.

Hermans paard voelde nauwelijks de sporen of het vloog over de weg, die het voordien reeds met zijn meester had afgelegd. Na weinige minuten bereikten zij het vlakke veld, maar hier, net zoals tussen het struikgewas en de bomen, was de duisternis ondoordringbaar. Weldra

kwamen ze in een holle weg. Het paard treuzelde en scheen bevreesd zich erin te begeven. Hector blafte en sprong tegen het paard op, als om het te dwingen een omweg te maken langs het pad dat over akkers liep. In zijn haast schonk Herman geen aandacht aan die duidelijke protesten vanwege zijn trouwe dieren. Hij dreef zijn paard recht door de holle weg.

Ze hadden nog geen honderd stappen afgelegd, toen paard en ruiter eensklaps samen door het slijk rolden. Tien gespierde kerels wipten dadelijk uit het struikgewas tevoorschijn, wierpen zich op de jongeman en vooraleer hij van de schok bekomen was waren zijn armen en benen reeds met sterke koorden gebonden.

Vanzelfsprekend hadden de zonen van baas Hein slechts voorgewend dat ze stomdronken waren, teneinde buiten huis te geraken. Ze verdwenen ogenblikkelijk uit de stal, trommelden in de nabijheid enige handlangers op en legden zich dan in hinderlaag nabij de holle weg, waarin zij een sterk touw dwarsgewijze gespannen hadden, zodat het paard zou struikelen en vallen.

Omdat Dorus en Frans evenzeer bevreesd waren voor Hector als voor zijn meester, hadden ze verscheidene andere honden meegebracht om Hector bezig te houden. Inderdaad kwam het trouwe dier dadelijk naderbij om zijn meester te verdedigen. Zes andere honden vielen hem meteen aan. Zelfs al slaagde hij er uiteindelijk in, al deze aanvallers te kwetsen en op de vlucht te drijven, toen hij met hen afgerekend had was het te laat om zijn meester te verlossen.

Van op enige afstand bleef Hector hijgend gadeslaan wat men met zijn meester deed. Een met twee paarden bespannen kar naderde, waarop Herman geworpen werd. Omringd door de tien gewapende kerels keerde de kar langs Schinnen terug en nam de weg naar Heerlerheide. De hond volgde nog steeds op enige afstand en bemerkte, dat zijn meester werd binnen gedragen in een oud, tot puin vervallen huis, waarna allen onder de grond verdwenen.

Hector wist voldoende, keerde pijlsnel naar Geulle terug en kwam bij de bergwoning aan. Hoezeer hij ook blafte en alsmaar aandrong om te worden binnen gelaten, de twee inwoners van Geulle die het huis bewaakten openden slechts de deur bij dageraad.

Toen Herman uit zijn bewusteloosheid ontwaakte, lag hij op wat

verrot stro op een naakte, vochtige bodem. Bij de flauwe schemering van een koperen lamp merkte hij, dat hij zich in een kelder bevond, zonder luchtgat. Als veiligheidsmaatregel had men hem zo stevig gebonden, dat hij geen lid kon verroeren.

Hij kon slechts zichzelf verwensen, dat hij aan de raadgevingen van zijn eerwaarde vriend niet meer aandacht had geschonken.

XII

Toen Herman de bergwoning ijlings had verlaten, liet de oude priester zich door de dienstknecht uitvoerig inlichten. Hij liet bruintje zadelen en voor de deur brengen. Met behulp van een stoel klom hij in het zadel en nam de weg over Meersen, Sint-Geerlink en Hulsberg. Niet ver van dit laatste dorp trof hij Roos aan. Ze zat te huilen op de rand van een gracht langs de weg. Ze kermde hartverscheurend, was letterlijk uitgeput en bijna onkennelijk. Haar schoenen had ze ergens in het slijk verloren. Een bloedstraaltje liep uit haar neus, had zich met zweet en stof vermengd en haar gezicht zag er gewoon afschuwelijk uit.

De grijsaard dreef zijn paard naar een ophoging naast de weg, stapte af en ging naast het meisje zitten. Zij vertelde snikkend wat haar overkomen was.

«U weet, mijnheer pastoor, dat ik met Jakob Frederiks onder de hoogmis was thuis gebleven. De mis kon zowat halfweg zijn toen ik, na zorgvuldig te hebben rond gekeken, naar buiten ging, om koeien en paarden te voederen. Nergens was onraad te bespeuren. Ik haastte me dus naar de stal, maar nauwelijks had ik een voet over de drempel gezet of ik werd door een dozijn vermomde kerels bij de keel gegrepen en tegen de grond geworpen. Ze stopten me een prop in de mond, om te beletten dat ik zou beginnen schreeuwen, bonden me handen en voeten met koorden en wierpen dan enige bussels stro op mij, zodat ik bijna stikte. Dan drongen ze in huis, langs de deur die ik onvoorzichtig genoeg open gelaten had. Weldra hoorde ik Hector woedend tieren en blaffen. Hij moet zich als een leeuw verdedigd hebben. Toch duurde het niet lang, of

het werd binnenshuis akelig stil. Ik dacht, dat ook mijn laatste uur ging slaan. Tijdens de afwezigheid van die boeven had ik evenwel wanhopige pogingen aangewend om die bussels stro van me af te wentelen en zo was er tussen twee bussels een opening gekomen, waarlangs ik kon zien wat er in de stal gebeurde. Twee van die schurken namen een koe bij de kop, een derde haalde een groot mes tevoorschijn, bracht de koe een diepe snede toe in de hals en tapte haar een varkensblaas vol bloed af. Die blaas werd dan onder de kiel gebonden van een kerel, die men iets op het gezicht wreef dat hem een bleke kleur gaf.»

Hijgend moest de meid enige ogenblikken naar woorden zoeken. De priester wachtte geduldig, zonder haar te onderbreken.

«Ik begreep er natuurlijk allemaal niets van, maar opeens trad een grote roodharige kerel naderbij, reikte de man met de bloedblaas het mes over en zei: Je kent de plaats, waar je moet gaan liggen. Als ze uit de kerk komen en je naderen, zal ik je vanachter de boom, waar ik me zal verschuilen, een teken geven. Dan doorsteek jij je klederen met dit mes, je opent de bloedblaas, werpt het mes enige schreden van je af en je volgt dan letterlijk de onderrichtingen op, die de meester je gegeven heeft. Zodra haar broeder dan naar Geulle terugloopt — zoals het hoogstwaarschijnlijk zal gebeuren — om de pastoor te halen, moet jij zijn zuster een poosje bezig houden met je gekerm, tot hij ver genoeg is in de dreef. We komen dan onmiddellijk toegelopen. Jij vat het meisje en we lopen met haar naar het rijtuig dat even verder gereed staat. Zodra zij daarin is ondergebracht mag jij je verwijderen. Wij doen wel verder het nodige. Mocht het anders gaan en zouden ze eerst naar dit huis komen, dan zullen onze makkers die zich hier verbergen de broeder een kogel door het hoofd jagen, de zuster ontvoeren en in het rijtuig dragen.»

Weer moest Roos even op adem komen.

«Nadat ze die bevelen gegeven hadden, verlieten ze de stal. Lange tijd spande ik me in, om mijn mond vrij te maken. Ik kauwde de neusdoek tussen de tanden en slikte de stukken ervan in! Toen ik dan de mond vrij had, begon ik aan de touwen te rukken en te bijten, waarmee mijn handen gebonden waren. Nauwelijks waren mijn handen los, toen ik een wanhopig gekerm hoorde en het gerucht van naderende stappen. Aan de stem herkende ik Martha! Ik ontdeed me gauw van de boeien aan mijn

voeten, liep naar buiten, maar zag nog net dat ze Martha in een rijtuig duwden en er dan mee verdwenen. Ik volgde hen. In de nabijheid van Katsop bemerkte ik het rijtuig op de veldweg, die van het gehucht De Locht naar Meersen leidt. Ik liep hen alsmaar na, zo snel mijn voeten me konden dragen. Niet ver van Meersen sloegen zij een zijweg in. Intussen werd de afstand tussen de ontvoerders en mij steeds groter. Mijn hoofd begon te duizelen. Af en toe viel ik uitgeput langs de weg. Ze vermeden Valkenburg, richtten zich naar Hulsberg en sloegen eensklaps een zijweg in, naar Heerlerheide of Voerendaal. Nog steeds wou ik de schakers volgen, maar ik had mijn krachten reeds lang overschat en viel op de weg in onmacht. Hoelang ik hier gelegen heb, weet ik niet, maar heel lang kan het niet zijn, volgens de stand van de zon. Zet hen verder na, eerwaarde. Tracht Martha te vinden. Zodra ikzelf een beetje uitgerust ben, keer ik naar Geulle terug en zal Herman vertellen wat ik heb gezien. Misschien vindt hij er wel iets op, om Martha te verlossen uit de klauwen van die duivels.»

De grijsaard was diep geschokt.

«Goed,» zei hij, «keer terug zodra je krachten je dat toelaten. Ga eerst naar de pastoor van Sint-Geerlink. Verzoek hem, in mijn naam, je wat voedsel te geven. Hier heb je mijn brevier, die als bewijs kan dienen. Tracht nog vóór het vallen van de avond Geulle te bereiken. Stel er onze vrienden gerust en doe de bergwoning bewaken, evenals mijn huis want daarin berust wellicht het laatste redmiddel voor Martha, als ik vanavond niet met haar terugkeer. Om mij hoeft men helemaal niet bekommerd te zijn. Leg er evenwel de nadruk op, dat men niets mag ondernemen zonder dat ik ervan op de hoogte word gebracht.»

Roos begaf zich naar Sint-Geerlink, waar zij hulp en bijstand vond. Te Geulle deed ze nadien alles wat de dorpsherder haar had opgedragen.

Intussen leidde de grijsaard bruintje verder en stapte anderhalf uur later bij baas Hein te Heerlerheide af. Op dat moment was Herman sedert een half uur vertrokken naar Schinnen.

Het was een gek en tevens weerzinwekkend schouwspel, de schijnheilige baas Deerks bezig te zien toen de priester zijn woning betrad. Zijn ruw boevengezicht plooide zich eensklaps tot de grootste nederigheid. De blauwe wollen muts die binnen de herberg altijd als op zijn hoofd

genaaid scheen, werd eensklaps op tafel gegooid. Zijn gewonde been was geheel genezen. De baas uit «De Zwaan» wou stormenderhand het vertrouwen van de priester winnen. Daarom riep hij naar zijn vrouw:

«Beste wederhelft, niet alle dagen valt ons het geluk te beurt, een gewijde dienaar van de Heer in onze woning te mogen ontvangen! Smeken wij hem dus om zijn zegen. Door zijn toedoen wordt ons wellicht de weg gewezen naar de gelukzaligheid.»

Bij deze bombastische woorden vatte hij zijn echtgenote bij de hand en ging met haar voor de priester knielen. Deze gebood hen nochtans, recht te staan en zei:

«Goede lieden, ik zal jullie met vreugde mijn priesterzegen schenken, maar pas nadat wij over een aantal zaken hebben gehandeld waaruit moet blijken, dat jullie inderdaad waarachtige kristenen bent. Jij, man, bent baas Deerks en die vrouw is je echtgenote, meen ik.»

De baas knikte. De priester sprak verder:

«Ik heb een voor mijn leeftijd verre reis ondernomen, om jullie te komen spreken over een gewichtige zaak. Ik reken erop, dat je antwoorden oprecht zullen klinken.»

«Op ons mag u een kerk bouwen, eerwaarde,» zwetste Hein.

«Ik zal spoedig merken of die kerk op een steenrots of op moerasgrond zal gevestigd zijn,» hernam de priester ernstig. «Jullie geloven in God, omdat jullie Gods zegen afsmeken. Jullie bent reeds tot een gevorderde leeftijd gekomen. De Heer alleen weet, hoeveel dagen jullie nog in dit tranendal zullen vertoeven, hoelang het nog zal duren vooraleer jullie, voor de Opperste Rechter, rekenschap zullen afleggen over jullie misdaden, ofwel het loon ontvangen voor jullie oprechte levenswandel.»

«Vraag ons, wat u wenst te weten,» stamelde Hein ongemakkelijk.

«Goed zo.» De priester bekeek de waard met vaste blik en verhief de stem:

«Is het waar of niet, dat vanmorgen een meisje te Geulle werd opgelicht en naar deze streek gevoerd in een rijtuig?»

Als door de bliksem getroffen antwoordde Hein:

«Ja, eerwaarde, ik geloof dat dit de waarheid is.»

«Durf je loochenen, baas Deerks, dat de bokkerijders die misdaad pleegden?»

«Ik kan het noch loochenen, noch bevestigen, want ik weet er niets van.»

«Heeft meester Steven die misdaad bevolen? Antwoord met ja of neen!»

«Tot mijn spijt kan ik niet ja noch neen antwoorden, eerwaarde. Meester Steven is naar mijn mening een te voorzichtig man, om iemand anders aan de neus te hangen wat hij beraamt ofwel uitvoert.»

«Je kan alleszins niet loochenen, dat meester Steven drie maand geleden plechtig beloofd heeft, dat meisje en haar broeder nu, deze week, in de handen van de bokkerijders over te leveren? Je hoort, dat ik alles reeds weet. Ik wil alleen maar jouw goede trouw op de proef stellen. Antwoord dus rechtzinnig.»

«Indien meester Steven dat beloofd heeft,» antwoordde de huichelaar dubbelzinnig, «dan was dit toch voorzeker niet aan mij!»

De priester onderbrak hem met nadruk:

«Hein, je tracht me iets voor te liegen! Toen Steven die afschuwelijke wraakgeloften deed, waren jij en een van je zonen erbij aanwezig. Ik weet zelfs waar het meisje zich nu bevindt. Jij wil nu alles loochenen, maar hoe komt het dan, dat je op mijn eerste vraag bevestigend hebt geantwoord?»

«Ik vernam die schaking ongeveer een uur geleden, vanwege haar broeder, die ook hier in huis kwam en vroeg, dat ik hem de verblijfplaats van zijn zuster zou tonen. Graag had ik aan die wens voldaan, maar omdat ik slechts baas Hein uit «De Zwaan» ben en geen tovenaar, kon ik hem niet helpen.»

«Wat heb je met die jongeman afgesproken?»

Tot hiertoe had Heins vrouw de rol van doofstomme gespeeld. Hetzij dat het veinzen van haar echtgenoot haar begon te vervelen, hetzij dat ze wou tonen dat zij hier de broek droeg, ze zette de vuisten in de heupen, trad naderbij en vroeg:

«Kent u de pastoor van Geulle aan de Maas?»

«Dat zal wel,» zei de grijsaard verwonderd. «Hij staat hier voor jou!»

«Dat volstaat, eerwaarde heer,» zei de bazin. «We hebben geen verder bewijs nodig!» Dan wendde ze zich tot Hein, op een gebiedende

toon die geen tegenspartelen duldde:

«Hein, ik wil dat je aan mijnheer pastoor bekend maakt wat er tussen jou en die jonge man besproken werd. Zeg ronduit hetgeen je hem beloofd hebt en wat hij beloofde te doen.»

Ongetwijfeld zou Hein dit bevel gehoorzaamd hebben, indien niet op hetzelfde ogenblik de deur werd geopend om toegang te verlenen aan Dirk van Hulsberg, de rechterarm van Steven. Dirk vroeg een glas bier en nam plaats achter de rug van de priester, vanwaar hij de baas een teken gaf dat hij hem dringend persoonlijk wenste te spreken. De roodharige boef ledigde zijn glas, wierp vier oortjes op tafel en verliet de kamer. Baas Hein vond onmiddellijk een voorwendsel om hem te volgen en samen begaven ze zich naar een afgezonderde plaats.

De priester, alleen gebleven met de bazin, vernam van haar in grote trekken wat er tussen de waard en Herman was afgesproken. Met een zekere kiesheid, die men bij dat slordige wijf bezwaarlijk zou vermoeden, informeerde ze of hij werkelijk instond voor de beloofde sommen. Toen de grijsaard beklemtoonde, dat hij Hermans verplichtingen tot de zijne maakte en uit zijn eigen zak nog meer beloofde dan de jongeman had gedaan, begonnen haar ogen te schitteren van hebzucht. Inderdaad lag het in haar bedoeling, haar Dorus een ronde som achter te laten. Toen de herder dan bovendien de meest verheven woorden trachtte te zoeken om haar tot menslievendheid aan te sporen en bij te dragen tot Martha's verlossing, sprak zij:

«Keer gerust naar Geulle terug, mijnheer pastoor. Ik zal de baas aan zijn plichten herinneren, daarop mag u stellig rekenen. Bovendien heb ik mijn twee zonen Frans en Dorus bij de hand. Ze gehoorzamen blindelings mijn bevelen. Keer spoedig naar Geulle terug, want de wegen zijn slecht en de nachten duister. Was een van mijn zonen thuis, ik zou hem gebieden u te vergezellen.»

«Vergeet niet, brave vrouw,» fluisterde de grijsaard haar vertrouwelijk toe, «dat het meisje binnen de drie dagen moet uitgeleverd worden, indien jij je kistje wil vullen met een hoop kroonstukken. Prent je daarenboven in het geheugen, dat iemand het middel in handen heeft om deze hele omtrek te doen beplanten met galgen en aan de beul wekenlang werk te bezorgen. Indien het meisje enig onheil overkomt, wee dan allen die op

de lijst van de bokkerijders staan! Allen zullen met de galg kennis maken, zonder enig onderscheid.»

Met zichtbare ontsteltenis antwoordde het wijf, dat ze haar beloften zou nakomen en uit alle kracht aan Martha's bevrijding medewerken. Dan strekte de priester zijn schrale handen uit over het hoofd van de bazin en gaf haar zijn zegen. Hijzelf haalde zijn paard uit de stal terwijl de bazin een stoel bijbracht zodat hij gemakkelijk in het zadel kon stijgen. De priester sloeg dadelijk de weg naar Geulle in.

In de bergwoning aangekomen, vond hij Roos met enige trouwe dorpelingen. Men was erg verwonderd over het uitblijven van Herman. De priester trachtte hen gerust te stellen en nam Roos dan mee naar Geulle tot de volgende morgen. Hijzelf bracht op zijn schrale legerstede een slapeloze nacht door.

Bij het ochtendgloren was Roos naar de bergwoning terug gegaan maar na een half uurtje kwam ze weer toe in de pastorie en maakte de priester bekend, dat het paard en de hond zich 's morgens nabij de woning hadden bevonden, dat het paard geheel beslijkt was en Hector vreselijk was toegetakeld. Van Herman zelf was er geen spoor.

Deze beklemmende boodschap deed de onrust van de zieleherder toenemen. Nochtans kon de dienstmeid op zijn gezicht geen neerslachtigheid bespeuren. Integendeel zette hij haar tot vertrouwen aan en gebood haar nogmaals, niets te beramen zonder dat hij ervan in kennis werd gesteld.

Nauwelijks was Roos weer vertrokken of talrijke Geullenaars waarop de priester honderd procent mocht steunen, gingen op reis. Ze doorkruisten de omstreken van Schinnen, Heerlerheide, Hulsberg en Vroendeel. Overal wendden ze zich voorzichtig tot de geestelijke en wereldlijke overheden van die dorpen. Zoveel mogelijk volgden de uitgestuurde Geullenaars de weg die Herman had genomen, evenals die van de schakers. Toch keerden allen nog diezelfde dag zonder deugdelijke informatie terug.

Nu werd de priester pas werkelijk ongerust. Dadelijk ontbood hij Jozef Janssen uit Lutterade. Deze kwam nog dezelfde nacht naar Geulle, samen met de boodschapper. De grijze herder bracht de nacht van vier op vijf mei door met het beramen van maatregelen en het uitvaardigen van

schriftelijke mededelingen. De volgende dag vertrok Jozef Janssen met Hector. Men wou de instinkten van het dier op de proef stellen. Janssen, te paard gezeten, moest slechts de hond volgen. Deze nam zonder aarzelen de weg tot op de plaats waar Herman en het paard in een hinderlaag waren gevallen. De sporen van een vreselijke worsteling met de andere honden waren nog in het slijk geprent. Plotseling sloeg Hector de weg in naar Stevens woning, toonde daar vervaarlijk de tanden en richtte zich naar Heerlerheide, nog altijd gevolgd door Jozef Janssen die de hond maar liet begaan. Hector snelde voorbij «De Zwaan», sloeg er linksaf, liep naar een bouwvallig huis, hief er een vervaarlijk gehuil aan en wou de puinhoop binnen dringen. Hieruit leidde Jansen af, dat Herman ergens onder deze puinhoop werd gevangen gehouden, maar vermits hij alleen was kon en mocht hij niets ondernemen. Om geen opzien te wekken keerde hij langs een andere weg naar Geulle terug, vertelde de pastoor wat hij gezien had en rustte dan uit.

Nu kwam het erop aan, een beslissende stap te wagen indien men broer en zuster wou redden uit de klauwen van de bokkerijders. Er bleven nog slechts vierentwintig uren beschikbaar om die verlossing te bewerkstelligen. Vanwege baas Hein uit «De Zwaan» kwam niet de minste tijding.

De nacht van vijf op zes mei was reeds ver gevorderd. De bezorgde grijsaard zat alleen in de huiskamer van de pastorie, bij de tafel. Nu eens dacht hij diep na, dan weer nam hij een pen en schreef enige aantekeningen op een vel papier. Naast hem, op een stoel, lagen dokumenten waarvan hij af en toe inzage nam, om dan weer nieuwe aantekeningen te maken.

De deuren waren gegrendeld, de houten blinden voor de ramen zorgvuldig gesloten, zodat niemand hem kon bespieden. Opeens liet de klok van Geulle het middernachtelijk uur horen. De priester maakte een kruisteken en fluisterde het «Angelus Domini». Nauwelijks kwam het laatste woord hem over de lippen of hij vernam een licht geklop op een van de vensters.

«Wie is daar?» vroeg de dorpsherder.

Hij hoorde de vroeger afgesproken woorden «wraak en verlossing»

en opende snel de voordeur. Een man kwam de kamer binnen. Het was dezelfde vermomde persoon die hem enige maanden voordien op soortgelijke wijze had bezocht. De grijsaard begroette hem met nauwelijks verholen vreugde.

«Wie je ook bent — want ik wil je geheim eerbiedigen —, je komst op dit netelige ogenblik is me zeer aangenaam. De hemel weze je loon daarvoor!»

«Ik verdien uw dank niet, eerwaarde,» antwoordde de vreemdeling ontroerd. «Later zal u vernemen wie ik ben en dan zal u oordelen, of ik werkelijk enige dank waardig ben. Laten we nu over de dringende zaken spreken, want de tijd staat niet stil. Ik kom dus rechtstreeks tot het doel. Toen ik u, ongeveer vier maand geleden, waarschuwde voor hetgeen er gebeuren zou, koesterde ik de hoop dat u er zou in slagen, door voorzichtigheid de plannen van Steven Doodrijk te verijdelen. Helaas heeft de kapitein niettemin zijn doel bereikt. De twee kinderen van Hein Ruyter zijn in zijn macht. Vooraleer de wijzer nog tweemaal rond de horloge is gegaan, moeten beiden verlost zijn, of ze zullen een afgrijselijke dood sterven!»

De grijsaard huiverde bij deze woorden.

«Geloof me,» beklemtoonde de vreemdeling, «Herman noch Martha moeten van hem enig medelijden verwachten. De jongeman heeft de bokkerijders bij de eerste aanval op zijn woning een harde les gegeven. Zij willen het verlies van zoveel makkers op hem wreken! Hij heeft de rovers van zijn zuster achtervolgd, nam baas Hein uit «De Zwaan» bij de lurven en rukte nadien Steven Doodrijk bijna de haren uit het hoofd. De kapitein liet Herman tijdens de terugreis overweldigen. Nu ligt de jongeman gekneveld in de kelder van het zogenaamde spookhuis, nabij de woning van baas Hein. Misschien kon ik hem daar verlossen...»

«O, doe het dan!» smeekte de grijsaard.

«Ja,» hernam de vreemdeling, «maar om hem te kunnen bevrijden moet ik eerst de vier bokkerijders vermoorden, die hem dag en nacht bewaken. Ik wil mijn handen niet met hun bloed besmeuren, zolang er een straaltje hoop blijft om hem op een andere manier te verlossen. Wat mij vooral weerhoudt tot drastische maatregelen is de overweging: zodra ik Herman op die manier red, wordt Martha vermoord! Zij bevindt zich in

een spelonk, meen ik, waarvan meester Steven en baas Hein elk een sleutel bezitten en ik kan tot daar niet geraken. Men heeft uw aanwezigheid in de kroeg bespied. Zelfs de baas wordt nu nauwkeurig in het oog gehouden, omdat de kapitein in hem geen vertrouwen meer stelt. U ziet dus, dat het allesbehalve makkelijk is Steven om de tuin te leiden. Hij is op zijn hoede en er is bijna een wonder nodig, om Herman en Martha te redden.»

«Zeg me wat er moet gedaan worden,» smeekte de grijsaard. «Is er geld nodig? Ik zal het bij mijn parochianen inzamelen.»

«Geld kan niet baten,» zei de vermomde. «Steven, hoe hebzuchtig hij ook is, verzaakt desnoods aan alle schatten van de wereld als zijn hoogmoed en wraakzucht op het spel staan. Steven wil vooral heersen, zich wreken op de samenleving, hij wil bloed vergieten en niets kan hem daarvan weerhouden.»

«Blijft ons dan niets anders over, dan geweld met geweld te beantwoorden?»

«Er is een onderscheid tussen geweld en geweld,» was het antwoord. «Teveel grote middelen in het werk stellen, is af te raden. Dat zou de dood van broeder en zuster slechts bespoedigen en mijzelf op het beslissende ogenblik machteloos maken. Maar geen of onvoldoende maatregelen nemen, is evenzeer noodlottig. Laten we samen even beraadslagen.»

«Zeg me, wat er volgens jou moet gebeuren. Je bevelen zullen nauwkeurig worden uitgevoerd.»

«Luister dan zorgvuldig naar mij, eerwaarde. Onderbreek me niet, zodat ik mijn gedachten kan ordenen en ze op een duidelijke manier tot uiting brengen. Morgen avond, omstreeks elf uur, moeten Herman en Martha door Steven overgeleverd worden aan de bokkerijders. Hun dood staat reeds vast, alleen al omdat zij de kinderen zijn van Hein Ruyter wiens wedervaren u bekend is. U kan zich evenwel voorstellen, hoe wraakzuchtig en bloeddorstig de bokkerijders nu zijn, sedert talrijke kameraden sneuvelden bij de aanval op de bergwoning. Vooraleer broeder en zuster ter dood gebracht worden, zullen ze afschuwelijke kwellingen ondergaan. Indien ze niet kunnen gered worden met behulp van de

dokumenten, die ik u heb toevertrouwd — en dat staat geenszins vast! — blijft er maar een redmiddel over. Zoek dus onmiddellijk een dozijn moedige en trouwe mannen en breng die samen. Vergeet Jozef Janssen van Lutterade niet, want hij weegt tegen drie mannen op wegens zijn grote lichaamskracht. Uw helpers zullen ervan overtuigd zijn, dat ze moeten overwinnen ofwel sterven. Er is geen middenweg! Klokslag elf uur dringt u dan met hen het huis van baas Hein binnen, zonder wie ook de gelegenheid te geven, de bende te waarschuwen. Bent u eenmaal meester in huis, sla dan de zoon Frans in de boeien en dwing de bazin, u te brengen in de achterste kamer die aanleunt tegen de berg. Daar staat een kleerkast die langs achteren opent door middel van een springveer en doortocht verleent naar een gang. U volgt die ongeveer dertig passen onder de grond. Dan stuit u op een zware deur. Uw mannen moeten daar samenkomen, voorzien van bijlen en zware breekwerktuigen. Natuurlijk moeten ze zich vooral voorzien van goede wapens! Niemand mag enig gerucht maken. U laat gewoon alles begaan wat er daarbinnen gebeurt en pas wanneer de woorden «wraak en verlossing» in de spelonk weerklinken, moet de deur onmiddellijk met geweld aan stukken gehakt worden. Op dat moment moet men ons snel bijstand verlenen, want gedurende enige ogenblikken zullen Herman en ik tegenover tweeëntwintig felle kerels staan, die de stok en het mes meesterlijk hanteren. Druk uw mannen op het hart, dat ze duchtig van zich af moeten bijten. Er valt geen genade te verwachten, dus mogen zij er evenmin schenken! U, eerwaarde heer, zorgt er dan voor dat Martha onmiddellijk buiten die heibel wordt gebracht. Mochten we ondanks alles het gevaar lopen overwonnen te worden, dan komt u eensklaps in het gevecht tussenbeide en zegt aan onze vijanden dat, indien ze ons allen niet dadelijk ongehinderd laten vertrekken en indien u met Herman en Martha niet vóór zonsopgang weer thuis bent, een koerier, voorzien van alle papieren van de bende, waarbij de lijst waarop alle leden getekend hebben, naar Brussel vertrekt om aan de goeverneur te worden overhandigd! Houd buiten «De Zwaan», maar op veilige afstand, enige frisse paarden gereed, opdat we snel als de wind kunnen vluchten. Immers, niet één van ons zou ontkomen indien een lid van de bende vóór ons uit de spelonk mocht geraken en aan de makkers uit de omstreken bekend maken, wat er gebeurd is.

Als ze door wraak of hebzucht gedreven worden, zijn de bokkerijders sneller dan de wind.»

De bezoeker wachtte een poosje om op adem te komen. Dan sprak hij verder:

«Ik vergat u bijna te zeggen, dat er een tweede toegang tot de spelonk bestaat. Onder het zogenaamde spookhuis ligt een kelder, waar Herman nu gebonden ligt. Vooraleer u «De Zwaan» binnentreedt moet u zich ervan vergewissen, of de vier schildwachten zich daar nog bevinden. Zend enige kloeke kerels naar het vervallen gebouw. Daar moeten zij roepen: «Verraad!» Is er nog een schildwacht aanwezig, dan zal hij naderen. Hem moet dadelijk het levenslicht uitgeblazen worden. Overleg nu goed de te nemen maatregelen en belast u met de uitvoering ervan. Ik vermag persoonlijk niets, indien Herman vóór het begin van de hele herrie me niet als een vriend herkent. Dienvolgens is het onontbeerlijk dat u mij enige woorden voor hem schrijft, die ik hoop hem ongemerkt te kunnen tonen, om me bekend te maken.»

De priester nam de pen.

«Wat wens je dat ik schrijf?»

«Hij die je dit briefje toont, tracht jou en Martha te verlossen. Vertrouw op hem, doe wat hij je zegt en zodra hij de woorden *wraak en verlossing* uitspreekt, spring hem dan bij! Op dat ogenblik zal ik met een aantal vrienden in de nabijheid zijn om tot je bevrijding bij te dragen. Toon dan je kracht en je moed!»

Toen het briefje geschreven was, liet de priester enige lakdruppels op de rand vallen en prentte er zijn zegel in.

De vreemdeling stak het papiertje zorgvuldig op zak.

«Eerwaarde, mag ik nu een bede tot u richten?»

«Spreek, mijn vriend. Alles wat in mijn macht ligt, wil ik voor je doen.»

De stem van de vreemde bezoeker beefde.

«Ik heb een zuster, een engel van deugdzaamheid, die in geen geval mag blootstaan aan de wraak van de bokkerijders. Daarom wenste ik dat ze nog heden ons huis verliet om hier ergens onder uw bescherming te worden geplaatst, tot ik mijn taak heb volbracht. Moest ik in deze strijd omkomen, wees dan voor haar een vader, want niemand op aarde is me

zo dierbaar als zij. Mijn zuster was het, die mijn bekering heeft bewerkstelligd. Maar indien ik in leven blijf, zal ik voor haar zorgen en haar verder beschermen.»

De herder nam dadelijk een besluit.

«Dat ze zodra je weer thuiskomt de woning verlaat en zich dadelijk naar Jan Janssen begeeft, te Lutterade. Ik zal hem verwittigen en hij zal er zich graag mee belasten, uw zuster tot hier te begeleiden. Ik zal dan niet alleen haar beschermer, maar ook haar vader zijn, daarop mag je vertrouwen.»

De vermomde maakte zich gereed om de woning te verlaten, toen de priester hem nog even weerhield.

«Maar jij, mijn zoon? Je beschermt de deugd en onschuld en bent dus heel zeker door een ongelukkige samenloop van omstandigheden bij de bokkerijders terechtgekomen. Je edel gemoed is zeker gelouterd door berouw en leedwezen over hetgeen je misdreef. Ongetwijfeld ben je verzoend met de Opperste Rechter. Of vergis ik me? Denk dan aan je ziel!»

«Helaas,» zuchtte de man. «Voor mijn arme ziel heb ik nog niets gedaan. Berouw en leedwezen voel ik genoeg, sedert vier maand, maar heden wil ik bewijzen dat het wel degelijk gemeend is. Zodra ik heb kunnen bijdragen tot de bevrijding van Herman en Martha, zal ik werken aan mijn bekering.»

«Een bekering mag niet uitgesteld worden,» zei de priester. «Je stelt jezelf bloot aan het gevaar, in zonde te sterven.»

«God kent de oprechtheid van mijn leedwezen,» zuchtte de vermomde. «Hij zal niet toelaten dat ik bezwijk in de strijd, vooraleer ik me boetvaardig gelouterd heb van mijn boosheid.»

«Je stelt wel een zeer groot vertrouwen op God, mijn vriend. Wie heeft je dat ingeprent?» vroeg de dorpsherder verbaasd.

«Wie anders dan mijn zuster? Indien de deugd onder de gedaante van een mens op aarde kan vertoeven, dan is zij de deugd zelf! God verhoort haar smeekbeden, daarop vertrouw ik. Zij opende mij de ogen voor het licht.»

«Ontvang dan intussen reeds mijn zegen.»

De onbekende knielde.

De priester schonk hem nadien nog een glas wijn in en de vreemdeling vertrok.

Eindelijk vond de pastoor wat rust in een lichte sluimering.

XIII

Terwijl een lid van de bende de taak op zich nam, de priester door een geveinsde biecht na de hoogmis op Kruisvindingsdag bezig te houden, zodat Herman moest wachten, trachtte Martha de gekwetste op de weg nabij hun woning troost en moed in te spreken. Eerst wou ze Roos en de knecht gaan roepen, maar de kerel smeekte haar zo ontroerend hem niet ellendig te laten sterven, dat ze bij hem bleef.

Eensklaps, toen Herman buiten het gezicht en buiten het bereik van haar stem was, hoorde het meisje iets ritselen tussen het struikgewas. Ze bemerkte twee mannen die naderbij slopen. Onmiddellijk was haar achterdocht gewekt en ze wou de vlucht nemen, Herman achterna. Maar de gewaande gekwetste sprong onverhoeds recht en greep haar ruw bij de arm. Ook de twee anderen waren intussen genaderd, snoerden haar de mond, tilden Martha op en droegen haar naar het wachtende rijtuig. De twee kerels namen plaats naast het meisje en de koetsier dreef de paarden aan met de zweep, langs Katsop, Meersen en Hulsberg tot nabij Heerlerheide. De koets bleef staan voor een afgelegen huis, waar Martha werd binnen gedragen.

Men bracht haar in een duistere kamer, terwijl twee boeven de wacht optrokken ernaast. Herhaaldelijk, nadat men haar de prop uit de mond haalde, had Martha gesmeekt dat men haar vrij zou laten, maar de schurken gaven geen acht op haar tranen. Toen Martha ongeveer twee uren in die duistere kamer had zitten kermen en bidden, werd haar een schotel met spijzen voorgezet. Deze bleven evenwel onaangeroerd. Weinige ogenblikken daarna vertrok Rosse Dirk, een van haar bewa-

kers, en begaf zich naar «De Zwaan», waar hij de gelagzaal binnenkwam op het ogenblik dat de pastoor van Geulle daar vertoefde.

Toen Rosse Dirk en baas Hein in de achterkamer ongestoord konden spreken, verhaalde Dirk hoe ze te werk waren gegaan om de dochter van Hein Ruyter in hun macht te krijgen.

Met een onschuldige uitdrukking op het gezicht vroeg de waard:

«Ach zo, het duifje zit dus in de korf? Men moet werkelijk een Dirk van Hulsberg zijn om zo iets te verzinnen en uit te voeren. In welke kooi zit het vogeltje nu? Ik brand van ongeduld om die parel te zien.»

«Hein, man!» dreigde Dirk, «je tracht me te vleien, dus voer je iets in het schild! Ik heb evenwel geen tijd te verbeuzelen. Luister dus naar de bevelen van de kapitein en gehoorzaam die zonder omwegen. Zodra de nacht valt, breng ik de dochter van Hein Ruyter in je huis. Je zal haar in een kamer opgesloten houden. Niemand tenzij de kapitein en je wijf mogen bij haar komen. Je mag haar wat vetter spijzen dan je gewone gasten, want veel dagen zal ze niet op kosten van de bokkerijders eten! Is ze eenmaal in je huis ondergebracht, dan ben je met je leven verantwoordelijk voor haar. Indien je haar onvoldoende bewaakt acht, dan moet je haar maar ginds in de spelonk achter de grendels zetten. Geen snijdend voorwerp, waarmee ze zich van het leven zou kunnen beroven, mag in haar bereik komen. De meester wil een levende schoonheid aanbieden aan de makkers! Ik hoef er niet aan toe te voegen, meen ik, dat de meester een strikte gehoorzaamheid eist.»

«Ik vergeet niet, Dirk, dat jij in naam van de meester spreekt,» zei baas Hein onderdanig. «Jij, die reeds vijfentwintig jaar mijn vriend bent, weet dat de kapitein op mij mag steunen als op zichzelf!»

Teneinde Dirks wantrouwen weg te nemen, begon hij zelf de aanwezigheid van de priester toe te lichten.

«Nou, hoor eens, Dirk. Die oude huichelaar die je hier in huis hebt gezien, kwam de dochter van Hein Ruyter zoeken! Ik heb hem vanzelfsprekend het spoor bijster gemaakt. Het zou me niet verwonderen, dat die sul morgen met een hele processie uit Geulle in de mergelgroeven van Valkenburg gaat zoeken, om zijn verloren schaap terug te vinden.»

«Goed gevonden, Hein. Voor jouw brein tenminste,» zei Dirk met een dubbelzinnige glimlach. «Hou intussen de lippen vóór je tanden. Wie

veel spreekt, moet veel weten ofwel veel liegen. Van het veel weten ben jij bevrijd, dus zou je tot veel liegen je toevlucht moeten nemen en liegen zonder zichzelf tegen te spreken is een kunst. Overal worden mensen gevonden, die de waarheid uit de leugens kunnen ziften. Geloof me, Hein, ik heb die grijsaard — die door jou een sul wordt genoemd — nauwkeurig bekeken. Hij is een uitzonderlijk man en onder die dorre schors steekt een groot vernuft. Laat je dat vanwege Dirk van Hulsberg rustig zeggen!»

«Moet ik daaruit opmaken,» protesteerde Hein, «dat je mij verwijten wilt toesturen? Moest ik hem wellicht zeggen, dat de dochter van Hein Ruyter op bevel van de meester geschaakt werd? Ik heb die oude bedrieger voor de gek gehouden!»

«Er is een beter middel,» verklaarde Dirk, «om zich uit de slag te trekken. Men haalt de schouders op en doet alsof men van heel de zaak geen snars begrijpt.»

«Bedankt voor de les, vriend Dirk,» spotte de waard. «Indien de gelegenheid zich ooit nog voordoet, zal dwaze Hein er zijn voordeel uit halen.»

«Welaan, Hein! Basta! De avond is ingevallen. Indien de oude priester vertrokken is, ga ik dadelijk dat popje halen. Maak intussen een kamer gereed en kijk uit. Binnen het uur ben ik hier terug. Mocht er dan volk zijn, dan moet je mij achter het huis van Willem Kengen afwachten en waarschuwen. Vergeet vooral niet dat het meisje, eenmaal bij jou, dit huis niet levend mag verlaten! Indien jij je huid wil beschermen, hou dan rekening met deze aanbeveling.»

Beide schurken verlieten de achterkamer. De priester was vertrokken. Nu was het de beurt aan de bazin, om door Dirk te worden ingelicht wat ze moest doen zodra het meisje in huis kwam, want Steven had het inzicht, zei Dirk, «eens lekker van dat poesje te smullen».

De boef verliet «De Zwaan» en begaf zich naar Martha's gevangenis. Het meisje was daar intussen voortdurend in het gezelschap gebleven van de andere bokkerijder en diens vrouw, een slonzige feeks die door haar vunzige opmerkingen het meisje een onweerstaanbare walging inboezemde. Een tijdlang hadden de rover en zijn wijf elkaar toegesproken in een voor Martha onverstaanbare taal. Af en toe wierpen ze haar

een schampere blik toe en barstten dan in lachen uit. Het meisje doorstond in haar onzekerheid bittere kwellingen. Ook was het bijna met een gevoel van opluchting, dat ze Rosse Dirk bij zijn terugkeer hoorde zeggen: «Maak je reisvaardig!» Omdat zij onbeweeglijk bleef zitten, zei hij met meer aandrang: «Maak je gereed, verdomd!»

Zij richtte de ogen naar de woeste kerel en antwoordde:

«Indien jij ermee belast bent me te vermoorden, roep dan eerst een priester bij. Dat weigert men zelfs niet aan een vadermoordenaar!»

Dirk haalde de schouders op.

«Jij bent nog veel te jong en vooral veel te mooi, om reeds te sterven.»

Dit antwoord deed haar onwillekeurig huiveren, want ze vreesde de dood minder dan onteerd te worden door deze walgelijke kerels.

Na ongeveer een uur gaans bereikte het groepje de herberg «De Zwaan», waar het meisje rechtstreeks naar de achterkamer werd geleid.

Zodra ze alleen werd gelaten, zonk Martha op de knieën en bad. Geleidelijk werd ze wat rustiger, ofschoon ze door een vreselijke angst werd gefolterd wegens het vooruitzicht dat haar onvermijdelijk te wachten stond, indien zij in de handen van deze booswichten bleef. Zij hoopte vurig, Herman nog eens te kunnen omhelzen alvorens van de wereld afscheid te nemen.

Voetstappen naderden. De deur werd geopend en Heins vrouw trad naar binnen. Martha schrok van haar afstotelijk uitzicht. De bazin wist, dat zij door Rosse Dirk in het oog werd gehouden. Daarom sprak ze het meisje op norse toon toe, ofschoon ze ontroerd was toen ze Martha op de grond zag, geknield aan haar voeten.

«Wat betekent dat?» bromde de vrouw, luid genoeg om in de keuken gehoord te worden. «Op de grond liggen, om een verkoudheid op te doen? Ga in bed en rust, voor de korte tijd die je nog vergund is.»

«Maar jij bent toch een vrouw,» riep Martha uit, terwijl ze rechtstond. «Je bent toch niet belast met de taak van een beul?»

«Ach kom,» riep de bazin nog luider. «Wat bazel je over beul? Jij bent een te lekkere meid om in handen van een beul te vallen. Wees gedienstig en tegemoetkomend als de meester je bezoekt, en dan zal je over niets te klagen hebben. Toon, dat je geen kind meer bent!»

Martha's eergevoel werd door deze woorden zwaar geschokt. Ze voelde zich door deze woorden reeds besmeurd en sloeg de handen voor het gezicht.

Heins vrouw was innerlijk ontroerd, maar om er niets van te laten blijken, gromde ze, terwijl ze voor Martha enig voedsel op tafel plaatste. Dan verliet ze ijlings de achterkamer, omdat ze voor dat meisje veel liever vriendelijk had willen zijn.

Toen Rosse Dirk en zijn kameraden een uur later vertrokken waren, keerde de bazin naar de achterkamer terug, maar nu gedroeg ze zich heel

anders. Ze voelde niet alleen medelijden, maar ook sympatie voor het ongelukkige meisje.

Het slordige wijf van Hein Deerks had in haar jeugd een deugdzame opvoeding gekregen. Door zich als een deftig man voor te doen, had Hein haar hart weten te winnen. Ze trad evenwel in de echt met een doortrapte booswicht en was door het herbergbedrijf genoodzaakt, met nog een hoop andere schurken om te gaan. Ze werd daardoor onverschillig, maar niet boosaardig. Was het wegens de eensklaps opwellende jeugdherinneringen, dat ze voor dit meisje zoveel genegenheid opvatte? Ze voelde de uitwerking ervan, de oorzaak zelf ontsnapte aan haar bekrompen geest.

Toen de bazin merkte, dat Martha de spijzen onaangeroerd had laten staan, zei ze op vriendelijke toon:

«Liefje, als men zoveel heeft doorstaan als jij, moet men trachten weer op krachten te komen. Ik begrijp dat je achterdochtig bent en in mij een vijand ziet. Nochtans, wees gerust. Ik zal je tonen, dat je dit voedsel niet moet vrezen.»

Bij deze woorden begon de bazin zelf iets te eten en te drinken van hetgeen zich op tafel bevond. Martha begreep, dat zij moest trachten deze vrouw te behagen, wilde zij van haar iets meer te weten komen. Daarom at en dronk ze eveneens, hetzij niet met smaak, dan toch zonder tegenzin. Ze besefte trouwens maar al te goed, dat zij haar krachten inderdaad zou nodig hebben om verdere beproevingen te doorstaan.

Intussen waagde Martha het te vragen, waar ze zich bevond en wat men met haar wilde doen? De bazin zei op een geheimzinnige toon, dat ze de eerste vraag onbeantwoord moest laten en op de andere geen voldoende antwoord kon geven. Martha drong niet verder aan, maar omdat ze een geweldige angst voelde, de nacht alleen in die kamer te moeten doorbrengen, verzocht ze de waardin, haar gezelschap te willen houden, hetgeen de waardin beloofde.

Nochtans duurde het tot tegen de morgen, vooraleer zowel Martha als Heins vrouw in slaap vielen. Toen ze ontwaakte, verliet de waardin zacht de kamer, om haar gewone bezigheden te gaan verrichten.

Het was reeds tegen de middag, toen Martha ontwaakte. Ze zag de bazin voor haar bed staan, met betraande ogen. Aan dit bewijs van medelijden kon Martha niet weerstaan. Ze sprong uit bed, sloot de oude

vrouw in de armen en riep uit:

«Jij bent een brave en gevoelige vrouw, want je bent ontroerd door mijn rampzalig lot! Ongetwijfeld ben jij een goede moeder, als je tranen stort bij het zien van een kind, dat in nood verkeert. Heb dank voor die gevoelens. Ik weet nu, dat ik niet alleen ben, maar dat iemand om me geeft. Verlaat me niet.»

De bazin werd nog meer ontroerd. Voorzichtigheidshalve sloot zij de deur en deelde Martha mede, dat haar broeder reeds de dag voordien in dit huis was geweest om zijn zuster op te zoeken. Ze voegde eraan toe, dat ze hem op dat ogenblik niet veel kon zeggen omdat men Martha toen nog niet naar hier had overgebracht, maar dat hij ongetwijfeld zou terugkeren.

Martha beloofde gouden bergen, bezwoer de bazin bij alles wat op haar ruw gemoed enige indruk kon maken dat ze haar broeder zou verwittigen en vroeg dan enig naai- of breiwerk, waarmee ze haar tijd kon doorbrengen. Aan die wens werd bereidwillig voldaan.

Ook de tweede nacht bleef de bazin bij Martha. Deze sliep bij tussenpozen in, maar werd gekweld door akelige dromen.

De volgende dag, 5 mei, bleef Martha eenzaam achter tot in de namiddag, toen Heins vrouw haar andermaal gezelschap kwam houden. Geleidelijk kwamen de vrouwen tot een vertrouwelijk gesprek. Martha sprak over Stevens redding, verhaalde zijn verblijf in haar woning en schreef omzichtig maar toch ondubbelzinnig de latere overval op haar woning op zijn rekening.

Door die blijk van vertrouwen werd ook de waardin mededeelzaam. Ze beweerde, dat zij en haar huisgenoten verplichtingen hadden ten overstaan van meester Steven en dat zelfs hun bestaan van zijn beslissingen afhing, want dat hij met een wenk of een woord hun leven kon vernietigen. Wat de bazin zei, was juist, maar zij vergat opzettelijk eraan toe te voegen, dat haar man even plichtig was als Steven, en dat de een niet kon vallen zonder meteen de ander in het verderf te storten.

Martha wist haar zo handig te loven voor haar goedhartigheid, dat de vrouw door die woorden werd meegesleept.

«Luister even, lief kind,» fluisterde zij. «Ik zou je nog iets kunnen zeggen, maar wie zegt me dat je daarover kan zwijgen?»

«Indien je daarvoor niets anders weerhoudt dan de vrees voor mijn onvoorzichtigheid,» zei Martha plechtig, terwijl zij het gouden kruisje van haar hals op tafel legde, «op dit kruis, het heilig geschenk van mijn moeder zaliger, zweer ik dat ik nooit een woord zal verder vertellen.»

«Ik weet niet hoe het komt,» stamelde de vrouw. «Jij bent hier als een gevangene en toch is het net alsof jij me beveelt. Ik hou reeds van jou als van een eigen kind. Toen je broeder hier in huis kwam, toonde hij zoveel droefheid om je verdwijnen, dat ik bij mijzelf dacht: dat moet toch een braaf en lief meisje zijn, om zo voor haar in de bres te springen. Die mening werd nog versterkt toen even later een grijsaard hier in huis kwam, die niet minder bekommerd om je was...»

«O, de pastoor van Geulle is hier ook geweest? Hij zal me zeker verlossen.»

«Ja, kind,» gaf de waardin toe, «ik geloof dat je het aan die priester te danken hebt, dat mijn man en ik je genegen zijn. Na het bezoek van je broer en van die pastoor, voelde ik me anders. Beter dan ik voordien ben geweest, begrijp je? Ik heb mijn woord gegeven, dat mijn man en ik zullen doen wat in onze macht ligt om je te helpen. Verlies dus niet helemaal de moed.»

«Ik heb me dus in mijn voorgevoel niet bedrogen,» zei Martha. «Je zal voor mij een tweede moeder zijn. God zal je daarvoor danken in je eigen kinderen.»

Martha schepte nieuwe moed. Vermits ze nochtans verstandig genoeg was, om te weten dat vooral de hoge geldelijke beloning voor die mensen telde, verzocht zij de bazin haar man te vertellen dat ook Martha er borg voor stond, dat de beloften van haar broeder en de priester zouden ingewilligd worden, terwijl zij er bovendien nog een speciale persoonlijke bijdrage zou aan toevoegen.

«Een moeder zoals jij, moet ongetwijfeld goede zonen hebben,» zei ze dan.

Deze onschuldige vleitaal ging de waardin naar het hart. Ze mompelde: «Ja, mijn Dorus heeft een gouden hart!» Dan zei ze: «Wacht eens even...» en ging haar lievelingszoon roepen.

Weldra verscheen de ruwe, onverschrokken rover in de achterkamer. Martha voelde een huivering door haar lichaam gaan, maar ze wist

haar angst te verbergen. Met ongewild barse stem vroeg de rover:

«De jonge vrouw verlangt mij te spreken? Mijn moeder heeft me bevolen bij u te komen. Zeg, wat u van me wenst!»

Martha begreep dadelijk dit zonderlinge aspekt van kinderlijke onderdanigheid en van hoogmoed, van ruwheid en zucht naar zelfaffirmatie. Ze antwoordde bescheiden:

«Wat zou een arme gevangene als ik anders vragen, dan de vrijheid? Nochtans, daar ging het voor het ogenblik niet om. Ik wou me alleen maar vergewissen, dat u onder een ruw en mannelijk uitzicht een even goed hart verbergt als dat van uw moeder.»

«U hebt naar het schijnt wel een goede opvatting over mijn moeder,» hernam de rover. «U denkt dan heel zeker, als de moeder goed is, dat ook de zoon goed moet zijn, is het niet? Ik ben u dankbaar voor dat gunstige oordeel over ons. Het spijt me nochtans u te moeten zeggen, meisje, dat wij u niet van uw vrijheid beroofden en ze dus ook moeilijk terug kunnen geven. Uw vervolgers zijn erg sluw en machtig en wie zou trachten u te bevrijden, loopt veel kans er het leven bij in te schieten.»

«Naarmate een goede daad gevaarlijker is, zo is ze des te verdienstelijker,» verklaarde Martha dapper. «Een man zoals u veracht een gemakkelijke overwinning. Dat laat u over aan dwergen en lafaards, die niets groots durven en kunnen ondernemen! De laffe kraai scheert langs de grond, omdat hij maar een kraai is. De arend verheft zich in de lucht. Daarom is hij de koning van de vogels. Zo is het ook met de mensen. Wie met inzet van zijn eigen leven dat van iemand anders redt, verheft zich niet alleen in de ogen van zijn medemensen, maar ook in het respekt voor zichzelf.»

Vreemd genoeg scheen de rover uit deze woorden meer te halen dan Martha er had durven inleggen, want hij streek eens met de hand over het voorhoofd en zei daarna op besliste toon:

«Ik begrijp wat u zou willen en tegen welke prijs. Spreek met mijn moeder. Wat zij gebiedt, zal gebeuren. Ik ben niet gewend haar te vragen, waarom ze me iets beveelt. Ik doe het, omdat zij mijn moeder is.»

Na deze woorden verliet hij de kamer, waarschijnlijk uit vrees zich te veel met het meisje in te laten.

De bazin had Dorus niet ingelicht over het akkoord dat Hein en zij

met Herman en de priester hadden afgesloten. Hein en zijn vrouw wisten trouwens niets af van Hermans gevangenneming, omdat Dorus op zijn beurt niets daarvan had laten doorschemeren.

Zodra beide vrouwen zich andermaal onder vier ogen bevonden, begonnen ze de bevrijdingsmaatregelen te beramen. Heel wat plannen werden ontworpen en als te gevaarlijk ofwel onuitvoerbaar verklaard. Eindelijk kwamen ze overeen dat, door toedoen van de bazin, een ijzeren staaf in het venster zou worden doorgevijld, zodat de minste krachtsinspanning van Martha zou toelaten dat die staaf naar buiten viel, waarna zij kon vluchten. Nabij de schuur zou ze dan een betrouwbaar man aantreffen, die haar naar Geulle zou overbrengen.

Terwijl ze de ontvluchtingspoging beraamden, werd de bazin eensklaps in het voorhuis geroepen. Bijna drie uur bleef Martha alleen en de angst kwam weer opduiken. Het was omstreeks elf uur, toen de bazin terugkeerde. Het meisje was bezig met een breiwerk voor de waardin. Dit viel haar uit de handen, toen zij de verwarde trekken van vrouw Deerks bemerkte. Ze zag er ruw en nors uit en begon op barse toon luidop te spreken:

«Wat betekent dat? Je zit hier nog dure olie te verspillen alleen maar om bij de lamp te zitten schreien als een kind. Sedert meer dan een uur moest je te bed liggen. Vooruit!»

Bij deze woorden wees de bazin evenwel met de rechter wijsvinger over haar rug naar de deur. Martha begreep, dat er iemand in de keuken was die hen afluisterde en antwoordde op smekende toon:

«Vrouw, ik ben bevreesd heel alleen in een onbekende plaats. Laat toe, dat deze lamp blijft branden.»

«Niemand zal je hier komen opvreten,» antwoordde de waardin brutaal. «Ook al ben je dan nog zo'n lekker stuk! Vergeet niet, dat je lot van je bereidwilligheid afhangt. Er zijn niet veel meisjes die, zoals jij, mogen rekenen op een machtige beschermer zoals jij er een hebt. Onderwerping, kind! Niets dan onderwerping. Daaraan moet je denken. Zoniet sta ik voor je leven niet in, hoor. Nu met spoed naar bed, want ik blaas het licht uit en zal je in de duisternis laten pruilen!»

Martha begreep niet goed, waarom de bazin zulke ongewone taal bezigde. Nochtans begreep zij, dat uit hun gesprek niet mocht blijken dat

er enige verstandhouding tussen beiden bestond. Deemoedig zei ze:

«Goed, ik zal naar bed gaan. Maar de duisternis maakt me zo bang!»

Op dat ogenblik kwam iemand met een lamp in de keuken, van de tegenovergestelde kant. Omdat de deur van Martha's verblijf open stond, tekende de schaduw van een man zich af op de gordijnen. Die schaduw verdween onmiddellijk, maar niet zonder door Martha te zijn opgemerkt.

Heins vrouw keerde zich eensklaps om, plaatste snel twee voorwerpen op een stoel en verliet dan de kamer zonder spreken, de deur met een plof dicht trekkend.

Zodra Martha ervan overtuigd was, dat ze niet kon bespied worden, ging zij zien welke voorwerpen de waardin zo geheimzinnig op de stoel had gedeponeerd. Ze schrok, toen ze merkte dat het een potje olie en een knipmes bleken te zijn.

«Deze ongelukkige vrouw,» dacht zij, «wordt gedwongen te spreken en te handelen zoals zij het deed. Er stond heel zeker iemand te luisteren. Dit potje olie betekent, dat ik de lamp moet laten branden en het mes, dat ik me desnoods met geweld moet verzetten. Er bestaat dus gevaar, dat ik aangerand zal worden.»

Ze begon nu ernstig te overwegen, wat haar in deze omstandigheden te doen stond. Eensklaps vielen haar ogen op de kachel. Zij vatte het oliepotje, lichtte het deksel van de uitgedoofde kachel op, liet de brandende lamp erin zinken en opeens heerste in de kamer een benauwende duisternis. Dan plaatste zij enige stoelen voor de ingangsdeur, nam het knipmes en borg het onder haar kleed. Toen zij deze voorzorgen had getroffen, ging zij naast de kachel knielen op een scherpgerand bankje, teneinde niet door de slaap te worden overvallen.

Naarmate zij bad, werd haar geest kalmer en haar moed groter.

Ongeveer een uur nadien hoorde zij het slot van de deur knarsen. Zachtjes werd de deur geopend, de stoelen die de ingang belemmerden werden weggeschoven. Een man kwam de kamer binnen en begaf zich naar het bed. Hij vond blijkbaar niet wat hij zocht, want hij begon in de kamer met de handen rond te tasten, tot hij eindelijk nog slechts twee passen van haar verwijderd was. Zij beefde van ontzetting, maar nam opeens een kloek besluit. Ze richtte zich op, vatte met de rechterhand het

deksel van de kachel en met de linkerhand de brandende lamp.

Steven Doodrijk stond voor haar...

De onversaagde rover, de onbeschaamde huichelaar, stond nu tegenover een zwak en onschuldig meisje. Maar nu het lamplicht hem bescheen, beefde hij. Martha, zodra ze hem herkend had, begaf zich naar de deur, om de kamer te verlaten. Steven sprong snel naderbij.

«Martha,» hijgde hij. «Ik ben gekomen om je te spreken. Kindlief, je bent gevangen. Graag zou ik je beschermer zijn...»

«Ik wens eerst te weten,» zei het meisje, «of je als verlosser dan wel als beul bent gekomen?»

«Misschien kan ik het eerste zijn ofwel het laatste moeten worden, tegen wil en dank,» verklaarde Steven dubbelzinnig. «Of om duidelijker te zijn: indien ik je verlosser niet word, dan zullen honderd anderen begerig zijn om je beulen te worden, zonder dat ik in staat zal zijn hun wraakzucht in te tomen.»

«Welke wraakzucht?»

«Aanhoor me zonder vooringenomenheid,» verzocht de kapitein, terwijl hij een neerslachtige toon aannam. «Martha, zonder dat jij weet waarom, zonder dat jij je iets te verwijten hebt, zijn er talrijke en machtige vijanden tegen jou opgestaan. Je overleden vader was het voorwerp van hun gramschap en die hebben ze nu op de kinderen overgebracht. Het uur nadert, waarop die geheimzinnige en bloeddorstige vijanden je hoofd zullen eisen. Dat uur wou ik niet horen slaan, zonder alvast te trachten je te redden. Maar zulke poging ondernemen is meer dan een gewone vermetelheid. Hij, die dit wagen zou, stelt zijn eigen leven bloot aan talloze gevaren. Zelfs indien hij mocht ontsnappen aan water en vuur, aan kogels en dolken, dan zou hem totaal onverwacht de dood treffen te midden van zijn vrienden en bloedverwanten, zelfs in de armen van zijn echtgenote. Toch zou ik al die gevaren durven trotseren, indien je me de waarborg wil geven dat mijn hulp voor eeuwig een geheim zal blijven. Er is, in mijn ogen, slechts één middel om me dienaangaande volkomen gerust te stellen. Jij, Martha, en meteen je broer, moeten er zoveel voordeel aan hebben dat geheim te bewaren als ikzelf. Dan zou ik je bevrijding durven organiseren...»

De jonge vrouw had de lamp achter haar op het schouwbord ge-

plaatst en hield de ogen op de rovershoofdman gevestigd. Ze werd ijskoud bij het horen van die valse stem.

«Meester Doodrijk, tot op heden heb je me niet de minste reden gegeven om aan je beloften geloof te hechten. Over je handelwijze spreek ik niet eens. Nu kom je met mooie beloften voor de dag, mits bepaalde voorwaarden, die andermaal je valsheid verbergen. Een oprecht en edel man stelt geen voorwaarden om een onrecht goed te maken. Zonder dat je die voorwaarden uitspreekt, weet ik reeds dat ze onheus en zelfs vernederend voor me zijn.»

«Martha,» hernam de bandiet met nauwelijks bedwongen woede, «je hebt mijn woorden blijkbaar niet goed begrepen. Indien ik de stellige verzekering kan krijgen, dat jij en je broeder zoveel belang hebben als ikzelf om dit alles geheim te houden, slechts dan kan ik mijn invloed aanwenden om je te redden.»

«Alleen reeds hetgeen er achter dat woordje *indien* verscholen zit, vervult me met afschuw. Een poosje geleden zei je: Kindlief, je bent gevangen! Ja,» voegde zij er met bitterheid aan toe, «ik ben een gevangene... En er worden mensen gevonden, die geen ware man onder ogen durven zien, maar dapper genoeg zijn om een weerloos meisje hun wil op te dringen. Hoe noemt men zulke mensen, meester Doodrijk? Kan jij dat woord uitspreken, zonder erbij te blozen?»

«Martha!» hernam de rover nijdig, «je tergt en beledigt me. Je spreekt alsof ik je gezworen vijand was, terwijl ik slechts één woord van jou moet horen, om dadelijk je bevrijder te worden!»

«Ik beledig je, meester?» hernam het meisje met bitterheid. «Dat durf jij zeggen, in de slaapkamer van een gevangene waarin jij met geweld bent binnen gedrongen.... Behandelt men op zulke manier de zuster van een jongeman, die je met gevaar van zijn eigen leven redde uit de vloed?»

«Verlies niet uit het oog,» bromde de kerel, «dat de taal die je durft gebruiken je naar een folterdood kan voeren. Dat onheil wens ik te voorkomen...»

«Ja, onder zekere voorwaarden,» herhaalde het meisje met een stoutmoedigheid waarover ze zelf verbaasd stond. «Ik verwerp die voorwaarden, omdat ik ervan overtuigd ben dat ze beschamend voor me zijn.»

«Je kan er pas over oordelen, als ik ze gesteld heb,» zei Steven schor, op een toon waaruit ondubbelzinnig zijn hartstocht voor haar bleek. «Met geld en vele zware beloften ben ik erin geslaagd, tot bij jou door te dringen. Alles wat ik op deze wereld bezit, ben ik bereid voor jou te verlaten en op te offeren. De enige voorwaarde hiertoe is, dat jij erin toestemt mijn vrouw te worden...»

Bij dit voorstel werd het meisje doodsbleek en onmiddellijk nadien purperrood. Angst en afgrijzen vochten in haar om de voorrang in haar gevoelens. Schaamte, verontwaardiging... Haar eer stond op het spel.

«Meester Doodrijk, er was een tijd dat ik met mijn broeder gelukkige dagen sleet. Dit duurde, totdat de boze geest in jouw gedaante bij ons binnendrong; van dat ogenblik af werden we door rampspoed overspoeld. Jijzelf overviel ons, jij stak onze schuur in brand, je deed mij schaken. En nu durf jij nog met duivelse huichelarij komen beweren dat jij me wil verlossen, op voorwaarde dat ik mijn eer voor je zou prijsgeven?»

Steven wou haar onderbreken, maar zij stak gebiedend de hand uit en zei spottend:

«Zeg me, meester Doodrijk, sedert wanneer is er een verbond mogelijk tussen de kat en de muis, tussen de wolf en het schaap, tussen de beul en zijn slachtoffer? Moest ik een man zijn, zoals mijn broer Herman, dan zou je wel wachten, me met smerige voorstellen te achtervolgen. Maar ik ben slechts een zwak meisje. Daarom kan je voldoende moed opbrengen, om te trachten me te verleiden. Gisteren nog, beklaagde ik jou. Ik betreurde je levenswandel en was bereid voor jou te bidden. Op dit ogenblik vind ik geen woorden om precies te zeggen wat ik voor je voel: jij bent een monster, een ellendeling. De grootste lafaard is oneindig veel beter dan jij!»

Aan zulke moedige taal had Steven zich allerminst verwacht. Hij stond daar als een standbeeld, met een glimlach op de lippen maar met razernij in het hart. Steven had in feite op de duisternis gerekend om, als het moest, zijn lage driften met geweld te bevredigen. Nu Martha fier voor hem stond, met een gezicht waarop alleen misprijzen en afschuw te lezen was, durfde hij niet rechtstreeks naar zijn doel gaan.

Terwijl hij als naar gewoonte, telkens als hij spijt en vernedering

moest verkroppen, met de rechterhand aan zijn halsdoek rukte, zei hij met aandrang:

«Martha, die hoge toon is hier misplaatst. Geloof me, indien je toekomst niet zo somber was, zou ik hier niet staan. Je bent vermetel genoeg om me te beledigen en mijn hulp hooghartig van de hand te wijzen. Maar ik had nooit gedacht, dat je zo slecht zou zijn om zelfs je broeder mee naar de dood te slepen.»

«Hoezo?» onderbrak hem Martha. «Moest Herman hier zijn, hij zou je om die snode woorden straffen!»

«Moest hij hier zijn,» zei Steven op geniepige toon. «Maar ook hij ligt gebonden in een spelonk. Het is dus ook over zijn lot dat je thans beslist.»

«Je liegt!» kreet Martha.

«Liegen?» vroeg de rover. «Kom, volg me maar. Ik zal je hem tonen. Hij ligt niet ver van hier.»

Bij dit voorstel week Martha achteruit.

«Jou volgen, booswicht? Nooit! God is mijn getuige, dat ik mijn broeder meer bemin dan mezelf en om het even wat op deze wereld. Om hem te redden ben ik bereid mijn laatste druppel bloed te storten. Toch weiger ik formeel, je te volgen, al zou ik hem op aarde nooit terugzien. Hieraan kan je afmeten, hoe groot de walging is die je me inboezemt!»

«Dus weiger je, ook je broeder te redden,» knikte de rover. «Indien ik een kind was, dan zou ik zeggen: je zal hebben wat je verdient! Maar vermits ik een man ben, zal ik als een man handelen. Ik zal me dus herinneren, dat jullie eens mijn weldoeners waren. Ik zal jou en je broer redden, tegen wil en dank. Jou zal ik eerst en vooral op een veilige plaats brengen, waar je over je toestand kan oordelen en uiteindelijk mijn edelmoedigheid op prijs stellen.»

«Meester Doodrijk, ik weiger door jou gered te worden, zolang er voorwaarden aan verbonden zijn. Al je voorstellen berusten op lafheid en verraad. Alles wat wij geleden hebben, de vervolgingen waaraan wij blootstaan, dit alles is jouw schuld!»

De rover wist niet goed, hoe op deze beschuldigingen te antwoorden, die Herman hem reeds voordien had toegestuurd. Hij kon niet begrijpen, hoe broeder en zuster zo goed op de hoogte waren. Was er

wellicht verraad in het spel? Hij wou met geweld een einde maken aan deze melodramatische toestand. De driften werden hem te sterk.

«Ik wil je redden, Martha, omdat ik je bemin! Omdat ik je aanbid en zonder jou niet verder kan leven. Ik moet je bezitten!»

Terwijl hij deze woorden uitsprak met hese stem, trachtte hij het meisje te naderen. Ze was nochtans koelbloedig genoeg om alle bewegingen van de roverskapitein gade te slaan en bekeek hem met fiere blik. Stevens gezicht werd evenwel zo afgrijselijk door de hartstocht vertrokken, dat zij achteruit deinsde om zijn aanraking te vermijden. Zij stak de linkerhand naar hem uit, terwijl zij met de rechterhand naar het knipmes zocht.

«Schurk, raak me niet aan! De beet van een razende hond is minder gevaarlijk dan je liefkozingen!»

Opeens sprong de rover naar haar toe en gooide de lamp van het schouwblad. De kamer werd in diepe duisternis gehuld.

XIV

Onder het zogenaamde «spookhuis» bevond zich een diepe kelder. De bezetting van de muren, uit mergelblokken samengesteld, droeg nog enigszins de sporen van de witkwast die ze dertig jaar vroeger met kalkwater had bestreken. Sindsdien was de regen doorheen de gewelven en zijmuren gedrongen. Mosplanten en paddestoelen groeiden tussen de ruwe stenen.

Aan de zuidkant was er een blauwe steen in de muur gemetseld, nadien met kalkpleister aan de mergelsteen gelijk gemaakt. Wist men, hoe een verborgen veer in werking te brengen, dan verschoof de steen en leverde een doorgang naar de spelonk waar de bokkerijders vergaderden.

In de zuidwestelijke hoek van de kelder lagen twee bundels verrot stro, waarop Herman lag uitgestrekt op het ogenblik dat Steven zijn krachten inspande om Martha aan zijn vunzige driften te onderwerpen. De handen van de jongeman waren met henneptouw op de rug gebonden. Sedert drie dagen en nachten had hij de zon niet meer gezien. Water en zwart brood was alles wat hij intussen ontvangen had. Toch waren het niet de lichamelijke folteringen, die hem kwelden. Dat zijn zuster wellicht reeds om het leven was gebracht, bezoedeld en onteerd, rekende hij zichzelf tot schande.

«Martha,» kreunde hij, «zustertje... Waarom heb ik niet beter over jou gewaakt? Wat zal ik vader en moeder antwoorden, als ze me later daarover rekenschap vragen? Mocht ik haar één ogenblik alleen laten, ik die Stevens plannen nochtans kende? En na die misstap, mocht ik me dan als een hoogmoedige dwaas wagen in de krocht van de beer? Wellicht

heeft het meisje mij om mijn dwaasheden reeds vervloekt. Nochtans, God is mijn getuige dat ik graag mijn leven wou geven om het hare te redden!»

In de nacht van 5 op 6 mei had Herman een akelige droom. Hij zag Steven vruchteloze pogingen aanwenden om zijn zuster te verkrachten... Haar hand was eensklaps gewapend met een van bloed druipend mes... Hij wou naar haar toe snellen, maar stortte in een afgrond... Een sterke hand haalde hem er weer uit: Klaas, zijn vroegere tegenstander te Geleen... Klaas bracht hem naar zijn zuster... Daar stond ook de pastoor van Geulle... Herman snelde naar Martha om haar te omhelzen...

Een schok deed hem ontwaken. Een lichtschijn zwierf door de kelder, een man kwam naderbij. Dit was geen droom meer, maar werkelijkheid. Herman herkende Steven Doodrijk. Maar in welke toestand verkeerde de rovershoofdman! Zijn gezicht was doodsbleek. Het bloed stroomde langs zijn hals en zijn handen.

«Weg van hier, jij schurk, jij moordenaar van mijn zuster!»

«Herman,» kreunde de kapitein. «Kijk me aan en zie, in welke toestand ik verkeer, uit vriendschap tot jou en Martha. Ik had, na je vertrek, de opsporingen aangevat. Ik keek niet op geld en zo vernam ik belangrijke inlichtingen. Je zuster was geschaakt geworden door de afschuwelijke bende van de bokkerijders. Ik heb met haar bewakers gevochten... Ziehier het resultaat. Mijn klederen druipen van het bloed, mijn bloed. Herman, kon ik je een beter bewijs geven van mijn oprechtheid?»

De jonge man kon deze woorden niet in twijfel trekken.

«Meester Doodrijk, heb jij inderdaad je leven gewaagd om Martha te redden? Dan heeft men je op een afschuwelijke manier belasterd. Waar is mijn zuster?»

De kapitein stak zijn bebloede handen naar hem uit:

«Twijfel je nu nog?»

«Neen, vergiffenis. Snel, maak mijn boeien los, zodat ik je kan omhelzen, dierbare vriend!»

Vermits de rovershoofdman ervan overtuigd was, dat elk wantrouwen bij de jongeman geweken was, bevrijdde hij hem van de touwen en zei haastig:

«Martha is slechts op enige passen van hier in de kroeg van Hein Deerks. Maar de bokkerijders bezetten en omringen die plaats. Om aan de dood te ontsnappen, blijft ons slechts één middel over, maar ik durf het je bijna niet vertellen, omdat je het met afschuw zal van de hand wijzen.»

«Wat is het?» viel Herman hem in de rede. «Om Martha te redden ben ik tot alles bereid.»

«Als je het dan volstrekt wil weten,» zei Steven. «Je vader was destijds hoofdman van de bokkerijders en kende al hun geheimen. De schurken verkeren nu in de mening, dat jij en je zuster die geheimen eveneens kennen en willen zich daartegen beveiligen. Ze zullen jullie echter het leven sparen indien...»

«Ik begrijp het!» zei Herman heftig. «Ze willen, dat ik ook bokkerijder word, een dief, rover en moordenaar. Maar zelfs het leven van Martha wil ik niet met zulke laagheid afkopen. Ik weiger!»

«Indien,» hernam de listige schurk, «er te kiezen viel tussen lafheid en de dood, dan zou ikzelf je het voorbeeld geven van een manmoedig en eervol besluit. Maar luister verder... Ik bewoon een streek, die wemelt van dat gespuis. Zelf blootgesteld aan hun gewelddaden, heb ik me na de plundering van mijn woning genoodzaakt gezien mij onder hun bescherming te plaatsen. Weet dan, dat de bokkerijdersbende bestaat uit werkende en betalende leden. De eersten plunderen en roven, de laatsten hoeven zichzelf slechts vrij te kopen door financiële bijdragen. Zulk betalend lid ben ik geworden en meteen kon ik hun snode plannen onderscheppen. Klaas, de zoon van Rode Dolf, heeft je te Geleen leren kennen als de zoon van Hein Ruyter, hun voormalige hoofdman. Hij verklikte je bestaan aan de bende en zij besloten, jou en je zuster te vermoorden. Jullie worden voor de hoge raad van de bokkerijders gebracht. Daarom heb ik geen ogenblik langer geaarzeld, jullie te hulp te snellen.»

«Ik kan en mag daarvoor niet tekenen,» onderbrak Herman hem andermaal.

«Dan kan je ongelukkige zuster niet gered worden,» huichelde Steven met schijnbare neerslachtigheid. «Dan heb ikzelf vergeefs mijn bloed voor jullie gestort. Bekijk mijn wonden... Wellicht vlieden de levens-

krachten sneller dan ik vermoed. Geef me dan tenminste de voldoening, tot jouw en Martha's redding iets te hebben bijgedragen, vooraleer ik sterf.»

Herman aarzelde niet meer. De ontroering was hem te machtig.

«Goed,» zei hij. «Ik zal mijn handtekening plaatsen, op voorwaarde dat ik aan geen euveldaden moet deelnemen.»

Steven haalde een pen en een nagebootste namenlijst tevoorschijn. Hij doopte de pen in zijn eigen bloed en gaf ze aan Herman. Deze tekende met bevende hand: Herman Lemmens... Dan gaf hij de lijst terug.

«Wacht nou hier een ogenblikje, mijn vriend. Ik ga Martha halen. Tracht intussen tot kalmte te komen en hou je rustig.» Bij deze woorden had hij de veer in beweging gebracht. De blauwe steen draaide langzaam terug en vooraleer Herman de opening goed had kunnen zien, was Steven Doodrijk reeds verdwenen en draaide de steen terug op de vorige plaats. Een tijdlang bleef Herman staan luisteren. Hij hoorde in de verte een andere deur openknarsen en weer grendelen. De twijfel drong eensklaps weer in zijn ziel, maar nog kon hij aan zulk afschuwelijk verraad niet geloven.

In spanning wachtte hij de terugkeer van Steven met Martha af, maar de minuten groeiden tot uren en niemand liet zich horen. Uiteindelijk moest hij toegeven, dat hij zich andermaal had laten bedriegen.

«Besmeurd! Onteerd!» riep hij uit. «Mijn God, vergeef het me!»

Hij bonkte op de muren, maar er kwam niet de minste weerklank. Zijn gehuil vond geen echo. Hij zocht in de duisternis de plaats waar Steven verdwenen was. Alles vergeefs. Uitgeput viel hij neer op het stro. De slaap ontfermde zich opnieuw over hem.

Intussen had de kapitein zich langs de onderaardse gang naar de vergaderplaats van de bokkerijders begeven. Hij opende de kast waarin zich de foltertuigen bevonden.

«Ja, jongen,» mompelde hij, «je zal spoedig ondervinden dat jij niet bij machte bent om mij het hoofd te bieden. Voor elke keer die je hand me heeft aangeraakt, zal ik je een gil van pijn ontlokken. Ik zal genoegen scheppen in iedere stuiptrekking. Mijn gesneuvelde makkers zullen gewroken worden en slechts je laatste bloeddruppel zal mijn wraaklust verzadigen!»

Deze waanzinnige alleenspraak eindigde hij met een schaterlach.

Hij begon de kamer op en neer te lopen.

«Jij ook, bekrompen poppetje! Voor het behoud van je zogenaamde eer en deugd versmaad je mij. Mijn liefkozingen beantwoordde je met messteken. Wie had onder zulke schapevacht een leeuwin vermoed? Maar ook jij zal je preutsheid wel laten varen, als de nijptangen je vlees zullen verscheuren. Ik kon je intussen al vermoord hebben, maar dan had ik mijn vrienden het genoegen van een leuk schouwspel ontnomen. Jij hebt me voor lafaard en ellendeling gescholden... Je hebt mijn liefde versmaad. Jij ook zal sterven in de afgrijselijkste folteringen, die ooit iemand kon uitdenken!»

Half razend van woede liep hij met de lamp naar de deur. Hij snelde door de gang. De kast in Heins achterkamer werd geopend. Het licht bescheen een afgrijselijk toneel. Stoelen, tafel en kachel waren omvergeworpen in het vertrek. Alles wat enigszins breekbaar was, lag verbrijzeld tegen de grond. Martha zat als versteend tussen de schouw en het bed. Ze hield nog steeds het knipmes in de hand. Haar lokken hingen verward over haar schouders. Alleen haar lippen bewogen nog. Haar ogen waren gesloten, als die van een dode. Maar alsof zij voelde dat er een vijand was binnen gedrongen, verhief ze opeens dreigend de rechterhand met het mes en stond eensklaps recht, als een wraakgodin.

Steven kwam langzaam naderbij en waagde het, haar hand te vatten. Ze voelde iets als een elektrische schok, opende de ogen en herkende haar belager. Deze had nauwelijks de tijd om opzij te springen.

«Martha, liefste,» glimlachte hij. «Leg je mes maar opzij en bekijk liever dit papier eens. Wellicht herken je de naam van deze nieuwe bokkerijder...»

Het meisje herkende de handtekening van haar broer, in bloedletters geschreven naast die van de kapitein. Zij bedekte het gezicht met de handen en snikte:

«Jij zegepraalt, monster! Maar mijn hart zegt me, dat je overwinning van korte duur zal zijn. Jij hebt mijn broeder bedrogen door beloften, die je toch niet zal houden. Hij wist niet wat hij deed, toen hij zijn handtekening plaatste, naast die van jou, afschuwelijk wangedrocht.»

«Je broeder,» juichte Steven, «is nu precies wat ikzelf ben!»

«Zeg liever, Satan, dat jij hem ertoe gedwongen hebt! Hij is geen dief, geen moordenaar. Zijn handen zijn zuiver...»

Terwijl hij haar zo zag, werd Stevens hart opnieuw door dierlijke driften overspoeld. Toch dwong hij zich andermaal tot kalmte en vroeg op besliste toon:

«Welnu, wil jij je nu aan mijn wil onderwerpen? Indien je toestemt, dan betekent dit meteen de redding van jou en je broer. Maar als je andermaal weigert, dan zullen jullie samen een afgrijselijke dood sterven.»

«Mijn keuze,» zei Martha rustig, «staat vast. Wij zullen als onschuldigen sterven en tot op het laatste moment bidden voor de bekering van onze moordenaars.»

«Is dit je laatste woord?»

«Ik moet er niet eens over nadenken.»

«Dan zal ik vanavond voor jullie een onverbiddelijke rechter zijn.»

«Zeg niet rechter! Dat woord is te edel in jouw mond. Zeg liever bloeddorstige beul, dat is dichter bij de waarheid!»

«Beul dan, als dat je beter bevalt,» zei de schurk. «Je zal ondervinden wat een versmade liefde betekent. Je bloed zal pas stromen, nadat je je broer tot de dood toe hebt zien pijnigen.»

Razend van woede verliet hij de kamer en ging in de keuken zijn handen en zijn gezicht wassen, waarna hij de wonden, hem door Martha toegebracht, onder vleeskleurige pleisters verborg.

Hij klom op zijn paard en snelde naar Schinnen. Bij het ochtendgloren stapte Steven op zijn voorhof af, wierp de toom in de handen van zijn stalknecht en ging slapen.

Zijn geweten kwelde hem niet. Het lag reeds bedolven onder de zware last van zijn gruweldaden.

XV

De zesde mei was een heel mooie dag. Er dreef geen wolkje aan de hemel en de natuur was in haar prachtigste gewaad gehuld. Tegen de avond trokken de kudden weer naar de stal. Langs eenzame voetpaden stapten hier en daar afzonderlijke personen naar Heerlerheide. Omstreeks negen uur bevonden zich twintig kerels nabij «De Zwaan», in het struikgewas achter het spookhuis. Nauwelijks had de klok van Heerlens kerktoren negen slagen laten horen of een van de kerels kwam tevoorschijn, richtte omzichtig zijn schreden naar de kroeg en klopte op de overeengekomen manier aan. De negentien anderen naderden behoedzaam op enige afstand.

De deur van de herberg werd geopend en achtereenvolgens traden ze naar binnen, begaven zich door de keuken naar de achterkamer en dan langs de geheime doorgang in de kast naar hun gewone vergaderplaats. Baas Hein en Dorus volgden hen, zodat daar weer de tweeëntwintig bokkerijders aanwezig waren, die op de dramatische Driekoningenavond in de spelonk vertoefden.

Zodra Martha de boeven hoorde naderen, vluchtte zij tussen het bed en de schouw. Steven, die aan het hoofd van de bende stapte, wierp haar in het voorbijgaan een misprijzende blik toe. Daarin las ze tevens haar doodvonnis. Maar de laatste van de bende wierp haar, zonder dat een van de anderen het kon merken, een tot een propje verkreukt papier toe. Toen het meisje zich alleen bevond raapte zij het gauw op en las met bonzend hart: «Kind, verlies de hoop en de moed niet. Je vrienden waken.»

Wie mocht haar een woord van vertrouwen toesturen op het ogenblik zelf, dat haar beulen reeds vergaderd waren en ze binnen enkele ogenblikken in hun duister verblijf zou gesleurd worden, om de marteldood te sterven? Het meisje beefde. Elke weerstand was immers onmogelijk! De dood is op zichzelf geen aangenaam vooruitzicht, vooral niet voor een jong mens. Maar de idee, te moeten sterven in een akelige krocht, te midden van bloeddorstige monsters was een ondraaglijke verschrikking.

Naarmate de bendeleden de spelonk betraden, nam elk zijn plaats aan de tafel in. Nauwelijks waren de tweeëntwintig stoelen bezet of Klaas, wiens zenuwen gespannen stonden omdat hij de komende aktie tot op de minuut moest berekenen, nam het woord.

«Kapitein, het is vandaag de zesde mei. Jij weet, waartoe jij je als onze hoofdman hebt verplicht, vier maand geleden. Welnu, waar zijn nu de kinderen van Hein Ruyter? Ik zou die oude kennissen van Geleen graag terug zien.»

Steven zette een glunderend gezicht op en zei op een zelfgenoegzame toon:

«Makkers, de uitdaging van onze vriend Klaas was overbodig. Jullie weten dat, omdat jullie me kennen. Ik doe nooit een lichtvaardige belofte. Wanneer ik op om het even welk ogenblik tot mijn kameraden zeg: dit of dat zal ik doen, dan gebeurt dat ook werkelijk. Klaas, mijn vriend, » zei hij, zich in het biezonder tot de zoon van Rode Dolf wendend, «in de achterkamer heb je heel zeker een meisje bemerkt. Dat is de dochter van de verrader Hein Ruyter! In de kelder van het spookhuis ligt een jongeman te kermen. Hij is de zoon van Hein Ruyter! Je kent hem zeer goed en omdat je erop belust bent, hem zodra mogelijk te zien, krijg jij de opdracht, de gevangenen tot hier te brengen. Ga eerst het meisje halen. Dat zal je niet moeilijk vallen. Zodra ze hier is, neem je een sterke gezel met je mee, om de jongeman uit de kelder van het spookhuis te halen. Immers, hij is een geduchte tegenstander en bij een gevecht van man tegen man vrees ik, dat hij je de ribben zou kraken!»

Vanzelfsprekend had Klaas onmiddellijk de uitdaging tot de kapitein gericht, met de hoop dat deze hem met die taak zou belasten. Hij achtte het namelijk nodig zich aan zuster en broer als hun vriend en helper

bekend te maken. Vooral met Herman wenste hij een poosje alleen te zijn. Nochtans had ook Steven zijn plan uitgekiend. Hij trachtte de hoogmoed van zijn geduchte tegenstrever te prikkelen. Steven hoopte, dat Klaas zou weigeren dat iemand van de anderen hem zou vergezellen, zodat Herman de zoon van Rode Dolf de nek zou breken. De kapitein jubelde dan ook innerlijk, toen Klaas op stellige toon antwoordde:

«Kapitein, ik verzoek om de gunst jou en mijn makkers hier te tonen, dat ik niemands hulp nodig heb en zelf over ruim voldoende kracht en moed beschik, om die zogenaamde reus van Geulle naar onze vergaderzaal te sleuren! Zou hij ons niet als een hoop lafaards beschouwen indien we hem de voldoening schonken hem met tweën aan te vatten? Ik heb slechts een lampje nodig, verder niets. Mijn handen doen het overige wel!»

Terwijl Dorus, de zoon van baas Hein, een lamp gereed maakte, richtte Klaas zijn schreden langs de gang naar de achterkamer, waar Martha geknield zat. Vruchteloos had het meisje de staven van het venster onderzocht: ze stonden nog zo stevig als ooit te voren. Nu verdween haar laatste hoop. Toen Klaas verscheen en zei: «Meisje, je moet me volgen,» antwoordde ze dan ook: «Jij bent de boodschapper van de dood...»

«Ofwel de boodschapper van je bevrijding,» fluisterde Klaas zachter. «Volg me. Ik ben het, die je dat briefje heeft toegeworpen. Hier is een ander briefje van de pastoor van Geulle voor je broer. Lees het eens gauw!»

Martha las het welbekende geschrift, gaf het daarna terug aan Klaas, die het weer op zak stak en fluisterend zei:

«Tracht tijd te winnen. Je vrienden zullen weldra hier zijn. Zodra je broeder Herman en ik dan de strijd aanvatten tegen eenentwintig vijanden, moet je snel achter onze rug schuilen. Belemmer ons niet, door tussen de vechters te komen. Ons wachtwoord is: wraak en verlossing! Dat zal het teken zijn. Volg me nu.»

Bij het horen van deze woorden kwam er weer hoop in haar hart. Zij vatte Klaas bij de hand, drukte ze en zei verheugd:

«Ja, ik volg je met vertrouwen, want jij bent de geheimzinnige

boodschapper die reeds voordien deze woorden sprak tot de pastoor van Geulle. Ik dank je.»

De kast werd geopend en Martha ging Klaas vooraf in de duistere onderaardse gang. Hij fluisterde haar in het oor: «Toon je erg neerslachtig, zodat men geen enkel vermoeden koestert. Zoniet is onze enige kans verkeken. De tijd is gekomen voor mij, om met jullie te overwinnen ofwel te sterven.»

Een rilling ging door Martha's lichaam en toen zij in de vergaderzaal kwam was ze bleek als een doek. Klaas moest haar op een stoel zetten, tegenover kapitein Steven. Haar kledij was nog steeds dezelfde die ze droeg, toen ze op Kruisvindingsdag te Geulle werd geschaakt. Neerslachtig maar vol adel was haar houding. Zij hield de ogen half gesloten, om de kerels die zich rondom haar verdrongen zo weinig mogelijk te moeten zien. Inderdaad had de buitengewone schoonheid van het meisje de algemene bewondering opgewekt bij hen, die haar voor de eerste keer zagen.

Zodra de zoon van Rode Dolf het meisje had naderbij gebracht, nam hij de ontstoken lamp van de tafel en zei tot Steven:

«Meester, nu ga ik die Herkules halen!»

Bij deze woorden ging hij naar de andere deur en verdween onder het gewelf.

Eensklaps hoorde Herman de blauwe steen knarsen. Hij bemerkte een opening, waardoor wat licht in de kerker drong. Een man verscheen, met een briefje in de ene hand en een lamp in de andere.

Herman, die immers door Steven opzettelijk van zijn boeien was bevrijd om met Klaas af te rekenen, sprong rechtop van zijn stro, ging naar Klaas toe en vroeg op dreigende toon:

«Ben je gestuurd om me te vermoorden? Maak je dan gereed, want jouw ziel zal eerst naar de eeuwigheid verhuizen!»

«Zwijg, in godsnaam,» viel Klaas hem in de rede, hem het briefje toereikend. «Lees gauw deze boodschap. Dan zal je weten dat ik je vriend ben.»

Herman greep het papier, las het bij het licht van de lamp, drukte Klaas de hand en vroeg snel:

«En Martha?»

«Ze zal samen met ons gered worden of met ons sterven,» was het antwoord. Snel voegde Klaas eraan toe:

«Zodra je met mij in de gang bent, moet je veinzen weerstand te bieden, maar slechts in die mate dat ik je toch voortsleuren kan. Ik breng je dan in een onderaardse zaal, waar Martha zich reeds bevindt op dit ogenblik. Daar zijn de afdelingsleiders van de bokkerijders vergaderd om over jouw lot en dat van je zuster te oordelen. Die beslissing staat reeds vast: de dood door marteling. Ze zullen je ondervragen. Antwoord noch schroomvallig, noch te stoutmoedig, zodat ik mijn slag kan voorbereiden. Tracht tijd te winnen, daarop komt het aan. Blijf bedaard, tot op het ogenblik dat ik de overeengekomen kreet slaak. Op dat moment mag je geen ogenblik aarzelen. Er zal een ijzeren blaaspijp binnen je bereik liggen. Grijp die en mis Steven niet! De eerste slag moet raak zijn. Ligt hij met gebroken schedel tegen de grond, dan spring je naast mij bij de wapenkast, want ze zijn met eenentwintig tegen ons beiden! Kunnen zij de wapens machtig worden, dan zijn we verloren. Kunnen we dat daarentegen enige minuten beletten, dan zullen we hulp krijgen vanwege Jozef Janssen en zijn vrienden. Bekommer je niet om Martha. Zij is van alles op de hoogte en geen haar op haar hoofd zal gekrenkt worden.»

Klaas haalde een flesje jenever uit zijn zak, dronk ervan en gaf de rest aan Herman: «Gauw, drink dit. Je zal een beetje versterking kunnen gebruiken!»

Haastig begaf Klaas zich dan in de onderaardse gang, sloot de steen en dreef Herman voor zich uit. Ze deden alsof er tussen hen een worsteling aan de gang was, waarbij zoveel lawaai weerklonk dat het in de oren van de verzamelde bokkerijders wel zeer ernstig moest klinken, want Rosse Dirk van Hulsberg stelde voor, hun vriend Klaas te hulp te snellen. Dit voornemen werd gekortwiekt door Steven, die zei dat de zoon van Rode Dolf zijn opdracht heel alleen wou uitvoeren.

Plotseling werd de deur geopend en Klaas verscheen in de spelonk. Hij hield Herman bij de keel, sleurde hem tot bij zijn zuster en plofte hem daar op een stoel neer.

Martha deed een spontane beweging om op te staan en zich in de armen van haar broeder te werpen, maar Klaas, vrezende dat dit onvoor-

delig kon uitvallen voor zijn nauwkeurig uitgestippeld plan, gebood haar met zoveel ruwheid te blijven zitten, dat het meisje aan de oprechtheid van hun helper begon te twijfelen. Haar hart werd nog meer beklemd toen zij onwillekeurig de blikken liet vallen op de rondom haar verzamelde monsters. Sommige kerels toonden alleen maar nieuwsgierigheid, maar in de ogen van de meesten gloeide de bloeddorst. Geen van hen toonde enig medelijden. Baas Hein vreesde door Herman herkend en ontmaskerd te zullen worden. Daarom keerde hij hem de rug toe. Steven trachtte de wonden van zijn handen en gezicht te verbergen. Wonden, hem door een zwak meisje tijdens haar heldhaftig verzet toegebracht. Hij had haar op dat moment gemakkelijk kunnen doden, maar vreesde dat zijn kornuiten dan de aanslag op haar eerbaarheid zouden vernemen, zodat Klaas hem ervan kon beschuldigen dat hij haar zou bevrijd hebben, indien ze aan zijn driften was tegemoet gekomen. Alleen om die reden had de hoofdman haar alsnog gespaard.

Nadat de kapitein zijn slachtoffers met een schampere blik had bekeken, stond hij recht en groette zijn handlangers met een lichte hoofdbuiging.

«Makkers,» zei hij, «het is jullie voldoende bekend, dat ongeveer twintig jaar geleden zekere Hein Ruyter de bokkerijders lafhartig verliet en zijn eed brak. Lange tijd kon hij aan de opsporingen ontsnappen, maar eindelijk werd hij te Geleen herkend. Onze vrienden dachten, dat ze hem enige dagen nadien samen met alle huisgenoten in zijn woning hadden verbrand en men dacht zelfs aan de verrader niet meer, toen Klaas hen bij toeval te Geleen kon ontmaskeren. Intussen was de lafaard op zijn bed gestorven. De bokkerijders hebben zich op hem niet meer kunnen wreken. De straf waaraan hij ontsnapte, zal nu zijn kinderen worden opgelegd. Zij hebben de wraak van de bokkerijders geërfd. Vier maand geleden beloofde ik jullie plechtig, hen beiden vandaag aan deze vergadering voor te stellen. Steven Doodrijk is een man van zijn woord en dus zitten ze hier. Ik wou daarenboven, dat de jongeman op die dag een jonge bokkerijder zou zijn. Hier staat zijn handtekening op deze lijst. Hij kan het niet loochenen!»

Bij deze woorden haalde Steven het dokument uit zijn zak en toonde het de aanwezigen.

«Vertel ook je makkers,» zei Herman op waardige toon, «onder welke voorwaarden je die handtekening verkregen hebt. Dan kunnen zij oordelen wie van ons beiden, jij of ik, de naam van lafaard verdient! Wie onder jullie, mannen, zou zijn naam niet op om het even welk dokument plaatsen als hij daarmee de moord op een beminde zuster kon voorkomen. Heb jij me al dan niet beloofd, mijn zuster in vrijheid te stellen indien ik mijn handtekening plaatste?»

Steven wierp hem een blik vol haat toe.

«Indien we nooit tot een list onze toevlucht moesten nemen,» verklaarde hij, «dan kon de eerste domkop de beste, kapitein van de bokkerijders zijn! Tegen jouw paardekracht moest ik mijn verstand stellen. Op dit ogenblik kan je merken, dat men met vernuft meer bereikt dan met domme kracht.»

«O ja,» hernam Herman met bitterheid, «jij bezit een biezonder vernuft, meester Doodrijk, omdat het je ervan overtuigt dat jij de zuster van een man, die je het leven heeft gered, rustig naar de folterbank mag slepen! Zou er onder de zon één gedrocht gevonden worden, dat jou in boosheid evenaart?»

Dit verwijt was de schurk zeer welgevallig, want het gaf hem de gelegenheid zijn makkers breedvoerig te vertellen hoe Herman hem uit het water had gered en welke zelfoverwinning hij had moeten behalen, om hem niettemin aan de rechtmatige wraak van de bokkerijders over te leveren.

Alle rovers stonden verbluft over deze ongewone hardvochtigheid. Terwijl de verbazing op ieders gezicht te lezen stond, riep Herman uit:

«Niemand van jullie zal me weigeren, mijn zuster voor een laatste maal te omhelzen!»

Vooraleer iemand het hem kon beletten, was Herman recht gesprongen en klemde Martha in de armen.

«Op je plaats!» riep Klaas op barse toon. Hij vatte Herman bij de arm en duwde hem terug op zijn stoel.

«Bind hen de armen en benen,» bromde Steven. «Die jongelui werden hier gebracht om te lijden en te sterven, niet om elkaar te liefkozen!»

De zoon van Rode Dolf schrok bij dit bevel, want indien dat uitge-

voerd werd, verzwond de minste hoop op redding. Hij verloor echter zijn koelbloedigheid niet en wendde zich tot de hoofdman.

«Meester, hoe is het mogelijk! Hier past van ons geen zwakheid noch ijdele vrees! Wat? Wij, zouden die nietige aardwormen binden? Klaas van Sint-Jans-Geleen zal van nu af elke liefkozing en iedere afspraak tussen hen verhinderen.»

En om aan de kapitein te tonen dat hij het ernstig meende, vatte hij Martha's stoel bij de leuning, verplaatste die alsof hij onbezet was geweest en zette zich tussen broer en zuster.

Van dat ogenblik af herleefden ze weer, want dit voorval en de gepaste tussenkomst van Klaas schonk hen de overtuiging dat ze wel degelijk op hem mochten rekenen.

«Makkers,» zei Steven, «om niet te veel tijd te verliezen aan beuzelarijen, vraag ik jullie wat wij die twee gevangenen zullen opdienen!»

«Ik stel voor,» gromde Rosse Dirk van Hulsberg, «dat wij eerst het meisje ontkleden, ons met haar wat amuseren en haar dan geselen tot het bloed tevoorschijn springt. Dit alles onder de ogen van haar broeder, om hem alvast een voorsmaakje te geven.»

Bij dit voorstel begon Martha te huiveren. De dood scheen haar verkieslijk boven zulke afschuwelijke behandeling.

Een tweede wenste, dat men liever met Herman zou beginnen en wilde hem lam slaan, waarna hij nog altijd kon zien wat men met zijn zuster deed. Een derde daarentegen, verlangde dat men met de beide gevangenen kort spel zou maken. Hij verklaarde dat het hem onverschillig was of men daartoe de dolk, de strop of het pistool zou gebruiken. Anderen stelden weer barbaarse, walgelijke pijnigingen voor. Er werden zoveel gevoelens geopperd als er aanwezigen waren. Eindelijk bromde Steven:

«Zo gaat het niet verder. We kunnen niet alles tegelijk doen. Klaas heeft tot hiertoe gezwegen. Ik stel voor, dat hem de beslissing wordt toegekend voor hetgeen we zullen doen.»

«Zoveel eer verdien ik niet, meester,» antwoordde Klaas. «Nochtans, de wil van mijn kapitein is voor mij een wet! Welaan, ik stel dus voor dat wij een houtskoolvuur aanleggen en een paar stukken ijzer gloeiend heet maken, om die dan op de tong van deze jonge wolven te leggen. Dit

schijnt me een gepast middel om nadien te voorkomen dat ze huilen en schreeuwen, terwijl we hen verder onder handen nemen. Deze plompe sul heeft al te veel zijn tong geroerd.»

«Goed gesproken,» grijnsde Steven met een helse lach. «Klaas, zorg ervoor dat de nodige toebereidselen dadelijk getroffen worden. Ik ben benieuwd, de klucht te zien beginnen!»

Aanstonds begon de zoon van Rode Dolf, zonder zich evenwel te overhaasten, een komfoor bij te halen met houtskool, twee ijzeren staven, zwavelstokken, een vuurslagtuig en dan de zware ijzeren blaaspijp. Hij plaatste dit alles voor de wapenkast.

Het was bijna elf uur toen hij het vuur aan de houtskool stak en de vlam met behulp van de blaaspijp aanwakkerde. Al deze werkzaamheden volbracht hij schijnbaar met de grootste ijver, maar al zijn aandacht was op de ingangsdeur gevestigd. Tijdens deze toebereidselen voor de marteling, liet Herman het hoofd op de borst zinken, maar hield de ogen stiekem naar Klaas en de werktuigen gericht.

Er onstond een felle spanning onder de aanwezigen. Een doodse stilte heerste in de akelige krocht. Klaas, met het hoofd bijna tegen de grond gebogen, meende een geritsel achter de ingangsdeur naar «De Zwaan» te hebben gehoord. Om de makkers te beletten eveneens het gedruis te horen, begon hij luidop te zingen terwijl hij met behulp van de blaaspijp het vuur aanwakkerde. Weldra zag men te midden van de tintelende vlammen twee zwarte vlekken, die voortdurend kleiner werden tot zij eindelijk gloeiden zoals de houtskool zelf. Klaas liet de blaaspijp op de grond vallen, tussen het komfoor en Herman, ging naar de werktuigenkast en haalde een grote ijzeren nijptang te voorschijn, waarmee hij de gloeiende ijzers uit het vuur moest halen.

«Je zal hulp nodig hebben, Klaas!» zei Steven met een satanische glimlach. «Roep zelf maar degenen, die je moeten bijstaan in de werkzaamheden.»

«Alleen Dirk van Hulsberg,» zei Klaas, terwijl hij vluchtig in de richting van Herman keek. «Dirk is mijn man! Hij zal het meisje het hoofd achterover houden en haar de mond openen. Indien ze de lippen niet ver genoeg opent, zal ik haar wangen met dit rode stukje ijzer kussen tot ze purperrood worden van maagdelijke schaamte.»

De boeven begonnen te lachen. Dirk kwam naderbij en plaatste zich achter Martha, om haar bij het eerste teken vast te grijpen.

Het ijzer siste en wierp reeds blauwachtige vonken rond, toen Klaas, met de vuurtang in de handen, naderbij kwam en Rosse Dirk toeriep:

«Vat het meisje bij de schouders en buig haar hoofd achterover.»

Nauwelijks had de ruwe kerel haar aangeraakt, of Martha viel in onmacht. Dirk bukte zich om haar op te tillen, toen Klaas eensklaps de stem verhief en schreeuwde.

«Het uur is gekomen! Wraak en verlossing!»

Nauwelijks waren deze woorden uitgestorven, of twee doffe slagen lieten zich tegelijker tijd horen. Slagen, die de grond van de spelonk deden dreunen. Herman had onmiddellijk de blaaspijp gegrepen en zijn eerste slag was raak: Stevens schedel werd gespleten. Terwijl Rosse Dirk Martha op haar stoel wou zetten, velde Klaas hem met de nijptang. De twee ergste vijanden waren reeds onschadelijk gemaakt. Maar er waren er nog altijd negentien tegen twee. De kerels waren intussen rechtgesprongen en wapenden zich met banken en stoelen.

Herman snelde naar Klaas, voor de wapenkast. Links van hem lag Martha bewusteloos tegen de grond. Zodra de eerste verbazing van de boeven voorbij was, die niet goed wisten wie ze als vriend en als vijand moesten beschouwen, riep Petrus van Hoensbroek, een van de stevigste vechtersbazen, hen toe:

«Makkers, er is slechts één Judas onder ons. Vechten we dus tot de laatste ademtocht. Wreekt onze hoofdman. Grijpt alles wat je krijgen kan en loopt hen daarmee onderste boven. Het hoofd gedekt en in gesloten gelederen.»

Op dit bevel verzamelden zich de bokkerijders, om Klaas en Herman te overrompelen. De zoon van Rode Dolf had evenwel dit maneuver voorzien. Hij sprong naar het komfoor, nam een gloeiend stuk ijzer met de nijptang vast, stormde naar de rovers toe en verspreidde angst en verwarring onder hen. Als razenden liepen ze door de zaal, huilend als wilde dieren. Weldra greep hij het tweede gloeiend ijzer en verbrandde al degenen die hem binnen het bereik kwamen. Herman, die de wapenkast moest beschermen, sprong van tijd tot tijd vooruit om met zijn blaaspijp

een hoofd te verbrijzelen.

Geleidelijk werd het ijzer evenwel koud. Klaas had reeds menigeen vreselijke brandwonden toegebracht, maar meteen hun razernij doen toenemen.

Dorus, die reeds voordien de kracht van Hermans arm had gevoeld, riep luidkeels: «Makkers, met de tafel erop los! En dan hun leven voor het onze!»

Dadelijk doken een dozijn stoere kerels onder het zware meubel, waarmee ze hun hoofd beschermden tegen de slagen van nijptang en blaaspijp. Zij naderden voorzichtig de twee moedige kampers, om hen tegen de muur te dringen en dan met hun messen te doorkerven. Tevergeefs verbrijzelde Herman de benen van een paar aanvallers. De anderen drumden naderbij. Er bleef zo weinig plaats voor Herman en Klaas, dat ze bijna niet meer bewegen konden. Reeds waren ze genoodzaakt, hun eerste kampplaats te verlaten. De rovers stonden op het punt zich meester te maken van de vuurwapens en de dolken in de kast, toen opeens een nieuwe vechter opdoemde. Hij herkende Herman, deze herkende hem... Het was de hond Hector, die woedend onder de tafel schoot en de bokkerijders kleren en vlees van het lichaam begon te rukken. Nauwelijks was Hector in het strijdperk getreden of Jozef Janssen verscheen, gevolgd door zijn buurman Pieter Paas. Achter hen drumden andere helpers tevoorschijn. Hun handen waren nog gewapend met de bijlen waarmee ze de sterke ingangsdeur hadden stukgehakt.

In deze dramatische toestand kon elke aarzeling iemand het leven kosten. Jozef gaf dus het voorbeeld. Hij hakte met zoveel geweld door het tafelblad, dat hij meteen een schedel kloof. Zijn vrienden volgden dit voorbeeld. Ze hakten en kerfden ongenadig, alsof hun het voorrecht beschoren was alle bokkerijders van het land als ongedierte uit te roeien. Het duurde niet lang of de tafel zonk op tien lijken, die door de afschuwelijke wonden praktisch onherkenbaar geworden waren. Baas Hein en zijn zoon Dorus, bij de stormloop van Hermans helpers, vluchtten naar de onderaardse gang van het spookhuis. Hector had hen reeds op vreselijke wijze toegetakeld.

Zolang er een vijand te bekampen viel, had Herman op niets anders acht geslagen. Hij had de meeste aangerukte helpers wel herkend, maar

dit had hem slechts aangespoord om met nog meer geweld op de anderen in te beuken.

Toen alle tegenstand gebroken was, kwam Hector naar hem toe en likte het bloed van de handen van zijn meester. Herman, op zijn beurt, snelde naar Klaas en sloot hem in de armen. Beiden weenden van

aandoening. Dan begroetten ze ook de dappere vrienden, die hen op het gepaste ogenblik te hulp waren gekomen.

Herman bemerkte, dat niet alleen de pastoor van Geulle maar ook de meid Roos bij Martha geknield zaten. Het meisje was intussen tot het bewustzijn teruggekeerd. Klaas was de eerste, waaraan Martha haar

dankbaarheid wou betuigen. Men zocht hem, maar de zoon van Rode Dolf was nergens meer te bespeuren. Dan hoorde men in de andere gang het geluid van een woeste worsteling en heftige kreten. Na een poosje hield het lawaai op. Klaas verscheen met twee lijken, die hij uit de gang van het spookhuis sleepte en bij de anderen deponeerde in de zaal.

«Verlaat nu allen dit oord van vervloeking!» riep hij zijn helpers toe. «De vlammen moeten deze krocht verslinden. Wacht op mij in De Zwaan!»

Klaas gooide onmiddellijk alle stoelen, banken, tafels en andere brandbare voorwerpen op een hoop naast de wapenkasten en stapelde eveneens de lijken op elkaar. Met behulp van stro stak hij het vuur aan deze ongewone brandstapel aan... De vlammen verspreidden zich snel en weldra was gans de zaal één laaiende vuurkolk. Dan snelde Klaas op zijn beurt naar de achterkamer van baas Hein, waar Martha drie angstvolle nachten had doorgebracht. Hier werd hij door zijn vrienden toegejuicht en omhelsd. In schijn was hij ongevoelig voor al deze dankbetuigingen. Wekenlang had hij slechts één doel nagejaagd: de redding van de kinderen van Hein Ruyter, teneinde op die manier definitief met het verleden te kunnen breken. Nu hij had overwonnen, ten koste van bovenmenselijke inspanningen, kwam de reaktie. De zachte stem van Martha en de zalvende woorden van de oude priester brachten hem weer enigszins tot zichzelf.

«Vlucht zo snel mogelijk!» riep hij uit. «De rook en de vlammen zullen door de schoorstenen dringen en volk doen naderbij komen. Onder hen zullen er nog talrijke bokkerijders zijn. Vlucht! Ik zal met Jozef Janssen de achterhoede vormen en jullie onderweg beschermen.»

Deze raad werd onmiddellijk opgevolgd. Men begaf zich in de voorkamer, waar Frans en zijn moeder vastgebonden lagen. Men wierp hen een geldbeurs toe, als beloning voor het kwaad dat ze niet gedaan hadden. Dan verlieten allen het toneel van zovele gruwelijke euveldaden.

In de nabijheid stond een rijtuig te wachten. De oude priester, Martha en Roos stegen in, omringd door een half dozijn moedige mannen, die elke mogelijke hinderpaal uit de weg zouden ruimen. De anderen vormden zoals afgesproken de achterhoede. Over Hulsberg en Meersem begaven ze zich naar Geulle, waar ze omstreeks drie uur in de ochtend in

de bergwoning aankwamen. Daar werden de wonden van Herman en Klaas verbonden. De Geullenaars begaven zich met de pastoor naar het dorp. Elkeen zou van een welverdiende rust genieten.

De volgende avond waren de dappere kampers in de bergwoning vergaderd, behalve Klaas en de oude priester. Ze waren bezig, elders een belangrijke rekening af te sluiten, want de zoon van Rode Dolf zag zijn taak nu volbracht. Door Herman en Martha te hebben gered, achtte hij zich gezuiverd. Van nu af wou hij leven zoals zijn zuster Lena. Deze had reeds de dag voordien de ouderlijke woning verlaten en werd door de familie Janssen onthaald, waarna ze haar allen te zamen naar Geulle vergezelden.

Terwijl de anderen klonken en lachten bij enige potten bier, kwam de priester met de zoon van Rode Dolf bij Herman toe. Elkeen bemerkte, dat de ruwe Klaas een ingrijpende verandering had ondergaan. Het krampachtige was van zijn gezicht verdwenen.

De priester sprak de mannen ernstig toe:

«Vrienden, ik dank nogmaals al degenen die met zoveel ijver en zelfopoffering aan de opdracht hebben deelgenomen. Morgen zal in onze kerk een mis van dankzegging gezongen worden, waarbij ik hoop dat u allen aanwezig zult zijn. We hebben immers ook zelf bloed vergoten of doen vergieten. Het was voor een rechtvaardige zaak, maar ook die rovers en brandstichters waren mensen zoals wij. Daarom moeten wij ons reinigen van elke smet en voor hen bidden. De prior van het klooster van Reckheim zal tegen de avond naar Geulle komen. Al degenen onder ons, die enige last op hun geweten voelen drukken, mogen zich tot hem wenden.»

De ochtend van acht mei zag men Herman, Martha, Lena, Jozef Janssen en de overige vrienden en strijdmakkers uit de bergwoning komen en zich naar de kerk begeven, waar zij eveneens Klaas aantroffen.

Nog diezelfde namiddag, op dringend verzoek van Klaas, begonnen de vrienden van Herman en Martha de ganse inboedel uit de bergwoning naar de huizen van hun vrienden in Geulle over te brengen. Klaas vreesde inderdaad de wraak van de overige bokkerijders. Inderdaad, in de nacht van negen op tien mei kon men een grote menigte gewapende en vermomde kerels zien toesnellen, die zich verenigden in het kreupelhout

tussen Katsop en de bergwoning. Zodra ze voltallig waren begaven ze zich naar de boomgaard en de tuin, die systematisch werden vernield. Nadien werden tientallen pekkransen ontstoken en op de daken geslingerd. De vlammen, door een lichte wind aangewakkerd, verspreidden zich over huis, schuur en stallingen. Twee uur later was alles tot op de grond vernield.

Op vierentwintig mei organiseerde de priester voor de jongelieden een bedevaarttocht naar Scherpenheuvel, uit dank voor het behoud van hun leven. Op de terugweg doorkruiste de groep, tussen Hasselt en de Maas, een onafzienbare vlakte. Men rustte een poosje aan de oevers van een rivier. Herman, Jozef en Klaas namen de streek in ogenschouw. Deze plaats was goed geschikt om er een nederzetting te stichten.

Klaas was de eerste om te zeggen:

«Hier wou ik graag met enige vrienden een woning bouwen en de grond tot vruchtbaarheid brengen.»

«Die wens is niet moeilijk te vervullen,» zei Herman, «nu we toch dakloos geworden zijn.»

«Jammer,» viel Jozef hen in de rede, «dat ook mijn vader niet dakloos is; deze streek bevalt me en het zou me spijten, als we van elkaar moesten scheiden.»

Er verliepen nauwelijks twee maanden, of de Kempenaars, die tussen Genk, Diepenbeek en Hasselt vroeger niets anders hadden gezien dan een woeste vlakte, merkten er nu een ongewone beweging. Er werden hopen stenen en andere bouwmaterialen aangevoerd, terwijl timmerlieden en metselaars bezig waren met een grote, gerieflijke landbouwerswoning te voltooien. Anderen trokken met de koord een vierkant vlak af, bestemd voor een groentetuin. De wildernis verdween onder ploeg en spade. Aan het zorgvuldig gelijkmaken van de grond, aan de lichte helling van elk stuk land ter ontlasting van het water, aan de zorg waarmee de vruchtbare aarde steeds werd boven gehouden en regelmatig over de oppervlakte verdeeld, kon men merken dat een vernuftig landbouwkundige over deze werken de leiding had.

In oktober waren woning, stallingen en schuur praktisch voltooid. De woning was zodanig ingericht, dat ze voor drie gezinnen dienen kon. Degene die dit alles zo doelmatig had ingericht, moest wel zeer fijn

berekend hebben wat er zou gebeuren. Inderdaad, op het einde van dezelfde maand stond Geulle in rep en roer. In de kerk werd een drievoudig huwelijk voltrokken: Herman leidde Lena, Jozef leidde Martha en Klaas leidde Roos naar het altaar. De oude priester zegende zelf deze verbintenissen in. Hij was zo opgeruimd, dat hij er twintig jaar jonger uitzag.

De volgende dag vergezelde de priester de drie echtparen over de

Maas naar hun nieuwe verblijf. Hij zegende de gebouwen en toen hem gevraagd werd de wijk te dopen, noemde hij ze «Vredeburg».

De hoop, dat de bokkerijders door Herman, Klaas en hun vrienden een definitieve genadeslag gekregen hadden, werd niet vervuld. Na hun brandstichting in de bergwoning staken de schurken spoedig weer het hoofd op. Met instemming van Klaas stuurde de pastoor van Geulle alle dokumenten in zijn bezit, naar de goeverneur-generaal te Brussel. Een ambtenaar van de onder Oostenrijks beheer staande gebieden van Overmaas stelde een onderzoek in, dat vier jaar duurde. Maar van dan af kreeg de beul de handen vol.

Geleidelijk keerde de rust terug, maar die periode mocht de pastoor van Geulle niet meer beleven. Hij overleed intussen op hoge leeftijd, betreurd door allen die hem gekend hadden.

NASCHRIFT

Tussen de vele wetenswaardige gegevens, die Peter Ecrevisse in zijn roman heeft ingelast, behoort de beschrijving van de strijd om het «korsbrood» te Geleen. Deze en andere bijzonderheden hebben latere volkskundigen voor zijn werk geïnteresseerd.

In die tijd was Geleen een van de meest bevolkte gemeenten van Hollands-Limburg en telde ongeveer vierduizend inwoners. «Men kan», zegt de auteur ergens in een voetnoot, «de stoffelijke welvaart van de gemeente daaruit opmaken, dat er geen bedelaar bestaat en niet minder dan achthonderd paarden voor de landbouw gebruikt worden.» De grond noemde hij uitermate vruchtbaar en hij meende, dat er nergens in Europa zoveel fruit werd gewonnen als te Geleen. «De luchtgesteltenis is er bovenmate gezond en draagt er niet weinig toe bij, om van de bevolking een van de sterkste en behendigste te maken van Europa. Daarbij komt nog,» aldus Ecrevisse, «dat de zeden er aartsvaderlijk zijn gebleven en de krachten geoefend en onderhouden worden door allerlei lichaamsoefeningen. De open plaats waar de worsteling plaatsgrijpt, wordt «de Pletsch» genaamd. De Geleendenaars kunnen de stok goed hanteren; wij hebben er voorbeelden van gezien, die ongelooflijk schijnen.»

Elders verklaart Ecrevisse, dat de worsteling om het korsbrood omstreeks 1830 werd afgeschaft door pastoor Voncken van Geleen. Naar de reden van die maatregelen gepolst door de auteur, verklaarde pastoor Voncken: «Vijftigmaal heb ik die woeste worsteling gezien en telkens weer heb ik gevreesd voor het leven van velen van mijn parochianen. Tevergeefs heb ik strenge maatregelen willen nemen. Tevergeefs

heb ik vermaand, berispt, verboden. Eindelijk heb ik, grijsaard, erom gesmeekt. Dat was toch te erg voor deze brave lieden. Ze hebben ermee opgehouden en ik dank de goede God, dat het voorbij is.» Hierop stelde Ecrevisse hem de vraag, of zijn beschrijving van de worsteling om het korsbrood niet overdreven was. «Overdreven?» luidde het antwoord. «Indien het er niet erger was toegegaan, dan zou ik me de moeite gespaard hebben om dat gebruik uit te roeien!»

In de beschreven vorm had Ecrevisse die worsteling persoonlijk bijgewoond in 1827, maar pastoor Voncken verklaarde, dat hij veel ergere gevechten om het korsbrood had meegemaakt: «Menigmaal heb ik urenlang een dikke wolk van zweetdamp boven de worstelaars gezien; terwijl de koude snerpend was, stroomde het zweet over hun klederen. Velen zijn voor hun tijd naar het kerkhof gedragen, die hun dood in die worsteling gehaald hadden.»

Wat zijn beschrijving van de kroeg van Hein Deerks betreft en de spelonk onder de berg, ook hier beklemtoonde Ecrevisse — op een moment dat iedereen zich nog van de waarachtigheid van zijn verklaring kon overtuigen — dat die details aan de werkelijkheid beantwoordden. «Toen het huis vernield werd, vond men er een menigte mensenbeenderen!»

Ofchoon Peter Ecrevisse zijn Nederlandse afkomst nooit verloochende, was hij ook innig met België verbonden. Van zijn zesentwintigste levensjaar af studeerde hij rechten te Leuven, was bij de omwenteling van 1830 leraar aan het ateneum te Charleroi, promoveerde in 1832 in de rechten en werd later vrederechter te Eeklo en lid van de Oostvlaamse provincieraad.

Laten wij onze bewerking van deze roman van Peter Ecrevisse, advokaat en magistraat, besluiten met woorden die hij neerschreef, nu bijna anderhalve eeuw geleden maar die blijk geven van gezond verstand en naastenliefde:

«Sedert het verschijnen van De bokkerijders *heeft men ons uit Limburg een menigte inlichtingen bezorgd. Een gedienstige vriend leverde ons zelfs dokumenten van de rechtsplegingen tegen die gedrochten ingespannen en voltrokken! Maar waartoe zou het dienen, hun namen te openbaren, de faam van hun families aan de schandpaal te spijkeren?*

»Door de voorbeelden van Hein Ruyter en Klaas hebben we willen tonen, dat de mens, hetzij door slechte voorbeelden misleid, hetzij door zijn driften tot boosheid gedreven, nooit moet noch mag wanhopen. Dat degene die diep gevallen is, zich met een ijzeren wil moet wapenen om op te staan! Wij zien dagelijks bij onze ambtsbezigheden dat zij, die over de drempel van een gevangenis moeten treden, meestal slechter huiswaarts keren. Daarenboven keuren we ten sterkste het vooroordeel van de mensen af, die niets dan afkeer en verachting in hun hart en hun mond hebben voor vrijgestelde gevangenen.

»Men moet hun val betreuren; men moet hen aanmoedigen tot beterschap, dan zullen de afvalligen veel zeldzamer worden!

»Hoon en schande over hen, die het aandurven een vrijgelaten gevangene, zonder dat hij nieuwe wandaden gepleegd heeft, scheldnamen naar het hoofd te werpen!»

A. van Hageland

PRINTED IN BELGIUM

DEZE UITGAVE IS GEDEPONEERD BIJ DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIE ONDER HET NUMMER
D/1979/0179/35

N.V. UITGEVERIJ BECKERS
Brasschaatsteenweg 200 - 2180 Kalmthout

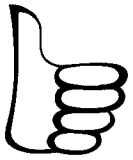

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER
R. PEETERS
Tanghoflaan 5 - 2550 Kontich